Lonneke Lodder

Het leven is te kort om op kantoor te zitten

Voor mijn ouders, die al die tijd met me mee zijn gereisd.

Inhoudsopgave

Inleiding 9

Deel 1: Meer werken, meer geld uitgeven 13

Hoofdstuk 1. Carrière maken op een kantoor 15
Hoofdstuk 2. Als salaris geen rol speelt 23
Erno Pickee: Levens veranderen als docent 23
Hoofdstuk 3. Waar blijft ons geld? 32
Kim: 'Ik werk niet omdat het moet, maar omdat ik het leuk vind.' 32

Deel 2: Je bestemming 39

Hoofdstuk 4. Van het pad af 41
Martin van den Berg: Gelukkig zonder huis en baan 41
Hoofdstuk 5. Gelukkig worden 50
Rebecca Jansen: Lekker buiten fysiek bezig zijn 50
Hoofdstuk 6. Waarom onze genen blij worden van een kabbelend beekje 57
Thomas en Astrid: Een eenvoudig leven in het bos 57
Hoofdstuk 7. Weten wat je wilt 65
Mevrouw Money Wenkbrauw: op je veertigste met proefpensioen 65

Deel 3: Een andere kijk op geld 83

Hoofdstuk 8. Besparen 85
Erica en Kees: We hebben elkaar hierin gevonden 85
Hoofdstuk 9. FIRE en HOT 98

Deel 4: Laat je zekerheden los 105

Hoofdstuk 10. Nederland zekerland 107
Mariëtte van Beek: De wereld als woon- en werkplek 107
Hoofdstuk 11. De eerste stap 116
Kelly van Diest: 'Die zekerheden waren opeens een last geworden' 116
Hoofdstuk 12. Een andere manier van denken 135
Sietske Meerloo: De vrijheid om te ontdekken 135
Hoofdstuk 13. Je kunt meer dan je denkt 147

Deel 5: Spaanse avonturen 153

Hoofdstuk 14. De mislukte digitale nomade 155
Hoofdstuk 15. Emigreren 179

Deel 6: Nu jij 219

Hoofdstuk 16. Excuses en nog meer excuses 221
Hoofdstuk 17. Begin! 228
Werkvel 1: weten wat je wilt 233
Werkvel 2: durven wat je wilt 235

Epiloog: het gele huis halverwege de berg 237
Bronnen en inspiratielijst 239

Inleiding

Wat als ik val?
Maar wat als je vliegt?

Deze tegeltjesspreuk hing al een tijdje aan de muur van de open flexruimte waar mijn team huisde. Ik had hem er zelf opgehangen, maar ik geloofde er geen hol van. Wat als ik vlieg? Zou Icarus dat ook gedacht hebben, toen hij vanaf een rots te pletter stortte?

Ik werkte op dat moment bij de gemeente Amsterdam aan een behoorlijk uitdagend traject. De grootste reorganisatie uit de gemeentelijke geschiedenis, noemden we het. De hele organisatie van ongeveer veertienduizend medewerkers ging op de schop. Nieuwe structuur, afdelingen die werden samengevoegd, functies die verdwenen. Niet iedereen was zeker van zijn baan, want het was tegelijkertijd een bezuinigingsoperatie. Ik zat als communicatieadviseur in het team dat deze impopulaire klus mocht klaren. En dat deden we op behoorlijk onconventionele wijze.

Het was allesbehalve saai. En toch ontstond daar bij mij het plan om de kantoordeuren achter me dicht te trekken. Om te gaan doen wat ik het liefste deed. Wat dat was, wist ik nog niet precies. Maar het was iets met buiten, iets met de natuur, iets met fysiek bezig zijn. En iets met schrijven. Het sluimerde al een hele tijd. Een onbestemd gevoel dat ik op het verkeerde spoor zat.

Het was overigens een keurig spoor. Ik had een academische titel op mijn naam staan en iets dat leek op een carrière. Ik was in het bezit van een vast contract, ontving een prima salaris, werkte maar vier dagen per week en ik kon elke dag op de fiets naar mijn werk. Verder had ik eindelijk een mooi, ruim appartement bemachtigd in een opkomende wijk in Amsterdam. Met een flinke hypotheek.

Het leek me heel onverstandig om dat allemaal op te geven voor een vage droom zonder verdienmodel. Ik was nooit een heel optimistisch mens geweest. Zelf noemde ik het liever realistisch in plaats van pessimistisch. Ik was mevrouw Beren-op-de-Weg. Daar was ik een kei in, in beren vinden. Bedenken hoe een plan mis kon gaan. Hoe we risico's konden vermijden. Ik stond met beide benen op de grond en vertrouwde meer op mijn ratio dan op mijn emotie. Laat staan op zoiets vaags als intuïtie. Het zou wel heel dom zijn om niet gewoon tevreden te zijn met wat ik had. Een prima baan waar je niet vies van werd, met vrijheden, verantwoordelijkheden en een carrièreperspectief.

En toch hing ik zelf die spreuk aan de muur. Wat als je vliegt? Ik heb anderhalf jaar in dat team gewerkt. Daarna nam ik een sabbatical en liep naar Santiago de Compostella. Toen ik thuiskwam, besloot ik dat het leven te kort was om op kantoor te zitten.

Inmiddels woon ik niet meer in Amsterdam. Ik ben verhuisd naar het Noord-Spaanse platteland. Ik woon in een geel huis halverwege een berg in de provincie Asturië. Zonder vast contract, pensioenopbouw of überhaupt nog een regelmatig inkomen.

Totaal onverantwoord.

Tussen mijn sabbatical en mijn emigratie zat drie jaar. Ik ben niet over één nacht ijs gegaan. Over de weg die ik heb afgelegd gaat dit boek. Om te laten zien dat het mogelijk is om heel andere keuzes te maken, ook als je een angsthaas bent die zich het liefste vastklampt aan alle zekerheden die het leven ogenschijnlijk te bieden heeft.

En ik vertel niet alleen mijn verhaal, maar ook de verhalen van anderen. Mensen die in de meeste gevallen doodgewone kantoorbanen hadden en die een andere weg zijn ingeslagen. Met alle risico's die daarbij horen. Het zijn grote en kleine verhalen. Van Martin, die zijn baan met leaseauto opzegde, zijn huis verkocht en nu een zwervend bestaan leidt als huizenoppasser. En Kim, die op haar tweeënveertigste weer stage ging lopen, een

carrière koos die een stuk slechter betaalt en nu weer met plezier naar haar werk gaat.

Er zitten overeenkomsten in deze verhalen. Allereerst maakte iedereen de rol van geld kleiner. Ze bezuinigden, losten af op hun hypotheek en gingen minder hechten aan bezit en andere materiele zaken. Er kwam een zee aan mogelijkheden voor terug.

En dat is meteen de tweede overeenkomst. Het is vreselijk kantoorjargon, maar ze dachten in mogelijkheden. Ze waren zeg maar geen kampioen in beren op de weg vinden. De mensen die in dit boek hun verhaal vertellen, bedachten wat ze wilden en gingen vervolgens kijken hoe ze dat konden bereiken. Geen weg zonder kuilen en meestal moesten ze ook nog wel een stukje omlopen. Of ze kwamen ergens anders uit dan ze oorspronkelijk hadden bedacht. In ieder geval gingen ze allemaal gewoon iets proberen en als het nodig was, dan pasten ze onderweg hun plannen een beetje aan.

Een andere overeenkomst is dat ze hun dromen niet uitstelden. Ze hebben niet gewacht tot ze met pensioen waren. Of tot ze hun schaapjes op het droge hadden. Ze waagden simpelweg de sprong. Ieder op zijn eigen manier, maar ze hebben het allemaal gedaan.

En tot slot, ze werden er stuk voor stuk gelukkiger van. Ik heb niemand gesproken die achteraf spijt had. Iedereen heeft nu een leven dat beter bij hem of haar past.

Dat was mijn grootste drijfveer om dit boek te schrijven. Ik denk dat er veel mensen zijn die niet doen wat ze het liefste doen. En dat die mensen denken dat het niet anders kan. Dat ze nu eenmaal een bepaald pad in zijn geslagen waar ze niet meer vanaf kunnen.

Doodzonde.

Niet iedereen heeft de wens om zijn leven zo drastisch om te gooien als ik heb gedaan. Dat hoeft ook helemaal niet. Misschien droom je wel van een dag minder werken, zodat je meer tijd hebt voor je kinderen. Of wil je wel heel graag iets met je handen gaan doen, maar denk je dat je daar geen talent voor hebt en veel te

weinig gaat verdienen om van te leven. Wellicht wil je eigenlijk wel voor jezelf beginnen, maar durf je de zekerheden van een vast contract niet los te laten.

Bij bijna iedereen kriebelt het weleens. Bijna iedereen vraagt zich weleens af of het leven dat hij leidt genoeg voldoening geeft. Of hij het grootste deel van de dag bezig is met iets dat hij graag doet. Of misschien heb je al een tijdlang een stille wens, maar denk je dat het niet kan. Ik hoop dat je na het lezen van dit boek denkt: hmm, misschien kan het wél. Misschien moet ik het gewoon eens gaan proberen.

Het kan ook dat je denkt: zo, dat was even fijn wegdromen. Nu weer terug naar de realiteit. Want wat die Lonneke heeft gedaan, dat was natuurlijk wel heel onverantwoord.

Ik spreek je over een paar jaar nog wel.

Deel 1:

Meer werken,
meer geld uitgeven

Hoofdstuk 1. Carrière maken op een kantoor

Ik wilde vroeger in een dierentuin werken. En waterputten slaan in Afrika. Daarna was het een tijdlang piloot, toen criminoloog of architect en vervolgens journalist. Toen het daadwerkelijk tijd was om een opleiding te kiezen wist ik het niet zo goed meer. Ik besloot een studie te kiezen waarmee ik nog alle kanten op kon. Ik weet nog heel goed wat er in de opleidingsgids stond bij carrière-perspectief: beleidsmedewerker in een scala aan organisaties.

Ik ken werkelijk niemand die vroeger beleidsmedewerker in een scala aan organisaties wilde worden.

We leven in een gekke wereld. Tenminste, als je heel even een stapje achteruit doet en kijkt naar het werk waarmee een aanzienlijk deel van de Nederlanders zijn geld verdient. Beleid maken, e-mailen, memo's schrijven, het werk van andere mensen controleren, vergaderen, bila's, brainstormsessies, dwarskijksessies en benen-op-tafelsessies. En tussendoor gaan we naar lunchlezingen, heidagen en inspiratiebijeenkomsten, we houden stand-ups en plakken geeltjes bij de weekstart. Dit alles doen we dan het liefst een beetje out-of-the-box, agile, scrummend en bottom-up. We halen de buitenwereld naar binnen en maken de hele dag customer journeys. Welkom in de wereld van het kantoor. Een wereld die ook de mijne zou worden.

Op de website van het CBS[1] staat een uitsplitsing van de beroepsbevolking in Nederland. Die telde in het najaar van 2018 ruim 8,8 miljoen personen. Als je uit die lijst grosso modo de beroepen optelt van mensen die waarschijnlijk een kantoorbaan

---

1 http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=82808NED&LA=NL.

hebben, dan kom je op 2,8 miljoen. Dat is 32% van alle werkenden in Nederland. Zeg maar een derde dus. Eén op de drie mensen die zijn geld verdient met vergaderen, e-mailen, notities schrijven en inspiratiesessies bijwonen.

Tot halverwege de negentiende eeuw bestonden er bijna geen kantoorbanen. Kantoorklerken stonden in laag aanzien. Het waren mensen die geen productie leverden. De meeste landarbeiders en fabrieksarbeiders vonden het kantoor een onnatuurlijke situatie. Mannen die op een kantoor werkten, brachten hun dagen binnen door, in slecht verlichte kamertjes. Ze vonden het dunne en bleke schimmen, zonder spierkracht.

Inmiddels is dat idee 180 graden gedraaid. Een carrière maak je op kantoor. In welke sector je ook kijkt, hoe hoger in de boom, hoe hoger het salaris, hoe groter de kans dat iemand zijn dagen slijt in vergaderkamers en achter een bureau. Het zijn banen waarvan de productie op zijn zachtst gezegd lastig meetbaar is. Maar gek genoeg waarderen we die beroepen als maatschappij het meest. Qua salaris, maar meestal ook qua aanzien.

Neem het welzijnswerk, de politie, het onderwijs of de zorg. Je salaris en je maatschappelijke positie stijgen zodra je van de straat, het bed of de klas naar een bureau verhuist. Ik zag het in het Amsterdamse welzijnswerk toen ik daar bij de gemeente werkte. Mensen die dagelijks te maken hadden met ontspoorde jongeren. Jongeren die spijbelden, die oudere broers hadden in de criminaliteit of die dreigden te radicaliseren. Het was moeilijk en grillig werk. Mentaal zwaar en ook niet geheel zonder gevaar. Maar de waardering bleef vaak uit. Deze welzijnswerkers zaten aan het einde van hun toch al lage loonschaal en met hun ideeën werd niet veel gedaan.

Een aantal van die mensen slaagde erin om naar een beleidsfunctie op te klimmen. Opeens zaten ze veilig achter een bureau, konden ze ergens tussen vijf en zes uur naar huis, ging hun salaris omhoog, steeg hun positie op de hiërarchische ladder en hadden ze een carrièrepad voor zichzelf gecreëerd. Want als je beleidsme-

dewerker was, dan kon je daarna senior beleidsmedewerker worden. Of misschien wel manager.

Ik dacht vroeger dat het zo hoorde. Als je een redelijk stel hersens had, dan ging je studeren. En als je daarna een beetje een carrière wilde, dan kwam je al snel op een kantoor terecht. Het werk van politieagenten, hoveniers, bakkers en verpleegkundigen was voor doeners. Die waren handig met hun handen en ik was handig met mijn hoofd. En een carrière die hand in hand ging met toenemende belangrijkheid en een groeiend salaris, dat leek me ook wel wat. Geld en aanzien. En graag een beetje interessant werk.

Nog voordat ik ging studeren had ik mijn eerste kantoorbaan al te pakken. Ik was achttien, had een atheneumdiploma op zak en wilde er een jaar tussenuit. Om geld te verdienen voor een reis naar Nepal ging ik in het najaar van 1992 bij de Kamer van Koophandel aan de slag als administratief medewerker. Dat was zo'n aparte ervaring, dat ik toen al beter had moeten weten. We zaten met ongeveer twaalf mensen in een kantoortuin en op alle bureaus lagen stapels dossiers. Het was nog de tijd van vóór de digitalisering. Samen met andere collega's was het mijn taak om die dossiers op orde te houden. Iedereen was een radertje in het geheel.

Er kwam bijvoorbeeld een ondernemer aan de balie om de opening van een tweede filiaal te melden. Een medewerker nam met hem een formulier door en nadat de ondernemer dat had getekend, ging het de molen in. Het juiste dossier werd erbij gezocht, er kwamen een paar stempels op het formulier en het ging naar een andere medewerker die de wijziging invoerde in een computer. Die maakte een uitdraai met de nieuwe gegevens en vervolgens ging het dossier door naar een collega die iets hoger in rang was. Zeg maar de senior administratief medewerker. Die controleerde of de ingevoerde gegevens overeenkwamen met wat er op het formulier stond. Na nog een paar stempels en een handtekening werd het dossier weer netjes opgeborgen in het archief door de archiefmedewerker. En zo had die ondernemer vier medewerkers beziggehouden.

Bij de ingang van het gebouw stond een prikklok. Als je binnenkwam, werd je geacht je prikkaart in het apparaat te steken en als je naar buiten ging opnieuw. Ook voor de lunchpauze, drie kwartier exact. Zo verschenen alle tijdstippen waarop je geprikt had op een bruine, kartonnen kaart met jouw naam erop. De bedoeling was dat het aantal uren dat je aanwezig was elke dag precies optelde tot acht. Op maandagochtend lagen alle kaarten van de afgelopen week op het bureau van het afdelingshoofd, die ze een voor een nakeek. Als het op een dag minder dan acht was, werd je gesommeerd om tekst en uitleg te geven.

Elke dag vormde zich een paar minuten voor vijf uur 's middags een klein rijtje voor de prikklok. De collega die als eerste in de rij stond, hield zijn kaart boven het apparaat en wachtte geduldig tot de klok precies vijf uur aangaf.

Ik vind het achteraf jammer dat ik er geen foto van heb.

Ik liep er als achttienjarige met grote verwondering rond. Maar ja, wat wist ik van het werkzame leven? Zo ging het blijkbaar. Ik wist na die eerste kantoorervaring wel één ding heel zeker: ik wilde studeren. Bij de KvK had je 'boven' en 'beneden'. Beneden zaten de administratief medewerkers en boven de beleidsmedewerkers. Wat boven gebeurde, dat moest een stuk interessanter zijn. Dat verwachtte ik tenminste.

Als je er met vreemde ogen naar kijkt, is de kantoorwereld ook zonder prikklokken nog steeds een wondere wereld. De Amerikaanse antropoloog David Graeber schreef in 2013 het artikel 'On the phenomenon of bullshit jobs'. Hij haalt daarin een voorspelling aan van de beroemde econoom John Maynard Keynes uit 1930. Die dacht dat de mens in westerse samenlevingen in het jaar 2000 nog maar vijftienurige werkweken zou maken, omdat het meeste werk zou zijn geautomatiseerd.

Graeber vraagt zich in het artikel af hoe het kan dat dit tot nu toe niet is gebeurd. Hij haalt een rapport aan waarin de werkgelegenheid in de Verenigde Staten in 1910 en 2000 wordt vergeleken. Het werk is in die periode sterk verschoven van productief

werk – in fabrieken en de landbouw – naar 'improductief werk': kantoorbanen, management en diensten zoals reclame en verkoop. Banen die Graeber bullshit jobs noemt. Dit verklaart volgens hem waarom de voorspelling van Keynes nooit is uitgekomen. Als we puur kijken naar productie, dan zouden we makkelijk met vijftien uur toe kunnen. Maar in plaats van dat we minder zijn gaan werken, hebben we volgens Graeber een enorme hoeveelheid onzinbanen gecreëerd. Consultants, public-affairsmedewerkers, sales managers, adviseurs, strategen, marketeers, managementgoeroes, chief talent officers.

Het soort werk dat ik zelf lang zou doen.

Los van banen waarvan het daadwerkelijke nut op zijn zachtst gezegd vaag is, hebben we ook een heel bouwwerk van banen gecreëerd die nodig zijn opdat andere mensen hun werk kunnen doen. In jargon 'bedrijfsvoering' genoemd. Secretaresses, boekhouders, personeelsmedewerkers, receptionisten, beveiligers, directiechauffeurs, schoonmakers, gebouwenbeheerders en kantinemedewerkers bijvoorbeeld. En natuurlijk is er voor al die mensen een middenmanagement en een topmanagement nodig.

Vervolgens hebben we ook nog een hele industrie gecreëerd om ons te helpen met al die dingen waarvoor we geen tijd meer hebben, omdat we de hele dag op een kantoor zitten te accountmanagen. De werkster, hondenuitlaters, pizzabezorgdiensten en personal shoppers. En 's avonds gaan we naar de sportschool om die hele dag stilzitten weer te compenseren.

Als je er van een afstandje naar kijkt, is het een rare wereld. Even voor de helderheid, ik ben blij dat we niet meer in berenvellen met speren achter wilde dieren aan rennen, maar we zijn wel een beetje doorgeslagen.

Is het erg dat we inmiddels in zo'n artificiële wereld leven? Dat is een wat complexe vraag om te beantwoorden. Feit is dat we er een heleboel ziektes en problemen bij hebben gekregen die er vroeger niet waren. Zaken als stress, burn-out, RSI, obesitas, boreout en in Japan kennen ze zelfs Karoshi: dood door overwerk.

Maar als je met plezier naar je werk gaat en er voldoening uit haalt, is er misschien wel niks mis mee. Alleen schort het aan die twee dingen nogal eens.

In maart 2018 publiceerden Robert Dur en Max van Lent van de Erasmus Universiteit een rapport over 'socially useless jobs', een wat nettere term dan de bullshit jobs van David Graeber. Ze ondervroegen 100.000 werknemers in 47 landen over hun baan. Vonden zij zelf dat hun werk iets bijdroeg aan de maatschappij? 8% vond van niet en 17% twijfelde daaraan. Een kwart van de werknemers is dus niet overtuigd van het nut van zijn of haar baan. Uit het onderzoek bleek ook dat 77% van de ondervraagden het belangrijk vindt om een baan te hebben die iets bijdraagt aan de maatschappij.

Ik behoorde in de laatste jaren van mijn kantoorleven tot dat kwart. Ik vroeg me regelmatig af waar ik in vredesnaam mee bezig was. Soms deed ik het als oefening. Dan kwam ik moe en uitgeblust thuis na een dag op kantoor en dan probeerde ik te bedenken welk verschil ik die dag had gemaakt. Het zat meestal in kleine dingen. Ik had een collega ergens mee geholpen of een stuk voor een vergadering aangeleverd. Maar eigenlijk niks waar de maatschappij beter van werd. Ik schatte in dat ik voor ongeveer 20% van de tijd echt iets nuttigs deed en dat de andere 80% ruis was.

In april 2018 hield ik voor dit boek zelf een klein onderzoekje onder 84 mensen met een kantoorbaan. Ik was nieuwsgierig of het gevoel dat ik had werd gedeeld door andere mensen. Op de vraag: 'Vind je het werk dat je doet nuttig of zinvol?' zeiden vijftien respondenten: 'Grotendeels niet' en één persoon antwoordde ronduit 'nee'. Opgeteld is dat 19%. Dat percentage komt redelijk overeen met het grote onderzoek van de Erasmus Universiteit. Ik vind het schokkende percentages. Let wel, dit was wat mensen over hun eigen baan zeggen. Het percentage dat het werk van een ander zinloos vindt ligt waarschijnlijk vele malen hoger.

Maar ik wist hier toen ik achttien, negentien jaar oud was nog

helemaal niks van af. Na dat tussenjaar en mijn eerste kantoorervaring bij de KvK ging ik studeren. Politicologie, met als afstudeerrichting Internationale Betrekkingen. Een lekker ruime studie, waarmee je nog alle kanten op kon. Ik verwachtte toen nog steeds dat ik later op een kantoor terecht zou komen. Maar dan wel graag werk waarbij je een verschil kon maken.

Aan het eind van mijn studie kreeg ik de kans om een halfjaar bij het ministerie van Buitenlandse Zaken stage te lopen. Dat stond in die tijd bij andere ministeries bekend om zijn hiërarchische, ouderwetse cultuur. De wereld waar ik in terechtkwam, was anders dan die van de KvK. Dit waren geen administratief medewerkers die dossiers bijhielden, maar mensen met titels die beleid maakten en politiek bedreven. In de lift kreeg ik regelmatig een beeld van de organisatiecultuur. Zo stond ik daar een keer met een vrouw die misschien een paar jaar ouder was dan ik. Ze sprak op verontwaardigde toon tegen een collega. 'En dan gaat schaal negen mij vertellen wat ik moet doen?' Haar collega keek haar met een blik van begripvol afgrijzen aan en schudde zachtjes haar hoofd. 'Nee, dat kun je natuurlijk niet tolereren.' Of die keer met die twee heren. De een in driedelig grijs, de ander droeg een pantalon en een colbert in verschillende kleuren. 'Zooo,' schalde de eerste met een enorme aardappel in zijn keel door de best wel kleine lift. 'Is it dress down day today?'

De werkdagen op het ministerie voelden als achturige toneelstukken, waarin ieder zijn rol vervulde. Ik keek er mijn ogen uit. Maar ik dacht dat dit nou eenmaal de wereld was waarin je moest verkeren als je carrière wilde maken. Want dat wilde ik toen nog steeds. Je hóórde carrière te maken als je gestudeerd had.

Het feit was dat ik enige status bij leeftijdsgenoten ontleende aan mijn tijd bij Buitenlandse Zaken. Ik was daar namelijk niet via de gewone route terechtgekomen, maar via Mijn Netwerk. Dat was iets heel gewichtigs toen ik 24 was. In tegenstelling tot mijn collega-stagiaires hoefde ik daarom ook niet na drie maanden weg. Ik werd nog eens drie maanden ingehuurd als uitzendkracht om

mijn opdracht op het ministerie af te maken. Die status had ik voor mijn gevoel overigens hard nodig, want mijn cv was in mijn studententijd akelig leeg gebleven. Geen bestuursfuncties en geen interessante bijbanen. Ik was al die tijd anderhalve dag per week op dat andere kantoor blijven werken, bij de KvK.

Het voelde alsof ik in een competitie was beland. Ik vergeleek mezelf met wat andere studenten presteerden en vroeg me dan af of ik achterliep. Mijn eerste kennismaking met de rat race. Het zette me aan het denken over wat ik – binnen die kantoorwereld die ik voor lief had genomen – zelf het liefst zou willen doen. En ik besloot dat de wereld van dat ministerie niet bij mij paste. De kokerrok en dat nette bloesje dat ik 's avonds stond te strijken voelden te veel als een apenpakje. Dan maar geen carrière bij de VN. Ik ging na mijn studie werken in de non-profitsector en de politiek, werelden die veel beter bij me pasten.

Ongeveer tien jaar later ging het fout. Ik koos alsnog voor geld en een carrière.

Hoofdstuk 2. Als salaris geen rol speelt

Erno Pickee: Levens veranderen als docent

Erno Pickee gaf zijn carrière als marketingmanager op om docent te worden. Drie jaar geleden startte hij zijn eigen school: The Legacy Academy. Zonder docenten, zonder curriculum en zonder toetsen. 'Toen ik mijn zoon voor het eerst in mijn armen hield, dacht ik: welk voorbeeld wil ik voor hem zijn?'

'Op de dag dat ik mijn vrouw ontmoette schijn ik tegen haar gezegd te hebben dat ik docent wilde worden. "Waarom doe je dat dan niet?" vroeg ze. Ik kon het niet. Ik studeerde aan Nyenrode en wilde de wereld verbeteren. Mijn ambitie was om directeur van Shell te worden. Dan zou ik dat hele bedrijf van binnenuit veranderen. Ik moest dus een zo goed mogelijke carrière. Na negen jaar studeren en werken had ik eindelijk die vette positie als marketingmanager te pakken. En toen bleek het heel anders te zijn.

Ik besefte: als ik nu nog hogerop ga, dan verkoop ik mezelf. Dan raak ik mijn ziel kwijt. Ik zag wat voor spelletjes er gespeeld werden. Medewerkers waren niet meer dan een asset van een bedrijf. Dus als je die asset niet meer nodig hebt, dan kieper je hem eruit. Dat soort beslissingen kon ik niet nemen.

Ik deed een laffe zet. Ik stelde aan mijn vrouw voor om op wereldreis te gaan. Het was niks anders dan vluchtgedrag. In negen maanden trokken we de wereld over. In Vietnam vroeg iemand of we gratis naar het tunnelcomplex van Cu Chi wilden. Ik heb Nederlands bloed, dus gratis is altijd goed. In ruil daarvoor moesten we een uurtje Engelse les geven op een school.

Ik werd letterlijk in een klas gedropt. De deur ging achter me dicht

en dertig Vietnamese tieners keek me verwachtingsvol aan. Ik ben maar gewoon wat gaan doen. We hebben het over muziek gehad en over wat ze later wilden worden. En ik vond het zó tof! Ik gaf gewoon licht.

Terug in Nederland dacht ik dat ik een ander mens was geworden. Ik had zoveel meegemaakt. Maar mijn omgeving was hetzelfde gebleven. Ik ging weer in hetzelfde huis wonen, zag dezelfde mensen. Ik ging zelfs weer hetzelfde werk doen. Na zes weken wilde ik gewoon weer een Audi TT.

Er waren drie hobbels die ik niet kon nemen. Allereerst het salaris. Ik wilde directeur worden, had mezelf 12.000 euro per maand beloofd. Het tweede obstakel was het idee dat ik elk jaar uit hetzelfde boek moest lesgeven. En tot slot zat het imago van docenten me in de weg. Andere mensen vonden het mislukte managers. Mensen die echt goed zijn, die gaan toch niet les geven op een school?

Als je wilt veranderen, dan moet je een stap maken zonder te weten wat de consequenties zijn. De leap of faith. Dat doen wij mensen niet graag. We zijn bang om ons comfort los te laten. We willen onze life lines, onze zekerheden vasthouden. Maar dat gaat niet. Je moet die stap nemen, zonder dat je alles kunt overzien. Vertrouwen hebben in jezelf dat je het wel oplost, wat er ook gaat komen.

De omslag kwam toen ik vader werd. De allereerste keer dat ik mijn zoon in mijn armen hield. Hij deed zijn ogen open en keek me aan. Ik werd overvallen door een intens gevoel van verantwoordelijkheid. Wat ga ik hem leren? Welk voorbeeld wil ik voor hem zijn? Hij moet niet gaan doen wat ik al die jaren heb gedaan. Ik wil dat mijn zoon zijn hart volgt. En als ik dat wil, dan moet ik het voorbeeld geven.

Ik stopte met mijn marketingbaan. Het gelukkige toeval wilde dat ik zelfs ontslagen werd. Ik functioneerde voor geen meter. De mensen van het UWV zeiden: "Docent? Ga maar gewoon in je eigen vakgebied solliciteren." Ik moest het dus zelf doen. Het was niet makkelijk, maar uiteindelijk werd ik aangenomen als marketingdocent op de Hogeschool InHolland.

Vanaf de allereerste les was ik verkocht. Die interactie met studen-

ten, dat vind ik zó mooi. Dat je ziet dat er iets in die koppen gebeurt. Ik bereid mijn lessen niet voor. Je leert het meest van fouten. Ik wil dus dat er in mijn klas fouten worden gemaakt. Dat kan alleen als ik bereid ben om zelf ook fouten te maken. En dat gaat het makkelijkst als ik me niet voorbereid. Ik gebruik presentaties die ik zelf niet ken. Dan open ik de eerste slide en denk: wat is dit nou weer? Dat is precies wat mijn studenten ook denken. En dan gaan we er samen doorheen. Soms zeg ik: dit snap ik echt niet. Dan gaan zij mij helpen, samen nieuwsgierig, ontdekken en leren. Dat is precies wat ik wil.

Mijn studenten mogen kiezen. Ze kunnen thuis blijven en zelf het boek doornemen. Dan halen ze hun toets ook. Ik geef geen les om te zorgen dat ze hun toetsen halen. Ik zit hier om te zorgen dat ze na hun diploma een baan vinden, omdat ze snappen wat hun toegevoegde waarde is. Mijn collega's klagen dat hun klassen te leeg zijn, mijn klassen zitten altijd vol. Ik reken het mijn studenten weleens voor. Je betaalt tweeduizend euro lesgeld, de overheid doet daar nog achtduizend euro bij. Dat is tienduizend euro. Gedeeld door het aantal lessen kost elke les dertig euro. Dan vraag ik ze: als jij hier anderhalf uur hebt gezeten, wat heb ik jou dan geboden voor die dertig euro? Ik daag ze uit: wat kun jij zelf doen om te zorgen dat je die dertig euro eruit haalt? Die houding, die wil ik in mijn klas.

Toch klopt ons schoolsysteem niet. Ik heb er zelf vijftien jaar over gedaan om te ontdekken wat mijn bestemming was. Dat is toch van de zotte? Waarom kunnen we er niet voor zorgen dat studenten veel sneller weten wat ze willen? Als je weet wat je wilt, dan weet je wat je nodig hebt om dat te bereiken. Er ontstaat dan een intrinsieke motivatie om de kennis op te doen die je nodig hebt. Maar in ons schoolsysteem gaan jongeren en studenten naar school om toetsen en diploma's te halen.

Zo is Your Legacy Academy ontstaan. Ik ben nu drie jaar verder en heb inmiddels dertig studenten opgeleid. Het is een school zonder docenten, zonder curriculum en zonder toetsen. En zonder klaslokaal. Als ze kunnen, betalen ze schoolgeld. Soms doe ik het gratis. Dan ruilen we een dienst, maken ze bijvoorbeeld een website voor me. Het

programma duurt zeven maanden. In die tijd neem ik ze mee naar ondernemers die hun ervaring en netwerk willen delen of die echte casussen voorleggen. Dan krijgen ze zes uur om die op te lossen. Daarna zit er een managementteam klaar dat een goed verhaal verwacht. Studenten doen er dan alles aan om goed voor de dag te komen.

Ik werk zonder budget. Dat is ook het eerste wat ik zeg als ik mensen benader: ik kan je geen geld bieden. Ik investeer in deze studenten en ik vraag jou hetzelfde te doen. Heb je een uurtje de tijd? Meestal bieden ze veel meer. Mijn netwerk is in de afgelopen drie jaar geëxplodeerd.

Aan het eind van de opleiding geef ik mijn studenten een enkeltje naar een stad ergens in Europa. Ik neem ze hun portemonnee en hun telefoon af en geef ze een opdracht mee: beklim de Eiffeltoren, verbeter iemands leven en kom binnen tien dagen over land terug naar huis. Ik heb het nu vijf keer gedaan en ze flikken het allemaal.

Ze komen thuis met de meest vette verhalen over hoe ze dingen voor elkaar hebben gekregen. Er is net een groep naar Reykjavik geweest. Ze hebben toiletten schoongemaakt, glas opgehaald, een bar geschilderd, hun verhaal verteld, een marketingplan proberen te slijten, van alles om maar geld te verdienen. Een man werd zo enthousiast van ze, dat hij er zo'n 2.500 euro voor over had om ze half IJsland te laten zien. De kraters, de gletsjers, de geisers, alles.

Het is zo mooi om te zien. Aan kennis alleen heb je niks. Het gaat erom of je het ook kunt toepassen. De groep die naar Dublin ging, deed het eerst hartstikke goed. En opeens lukte er niets meer. Ze gingen bij zichzelf te rade: wat gaat er niet goed? Dat is wat ik ze geleerd heb: wat je ook overkomt, niet anderen de schuld geven maar naar je eigen rol kijken.

Hun conclusie was: we stellen ons te hulpeloos op, als slachtoffer. En toen maakten ze de omslag: we gaan niet meer onze hand ophouden, maar kijken hoe we mensen kunnen helpen. En dat hebben ze gedaan. Ze eindigden dagen later in een café, waar ze meededen aan stand-upcomedy. Totaal onvoorbereid. Ze stalen de show, wonnen de eerste prijs en hebben de avond van hun leven gehad. Iedereen bood

ze drank aan. De volgende ochtend stonden ze om kwart over acht bij mij voor de deur. Om tien uur was de uitreiking van hun armband, als teken dat ze geslaagd zijn.

Ik ben met de Your Legacy Academy de slechtste ondernemer ooit. Het zou prima lukken om mijn opleiding voor een bedrag van tienduizend euro aan schoolgeld weg te zetten. Maar dat is niet wat ik wil. You don't sell your dream. Die verhalen van studenten als ze op eigen kracht thuis zijn gekomen! De gezichten van hun ouders, ze zijn zo trots. Ik verdien er vrijwel niets mee. Maar ik heb dertig levens veranderd.'

Hoeveel 'Erno's' zouden er in Nederland zijn? Mensen die niet hun hart volgen, vanwege het aanzien of het salaris van bepaalde beroepen? Stel dat elke baan evenveel salaris zou opleveren, was je dan gaan doen wat je nu doet? Het is vreemd dat banen die iedereen nuttig vindt en waar je veel voldoening uit zou kunnen halen over het algemeen het minst gewaardeerd worden. Iedereen wil 'meer handen aan het bed', maar de meeste ouders zouden hun kinderen aanraden om door te leren voor een staffunctie. Een hoger salaris, meer aanzien, fysiek en emotioneel minder zwaar werk en geen onregelmatige diensten.

Maar waar heeft de maatschappij nou echt wat aan? Wat als alle vuilnismannen en -vrouwen besluiten om te gaan staken? Binnen een mum van tijd ontstaat er een fors probleem. De eerste dagen hoopt het vuil zich op en wordt het een grote troep op straat. Maar als de staking langer dan een week duurt en het is een beetje warm, dan ontstaat al het eerste ziektegevaar. Laat staan als de stakingen wekenlang aanhouden. Napels kan erover meepraten. Tussen 2008 en 2011 werd de stad geteisterd door vuilnisstakingen. Op het hoogtepunt lag er meer dan vijfduizend ton vuil in de straten. Mensen staken de stapels in brand en de straten werden gevuld met giftige dampen. Ratten, stank, besmettelijke ziektes. Een stad wordt al snel onleefbaar als het vuilnis niet meer wordt opgehaald.

Wat als alle marketing- en pr-adviseurs tegelijk gaan staken? Vergis je niet, daar hebben we er volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek 165.000 van in Nederland. Hoe lang zou het duren voordat we dat zouden merken?

Uit het onderzoek van de Erasmus Universiteit bleek dat het percentage van de marketing- en pr-adviseurs dat hun werk maatschappelijk niet nuttig vindt 21% is. Voor alle duidelijkheid: dit zijn mensen die dit over hun eigen baan zeggen. Bij brandweermannen, bibliothecarissen en politieagenten is het 0%.

Grofweg kun je misschien wel zeggen: hoe zinvoller het werk, hoe lager het salaris. Dit klinkt allemaal misschien een beetje flauw. Ik kan ook best argumenten aanvoeren waarom een piloot meer verdient dan een buschauffeur. En uiteraard zijn er allerlei beroepen denkbaar waar mensen jaren voor hebben doorgeleerd en die een hoger salaris rechtvaardigen. Maar het mechanisme is vreemd. Het is volkomen geaccepteerd dat een beleidsadviseur een hoger salaris ontvangt dan een basisschoolleraar, een loodgieter of een verpleger. Maar waarom eigenlijk? Waarom verdient een docent op een gymnasium meer dan een docent op een vmbo, terwijl bijna iedereen het met me eens zal zijn dat werken op een vmbo veel meer van je kan vergen? En hoeveel mensen zijn door dit mechanisme níét gaan doen wat ze het liefste zouden doen?

Meteen na mijn studie ben ik gaan werken in een sector waar mijn hart lag, al was het op een kantoor. Ik begon mijn carrière bij het toenmalige Nederlands instituut voor Zuidelijk Afrika, voortgekomen uit de anti-apartheidsbewegingen. Daar heb ik ongeveer drie jaar met veel plezier gewerkt. Het was ook de plek waar ik in het communicatievak rolde. Daarna deed ik wat losse klussen voor onder meer Milieudefensie en een links georiënteerde uitgever. Vervolgens werd ik campagnecoördinator en voorlichter bij de fractie van GroenLinks in Amsterdam. Het waren organisaties waar ik me op mijn plek voelde. We streden samen voor de goede zaak en dat maakte dat ik het gevoel had dat mijn werk ertoe deed.

Maar na tien jaar kreeg ik een wat onbestemd gevoel. In mijn

vriendenkring werden de eerste managementfuncties vergeven. Er waren mensen met Engelstalige titels bij banken en verzekeraars bij, een enkeling was de politiek in gegaan en verschillende vrienden hadden banen die belangrijk genoeg waren om regelmatig voor naar het buitenland te reizen. Ze ontmoetten mensen met invloed, vertelden verhalen over promoties en salarisverhogingen die ze voor zichzelf georganiseerd hadden. Omdat ze 'wisten wat ze waard waren'. En ik zat nog steeds op dat knusse kantoortje van GroenLinks op het Amsterdamse stadhuis.

Ik was 34 jaar en ik had het gevoel dat ik de boot aan het missen was. Bij etentjes met vriendinnen kon ik lang niet altijd meepraten als ze het hadden over politieke spelletjes op het werk, over internationale conferenties, over hun directeur die hen had gevraagd om over de volgende stap na te denken. Ik voelde me steeds minder belangrijk. Bovendien wilde ik eindelijk weleens een huis kopen. Met het salaris dat ik verdiende was dat in Amsterdam onmogelijk.

In mijn eigen, kleine onderzoek onder mensen met een kantoorbaan heb ik gevraagd of mensen weleens overwogen om (heel) ander werk te gaan doen. 30% zei dat heel regelmatig te overwegen en 44% soms. In totaal overwoog driekwart dus weleens om iets heel anders te gaan doen. Op de vraag: 'Waarom doe je het niet?' antwoordde bijna 50%: 'Ik verdien nu een goed salaris.'

Ik besloot ambtenaar te worden. Bij de gemeente Amsterdam waren er volop carrièrekansen en het salaris was veel hoger dan wat ik bij GroenLinks verdiende. Bovendien vond ik het belangrijk om mijn cv te 'neutraliseren', zoals ik dat toen noemde. Met tien jaar aan werkervaring bij louter geitenwollensokkenclubs kwam ik straks misschien bij geen enkele serieuze organisatie meer aan de bak. Dacht ik.

In 2008 werd ik woordvoerder van een wethouder in het toenmalige stadsdeel Zeeburg (de ironie wilde dat dit een bestuurder van GroenLinks was). Mijn officiële titel werd medior communicatieadviseur. Ik was in een nieuwe hiërarchie terechtgekomen.

Op de afdeling waar ik werkte waren er (in oplopende volgorde) communicatiemedewerkers, junior communicatieadviseurs, medior communicatieadviseurs, senior communicatieadviseurs en een communicatiemanager. Ik weet nog wat een vriendin tegen me zei: 'Alles leuk en wel, maar jij moet binnen drie jaar wel senior communicatieadviseur zijn. Zelfs X is dat, en jij hebt echt wel meer in je mars.'

Ik vond het – net als eerder bij de KvK en het ministerie – een vreemde wereld waarin ik terecht was gekomen. Een hoop intern gedoe en erg veel vergaderen. Ik voelde me er verweesd. Ik miste het gezamenlijke doel waar je met zijn allen aan werkte, omdat je ergens in geloofde. Maar mijn salaris was verdubbeld. En ik had inmiddels een koopcontract getekend voor een nog te bouwen appartement. Het was 2008, de financiële crisis stond op uitbreken en mijn aflossingsvrije hypotheek bedroeg ruim vijf keer mijn jaarinkomen. Ik had mezelf vastgezet.

Ik haalde weinig voldoening uit mijn werk, maar ik beschouwde dat als de consequentie van mijn keus om mijn focus te verleggen naar geld verdienen en carrière maken. Even de tanden op elkaar. Dit was nou eenmaal de wereld waarin ik mijn geld moest verdienen. Had ik maar een vak moeten leren. En zo erg was het ook allemaal niet. Ik kon elke dag op de fiets naar mijn werk, maakte geen absurd lange dagen en het salaris werkte verslavend. Bovendien moest de hypotheek betaald. Na anderhalf jaar zei de stadsdeelvoorzitter: 'Ik wil jou als woordvoerder.' Zo werd ik senior communicatieadviseur en kwam er een schaal bij. Ik begon de schade van tien jaar geitenwollensokkenbanen in te lopen.

'Wat zou je gaan doen als je elke maand gewoon je huidige salaris zou blijven ontvangen?' Deze vraag stelde ik aan mijn eigen kleine 'onderzoeksgroep' van mensen met een kantoorbaan. Een kleine 9% antwoordde: 'Het werk dat ik nu doe.' Negen procent. Mensen mochten meerdere antwoorden geven. Het meest genoemd: 'Vrijwilligerswerk, een eigen stichting of project beginnen of andere dingen die ik zinvol vind.' Bijna 44% koos dit antwoord.

'Zinvol' heeft voor iedereen een andere betekenis, maar vaak is het werk waarbij je iets betekent voor andere mensen. Van voorlezen op school tot voetbaltrainer tot op bezoek gaan bij eenzame ouderen. Een ambacht leren. Meubels maken of schapenkaas. Wellicht iets met dieren, de natuur of het milieu. Werk waar je voldoening uit haalt en waarbij je het gevoel hebt iets concreets op te leveren.

We leven in een gekke wereld. Dat was wat ik me steeds vaker bedacht toen ik me op mijn werk van vergadering naar vergadering sleepte. Tegen een salaris dat grofweg twee keer zo hoog was als dat van een verpleegkundige. De waarde van werk wordt bij ons grotendeels bepaald door de hoeveelheid geld die je ervoor krijgt. Zo is het werk van een piloot meer waard dan het werk van een treinmachinist, het werk van een hoogleraar meer dan dat van een leerkracht op een basisschool en is vrijwilligerswerk eigenlijk helemaal niets waard. Niemand maakt carrière in vrijwilligerswerk.

En toch gaat het helemaal mis met Nederland als al die vrijwilligers tegelijk zouden besluiten om er de brui aan te geven. Of als de vuilnismannen gaan staken.

Ik vroeg mijn kleine onderzoeksgroep ook wanneer ze – met hun huidige baan in gedachten – met pensioen zouden willen. De helft zou (ruim) voor zijn zestigste willen stoppen. Een derde daarvan het liefst morgen. Slechts 18% vindt zijn pensioenleeftijd prima of zou wel langer willen doorwerken. Ik vroeg mensen ook wat hun belangrijkste motivatie was om met pensioen te willen. Wat eigenlijk dezelfde vraag is als: 'Wat zou je gaan doen als je niet meer hoefde te werken voor je salaris?' Ruim 60% antwoordde: 'Ik wil meer tijd hebben voor de dingen die ik belangrijk vind en die ik graag doe.'

Ik stelde mezelf die vraag ook: wat zou ik gaan doen als salaris geen rol zou spelen? Stel nou dat elke baan evenveel geld zou opleveren? Dan was ik nooit communicatieadviseur geworden.

Maar ja, de hypotheek moet betaald.

Kim: 'Ik werk niet omdat het moet, maar omdat ik het leuk vind.'

Kim verhuisde van een huis met vier etages naar een appartement van zeventig vierkante meter. Haar riante salaris in het verzekeringswezen ruilde ze in voor een baan met meer plezier en betekenis. 'Achteraf gezien was boventallig worden het beste dat me kon overkomen.'

'Mijn broer wees me op een vacature bij een ICT-bedrijf. Je moest een analytische test doen die niet veel mensen halen. Ik kwam er glansrijk doorheen. De sollicitatiegesprekken vonden plaats in de showroom. Als je was aangenomen, kon je gelijk een auto uitzoeken. Ik kreeg een spoedcursus programmeren en ging op de IT-afdeling van een verzekeringsmaatschappij werken. Bonussen, vette salarissen, ik vond het toen wel aantrekkelijk klinken.

En toch ben ik nooit een big spender geweest. Ik hield elke maand geld over. Ik kon mijn eerste huis tegen een goede prijs verkopen. Daarna kocht ik een huis met vier etages van 140 vierkante meter, plus een vliering. En dat alles voor mijzelf alleen, want mijn man leerde ik daarna pas kennen. Maar ook toen hij bij mij introk, was het nog steeds veel te groot. We gebruikten maar drie ruimtes. We moesten het wel allemaal schoon houden en we verzamelden steeds meer troep.

Ik zat op Funda te kijken. Dat deed ik wel vaker voor de lol. En toen zag ik dat nieuwbouwappartement. Het sprak me meteen aan. We zouden van 140 naar 70 vierkante meter gaan. Voor het geld was verhuizen niet nodig, want ik had de hypotheek van dat grote huis inmiddels helemaal afgelost. Het was puur omdat we kleiner wilden

wonen. We hadden anderhalf jaar de tijd om te ontspullen, want het appartementencomplex moest nog gebouwd worden.

In het begin vond ik het weggooien zonde. Je hebt er geld voor betaald, het is nog goed, dus waarom zou je het weg doen? Al snel werd dat anders. We hadden bijvoorbeeld twee pannensets, maar we gebruikten altijd dezelfde. Ik ging eerst in de familie leuren: wil er nog iemand pannen? Uiteindelijk dacht ik: als niemand ze wil hebben, waarom moet ik dan met die spullen opgezadeld blijven zitten? En toen was het: hup, naar de kringloop, weg ermee.

Zo ging het met alles: meubels, kleding, apparaten. Hoe dichterbij de verhuizing kwam, hoe meer we weggooiden. Het werd uiteindelijk een sport. We gingen net zo lang door tot we alleen nog spullen over hadden die we echt gebruikten of waar we aan gehecht waren.

We waren zó verhuisd, want we hadden aan het eind bijna niks meer. We hebben nu zelfs ruimte over. Het is heel overzichtelijk. Neem nou al je boeken. Waar laat je die? Lees jij ze ooit nog weleens? Ik heb nu alleen nog een kastje met kookboeken en wat reisboeken.

Ik had ondertussen al besloten dat ik het verzekeringswezen uit wilde en was ook al aan een andere opleiding begonnen. Plotseling werd ik boventallig. Dat was in eerste instantie een flinke klap. Achteraf was het het beste dat me kon overkomen.

Om mijn opleiding te kunnen afronden, moest ik een praktijkopdracht doen. Ik had die opdracht nog op mijn oude werk mogen uitvoeren, maar daar had ik geen behoefte meer aan. Ik zag een advertentie van een gemeente. Ze zochten een stagiaire. Ik was toen tweeënveertig. Ze hebben me alleen maar uitgenodigd uit nieuwsgierigheid. Welk oud mens kwam er nou solliciteren naar een stageplaats? Ze vonden het zo'n leuk verhaal dat ze me hebben aangenomen.

In de eerste week werd natuurlijk al duidelijk dat ik geen stagiaire was. Ik wist hoe het werkte in het bedrijfsleven. Ze waren juist blij met die ervaring. Ik heb in mijn stageperiode volwaardig werk gedaan en tussendoor deed ik die opdracht voor mijn opleiding. Toen mijn stage afliep, kon ik parttime blijven. Dat werd na een paar

maanden fulltime. En na een aantal tijdelijke contracten heb ik daar sinds kort een vaste aanstelling.

Misschien zou ik inmiddels wel van mijn spaargeld kunnen leven, dat heb ik eigenlijk nog nooit uitgerekend. Maar ik wil niets liever dan fulltime blijven doen wat ik nu doe. Ik werk puur voor mijn plezier. Wat ik in het verzekeringswezen niet had, heb ik bij deze baan wel: het gevoel dat ik iets bijdraag. Ik vind het heel leuk.

Ik heb het nooit breed laten hangen, ook niet toen ik zo'n goed salaris verdiende. Aan boodschappen geven we niet meer dan zeventig euro per week uit. Dat is niet omdat we moeten bezuinigen, maar omdat ik meer gewoon niet nodig vind. Ik koop zelden kleding, hoef niet elk jaar een nieuwe telefoon en hecht geen waarde aan een grote auto.

We geven wel veel geld uit aan reizen en hebben bijna de hele wereld al gezien. Zo zijn we onder andere naar Paaseiland, de Galapagos en Antarctica geweest en een tijdje terug hebben we een prachtige reis naar Japan gemaakt. Mensen vragen dan waar we dat van doen. En dan blijken zij een hypotheek te hebben van 1.500 euro en die van mij is nul. Het is maar net wat je belangrijk vindt.

Begin jaren negentig ging ik op kamers wonen in Amsterdam. Ik deelde samen met een vriend een klein flatje in de onderhuur, waarvoor we ieder vierhonderd gulden per maand moesten betalen. Het was in de tijd dat de basisbeurs nog bestond. Gecombineerd met een bijbaantje van anderhalve dag per week kwam ik aan 1.200 gulden per maand. Behoorlijk riant voor een student. Dat bleek ook wel, want ik spaarde in die eerste periode ongeveer vierhonderd gulden per maand. Het ging door drieën: vierhonderd gulden voor de huur, vierhonderd om van te leven en vierhonderd voor later.

Omgerekend en gecorrigeerd voor inflatie zou vierhonderd gulden nu 284 euro waard zijn. Daar betaalde ik alles van: de boodschappen, mijn ziektekosten, het lidmaatschap van de studenten-

sportvereniging, een nieuwe fiets als ie weer eens gejat was en natuurlijk het café. Mijn ouders betaalden mijn boeken en mijn collegegeld. Het scheelde aanzienlijk in de kosten dat je toen nog geen smartphones of internetabonnementen had. Er hing een telefoon in de gang, een tik kostte tien cent. Ik herinner me nog twee 'gerechten' die we vaak aten. Rijst met soep (gekookte rijst met water en de inhoud van een zakje cup-a-soup) en komkommer met patat van de snackbar op de hoek (voor 1,65 gulden kocht je een grote gezinszak). Als ik naar het café ging, nam ik 25 gulden mee (dat is nu 17 euro) en als dat op was, dan ging ik naar huis.

Ik voelde me in die tijd allesbehalve arm. Niemand had veel te besteden en ik kon de dingen doen die ik graag deed. Sterker nog, ik spaarde in die eerste tijd dus 33% van mijn inkomen.

Was dat maar altijd zo gebleven.

In goed Nederlands heet het *leefstijlinflatie* en het is funest. Op de een of andere manier geven we ons hele leven precies evenveel geld uit als er binnenkomt. Salarisstijging na salarisstijging. We zetten misschien wel geld apart voor bijvoorbeeld een nieuwe auto, de vervanging van de wasmachine of de studie van onze kinderen, maar uiteindelijk gaat alles op.

Wat als je dat nou niet zou doen? Stel dat ik altijd min of meer was blijven leven zoals ik leefde in mijn studententijd? Dan had ik nu nooit meer hoeven werken voor geld. Dan was ik financieel onafhankelijk geweest. Dit besef is het begin geweest van grote veranderingen in mijn leven.

Maar eerst was ik senior communicatieadviseur geworden met een fikse hypotheek. Daar was ik overigens wel meteen op gaan aflossen, want zo'n grote schuld voelde niet fijn en inmiddels was de crisis begonnen en waren de huizenprijzen aan het dalen. En toch gaf ik veel meer geld uit dan toen ik nog voor non-profitorganisaties werkte, laat staan dan toen ik student was. Overigens begon het toen al. Het sloop er langzaam in. Aan het begin betekende 'uit eten' naar de mensa, waar een maaltijd vier à vijf gulden kostte. Later werd de mensa ingeruild voor het Ethiopisch

restaurant en de pizzeria. Ik haalde mijn boeken niet meer uit de bieb, maar kocht ze nieuw in de winkel; dat stond wel belezen in de IKEA-kast op mijn studentenkamer. Vanzelf kwam er een moment dat de 1.200 euro die aan het begin van elke maand binnenkwam aan het eind van de maand op was.

En zo ging het verder, net als bij bijna iedereen. Toen ik mijn eerste baan had, kwam er nog meer binnen. De vakanties werden luxer. Met vrienden ging ik niet meer kamperen in Frankrijk, maar we vlogen naar Turkije. Ik kocht meer spullen. Er kwam een krantenabonnement, een sportclub, een nieuwe tv. Ik sprak niet meer bij vrienden thuis af, maar we gingen 'even ergens een hapje eten'. Telkens groeide ik mee met mijn stijgende salaris. Mijn vrienden ook. We woonden niet meer in studentenkamers, maar in appartementen. Eerst gehuurd en toen gekocht.

En ik at nooit meer rijst met soep.

Peter Adeney is wel altijd rijst met soep blijven eten. Bij wijze van spreken dan. Adeney is een Canadees die in de Verenigde Staten woont. Vlak voordat hij dertig werd, ging hij met pensioen. Zonder rijke ouders, erfenissen of gewonnen loterijen. Onder de naam Mr. Money Mustache heeft hij een blog waarin hij uitlegt hoe hij dit gedaan heeft. Zijn kijk op geld, spullen en consumeren is radicaal anders dan die van de gemiddelde Amerikaan. Van de gemiddelde iedereen eigenlijk. Adeney heeft zijn uitgaven sinds zijn studententijd nauwelijks meer laten meegroeien met zijn inkomsten.

Vanaf zijn eerste salaris leefde hij van de helft van zijn inkomen. De andere helft stopte hij in beleggingen en vastgoed. Als zijn salaris steeg, steeg vanzelf het percentage van zijn inkomen dat hij opzijlegde. Het kostte hem geen centje pijn. Hij had simpelweg nooit iets aan zijn levensstijl veranderd. Terwijl zijn vrienden dure auto's en grote huizen kochten, bleef hij met zijn vrouw in een flatje wonen. Dicht bij hun werk, zodat ze daar op de fiets naartoe konden. Wat Mr. Money Mustache deed is hét recept voor een vroeg pensioen: maak het gat tussen je uitgaven

en je inkomsten zo groot mogelijk. In positieve zin dan. Laat het geld dat je elke maand overhoudt voor je werken en houd dit een flink aantal jaren consequent vol. Adeney en zijn vrouw hadden aan een kleine negen jaar genoeg. Eerlijk is eerlijk, ze verdienden allebei een goed salaris. Maar zij gaven dat dus niet uit aan vakanties, auto's en huizen. En daarin waren ze behoorlijk uniek.

Toen ik de blog van Mr. Money Mustache las, dacht ik: dit is Amerikaans en dit is overdreven. Er zit vast een adder onder het gras. Hij heeft misschien jarenlang onder barre omstandigheden overleefd. Hij heeft vast flink geluk gehad met zijn beleggingen. Maar het enige dat erop af te dingen valt is de forse stijging van zijn salaris. Peter Adeney begon op tweeëntwintigjarige leeftijd met werken en verdiende toen 41.000 dollar per jaar. Geen slechte start. Na acht jaar was dat salaris gestegen naar 125.000 dollar. Zijn vriendin (en later vrouw) zag haar verdiensten ook elk jaar stijgen. In het negende jaar gingen ze met pensioen. Ze hadden toen een vermogen van 800.000 dollar en betaalden de vaste lasten van de huurinkomsten van de twee huizen die ze bezaten.

Het fascineerde me. Wat als ik zo'n vooruitziende blik had gehad op mijn tweeëntwintigste? Hoeveel had ik dan aan comfort gemist? Waren er veel dingen geweest die ik niet had kunnen doen? In hoeverre heeft het uitgeven van geld een rol gespeeld in mijn geluk? Je arm of rijk voelen heeft meestal meer met je omgeving te maken dan met je werkelijke inkomen. In de tijd dat ik rijst met soep klaarmaakte, aten mijn vrienden witte bonen in tomatensaus en huismerkdiepvriespizza's. We leefden in uitgewoonde huuretages en zaten op bij de kringloop of het vuilnis gevonden meubilair. Of het kwam van oma. Dat maakte niets uit, want iedereen deed het zo.

Maar wat als ik zo was blijven leven toen mijn vrienden koopappartementen begonnen uit te zoeken, die werden gevuld met zorgvuldig uitgekozen meubels bij kekke boetiekjes? Toen verse gnocchi met geroosterde venkel en porcini wel het minste was wat je je gasten kon voorzetten? Toen we niet meer allemaal een

fles goedkope wijn uit de supermarkt meenamen, maar de gastvrouw de prosecco koud had staan?

Ik denk niet dat ik veel gemist had als mijn uitgaven flink waren achtergebleven bij mijn inkomsten. Dat weet ik eigenlijk wel zeker, want jaren later – toen ik voor het eerst de blog van Mr. Money Mustache las – ben ik alsnog fors gaan snijden in mijn uitgaven. En ik was verrast hoe makkelijk dat was.

Maar zo is het na mijn studententijd niet gegaan. Ik besloot na tien jaar leuke dingen doen in de non-profitsector dat het verstandig was om nu eens serieus geld te gaan verdienen en mijn carrièreachterstand in te lopen. En dat extra geld dat ik verdiende, gaf ik gewoon allemaal uit. Ik kocht een duur appartement en nieuwe meubels. De rest van mijn geld gaf ik uit aan spullen, vakanties, slapende abonnementen en in de Amsterdamse horeca. Net als iedereen in mijn omgeving. En ik vroeg me zelden af of het ook anders kon. Er was alleen die vage notie dat ik niet echt gelukkig was.

Deel 2:

Je bestemming

Hoofdstuk 4. Van het pad af

Martin van den Berg: Gelukkig zonder huis en baan

Martin van den Berg (45) zegde in de zomer van 2016 zijn kantoorbaan op, verkocht zijn huis en is nu fulltime huis- en huisdierenoppasser. 'Al na drie werkdagen wist ik: dit is mijn leven niet meer.'

'Na mijn studietijd vond ik een baan als consultant, met een leaseauto en een riant salaris. Maar dat werk paste totaal niet bij het gevoelsmens dat ik ben. Ik kwam bij de arbo-arts terecht met een beginnende maagzweer. "Als je zo doorgaat, is je gegarandeerde eindstation een burn-out," zei hij.

Ik ben in de horeca terechtgekomen en toen in de jeugdzorg. Op een dag zei mijn zus tegen me: "Wist je dat je bij de Triodosbank nu ook een betaalrekening kunt openen? Is dat niks voor jou?" Ik opende online een rekening en klikte voor de lol even op de vacaturepagina. Twee weken later had ik een contract voor mijn neus.

Ik ben nooit doelgericht geweest in mijn leven. Een vriendin zei tegen me: "Je hebt een amoebe-strategie." Ik was nieuwsgierig wat ze bedoelde. Een amoebe is een eencellig organisme. Het heeft geen skelet, geen spieren en gaat letterlijk met de stroom mee. Vissen bijvoorbeeld, die zwemmen ergens op af. Ze krijgen alles binnen wat er in het water en in hun voedsel zit, dus ook de zware metalen. Een amoebe haalt uit zijn omgeving wat hij kan gebruiken, en wat hij niet kan gebruiken laat hij liggen. Ja, dacht ik toen, dat is hoe ik ben.

Ik heb vier jaar met ontzettend veel plezier bij Triodos gewerkt. Maar het laatste halfjaar had ik het totaal niet meer naar mijn zin. Ik lachte niet meer. Ik dacht: ik kan nu wel een andere baan gaan zoeken,

maar dan neem ik mijn negativisme mee. Ik koos voor een sabbatical en nam ontslag.

Ik liep eerst als pelgrim naar Santiago de Compostella. De Camino, dat is iets magisch, daar word je naartoe getrokken. Het was niet de eerste keer en ik kon niet anders. Ik reed met een busje naar Saint-Jean-Pied-de-Port, de bekende startplaats aan de Franse kant van de Pyreneeën. Ik liet het busje daar staan. De autosleutels en wat waardevolle spullen mocht ik achterlaten bij l'Esprit du Chemin, de toenmalige herberg van de Nederlanders Huberta en Arno.

Toen ik het busje na mijn pelgrimstocht weer kwam ophalen, dronk ik nog even een kop koffie aan de keukentafel. Ik mocht bij Huberta en Arno douchen en daarna zou ik terugrijden naar Nederland. Die terugreis werd ter plekke met zes weken uitgesteld. Al die tijd heb ik in de herberg gewerkt als vrijwilliger, als hospitalero.

Daarna ging ik naar een boeddhistisch centrum in Ierland. Het plan was om een around-the-worldticket te kopen. Dat kon alleen vanuit Londen. Ik besloot eerst een paar weken in dat centrum te gaan werken en daarna dat ticket kopen. Ik ben mijn hele leven al bezig met meditatie en ik voelde me daar thuis. Ik ben er vijftien maanden gebleven. Die wereldreis is er nooit van gekomen. En dat is prima. Zo gaat dat bij mij. Hoe dichter ik bij mezelf kom, hoe meer ik beslissingen bereik in plaats van beslissingen neem.

Mijn tip aan iedereen die twijfelt of hij op de goede weg zit in zijn leven: ga mediteren! In eerste instantie ga je waarschijnlijk alleen maar ervaren hoe druk het is in je hoofd, maar als je volhoudt ontstaat er na een tijdje de rust om te voelen wat er vanbinnen gebeurt. En dan ben je in staat om te voelen wat er nodig is om gelukkig te zijn, in plaats van het je leven lang te willen worden.

Na het boeddhistisch centrum liep het opnieuw anders. Ik had mijn huis in Nederland in de tussentijd per kamer verhuurd en er stond er eentje leeg. Het leek een logisch moment om terug te gaan, die kamer te gaan bewonen en een baan te zoeken. Een dag nadat ik mijn ticket naar huis had geboekt, kreeg ik bericht dat die kamer

alweer verhuurd was. Ik heb precies twee minuten gebaald. Toen besloot ik door Spanje te gaan zwerven als vrijwilliger, om mijn Spaans te verbeteren. Ik heb op allerlei plekken gewerkt.

Daarna vond ik dat mijn sabbatical wel over was. Er was inmiddels weer een kamer vrij in mijn huis en daar ben ik gaan wonen. Ik vond al vrij snel weer een baan op kantoor. Een klein, commercieel bedrijf. Al na drie werkdagen wist ik: dit is mijn leven niet meer. Elke dag in de auto de snelweg op, waar iedereen ten koste van een ander een plekje vooruit wil komen. Dan acht uur achter een bureau en weer terug op de snelweg. Inhoudelijk leek het werk nog best op wat ik bij Triodos deed, maar ik had er geen enkele motivatie voor. Het was gewoon geld verdienen, het boeide me totaal niet. Na een jaar kondigde ik mijn ontslag aan.

Ik gaf mijn werkgever een halfjaar de tijd om een opvolger te vinden. In dat halfjaar begon ik mijn huis verkoopklaar te maken. Het voelde als ballast. Ik wilde minder geldgeoriënteerd leven. Meer rust en ruimte. Ik heb mijn hele huis leeggeruimd. Alles wat overbodig was is op Marktplaats verkocht of naar vluchtelingenhulp gegaan. Wat ik overhield heb ik in dozen gestopt.

In de tuin stond een grote conifeer die veel zonlicht wegnam. Ik heb hem met mijn eigen handen omgezaagd, zonder mechanische hulpmiddelen. Het was een enorm karwei. Aan het eind had ik een tennisarm. Mijn huis was snel verkocht, maar ik kon met mijn arm nauwelijks iets doen. Weer als vrijwilliger aan de slag was uitgesloten. Zo kwam ik op het idee om op huizen te gaan passen.

Ik maakte een profiel aan op een website waar mensen die op vakantie of op reis willen een oproep kunnen plaatsen. Meestal zoeken ze iemand om voor hun dieren te zorgen. Honden en katten, maar ook paarden, ezels, konijnen en kippen. Soms zit ik een paar weken in het noorden van Nederland en dan weer in Portugal of Hongarije. Over een paar dagen vertrek ik naar Bulgarije. Ik woon gratis en zorg voor de dieren, de planten en de moestuin.

Het huizen oppassen is heel ontspannen. Het verzorgen van de die-

ren kost meestal niet zoveel tijd en het uitlaten van honden zie ik niet als werk. Ik heb een lijstje met dingen die ik graag doe. Dat lijstje pak ik erbij en dan kies ik iets uit. Mediteren, wandelen, aan mijn Spaans werken, oefenen op de mondharmonica, wildplukken, net waar ik zin in heb.

Het alleen zijn bevalt ook prima. Ik geniet van het leven dicht bij de natuur. Hoe afgelegener, hoe beter. Mensen op het platteland zijn socialer en behulpzamer.

Twee keer per jaar organiseert een van mijn maatjes een weekendje weg. Dan slaap ik met een stuk of dertig vrienden in Nederland een weekend in een groot huis. Ik zorg dat ik dat nooit mis. Op zo'n weekend kan ik weer maanden teren.

Ik heb altijd sober geleefd. Ik heb nooit geloofd dat je gelukkig kunt worden van het kopen van allerlei spullen. Toen ik nog een kantoorbaan had, spaarde ik niet bewust. Ik hield gewoon geld over aan het eind van de maand. Daardoor heb ik aardig wat geld opzij kunnen zetten. Daar teer ik nu heel langzaam op in.

Het laatste jaar heb ik van ongeveer tweehonderd euro per maand geleefd, honderd euro voor boodschappen en honderd euro voor reiskosten. Op deze manier kan ik dit nog heel lang volhouden. Ik maak me geen zorgen over mijn toekomst. Ik wil in het nu leven.

Zelfs als ik uiteindelijk blut sterf aan onderkoeling onder een brug, dan heb ik een heel mooi leven gehad. Overigens zie ik dat niet zo snel gebeuren. Er zijn zoveel plekken waar ik terechtkan. En er komen er steeds meer op mijn pad.'

Ik wilde vroeger dus dierenoppasser worden. En daarna piloot en toen advocaat en toen journalist. Eigenlijk wist ik niet zo goed wat ik later wilde worden. En eigenlijk wist ik het op mijn veertigste nog steeds niet. Ik was gewoon maar wat gaan doen.

Dat ik naar de universiteit zou gaan, stond al heel lang vast. Ik vond het pure logica dat je het maximale van je hersencapaciteit aansprak. Iedereen vond dat. Het hele schoolsysteem is erop ingericht. Niemand met een vwo-advies gaat naar de havo.

Op een jongen bij mij in de brugklas na. Laten we hem Arno noemen. Ik was naar een brede scholengemeenschap gegaan met een gemengde brugklas: mavo, havo en atheneum door elkaar. Ideaal voor ouders die vonden dat hun kind een te laag schooladvies had gekregen. Ik had dan ook best wat klasgenootjes die thuis flink achter de broek werden gezeten om voor te sorteren voor havo/atheneum in het tweede jaar en niet voor de mavo/havo-klas.

Arno was de zoon van een boer en hij had een goed stel hersens. Zijn eerste rapport stond vol met negens en tienen. Bij zijn tweede rapport waren dat vieren en vijven geworden. De mentor vroeg wat er aan de hand was. 'Nou,' zei Arno, 'ik wil later boer worden, net als mijn vader. En dan heb je aan mavo genoeg.'

Je zou Arno best briljant kunnen noemen, maar toen vond ik het een heel rare redenatie. Een atheneumdiploma kwam altijd van pas. Ik vond zelfs dat je het aan je stand verplicht was als het binnen je bereik lag. Het leek me in ieder geval heel stom om zo'n kans op een goede opleiding te laten liggen. Dat vond mijn vader tenminste. En ik vond als twaalfjarige alles wat mijn vader ook vond.

Toen ik dat atheneumdiploma op zak had, had ik nog slechts een vage notie van wat ik later wilde worden. Misschien iets in de ontwikkelingssamenwerking. Of toch journalist, maar dan liever onderzoeksjournalist dan stukjesschrijver. Ik heb er zelfs nog een brief over naar *de Volkskrant* gestuurd. Als ik later op de redactie wilde komen werken, moest ik dan naar de school voor de journalistiek of kon ik beter een universitaire studie doen? Het diplomatieke antwoord was dat beide wegen naar Rome konden leiden. Mij leek een universitaire opleiding dan toch verstandiger, want ik wilde niet over tante Mien en ome Piet schrijven die vijftig jaar getrouwd waren.

Er waren meer redenen om voor de universiteit te kiezen. Een daarvan was dat ik bang was dat ik mijn mogelijkheden met een beroepsopleiding te veel zou beperken. Dan kon ik straks één ding. Met een universitaire opleiding kon je tenminste nog alle kanten op.

Beleidsmedewerker in een scala aan organisaties.

Ik overwoog sociale geografie, politicologie, culturele antropologie en zelfs nog even rechten of economie, want dat deed iedereen die niet wist wat ie later wilde worden. Uiteindelijk werd het politicologie, mede vanwege de bovenbouwstudie internationale betrekkingen, wat me dan wel weer handig leek om de optie voor ontwikkelingswerk open te houden. En iets internationaals, dat klonk sowieso best goed. Dan hield ik letterlijk de hele wereld nog open als optie.

Hele volksstammen weten niet wat ze willen worden als ze achttien zijn. En als ze pech hebben, weten ze het op hun veertigste nog steeds niet. Het aantal mensen dat bewust een carrièrepad kiest is waarschijnlijk veel kleiner dan het aantal mensen dat gewoon maar iets gaat doen of ergens inrolt.

Ik tekende vroeger graag. En ik schreef verhaaltjes. Ik vond het leuk om met mijn vader en moeder mee te gaan naar de volkstuin en ik plantte zelf wortels en radijsjes in de achtertuin. Kamperen vond ik geweldig en ik speelde graag in het bos. Ik bouwde hutten, klom in bomen en ik telde zo veel mogelijk verschillende dieren. Mijn dag was goed als ik een eekhoorn had gezien.

Maar een carrière als eekhoorntjesteller bestaat niet.

En dus ging ik zonder dat ik het echt in de gaten had ver van mijn pad af. Ik scheidde automatisch twee dingen: wat ik graag deed in mijn vrije tijd en waar ik mijn geld mee wilde verdienen. Voor mij was het zo klaar als een klontje dat die twee niet verenigbaar waren. Geld verdiende je nou eenmaal niet per se met iets wat je heel leuk vond. Je diende verstandige keuzes te maken. En niet zoals Arno maar gewoon naar de mavo gaan om boer te worden. Die scheiding tussen mijn werk en wat ik graag deed, heb ik nog heel lang aangehouden. Ik dacht dat het zo hoorde. Dat het niet anders kon.

De Australische Bronnie Ware werkte acht jaar lang in de palliatieve zorg. Ze verzorgde mensen die nog maximaal drie maanden te leven hadden. Vaak veel korter. Ze vroeg mensen op hun

sterfbed waar ze het meeste spijt van hadden gehad in hun leven en begon over de antwoorden te schrijven in een blog. In 2009 schreef ze een artikel met de vijf dingen die mensen het meest hadden genoemd. Dat artikel werd een paar miljoen keer gelezen en mondde uit in een boek.

In de top vijf stond op nummer één: 'Ik wou dat ik de moed had gehad om trouw te blijven aan mijzelf en niet het leven te leiden dat anderen van mij verwachtten.'

Een vriend van mij – laten we hem Joost noemen – was op de havo druk met van alles, maar niet met school. Nou ja, niet met de lessen. Hij deed aan schooltoneel, ging in zijn vrije tijd graag naar het theater, las alles wat los en vast zat, zat in de leerlingenraad, organiseerde schoolfeesten en – als zijn ouders er niet waren – ook vrij roemruchte feestjes bij hem thuis.

Joost werd thuis een beetje beschouwd als de zoon die niet wilde deugen. Hij zette zich af tegen het gegoede milieu van zijn ouders, liet zijn haar lang groeien en liep in een houtje-touwtjejas van de kringloopwinkel.

Joost had best naar het atheneum gekund als hij zich iets meer op de lessen had geconcentreerd. Regelmatig voerde hij verhitte discussies met zijn ouders over de dingen die hij deed. Dat ging dan over lol in je leven versus verstandige keuzes maken voor later. Hij wilde bijvoorbeeld handvaardigheid in zijn vakkenpakket, maar dat vond zijn vader een pretvak. Het werd scheikunde.

Joost weet nog heel goed dat hij een keer met zijn vader langs een zwerver liep. 'Kijk,' zei zijn vader, 'hij heeft vroeger ook lol gehad op de havo.'

Na zijn havodiploma (met de hakken over de sloot) gehaald te hebben, ging Joost door naar het atheneum en kwam bij mij in de klas. Dat diploma haalde hij zonder problemen. Na de middelbare school kozen we allebei voor een tussenjaar en gingen we samen drie maanden naar Nepal. We kwamen terecht in een ontwikkelingsproject in een klein dorpje. Daar was ook een schooltje en al snel stonden we Engelse les te geven aan Nepalese kinde-

ren. Joost bleek daar heel veel plezier in te hebben. Terug in Nederland ging hij naar de Pabo en daarna werd hij leraar op een Amsterdamse basisschool.

Handvaardigheid in zijn pakket was achteraf best handig geweest.

Het is moeilijk om de ouders van Joost van alles te verwijten. Ze deden in hun ogen wat er van hen verwacht werd: hun zoon op het rechte pad houden en hem behoeden voor stommiteiten. Joost had net als ik een prima stel hersens. Maar hij dreigde te blijven zitten op de havo. Zijn ouders waren simpelweg bang dat hij de boot zou missen en als puber onherstelbare fouten zou maken. Zijn carrière zou schaden. Niet goed terecht zou komen.

Jaren later, toen ik inmiddels vrijwilligerswerk deed op het Spaanse platteland, kwam ik jongens tegen die – volgens de normen van de vader van Joost – niet goed terecht zouden komen. Twee Duitsers van negentien jaar oud. Ze besloten om na hun eindexamen voorlopig niet verder te studeren. Drie jaar later deden ze dat nog steeds niet. Ze waren wel heel handig en sterk geworden. Hadden allerlei vaardigheden geleerd, zoals hekken en stallen bouwen. Geld vonden ze niet belangrijk. Als het nodig was dan werkten ze een paar dagen ergens tegen een dagloon. Iedereen zag ze graag komen. Wat ze in die jaren over het leven leerden, de vriendschappen die ze maakten, daar kon geen opleiding tegenop. Op het moment dat ik dit schrijf, zwerven ze de wereld over. Het laatste bericht kwam uit Oezbekistan.

Misschien gaan ze ooit nog studeren. Als dat zo is dan zullen ze hun opleiding heel bewust kiezen. En niet zoals ik dat deed. En velen met mij. Misschien gaan ze nooit studeren. Die kans is groter, want tot nu toe is hun praktijkschool voor hen veel interessanter en leerzamer. En ze hechten totaal niet aan status, materiele zaken of een carrière.

Ik weet wel wat de meeste mensen tegen die jongens zouden zeggen. Maak nou eerst je school af. Reizen kan daarna ook nog. Later krijg je hier misschien spijt van en straks heb je voor altijd de boot gemist.

Welke boot?

En als ze netjes hun studie zouden hebben afgerond, dan zouden mensen zeggen: het is beter om nu eerst een paar jaar werkervaring op te doen in je vakgebied. Anders leg je het later af tegen vers afgestudeerden en kom je er nooit meer tussen.

Waartussen?

We zijn geconditioneerd in het afleggen van een vaste, lineaire route. Eerst volg je een zo hoog mogelijke middelbare schoolopleiding, daarna kies je een zo hoog mogelijke vervolgopleiding met carrièreperspectief. En dan stap je in het systeem van meer, meer, meer. Eerste serieuze baan, promotie, salarisverhoging, verder opklimmen, nog een salarisverhoging. Als je het goed doet dan hè. Of niet tegen een burn-out aan loopt. En je zult je regelmatig afvragen of je wel ambitieus genoeg bent. Of het niet tijd wordt voor de volgende carrièrestap. Of je afvragen of je niet achterop aan het raken bent. Zoals ik deed.

Op twee in de top vijf van de stervende patiënten van Bronnie Ware stond: 'Ik wou dat ik niet zo hard gewerkt had. Dat ik meer tijd en aandacht had gehad voor andere dingen.'

Wat als die twee Duitse jongens maar gewoon economie en rechten waren gaan studeren, omdat ze nog geen idee hadden wat ze later wilden worden. Waren ze dan niet veel verder van huis geweest? Zouden ze daar later niet veel meer spijt van hebben gehad? We weten het niet. En dat is misschien het hele punt. We weten gelukkig niet welke loop ons leven later gaat krijgen. En daarom geloof ik ook niet zo in verkeerde keuzes maken als je jong bent. En al helemaal niet in keuzes die onherstelbaar zijn.

Wat ik wel weet is dat ik na dat tussenjaar gewoon keurig ging studeren. Iets waarmee je nog alle kanten op kon. Dacht ik. Want vanaf dat moment had ik mezelf in feite voorgesorteerd voor een kantoorbaan. Iets waar ik later best weleens spijt van zou hebben.

Rebecca Jansen: Lekker buiten fysiek bezig zijn

Rebecca Jansen werkt al twee jaar als vrijwilliger op het Europese platteland. Ze geniet van het simpele buitenleven. 'Ik was activiteitenbegeleider voor mensen die op jonge leeftijd ernstig ziek werden. De verhalen van hun partners hebben me overtuigd. Als je iets wilt, neem de stap en ga.'

'Ik ben gewoon het liefste buiten. Ik heb een caravan op een camping in de buurt van Den Haag. Daar woon ik als ik in Nederland ben. Sinds de zomer van 2015 verblijf ik met name op andere plekken in Europa. Ik doe vrijwilligerswerk op het platteland, in ruil tegen kost en inwoning.

Voordat ik vertrok, werkte ik als activiteitenbegeleider met mensen met dementie. Ik vond het interessant werk, maar ik wilde al een tijdje iets met mijn handen doen, iets wat fysieker was. Ik werkte op een afdeling met patiënten die al voor hun vijftigste waren gaan dementeren. Ik sprak al die jonge partners. Ze vertelden over de mooie plannen die ze samen hadden gehad voor als ze met pensioen waren. En opeens kwam daar niets meer van terecht. Voor veel van die mensen stond het leven stil. Hun partners zaten in een rolstoel en hadden veel zorg nodig. Ze zeiden tegen me: als je iets wilt doen, doe het meteen. Stel je dromen niet uit. Zo hakte ik de knoop door. Nu ga ik weg!

Mijn idee was om ongeveer twee jaar als vrijwilliger van plek naar plek te zwerven. Ik wilde overal ongeveer een maand blijven en iets nieuws leren. Een nieuwe taal, een nieuwe vaardigheid, een auto of een grasmaaier leren repareren, op een tractor rijden. En dan zou ik weer verder trekken. De eerste plek waar ik terechtkwam was het Ezelparadijs en ik bleef er elf maanden hangen.

Ik bleek juist te genieten van het dagelijks leven op de plek waar ik was, in plaats van een vaardigheid te leren en hup, weer verder te gaan. Het is een heerlijk en simpel leven. Vroeg opstaan en naar buiten. Stallen schoonmaken, dieren verzorgen, werken op het land. Bovendien ontwikkel je je ook wel als je langer op één plek blijft. Er is zoveel te doen. Er was bij het Ezelparadijs elke keer wel een nieuw project waar ik me op kon storten.

Ik heb me vooraf afgevraagd of ik het niet lastig zou vinden om met andere vrijwilligers op elkaars lip te zitten. Het is een kleine gemeenschap waarin je leeft. En nu blijkt dat ik dat het allerleukste vind! Ik heb zoveel inspirerende mensen leren kennen. Het mooie is dat ik er niet eens voor hoef te reizen. Een andere vrijwilliger zei het zo: "Vorige week kende ik je nog niet. En nu heb je iets aan mijn leven veranderd." Ik kom zoveel goede en mooie mensen tegen. Dat is hoopgevend. Je krijgt er een positiever wereldbeeld van.

Ik verdien hier niets mee, dus ik teer langzaam in op mijn spaargeld. Mijn leven is natuurlijk erg goedkoop, maar het kost wel wat geld. De grootste kostenposten zijn het stageld van mijn caravan in Nederland en de reiskosten die ik maak. Verder geef ik niet veel uit. Ik zit meestal op afgelegen plekken, ver buiten een dorp. Er is geen café of terras. Kleding wordt hier tot de draad versleten. En als ik iets nodig heb, staat er meestal wel een bak met kleren die achtergelaten zijn door andere vrijwilligers.

Ik schat dat ik dit nog ongeveer een jaar kan doen. Daarna zal ik toch weer een tijdje geld moeten verdienen. Maar als het moet, kan ik me daar ook wel weer voor oppeppen. Toen ik met dementerenden werkte, ben ik drie jaar gebleven terwijl ik dat van tevoren helemaal niet van plan was. Maar zolang het kan, blijf ik nog even lekker buiten op het platteland werken.

Ik maak me niet zoveel zorgen over later. Mensen beginnen vaak over mijn pensioengat. Maar dingen veranderen zo snel. Wie had nou verwacht dat onze generatie pas na zijn zeventigste met pensioen zou kunnen? Wie weet is dat over tien jaar wel weer de andere kant op veranderd. Als ik me hier echt druk over zou maken, dan zou ik naar

Nederland terug moeten gaan en een fatsoenlijke baan moeten zoeken.

Wellicht leef ik straks bijna zelfvoorzienend. Ik vind dit leven nu heel erg leuk, maar uiteindelijk zou ik wel ergens een plek voor mezelf willen vinden. Misschien met een partner en kinderen. Een klein huisje, een moestuintje erbij en dan wat geld verdienen met iets dat je zelf creëert. Maar daar ben ik nu nog niet concreet mee bezig. Ik leef in het nu.

Ik vind het inspirerend om te zien wat de mensen bij wie ik kom werken hebben opgebouwd. Bijvoorbeeld toen ik in de Algarve in Portugal was. Die mensen combineerden het zorgen voor hun kinderen met het opstarten van een camping. Daar komt veel meer bij kijken dan ik vooraf had gedacht. Terrein vrijmaken voor tenten, palen voor tipi's omzagen en op maat maken, die versjouwen met spierkracht. Omdat hun budget niet groot was, konden ze geen grote machines of ervaren vaklui inhuren.

Alles in de Algarve ging met vallen en opstaan. En het is continu jongleren met prioriteiten. Zelfs maar een dagje weg moet je echt organiseren. Het zet mij aan het denken over wat ik zelf zou willen. Vroeger dacht ik misschien: dat doe ik wel even. Nu zie ik in de praktijk hoeveel werk het is en hoeveel verantwoordelijkheid het vraagt.

Met het werk dat ik nu doe leef je echt bij de dag. Ik werk nu op een dierenopvang in de Franse Dordogne. Deze week hadden we bijvoorbeeld een zieke koe. Die moest extra verzorging hebben, zeker met de warmte van de afgelopen tijd. Je doet hier simpelweg wat er vandaag gedaan moet worden.

Tegen het eind van het jaar ga ik er eens voor zitten om over mijn toekomst na te denken. Ik heb wat meer afstand nodig om te overdenken wat mijn ervaringen mij tot nu toe geleerd hebben. Welke omgeving en omstandigheden vind ik fijn? Welk werk doe ik het liefst? Wat het ook wordt, ik neem me voor om het klein te houden!

Eén ding weet ik zeker. Als je iets wilt, neem de stap en ga. Er is altijd wel een excuus om dingen uit te stellen. Hak de knoop door en ga het gewoon proberen. Dan pas weet je of je het leuk vindt of niet. Dat lijkt misschien eng, maar waarschijnlijk denk je achteraf: was ik hier nou zo bang voor?'

Het is wat bijna elke ouder zegt over zijn kind. Als hij later maar gelukkig wordt. Gelukkig worden is voor veel mensen het belangrijkste doel in het leven. Maar wat is geluk? Het is nogal lastig meetbaar en iedereen geeft er min of meer zijn eigen definitie aan.

Het is voor dit boek wel relevant. Bijzonder relevant zelfs. Er zijn drie elementen die voor mij belangrijk zijn om gelukkig te worden. Allereerst gaat geluk over betekenis geven. Het gevoel dat je iets doet dat je nuttig of zinvol vindt. Het tweede element van geluk betreft je sociale relaties. Familie, vrienden, ertoe doen voor anderen. En ten derde betekent geluk voor mij kunnen zijn wie je bent en doen wat je graag doet. Verder zijn er natuurlijk nog een heleboel dingen waar ik blij van word. Als de zon schijnt, als ik de hopgeur van een stevige dubbel-IPA opsnuif, als de was hangt te wapperen in de wind (ja echt), als ik een vogel zie of de zee kan horen. Maar nu heb ik het over het Grote Geluk. De dingen waarvoor je elke ochtend met plezier opstaat. Nou ja, bijna elke ochtend dan.

De Amerikaans-Indiase wetenschapper Raj Raghunathan stelt dat we vaak ongemerkt dingen doen die ons juist ongelukkiger maken. Omdat geluk zelf zo moeilijk na te streven is, gaan we beter meetbare afgeleiden van geluk nastreven. Of de dingen waarvan we denken dat we daar gelukkig van worden. Bijvoorbeeld rijk worden. En zo verliezen we ons geluk makkelijk uit het oog. In zijn boek *If you're so smart, why aren't you happy* vertelt hij over een experiment met een saladebar. Stel dat je voor een saladebar staat en je salade per ons wordt afgewogen. Qua ingrediënten kun je kiezen uit paddenstoelen en kikkererwten. Je hebt zin in kikkererwten, maar de paddenstoelen zijn per ons meer waard. Wat kies je dan? Als Raghunathan aan de ene groep studenten vraagt welke optie voor maximaal geluk zou zorgen, zegt 98% kikkererwten. Als hij vervolgens de andere groep studenten laat kiezen, blijkt 22% voor de paddenstoelen te gaan. Die studenten hebben onge-

merkt 'meer waar voor je geld' belangrijker gemaakt dan geluk.[2]

Ik kocht het boek van Raghunathan alleen al vanwege de titel. Hij werkt als hoogleraar aan de universiteit van Texas en beschrijft in het boek zeven doodzonden van hoger opgeleiden die hen van hun geluk weerhouden. Daartegenover zet hij zeven gewoontes van gelukkige mensen. Allemaal gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek. Raj Raghunathan heeft het over de 'geluksparadox': de dingen die slimme mensen doen om succesvol te worden, zijn meestal niet de dingen die hen gelukkig maken.

Een mooi voorbeeld daarvan is de rat race. Eerst willen we een goede opleiding zodat we later een goede baan kunnen krijgen. En met 'goede baan' bedoelen we 'een baan met een goed salaris'. Zitten we eenmaal op het juiste spoor, dan begint de wedstrijd van harder, beter, verder, mooier en meer. Voor je het weet zitten we onszelf continu te vergelijken met anderen. Beter willen zijn dan de rest, onze samenleving is ervan doordrenkt. Vraag mensen hoe goed ze kunnen autorijden en vrijwel iedereen zegt dat ze beter rijden dan de gemiddelde chauffeur. Niemand wil bij de onderste helft horen. Ook in het werk is er voortdurend competitie. Zit die collega naast jou nou echt in schaal 12? En waarom jij dan niet? En als de buren een tweede auto kopen, dan moeten wij die ook.

Heel gek, maar jezelf continu vergelijken met anderen, je wordt er niet gelukkig van. Dat is eigenlijk ook wel logisch. De enige persoon voor wie het prettig is, is de persoon die wint. En er zijn altijd veel meer mensen die niet winnen.

Toen ik nog in Amsterdam woonde, zwom ik in het zomerseizoen graag buiten in het Flevoparkbad. Een keer kwam ik er toevallig een vriendin tegen. We ontmoetten elkaar aan de kant en moesten allebei nog beginnen met onze baantjes. We spraken af om na afloop samen wat te drinken en plonsden in het water. Al

---

2 *If you're so smart, why aren't you happy?* – Raj Raghunathan, p. 21-22.

na één baantje moest ik constateren dat ze harder zwom dan ik. Elk baantje kwam ze iets op me voor te liggen. Ik vond het irritant. Totdat ik besefte hoe idioot dit was. Dat ik hier voor mezelf aan het zwemmen was. Dat de zon zo uitbundig scheen. Dat ik bij elke keer als ik boven kwam de geluiden van de stad hoorde. Dat zwemmen in een stil vijftig-meterbuitenbad het lekkerste is wat er is. Toen heb ik heerlijk gezwommen. En daarna hebben we nog heel gezellig samen koffie gedronken in de lentezon.

Raj Raghunathan heeft het over 'flow'. Jezelf verliezen in iets. Iets doen dat je goed kunt, of genieten van het steeds beter worden in een bepaalde vaardigheid. Ofwel, gewoon lekker met jezelf bezig zijn. Als we ons niet de hele dag zouden meten en vergelijken met anderen, zouden we daar een stuk gelukkiger van worden. Maar het wordt ons met de paplepel in gegoten. Geen school zonder cijfers, toetsen en niveaus. En daarna gaat het op het werk weer verder. Junior, medior, senior, manager, directeur.

Ik was dus senior communicatieadviseur geworden. Al snel merkte ik dat bijna iedereen om me heen ook senior communicatieadviseur was. Inclusief mensen die een stuk jonger waren dan ik. Dat begonnen ze op mijn werk ook te merken. We hadden last van 'functietitelinflatie'. En omdat niet iedereen elkaar kon gaan zitten aansturen, sloop er een nieuwe functietitel in. Strategisch communicatieadviseur. Of – nog lekkerder – communicatiestrateeg. En als te veel mensen zich zo zouden gaan noemen, kon je er altijd nog senior communicatiestrateeg van maken. En o ja, sommige adviseurs begonnen zich consultant te noemen. Wat het verschil is mag Joost weten, maar het bekte beter.

Ik was in een competitie terechtgekomen. En het voelde niet prettig.

Toen ik jaren later het boek van Raghunathan las, snapte ik pas wat er mis was gegaan. Ik had andere dingen belangrijker gemaakt dan gelukkig worden. Ik was bezig met carrière maken in een vakgebied waar ik toevallig in was gerold en waar ik steeds een beetje meer salaris voor ontving. Ik had eindelijk een mooi

koopappartement, ik had altijd geld om op vakantie te gaan (alleen veel te weinig vrije dagen) en ik kon alles kopen en doen waar ik zin in had. Maar ik ervoer nauwelijks voldoening in mijn werk. Ik leefde eigenlijk van vakantie naar vakantie. Ik haalde plezier uit de voorpret en daarna genoot ik met de foto's nog zo lang mogelijk na. Ik was heel handig geworden in het oprekken van het aantal vakantiedagen dat ik had. Dat waren er 22 per jaar. Maar je had ook nog feestdagen. En als je die een beetje slim aan elkaar knoopte (de combinatie Hemelvaart en Pinksteren was mijn favoriet), dan scheelde dat alweer. En verder had ik mijn overuren. Officieel mag je als ambtenaar vanaf schaal 11 je overuren niet meer compenseren, maar daar was best een beetje mee te marchanderen. En zo versierde ik voor mezelf minstens één lange vakantie van drie tot wel vijf weken per jaar.

Die weken waren de hemel op aarde. Ik had het wandelen met rugzak ontdekt en liep wekenlang over GR's (langeafstandswandelpaden) en pelgrimsroutes in Frankrijk en Spanje. Fantastisch vond ik het. De eenvoud van alles wat je nodig hebt op je rug dragen. Vroeg opstaan, je rugzak inpakken en gaan lopen. De hele dag buiten, wat voor weer het ook is. Die fysieke inspanning in de natuur. De wolkenluchten, het geluid van vogels, de geuren van het bos. En dan 's avonds aankomen in een onbekende plaats. Moe en voldaan. Slapen als een os en 's ochtends zo fris als een hoentje weer wakker worden.

Je hoort vaak dat mensen zeggen dat ze het na een aantal weken vakantie ook weer lekker vinden om naar huis te gaan. Ik had dat nooit. Ik moest telkens weer enorm wennen aan het binnen zitten. En ik zag altijd op tegen de eerste kantoordag. Ik begon me af te vragen hoe ik het zou vinden om maanden achter elkaar te lopen. Of ik het dan zat zou worden. Weer naar de stad en het comfort van mijn appartement zou verlangen. Of ik, als ik nog langer weg zou blijven, de intellectuele uitdaging van een serieuze baan zou missen.

En ik vroeg me af of ik niet helemaal op het verkeerde spoor zat.

Hoofdstuk 6. Waarom onze genen blij worden van een kabbelend beekje

Thomas en Astrid: Een eenvoudig leven in het bos

Thomas en Astrid lieten hun kantoorbanen voor wat ze waren en begonnen natuurkampeerterrein Fontebona op het Spaanse platteland. Hun consumptiepatroon evolueerde langzaam mee, het werd steeds duurzamer en zelfvoorzienender. 'Als ik nu terugkijk, is naar het buitenland gaan niet de grootste stap geweest. Het belangrijkste was dat we heel veel loslieten.'

Thomas: 'Mijn ouders werkten begin jaren tachtig in Zambia. Ik was zestien en woonde er ongeveer een jaar. Die ervaring is me altijd bijgebleven. Mensen leven daar veel dichter bij de werkelijkheid. In Nederland was iedereen heel erg bezig met wat er in de media gebeurde, zelfs in die tijd al. In Zambia leefde je gewoon je eigen leven. Vanaf die tijd wilde ik naar het buitenland.'

Astrid: 'Ik was vroeger een kantoormeisje. Ik woonde in Amsterdam en werd uiteindelijk communicatieadviseur bij KPN. Maar ik werd er niet gelukkig van. Dat corporate leven past me niet. Het is een wereld waarin de menselijke maat zoek is.'

Thomas: 'Ik ben van huis uit beeldend kunstenaar, tegen het technische aan. Ik heb veel installaties gebouwd. Het leverde alleen nauwelijks iets op, dus na veel andere banen ben ik uiteindelijk gaan werken als web-ontwikkelaar. Het was niet wat ik zocht, maar je rolt erin. Je moet toch geld verdienen. En voordat je het weet zit je in een kantoorbaan.'

Astrid: 'In eerste instantie was het het buitenland dat ons trok. En we wilden graag búíten zijn in dat buitenland.'

Thomas: 'Mijn moeder overwinterde in de Algarve in Portugal. We zijn daar in de winter van 1999 op bezoek geweest. Vanaf dat moment zijn we het erover gaan hebben met elkaar. Maar het proces van weggaan kan lang duren. Je houdt eerst aan je zekerheden vast. Dus het begon met een zoektocht naar banen in het buitenland.'

Astrid: 'Je zoekt iets in het verlengde van wat je al kent. Wat vertrouwd is. Totdat je je realiseert dat je dan gewoon hetzelfde zou zitten te doen op een kantoor, maar dan in het buitenland.'

Thomas: 'Toen gingen we nadenken. Wat willen we nou eigenlijk? Het antwoord was: het echte buitenleven. We dachten aan een camping. We besloten dat we daar dan meteen voor moesten gaan en niet eerst allerlei omwegen nemen. We zijn in de zomer van 2005 stage gaan lopen op camping Mas la Bauma in Cataluña. Want het klinkt allemaal wel romantisch, maar hoe is het als het erop aankomt?

Het was heel druk, maar we vonden het leuk om te doen. We besloten daarop de knoop door te hakken. Toen we weer thuis waren, vroeg ik op mijn werk of ik een terugkeergarantie kon krijgen. Maar die garantie kreeg ik niet. En het huis wilden we in eerste instantie verhuren.'

Astrid: 'Allemaal zekerheden zoeken.'

Thomas: 'Een huis verhuren is gedoe. Het geeft alleen maar stress en daar wilden we nou juist vanaf. Toen besloten we: als we weggaan, dan gaan we ook écht weg. We liquideren alles wat we hebben en verhuizen gewoon de hele boel. Zo is het uiteindelijk ook gegaan. En het rare is: op dat moment valt alles van je af. Totaal geen zorgen meer.'

Astrid: 'Gewoon lekker licht.'

Thomas: 'We zijn inmiddels ruim tien jaar verder en ik heb me nooit meer echt ergens druk over gemaakt.'

Astrid: 'Men lijdt het meest van het lijden dat men vreest.'

Thomas: 'Van ons spaargeld kochten we een goedkoop huisje met een moestuin, boomgaard en bos in Noord-Spanje. Daar konden we al mooi oefenen. Vanaf die plek zijn we gaan zoeken naar een definitieve plek.'

Astrid: 'We hebben zo'n twee jaar in dat huisje gewoond. Ons huis in Nederland verkochten we ondertussen voor een goede prijs. Daar hebben we gewoon geluk mee gehad. Maar we hadden er ook keihard aan gewerkt om het op te knappen, in de avonden en weekenden. Uiteindelijk kregen we hetzelfde bedrag dat we in guldens betaald hadden terug in euro's.'

Thomas: 'Daarna hebben we een stuk bos gekocht in Asturias. Sinds we hier zijn gaan wonen, zijn we steeds milieubewuster geworden. We zijn heel zuinig met spullen en hergebruiken bijna alles. Mensen zoeken het vaak in hightechoplossingen. Zonnepanelen gestuurd door apps, cradle-to-cradle. Maar dan blijf je consumeren en geef je de economie toch weer een zwengel. Als je daarentegen economisch in de zin van spaarzaam bent, dan ben je ook ecologisch.'

Astrid: 'Dat zijn het soort dingen waar wij ons veel bewuster van zijn geworden. Je leeft hier zo dicht bij de natuur dat je ook ziet wat er gebeurt als je je eigen nest vervuilt. Dus als je producten gebruikt die slecht zijn voor het milieu, dan merk je dat direct want die producten zijn slecht voor je éígen milieu. We eten onze eigen dieren, dus we zijn voorzichtiger geworden met vlees. Maar al dit soort processen zijn evoluties hoor, ze gaan niet van de ene op de andere dag.'

Thomas: 'Inmiddels zijn we van het campingplan afgestapt. Het past niet in de Asturiaanse wetgeving, die gericht is op het massatoerisme. Zouden we doorgaan dan zouden we onevenredig veel moeten investeren in een kleinschalig project. Ze willen bijvoorbeeld veel beton en veel verlichting.'

Astrid: 'We hebben de vereniging Fontebona opgericht. Met de formule die we nu hebben, vormen we meer een tijdelijke gemeenschap met de gasten die we hebben. Het grappige is dat de regelgeving ons deze kant heeft opgeduwd, terwijl we dat zelf eigenlijk al wilden. Niet alleen maar kamperen, maar meer uitwisseling, van elkaar leren. Je moet je voegen naar de omstandigheden. Ons doel was nooit een camping, ons doel was een buitenleven in Spanje, duurzaam en dichter bij de natuur.'

Thomas: 'We hebben eigen water, eigen elektriciteit, bijna geen vaste lasten meer, een eigen brandstofvoorziening en eigen voedsel uit de tuin. We gaan nog wel naar de supermarkt, maar het wordt steeds minder.'

Astrid: 'Ons streven is om minimaal tienduizend euro per jaar te verdienen. Daar zitten we nu nog lang niet aan. We teren in op ons spaargeld. Ondertussen dalen onze uitgaven nog steeds en onze inkomsten stijgen langzamerhand. Mochten we toch door ons geld heen raken, dan gaan we wel een tijdje in Nederland wc's schoonmaken, of asperges steken. Alles beter dan weer op kantoor.'

Thomas: 'We wilden anders leven en focusten ons op het buitenland. Maar als ik nu terugkijk, is naar het buitenland gaan niet de grootste stap geweest. Het belangrijkste was dat we heel veel loslieten. Dat kan ook in Nederland.'

Astrid: 'Aan de ene kant lijkt Nederland duurder, maar je kunt in Nederland veel meer goedkoop of zelfs gratis tweedehands krijgen. Juist omdat het zo'n rijk land is en mensen dus heel veel spullen wegdoen die nog prima zijn. Ga je bijvoorbeeld in een caravan in een bungalowpark wonen dan zijn je vaste lasten ook laag.'

Thomas: 'Ik weet wel dat er veel van dat soort plekken in Nederland zijn waar je niet permanent mag wonen, maar er mag zoveel niet.'

Astrid: 'In Spanje kun je alles doen wat je wilt. Lekker anarchistisch. Het mooiste aan ons leven vinden we de vrijheid en de zorgeloosheid. Er is minder druk van buitenaf. We laten ons niet meer gek maken. Dat is ook gewoon ouder worden hoor. Er is niets zo leuk als ouder worden.'

Evolutionair gezien zijn we met de snelheid van het licht in een heel rare wereld terechtgekomen. Onze voorouders leefden miljoenen jaren in en met de natuur. De ontwikkeling van de mens is voor het overgrote deel van ons bestaan heel langzaam gegaan. De voorlopers van de mens hadden twee tot vijf miljoen jaar ge-

leden al gereedschappen uit steen en waarschijnlijk kunnen we nu zo'n één tot anderhalf miljoen jaar vuur maken. Ruim 99% van ons bestaan als mens leefden we als jager-verzamelaars. De landbouw ontstond zo'n vijfduizend tot twaalfduizend jaar geleden. Een revolutie. De grote stap daarna was de industrialisatie, maar die is pas zo'n anderhalve eeuw oud.

Wat er in de laatste 150 jaar van het bestaan van de mensheid is veranderd, is ronduit bizar. We leven nu eigenlijk in een soort buitenaardse wereld, want genetisch gezien zijn we nog ergens bij de landbouwrevolutie blijven steken. En dat heeft consequenties.

We zijn niet gebouwd om de hele dag op kantoor te zitten. Allerlei mechanismes werken nog zoals het functioneel was in de oertijd. Neem stress. Vroeger zat het leven vol gevaren. Slangen, roofdieren, een omvallende boom. Je moest altijd alert zijn. Bij gevaarlijke situaties maakt ons lichaam als een malle cortisol aan. Dat is handig om heel hard te kunnen rennen of om snel opzij te kunnen springen, een boom in te klimmen of een tegenstander een kopje kleiner te maken. Maar daar heb je niet zoveel aan als er op kantoor gevaar dreigt. Als die collega in de vergadering plotseling jou de schuld in de schoenen schuift voor die slecht voorbereide presentatie, is haar een kopje kleiner maken of snel een boom in schieten niet zo'n effectieve oplossing. En toch is dat wel hoe je lichaam reageert. Je maakt een enorme stoot cortisol aan, die je vervolgens niet gebruikt. En je voelt je ontzettend opgefokt. Zo vliegt ons lichaam voortdurend in de stress over allerlei dingen die bepaald niet levensbedreigend zijn. Als je in de file staat en daardoor te laat op je afspraak dreigt te komen, als je tegen een deadline aan zit te werken of als je baas je aanspreekt op je wat tegenvallende resultaten van de laatste tijd. Het leidt tot moderne klachten als slapeloosheid, een gejaagd gevoel, een te hoge bloeddruk en uiteindelijk een burn-out.

We zijn evolutionair gezien simpelweg niet geschikt om de hele dag binnen op een stoel te zitten. Maar dat is wel wat we

doen. Van alle Europeanen zitten Nederlanders het meest. Volgens het RIVM zitten volwassenen op een werkdag gemiddeld 9,6 uur.[3] In de oertijd liepen en renden we kilometers per dag om aan ons eten te komen. Zitten deed je om even uit te rusten of om te eten, maar het grootste gedeelte van de dag waren we in beweging. Een oertijdlichaam dat jaar in jaar uit op een bureaustoel doorbrengt, loopt een verhoogd risico op rugklachten, diabetes, overgewicht en hart- en vaatziekten. Kortom, mensen die de hele dag op een kantoor werken verkeren een groot deel van hun tijd in een onnatuurlijke situatie, waar onze genen zich eigenlijk geen raad mee weten. Met de oplopende pensioenleeftijd meegerekend betekent het dat we ons lichaam vijf dagen per week ruim 45 jaar lang in een rare positie vouwen. Maar eigenlijk veel langer, want op school en op de universiteit brengen we ook al de meeste tijd zittend door. Volgens het RIVM brengen jongeren tussen de twaalf en de achttien jaar zelfs elf uur van een werkdag zittend door.

En omdat we iets doen dat genetisch niet bij ons past, maakt het ons ook minder gelukkig. Niet alleen door de voortdurende cortisolproductie waar we niks mee kunnen en door het zitten, maar ook omdat we al die uren op kantoor niet in een omgeving zijn waar we wél gelukkig van worden. De natuur.

Tienduizenden jaren lang leefden we in kleine gemeenschappen midden in de natuur. Iedereen had zijn eigen rol en je kon het alleen maar redden als je elkaar hielp. Dat gevoel, nodig zijn, ertoe doen en elkaar helpen, dat missen we onbewust best vaak. Je ziet het nu nog in crisissituaties. Bij de gemeente Amsterdam zag ik iedereen opleven als het goed mis was. Dan wilde elke collega wel iets betekenen en deed niemand moeilijk over overwerk. Het is een saamhorigheid waar mensen een intrinsieke behoefte aan hebben. Als een trein maar lang genoeg stilstaat in een weiland leert de hele coupé elkaar kennen. Vroeger overleefden we

---

3 Factsheet Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (voorjaar 2017).

niet zonder elkaars hulp. En genetisch gezien missen we dat dus weleens.

In februari 2019 maakte ik hier in Noord-Spanje verschillende bosbranden mee. Drie keer kwamen de branden tot dicht bij mijn huis. Een angstaanjagende ervaring. Maar er gebeurde ook iets anders. Bij de eerste brand kwamen mijn buren die honderd meter verderop wonen poolshoogte bij mij nemen. Ze dachten dat de brand al zo ongeveer mijn terrein was genaderd. Samen staarden we naar de brand en probeerden de situatie in te schatten. We wisten dat de brandweer niet zou komen. Half Asturië stond die avond in brand. We moesten dus voor onszelf zorgen. We besloten een paar keer per nacht de wekker te zetten en elkaar te waarschuwen als de brand dichterbij kwam of groter werd. Twee dagen later was er weer een brand en er ontstond een routine. We hielden de brand in de gaten, informeerden elkaar en ik zorgde dat mijn katten veilig binnen waren. Ik hoefde ze alleen maar in hun mandjes te stoppen en in de auto de berg af te rijden als het te gevaarlijk werd. Het waren spannende dagen en het was naar om zoveel prachtig bos te zien afbranden. Maar gek genoeg voelde het ook alsof ik leefde.

Veruit het grootste deel van ons bestaan als mens waren we de hele dag bezig met de basis: eten, drinken en beschutting, zoals zorgen dat we warm en droog bleven. Het voorzien in basisbehoeften geeft ontzettend veel voldoening. Als je het koud hebt en je kunt je warmen aan een vuur, dan is dat fantastisch. Als je honger hebt en het is je gelukt om een vis te vangen, dan is dat ook fantastisch. Die blijdschap zien we nu eigenlijk alleen nog in *Expeditie Robinson*.

Waar de moderne mens last van heeft is de wet van afnemende meeropbrengsten. De vreugde van vuur maken als je het koud hebt is veel groter dan de vreugde van een tweede auto. Onze genen missen dat back-to-basicsgevoel in de natuur. Het schijnt dat alleen het zien van een boom ons stressgevoel al verlaagt. En dat is dus ook waarom we bijvoorbeeld zo van kabbelende beekjes

houden. Stromend, zoet water is essentieel om te overleven. En dus worden we er nog steeds blij van. Om dat gemis te compenseren gaan we nu bijvoorbeeld kamperen. Het brengt het oergevoel in ons boven van een leven dicht bij de natuur, met eenvoudige middelen. We zijn lekker bezig in het groen, we bouwen een kampement, zoeken bramen en maken een kampvuur. Zoals we dat tienduizenden jaren gewend waren.

Ik kreeg dat oergevoel van wandelen met een rugzak. Als ik dat deed dan was ik bijna volmaakt gelukkig. Maar dat gevoel had ik maar een paar weken per jaar. De rest van de tijd zat ik op een bureaustoel onder tl-licht me niet zo nuttig te voelen.

Mevrouw Money Wenkbrauw: Op je veertigste met proefpensioen

Mevrouw Money Wenkbrauw raakte geïnspireerd door Mr. Money Mustache. Inmiddels is ze met proefpensioen. 'Het begint bij hardop dromen. Daarna ga je kijken hoe je het kunt verwezenlijken.'

'Een paar jaar geleden vertelde iemand op een borrel over Mr. Money Mustache. Hij kon al heel vroeg met pensioen. Simpelweg door zuinig te leven en het geld dat hij elke maand overhield te investeren. Ik had op dat moment niet zo'n plezier meer in mijn werk, dus de mogelijkheid om veel eerder te kunnen stoppen met werken sprak me enorm aan. Ik had uitgerekend dat ik zou moeten doorwerken tot mijn eenenzeventigste. Dat was een grote schok en ik zag dat helemaal niet zitten.

Het eerste dat me aansprak in Mr. Money Mustache was het onconventionele. Ik dacht: wat slim eigenlijk, zo kan het dus ook. Waarom doet de hele wereld dit niet? Misschien is dat over vijftig jaar ook wel zo. En dan was ik een van de early adopters. Wat hij doet is ook nog goed voor de wereld en het milieu. Een zeer prettige bijkomstigheid.

Ik ben gaan schrappen in mijn uitgaven, de simpele dingen. Vaker op de fiets in plaats van met de trein. Ik ben me bewust geworden van allerlei luxe waar ik voorheen niet zo over nadacht. Elke dag bij de lunch een glas verse jus van 2,50 euro. En als ik uitging een lekker wijntje van de kaart, in plaats van de huiswijn.

Toen ik ging besparen veranderde mijn mindset. Voorheen deed ik grote uitgaven weloverwogen. Ik zocht naar recensies, een goede prijs-kwaliteitverhouding. Nu stel ik mezelf een andere vraag: heb ik

dit wel echt nodig? Kan ik wat ik wil ook op een andere manier oplossen? Voordat ik begon met besparen, zette ik ongeveer 35% van mijn inkomen opzij. Daarna werd dat 60%.

Ik ging rekenen. Met de nodige veiligheidsmarges zou ik met vijftien jaar met pensioen kunnen. Dat idee was heel motiverend. Maar ondertussen vond ik mijn werk steeds minder zinvol. Elk voorstel om te onderzoeken hoe dingen beter konden werd afgeserveerd. Ik kon mijn salaris steeds minder goed voor mezelf verantwoorden.

Tegelijkertijd waren er allerlei dingen in mijn leven die ik belangrijk vond, maar waar ik geen tijd voor had. We zitten minstens acht uur per dag op ons werk hè? Tel daar je reistijd en de uren die je slaapt bij op en er blijft niet veel over. Ik besteedde het grootste deel van mijn dag aan werk dat ik niet leuk en niet zinvol vond.

Ik ben nog een paar keer met mijn leidinggevende het gesprek aangegaan. Dat leverde wel begrip op, maar geen steun. Het is zo zonde als je verbetermogelijkheden ziet, maar er niets mee gedaan wordt. Het was gewoon klaar. In het voorjaar van 2016 hakte ik de knoop door. Ze waren wel verbaasd.

En nu ben ik met proefpensioen. Het betekent dat ik mezelf maandelijks 1.450 euro uitkeer om van te leven. Daarmee betaal ik mijn deel van de gezamenlijke kosten van mijn man en mij. Hiermee teer ik dus in op mijn vermogen. Meestal leef ik van minder. Ik had vooraf uitgerekend dat ik dit ongeveer vijf jaar lang kon doen. In de praktijk wordt het wel iets langer, maar uiteindelijk moet ik weer ergens geld mee verdienen.

Ik vind mijn proefpensioen heerlijk. De dingen die ik vroeger voor of na mijn werk of in de vakanties deed, die doe ik nu méér. Lezen, schrijven, klusjes in en om huis, vaker op de fiets, vaker nieuwe dingen leren. Ik zit zo een middagje ergens op te studeren. Daarnaast ben ik vrijwilligerswerk gaan doen, als schuldhulpmaatje. En ik ben vaker bij familie en bij mijn ouders. De gezondheid van mijn moeder is achteruitgegaan. Waar ik vroeger een weekend naar mijn ouders toe ging, ga ik er nu vier of vijf dagen heen. Om bij ze te zijn en om ze te helpen.

Ik heb niet het gevoel dat ik nu een grote bijdrage aan de wereldvrede lever, maar mijn tijdsbesteding is voor mijzelf in ieder geval zinvoller geworden. Als ik een mooi boek lees, dan wordt de wereld daar niet beter van. Maar daarna ga ik de straat op en zeg ik mensen vrolijk gedag. De kleine wereld om mij heen is er een stuk beter van geworden.

Dit leven bevalt me zo goed dat ik weleens denk: als dat straks maar goed gaat. Aan de andere kant, er moet iets te vinden zijn. Iets waar ik voldoende geld mee verdien en wat ik leuk en zinvol vind. Ik ben dat aan het onderzoeken, maar het is nu nog heel vrijblijvend. Het is voornamelijk een kwestie van zo veel mogelijk leuke dingen doen. Tegen de tijd dat mijn geld op is, moet ik zorgen dat ik met die leuke dingen geld kan verdienen. Als de deadline dichterbij komt, ga ik me daar vanzelf meer op focussen.

Mensen zeggen vaak: "Ik ben jaloers, dat zou ik zelf ook wel willen." Of ze zijn verbaasd: "Hoe doe je dat dan? Hoe kan dat dan?" Tegen die mensen zou ik willen zeggen: neem kleine stapjes. Het begint bij hardop dromen. Daarna ga je kijken hoe je het kun verwezenlijken. Er kan meer dan je denkt.

Mijn man en ik wilden in een kasteel wonen, dat was onze droom. Nu kun je denken: een kasteel, dat is voor gewone mensen niet weggelegd. Maar wij zijn dit verder gaan onderzoeken. Wat vinden we zo leuk aan wonen in een kasteel? Dat het een huis is met een verhaal, met een geschiedenis, met verschillende kamers en stijlen. Wat kunnen we daarvan verwezenlijken? En nu hebben we zo'n huis. Het is geen kasteel, maar een monument waar we zelf veel aan verbouwd hebben. Het is een andere manier van denken: wat kan wel?'

Het was iets waar ik het weleens met een goede vriendin over had. Mannen met Hobby's. En hoe jaloers wij daarop waren. Mannen die zich helemaal konden verliezen in één ding. Die daar alles van wilden weten en hebben, die daar oeverloos over konden praten met andere mannen met dezelfde hobby. Wij hadden dat niet.

Mijn neven bijvoorbeeld. Het allereerste woord dat de oudste kon zeggen was 'hijskraan'. Alles wat maar enigszins met techniek en grote bouwwerken te maken had, vond hij razend interessant. Hij ging werktuigbouwkunde studeren en op zijn zevenentwintigste werkte hij bij Mammoet. De jongste wilde al vanaf zijn vijfde vrachtwagenchauffeur worden. En ja hoor, hij ging technische vervoerskunde studeren, reed op zijn eenentwintigste op een vrachtwagen en werkt nu voor een transportbedrijf. Lekker duidelijk. Als kind dingen heel leuk vinden en daar als volwassene gewoon mee doorgaan.

Mijn broer en ik leerden tegelijk bridgen. Ik vond het wel een geinig spelletje. Mijn broer had bridgeboeken naast zijn bed liggen, werd lid van de Amsterdamse studentenbridgeclub en speelde drie tot vier avonden per week. Ik heb een brede interesse, vind van alles leuk maar daarna wil ik weer wat anders doen.

Ik wist dat ik qua werk iets deed dat ik maar matig zinvol vond en waar ik niet erg gepassioneerd over was. Maar ik wist nooit precies wat ik dan wel wilde doen. Ik besloot dat werken een noodzakelijk kwaad was en ging dat compenseren door in mijn vrije tijd de dingen te doen die ik wel graag deed. Ik ging Spaans leren, omdat ik Spanje een fijn land vond om naartoe te gaan en omdat ik plezier haalde uit het leren van nieuwe vaardigheden. Ik volgde cursussen aan de Schrijversvakschool en begon verhalen te schrijven.

En ik ging bier brouwen. Dat kwam eigenlijk door een van de gesprekken die ik met die vriendin had over Mannen met Hobby's. 'Maar jij hebt het er toch weleens over om te gaan brouwen?' vroeg die vriendin, terwijl we slingerend achter elkaar over een smal bospaadje liepen. 'Dan heb je dus misschien wél een hobby.'

'Ja, dat is wel zo,' sputterde ik, 'maar ik ben nog steeds niet begonnen en het is best een hoop uitzoekwerk om erachter te komen wat je precies nodig hebt. En misschien vind ik het in het echt wel helemaal niet zo leuk.'

'Dat weet je pas als je het probeert. Je gaat gewoon lekker de

keuken in en misschien vind je het wel zo leuk, dat je later nog eens een brouwerijtje begint.'

Ik had eigenlijk best hobby's. Alleen zag ik geen verbinding tussen de dingen die ik in mijn vrije tijd graag deed en daar je werk van maken. Een aantal jaren dacht ik een aardig compromis te hebben gevonden. Vier dagen per week werken en de rest van mijn tijd besteden aan dingen die ik leuk vond om te doen. En toch bleef het knagen. Wat ik het meeste miste was het gevoel van voldoening. Ergens aan werken wat ik zinvol vond.

Ik miste mijn *ikigai*.

Ikigai is een samenstelling van twee Japanse woorden: *iki* (leven) en *gai* (waardevol). Vrij vertaald betekent het zoiets als: datgene waar je 's ochtends je bed voor uit komt. Een doel dat je leven de moeite waard maakt. Iedereen zou een ikigai hebben, maar zie die maar eens te vinden.

Het gaat om een balans tussen vier elementen.

1. Waar je van houdt
2. Wat de wereld (om je heen) nodig heeft
3. Waar je betaald voor kunt worden
4. Waar je goed in bent

En dan ergens in het midden ligt je ikigai. Het mooie eraan vind ik dat het de scheiding tussen werken en leven opheft.

In het Japanse eilandenrijk Okinawa wordt ikigai veel toegepast. Okinawa is bekend om het grote aantal honderdjarigen. Een van hun geheimen is dat de inwoners van Okinawa hun hele leven met ikigai bezig blijven. Tot hoogbejaarde leeftijd. Ze gaan dus niet met pensioen. Omdat ze erin geloven dat als je stopt met werken, en je een beetje achter de geraniums gaat zitten kaarten en netflixen, de dood je snel komt halen.

Eigenlijk vervalt de noodzaak om met pensioen te gaan als je in je leven iets doet waar je voldoening uit haalt en plezier aan beleeft. En ik besefte dat ik precies dát aan het doen was: werken om later met pensioen te kunnen. De generatie van mijn ouders ging gemiddeld op zijn eenenzestigste met pensioen. Dat was het

voorbeeld dat ik kreeg. Het leek best te doen. Ik begon ergens op mijn vierentwintigste met werken en als ik al op mijn eenenzestigste weer kon stoppen (en met wat spaargeld misschien wel een paar jaar eerder), dan had ik nog heel wat jaren voor me om de dingen te gaan doen die ik graag deed.

Maar mijn voorland was niet meer dat ik op mijn eenenzestigste kon stoppen. Volgens het online pensioenoverzicht van de overheid is de waarschijnlijke leeftijd waarop ik AOW ga ontvangen 69,5 jaar. Bijna zeventig dus. En dan zit je wel zo'n beetje in de winter van je leven.

Ik zag een video van Unkle Adams die indruk maakte. *Tijd is kostbaar*, heet hij. Unkle Adams laat een tijdlijn zien van nul tot tachtig, gebaseerd op de gemiddelde levensverwachting. Die levensverwachting, de leeftijd waarop we doodgaan, die weten we uiteraard niet. Het kan inderdaad rond je tachtigste zijn, maar je kunt ook op je veertigste onder een bus terechtkomen of op je vijftigste een dodelijke ziekte krijgen. Het enige dat je weet is dat je nu leeft. Niet hoeveel tijd je nog hebt. Unkle Adams zet op zijn tijdlijn een streepje op het moment dat we normaal gesproken ongeveer beginnen met werken. Zeg ergens rond je twintigste, afhankelijk van het land waarin je geboren bent en de opleiding die je hebt gevolgd. En dat werken, dat doe je bijna je hele leven, zeg minstens tot je vijfenzestigste. Vervolgens heb je nog een aantal jaren over, waarin je gezondheid en je krachten afnemen. Veruit het grootste deel van je volwassen leven ben je dus aan het werk. En dus is het ontzettend belangrijk dat je in die jaren werk hebt dat je graag doet. 'Deze jaren mogen niet de jaren zijn waarin je wacht tot het vrijdag is of uitkijkt naar je pensioen,' zegt Unkle Adams in het filmpje. Als ze voorbij zijn, is het grootste deel van je leven voorbij. Dus als je alleen maar werkt voor je salarisstrook, dan moet je iets aan je leven veranderen. En nu is het moment, want je heb maar één leven. En tijd is kostbaar, want je weet niet hoeveel tijd je nog hebt.

Zoiets. En ik dacht: daar is geen speld tussen te krijgen. Ik

werkte op dat moment – als ik heel eerlijk was – alleen maar voor mijn salaris en mijn pensioen. Het was geen zwaar of vervelend werk, maar er waren maar weinig momenten dat ik er voldoening uit haalde. Het moest dus anders, maar ik had geen idee hoe. En ik had geen idee wat ik wilde. Behalve een vage notie van iets met natuur, buiten zijn, terug naar de basis, dieren en fysieke inspanning. O ja, en zelf dingen maken. Dat had ik van het bier brouwen geleerd, dat ik inmiddels toch maar was gaan doen. Het is superleuk om zelf iets te creëren. Zeker als het ook nog lekker smaakt.

Al een tijdlang sluimerde het idee van een sabbatical. Lekker veilig en vrijblijvend. Een langere tijd weg zonder dat ik mijn baan zou hoeven opgeven. Qua geld kon ik een paar maanden zonder salaris prima lijden. Zeker als ik mijn Amsterdamse appartement in de tussentijd zou verhuren. En het plan dat ik had was niet duur. Ik was ergens in 2010 begonnen met lopen naar Santiago de Compostella. Vanaf huis. De eerste etappe ging langs de Amstel en door het Amsterdamse Bos naar Schiphol. Een paar weken later liep ik weer een etappe. Ik zou wel zien waar het schip zou stranden. De dagetappes waren weekendjes geworden en de weekendjes weken. Het was waar ik de meeste vakantiedagen aan besteedde. Ik was inmiddels ergens in Bourgondië, aan de zuidkant van de Morvan. En ik besloot pas weer verder te lopen als ik niet langer tussendoor terug naar huis hoefde, maar in één keer door kon naar Santiago de Compostella. Dat was nog iets van 1.750 kilometer.

Ik wist niet wat ik met mijn leven aan moest en ik wist dat wandelen met een rugzak me hielp om – hoe cliché dat ook klinkt – dichter bij mezelf te komen. Misschien is het de eenvoud. Het was niet zo dat ik nou allerlei filosofische gedachten had als ik door dat eindeloze platteland liep. Het was meestal van het niveau 'bij die boom moet ik vast naar links' en 'ik hoop dat er in het volgende dorp een bakker is'. Maar altijd als ik thuiskwam na een paar weken, dan veranderden er dingen in mijn leven. Er gebeurde onderweg dus iets.

En ik wilde ervaren hoe het was om maandenlang de hele dag buiten te zijn in de natuur. Om te leven met weinig spullen en comfort. Om maandenlang weg te zijn uit Amsterdam. Wat zou ik gaan missen? En ik wilde weg van mijn werk. Ik was benieuwd of ik ernaar terug zou verlangen als ik maar lang genoeg weg was. Of ik wat ik had misschien onvoldoende waardeerde.

Het was de bedoeling dat ik na mijn sabbatical zou weten wat ik wilde. En dat ik daar dan ook werk van ging maken. Ik geloofde er niks van dat het daadwerkelijk zo zou gaan, maar ik kon het op zijn minst proberen. En niet onbelangrijk, een sabbatical leek me ontzettend fijn en leuk.

Ik regelde het allemaal keurig volgens het boekje. Als ik maximaal drie maanden onbetaald verlof nam, zou mijn werkgever het werkgeversdeel van mijn pensioenpremie door blijven betalen. Dat scheelde een hoop geld. Ik vulde die tijd aan met vijf vakantieweken en zo kon ik vier maanden weg. Het plan was om eerst van Bourgondië naar Santiago de Compostella te lopen en in de tijd die ik daarna nog overhield vrijwilligerswerk te gaan doen op het Spaanse platteland. De plek had ik ook al voor ogen. Martin (zijn verhaal staat in hoofdstuk 4) had verteld over het Ezelparadijs in de Noord-Spaanse provincie Asturië. Een Nederlandse vrouw van in de zeventig ving daar een kleine dertig ezels op en zij had continu vrijwilligers nodig. Het was de mooiste plek waar hij ooit vrijwilligerswerk had gedaan, vertelde hij. En zo had ik een plan, en mijn leidinggevende bij de gemeente Amsterdam gaf toestemming.

Het is 3 mei 2015 als ik mijn rugzak laat vallen op het krakende bed van een charmant dorpshotel in Paray-le-Monial in Bourgondië. Mijn reis was begonnen. Die avond belde ik paniekerig mijn vader op. 'Pap, wat als de bank erachter komt dat ik mijn appartement heb verhuurd?' Dat was de Lonneke die ik toen was. Ik deed alles het liefst volgens het boekje. Weken had ik besteed aan het vinden van de juiste constructie voor het verhuren van mijn huis. Natuurlijk had ik bij mijn hypotheekverstrekker

geïnformeerd hoe ik aan toestemming kon komen, maar het bleek ontzettend ingewikkeld. En toen had ik Een Groot Risico moeten nemen. Ik had voor vier maanden mijn huis aan een keurige jongen verhuurd zonder dat de bank het wist. Ik was altijd bezig met zekerheden. Als ik toen eens had geweten hoe dat zou veranderen.

De volgende dag liep ik mijn eerste etappe over stille paden door het verlaten Franse platteland. Op weg naar Santiago. Lopen is een fantastische manier voor het oplossen van de grote vraagstukken van het leven. Wie ben ik? Een pelgrim. Waar kom ik vandaan? Uit het vorige dorp. Waar ga ik naartoe? Naar het volgende dorp. En waarom? Omdat daar mijn bed staat. Eigenlijk zijn deze vragen en antwoorden de volledige samenvatting van pelgrimeren. Het is echt waar, als ik loop ben ik in mijn gedachten meestal met heel basale dingen bezig. Dat ik toch te veel voorraden in mijn rugzak heb gestopt. Wat ik ga doen als de weg ondergelopen blijkt. Of ik ergens aan water en eten kan komen en waar ik ga slapen die nacht. En toch komen die echte grote vraagstukken ook aan bod. Op onverwachte momenten. Maar het heeft geen zin om jezelf voor te nemen om vandaag tijdens het lopen eens even flink te gaan nadenken over de rest van je leven. Zo werkt het niet.

En dat is, hoe gek het misschien ook klinkt, bevrijdend. Je zorgen zijn beperkt tot het soort dingen waar de oermens ook al mee bezig was. Drinkwater en voedsel vinden, zorgen dat je niet verdwaalt en zorgen dat je warm en droog blijft. Dat brengt je terug tot de essentie. En dat alles samen maakte dat ik me veel bewuster was van mezelf en van mijn zintuigen. Een veld vol bloemen, kwakende kikkers in een vijver, de geur van lavendel, stijve spieren als je probeert op te staan na een pauze in het veld.

Terwijl ik wekenlang wandelend door het Franse platteland trok, werd ik me steeds bewuster van waar ik gelukkig van werd. Van het buiten zijn, de horizon, niet weten waar je 's avonds slaapt of wie je onderweg gaat ontmoeten. Maar ook van de totale gelijkheid onder pelgrims en je nooit hoeven druk maken

over wat je 's ochtends moest aantrekken. Iedereen liep elke dag in hetzelfde kloffie. Iedereen was moe en bezweet. En sommige mensen snurkten. Ze konden in het dagelijks leven bankier zijn of content manager, onderweg maakte het allemaal niks uit. We waren weer een beetje die stam uit de oertijd. We liepen door dezelfde regen, deelden ons stokbrood, luisterden naar elkaars verhalen en prikten elkaars blaren.

Natuurlijk dacht ik onderweg wel na over wat ik wilde als ik weer thuis zou zijn. Maar het merendeel van de tijd was ik bezig met het volgen van de markeringen, het in me opnemen van het landschap en het luisteren naar de vogels. Of met het warm of het koud hebben, het niet proberen uit te glijden over modderige paden en het zoeken naar een beschutte plek om te plassen. Soms was het afzien. Dan liep ik al uren door de regen onder een enorme rode regenburka in soppende schoenen. En dan moet je plassen. Denk een eindeloos modderig pad tussen de open velden. Nog geen steen om op te zitten of een boom om onder te schuilen. Dan rits je je broek los onder je burka en laat je jezelf gewoon ergens langs het pad met tien kilo op je rug door je hurken zakken. Niemand die wat ziet. Even los van het feit dat je al zeker twee uur geen mens meer bent tegengekomen.

Ik herinner me ook nog een dag dat ik over het plateau van de Aubrac liep. Het was ergens eind mei, maar de temperatuur was slechts drie graden. Hagel en natte sneeuw wisselden elkaar af. Ik liep in korte broek, een T-shirt en een fleecetrui. En mijn regenburka uiteraard. Een korte broek, omdat van een lange broek de pijpen toch alleen naar nat zouden worden. Op dat soort momenten vroeg ik me af of ik nu liever op kantoor had gezeten.

Het antwoord was altijd nee.

Er waren tijdens mijn tocht verschillende momenten die achteraf beslissend bleken. In het dorpje Moissac, nog ongeveer 250 kilometer van de oversteek door de Pyreneeën verwijderd, sliep ik in een chambre d'hôte. De eigenaren vroegen na het eten of ik een briefje uit een pot wilde trekken, als aanmoediging voor onder-

weg. Op het briefje dat ik pakte stond *abandonner tes peurs*, laat je angsten los. Ik snapte niet wat ik ermee moest, want ik was helemaal nergens bang voor. Ik had er al honderden kilometers op zitten, waarbij ik soms dagenlang alleen door het Franse land had gelopen met een rugzak. Ja, loslopende waakhonden, die vond ik spannend. Maar verder trotseerde ik alles zonder problemen. De elementen, de eenzaamheid, de kans op verdwalen, de onverwachte dingen onderweg, het niet weten waar je bed staat. Ik vond het alleen maar een groot avontuur.

Ik stopte het briefje in mijn zak. Elke avond voordat ik de broek die ik die dag gedragen had op de hand waste, verhuisde ik het briefje naar de zak van mijn schone broek. Wekenlang droeg ik het bij me.

Honderden kilometers verder viel het kwartje. Ik liep inmiddels in Spanje, op de beroemde *Camino Francés*, de 'Franse route' naar Santiago de Compostella. Het ging niet over mijn angsten op mijn pelgrimstocht, maar erna. Mijn angst om keuzes te maken als ik weer thuis zou zijn. Om zekerheden los te laten. Zou ik die veilige omgeving van een kantoorbaan met vast contract en keurig pensioen durven te verlaten?

Ik was er onderweg steeds zekerder van geworden. Het leven was te kort om op kantoor te zitten. Maar wat dan? Het klonk heel onverstandig om al mijn verworvenheden zomaar op te geven. Die carrière (soort van), dat mooie appartement, mijn leven in Amsterdam. Was ik niet vreselijk ondankbaar? Zou ik niet moeten koesteren wat ik had? Ik zag honderden beren op de weg. Kan ik dit wel? Waar betaal ik de hypotheek van? Wat als het mislukt? Wat wil ik eigenlijk precies gaan doen? Wat gooi ik weg?

De grens tussen Frankrijk en Spanje was een ander beslissend moment. Ik vind Frankrijk prachtig. Ik heb al die weken genoten van het landschap, de gastvrijheid van de Fransen en de speciale pelgrimsvoorzieningen her en der langs de route. Maar toen ik de grens met Spanje overstak, toen voelde ik iets euforisch. De al-

lereerste keer dat ik naar Spanje op vakantie ging, was rond mijn twintigste. Ik maakte niet de makkelijkste keuze, want ik ging kamperen in Extremadura, het dorre binnenland tegen Portugal aan. In augustus, onder de brandende zon bij veertig graden. Als we 's ochtends vroeg onze tent uit dreven, dan kropen we op handen en voeten naar het zwembad. En toch werd ik vrijwel meteen verliefd op het land. De aantrekkingskracht is altijd gebleven, ik ben daarna nog heel vaak in Spanje geweest. En nu voelde ik het weer. Die eerste avond. Ik zat aan de bar in een café in Roncesvalles, een gat van niks net over de grens met een enorme pelgrimsherberg. Ik dronk wijn uit de Navarra voor een euro per glas. De barman sjanste wat met me en ik genoot buitengewone belangstelling van een dorpsbewoner op de kruk naast mij. Ik straalde. Ondanks dat ik daar zat met een verse peesontsteking. Mocht ik ooit Nederland verlaten, dan zou het voor Spanje zijn. Dat heb ik altijd gedacht.

Met die peesontsteking was ook iets interessants aan de hand. Ik had inmiddels 900 kilometer gelopen. Zonder ook maar een blaar. In Saint-Jean-Pied-de-Port, het laatste Franse dorp voor de Pyreneeën, had ik een rustdag. Ik klepperde die dag wat op mijn slippers door het pelgrimsdorp en er begon iets te zeuren in mijn linkerscheenbeen. Ik negeerde het en begon de volgende dag aan de etappe door de Pyreneeën: 27 kilometer, 1.250 meter stijgen, 500 meter dalen. Omhoog merkte ik nog niet zoveel van mijn peesontsteking, maar die 500 meter naar beneden waren – zacht gezegd – geen pretje. Strompelend bereikte ik Roncesvalles. De Nederlandse vrijwilligers in de herberg keken me wat meewarig aan. Ach ja, die eerste etappe dwars door de Pyreneeën. Daar struikelen zoveel ongetrainde lopers over.

Ik had de hele nacht pijn gehad en het was de volgende dag uitgesloten dat ik verder kon lopen. In de herberg kon ik ook niet blijven, dus ik pakte een bus naar Pamplona, twee etappes verder op de route. Uiteindelijk heb ik daar zes dagen gezeten. Zo lang duurde het voordat ik weer fatsoenlijk met een rugzak kon lopen.

Mijn oude ik had daar behoorlijk zitten flippen. Been doet pijn. Help, daar gaat mijn schema. Hoe lang duurt dit nog? Ik wil niet zes dagen in Pamplona zitten. Iedereen loopt door. Gaat het wel over? Maar nee. Ik stond 's ochtends op, constateerde dat de pijn er nog was, hinkelde naar een café, bestelde een thee met wat lekkers en las een boek. De rest van de dag zag ik het leven in Pamplona in slow motion aan me voorbijtrekken. Ik had er zes heerlijke dagen en Pamplona bleek een prettige stad. Ik was aan het veranderen.

Op 20 juli 2015 kwam ik in Santiago de Compostella aan. Mijn medepelgrims en ik vielen elkaar huilend in de armen toen we op het plein bij de kathedraal waren. En ik ben echt niet zo'n jankerd. Santiago de Compostella had voor mij jarenlang een magische klank gehad. Vijf jaar eerder was ik gaan lopen vanaf mijn appartement in Amsterdam. Maar ik geloofde niet dat ik daadwerkelijk ooit in Santiago zou aankomen. En kijk nu eens. We waren nog op tijd voor de mis om twaalf uur en ja hoor, de *botafumeiro* zwaaide; een enorm, zilveren wierookvat van ruim vijftig kilo. Een ploeg monniken liet het vat door de dwarsbeuk van de kerk zwaaien, met een snelheid van 68 kilometer per uur. Het was een van de vele keren op mijn reis dat ik me een zondagskind voelde. En weer had ik tranen in mijn ogen. Sterk spul, die wierook.

Het plan was geweest om na Santiago nog door te lopen naar Finisterre, het einde van de wereld; de Atlantische kust, zo'n tachtig kilometer westelijker. Om af te kicken van het pelgrimsbestaan. Maar Santiago voelde voor mij als de eindbestemming en eigenlijk was ik het slapen in stapelbedden op slaapzalen ook wel zat. Het tweede deel van mijn sabbatical ging beginnen. Ik zou zes weken gaan werken in het Ezelparadijs in Asturië.

Martin had me er vol enthousiasme over verteld. Hij was al een tijdje aan het zwerven en vrijwilligen in Spanje via Workaway. Het Ezelparadijs was de mooiste plek waar hij had gezeten. Met name vanwege de gemeenschapszin. Hij had er harder moeten

werken dan op andere plekken, maar het had nauwelijks als werk gevoeld. Meer als het gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de dieren en voor elkaar. Het Ezelparadijs is in 2007 opgericht door Marleen Verhoef. Dat was toen ze met pensioen ging. Over ikigai gesproken. Het is een plek waar oude en verwaarloosde ezels worden opgevangen. De laatste jaren ook veel jonge ezels, want ze worden steeds sneller afgedankt. Er wonen permanent een kleine dertig ezels, inclusief muildieren, twee paarden en twee pony's. Verder lopen er acht katten, een wisselend aantal honden en een zwijn rond.

Het Ezelparadijs zou een bepalende plek worden. Nog steeds is het mijn tweede thuis hier in Asturië. De magie is lastig uit te leggen aan iemand die er niet gewerkt heeft. Je maakt lange dagen onder behoorlijk uitdagende omstandigheden. Een deel van de vrijwilligers slaapt in oude, muffe caravans. Zomer en winter, zonder verwarming. Anderen delen de *cabaña*, een schattig huisje op zo'n vijfhonderd modderige meters bij alles vandaan. In de cabaña is het altijd vochtig en in de winter is het er koud. Omdat het Ezelparadijs bijna een jaar zonder water heeft gezeten, wordt er heel zuinig met water omgegaan. In de betere periodes betekent dat twee keer douchen per week, anders minder. Hetzelfde geldt voor de wasmachine. Kleren draag je zo lang mogelijk.

Het werk begint elke dag om halfacht met het voeren van de ezels en het wandelen met de honden. Rond halftien 's avonds ben je klaar. Dan heb je inmiddels drie keer met zijn allen om tafel gezeten voor het ontbijt, de lunch en het avondeten en in de middag zo'n twee uur vrij gehad. Behalve als je nachtdienst hebt. Het komt voor dat oude ezels 's nachts omhoog moeten worden geholpen, omdat ze dat zelf niet meer kunnen. Of dat er moet worden gewaakt bij een stervende ezel.

Veel vrijwilligers komen keer op keer terug. Natuurlijk is het de liefde voor de dieren. Maar het is meer dan dat. Je leeft er dicht op elkaar in een continu wisselende gemeenschap met mensen

van allerlei leeftijden en nationaliteiten. Er ontstaan vriendschappen voor het leven. Veel jonge vrijwilligers heb ik er zien groeien en veranderen. Ik ben zeker niet de enige voor wie het Ezelparadijs bepalend is geweest voor hoe mijn leven er daarna uit zou gaan zien.

Het is moeilijk uit te leggen wat de aantrekkingskracht is. Het komt in ieder geval aardig in de buurt van het oermensgevoel. Het buiten zijn, de fysieke inspanning, het leven in een kleine gemeenschap waar iedereen met elkaar samenwerkt. Wat ik er zelf die eerste keer heel fijn aan vond waren de concrete resultaten. Aan het eind van je werk is de stal schoon. Of het onkruid weg. Of je hebt een tafel gevuld met tien mensen die genieten van wat je gekookt hebt. Een heel ander gevoel dan wanneer ik klaar was met een vergadering op kantoor.

Dit schreef ik in mijn blog in mei 2016, toen ik er voor de tweede keer was:

Ik ben vies. Zweet, zand, stro en modder. Ezelmest, kattenharen, hondenkwijl. Mijn haar is een vogelnestje, mijn nek bruinverbrand en wat uit mijn neus komt is zwart. Ik heb ezelmest verspreid tussen de bonenplanten. Afgezaagde takken van de appelbomen verzameld. Tientallen zakken met stro gevuld. Ik heb geleerd hoe je ezelhoeven schoonmaakt. En er slaapt een prinses in mijn bed.

Ik stond de stal bij de cabaña schoon te maken, aan de rand van het terrein. De koude ochtendlucht mengde zich met de warmte van de zon. De lucht had dat prachtige hemelsblauw en de wolken waren wit. Niet grijs, maar fris gewassen wit. De bomen – met vers blad – ruisten zachtjes, nauwelijks hoorbaar door het gekwetter van vogels. Terwijl ik de ezelpoep uit het raam van de stal schepte, had ik uitzicht op Miche en de vier cabaña-dames. Ze stonden met zijn vijven te grazen in de vallei, vlak bij een kabbelend beekje. Ik liep met emmers door de blubber, om ze te vullen met vers water. Domweg gelukkig in het Ezelparadijs.

In de zomer van 2015 wist ik dankzij mijn sabbatical inmiddels een aantal dingen:

1. Ik word gelukkig van elke dag buiten bezig zijn. Of ik nou aan

het lopen ben met een rugzak, onkruid wied, honden uitlaat of met ezels in de weer ben.
2. Ik voel me comfortabeler in een korte broek met de aarde onder mijn nagels dan in een steriel kantoor met codes, omgangsvormen en kantoorpolitiek.
3. Als ik een ander leven wil, dan moet ik zekerheden durven loslaten. Anders gaat het niet.
4. Het duurt nog 29 jaar voordat ik met pensioen mag en ik heb nu wel lang genoeg niet naar mijn gevoel geluisterd.
5. Je weet het pas als je het probeert.

Nu nog een plan. Het moest in ieder geval iets buiten, iets fysieks en iets met concrete resultaten zijn. Het stond voor mij toen wel vast dat deze drie dingen hoorden bij het platteland en niet bij de stad. Wat ik wilde was een klein huisje, een lapje grond om groente te verbouwen en dieren te houden, liefst een prettig uitzicht en veel ruimte en privacy. Mijn conclusie was dat deze combinatie in Nederland onbetaalbaar was.

Asturië staat vol met te koop staande bouwvallen. Grond en uitzicht is er ook genoeg. Het was min of meer zo simpel hoe ik op emigreren naar Spanje uitkwam. Ik hoefde niet per se weg uit Nederland, maar wat ik wilde was in Nederland simpelweg onbetaalbaar. En ik werd in de tijd dat ik in het Ezelparadijs verbleef al snel verliefd op Asturië.

Ik wist ook dat ik niet tot mijn pensioen wilde wachten. De boodschappen van Bronnie Ware en Unkle Adams stonden nog scherp op mijn netvlies. Wannéér ik ook zou sterven, ik wilde geen spijt hebben van de dingen die ik niet had gedaan. Binnen vijf jaar emigreren was het plan. En omdat ik niet tot mijn pensioen wilde wachten, moest ik wel ergens geld mee verdienen. In de droomfase kun je maar beter hoog inzetten.

Zo kwam ik op een eigen bierbrouwerijtje uit. Brouwen deed ik immers heel graag, had ik al ontdekt. Het is behoorlijk fysiek, met een concreet resultaat. Spanje was een opkomend bierland, maar Nederland had nog wel een aardige voorsprong. Ik zag mo-

gelijkheden. En zo ontstond er een bizar plan. Bier brouwen op het Asturiaanse platteland. Terwijl ik op dat moment nog gewoon in loondienst bij de gemeente Amsterdam werkte.

Ik geloofde er niks van dat ik het daadwerkelijk ging doen, maar het leek me iets geweldigs om aan te gaan werken. En dan zag ik wel waar het schip strandde. In mijn laatste week in het Ezelparadijs was er nog een laatste beslissend moment. Ik werd ziek. Een griepje, niets bijzonders, maar ik heb twee dagen noodgedwongen op mijn matrasje gelegen. Er stond nog een boek op mijn tablet: *Waanzinnige Plannen* van Marcel van Driel. Een doeboek, waarin Van Driel je een forse schop onder je kont geeft om van je 'ooitdroom' een waanzinnig plan te maken. En dat ook te gaan uitvoeren. Er staan – naast veel inspirerende verhalen – verschillende opdrachten in om je te helpen om je eigen Waanzinnige Plan te realiseren. Ik had het al eens eerder gelezen. Passief. In die twee dagen op dat matrasje op de zolder van het Ezelparadijs las ik het opnieuw. Maar nu maakte ik de opdrachten wel. Nu had ik immers zelf een Waanzinnig Plan.

Eén van die opdrachten was om alle bezwaren op te schrijven die je maar kon bedenken waarom je plan nooit zou kunnen slagen. Nadat ik dat braaf had gedaan – het was een enorme waslijst geworden – had ik de sterke behoefte om al die bezwaren een voor een van tafel te vegen, ook al was dat geen opdracht in het boek. En dat is wat ik deed. Een voor een maaide ik ze aan de kant.

Dit soort ruige dingen zijn niks voor mij – Je bent net met een rugzak van Amsterdam naar Santiago gelopen.

Ik ben hier te oud voor – Marleen van het Ezelparadijs was 63 toen ze haar droom realiseerde.

Het is niet verstandig om mijn zekerheden op te geven – Nee, je leven in een veilige kooi slijten, dat is verstandig.

Ik ben een type om in loondienst te werken – Dat weet je helemaal niet, want je hebt nog nooit iets anders geprobeerd.

Daarna moest je opschrijven wat het ergste was wat er kon gebeuren. Dat leek me een makkelijke vraag. Failliet gaan natuur-

lijk. Dat ik berooid en met schulden aan mijn oude dag zou moeten beginnen. Dat leek (en lijkt) me heel erg. Maar vrijwel meteen erachteraan bedacht ik me iets dat ik nog erger zou vinden. Als ik op mijn vijftigste nog steeds aan het ooitdromen was.

Toen wist ik zeker dat ik werk moest maken van Het Grote Plan.

Deel 3:

Een andere kijk op geld

Erica en Kees: We hebben elkaar hierin gevonden

Kees Jansen en Erica Pierik leerden elkaar in 2013 kennen. Ze ontwikkelden samen een heel andere levensstijl. Een kleiner huis, lage maandlasten, minder spullen, ander werk en meer tijd om de dingen te doen die ze graag doen. 'Ik geloof er heilig in dat er genoeg spullen in de wereld zijn om iedereen blij te maken.'

Kees: 'Ik woonde in een luxe appartement in Amsterdam met een fantastisch uitzicht. De hypotheek bedroeg 1.600 euro per maand. Die betaalde ik lachend, want ik verdiende ontzettend veel. Ik was 24/7 met het bedrijf bezig. Elke avond kwam ik moe thuis en om 21.30 uur viel ik op de bank in slaap. Dit is raar, dacht ik. Dit is het helemaal niet.'

Erica: 'Ik kreeg op mijn zeventiende een vriendje. Op mijn tweeentwintigste trok ik bij hem in en op mijn vierentwintigste hadden we een huis gekocht. Een groot huis in Almere. Later hebben we zelfs een nog groter huis gekocht. Ik zat daar en dacht: is dit het nou? Is dit nou hoe het leven eruit moet zien?

Ik verbrak mijn relatie, ging weg uit dat grote huis en ging op een kamer wonen in Almere. Het was een kleine kamer, dus ik kon maar heel weinig meenemen. En het bleek gewoon te kunnen. Later heb ik een klein appartement gekocht in Amsterdam. Ik kreeg een heleboel spullen van mensen. Ik merkte hoe bijzonder ik het vond om dingen met een verhaal te hebben, in plaats van naar de IKEA te gaan en voor 2.000 euro een interieur in te laden.'

Kees: 'Ik had mijn mede-vennoten een jaar de tijd gevraagd om mijn werk en mijn leven anders in te richten. Dat is niet gelukt. Toen

ben ik weggegaan en voor mezelf begonnen. Maar ik had natuurlijk niet meteen een volle orderportefeuille en die hypotheek van 1.600 euro liep gewoon door. Toen ik bij mijn ouders moest aankloppen, wist ik dat ik het anders wilde. Dat was het moment dat ik Erica leerde kennen.'

Erica: 'Ik ben bij Kees ingetrokken. Opnieuw moest ik allerlei dingen wegdoen. En hij ook.'

Kees: 'Ik vond het in het begin wel lastig, want ik ben redelijk materialistisch aangelegd. Als ik dingen wegdoe, ga ik die dan missen? En dan kom je erachter dat je helemaal niets mist. De dingen die je overhoudt zijn de dingen die echt van belang zijn. Spullen waar je voor kiest. Dat vind ik heel waardevol. Dat heb ik echt moeten leren en ervaren.'

Erica: 'Het was een zondagochtend dat we op bed zaten. Kees vroeg zich af of ik wel gelukkig was in mijn werk. Ik was voor de derde keer boventallig verklaard en in een functie geduwd waar ik me helemaal niet in thuis voelde. Maar ja, met de hypotheek die we toen hadden, kon ik die baan niet zomaar opzeggen. Kees vroeg wat ik het liefste zou willen. Voor mezelf beginnen, zei ik. Nou, zei hij, dan verkopen we dit huis.

We zijn van 120 naar 60 vierkante meter gegaan. Omdat we de overwaarde in het nieuwe huis hebben gestopt, waren de vaste lasten laag. De auto hebben we omgeruild van duur en groot naar goedkoop en klein. We zijn omgeschakeld naar een uitgavenpatroon dat beduidend lager ligt. Dat hele proces was heel bijzonder en we hebben elkaar daar steeds sterker in gemaakt. En ik ontdekte dat onze nieuwe levensstijl ook nog veel beter was voor het milieu.'

Kees: 'Qua werk is alles veranderd. Ik werk voor mezelf als stadsfilosoof en heb me gespecialiseerd in slimme circulaire steden. Ik geef lezingen en inspiratiesessies en sinds twee jaar geef ik ook les aan een hbo. Dat vind ik erg leuk om te doen. We hoeven niet veel te werken, dus we kunnen kiezen wat bij ons past. Sinds ik mijn hart ben gaan volgen, zit ik helemaal op mijn plek. Het klopt, het is gaan stromen.'

Erica: 'Onze levensstijl stelt ons in staat om de dingen te doen die wij belangrijk vinden. Ik werk nu voor mezelf en ik vind mijn werk zo leuk dat ik niet eens naar vakantie verlang. En ik hou tijd over voor dingen die ik ook belangrijk vind. Ik doe veel vrijwilligerswerk.'

Kees: 'Als wij elkaar niet hadden gevonden, hadden we dit niet op dit niveau kunnen doen. Het is heel fijn om elkaar te stimuleren en bij de les te houden. Oude patronen sluipen er makkelijk in als je niet uitkijkt.'

Erica: 'Die zondagochtend op bed hadden we het volgende idee: we gaan in een klein en goedkoop huis wonen en de hypotheek lossen we zo snel mogelijk af. Daarna kopen we een huis dat ietsje mooier is. Dat lossen we dan ook weer zo snel mogelijk af en onze wooncarrière eindigt in een appartement aan de rand van het Vondelpark. In vijf jaar wilden we de hypotheek van dit huis aflossen en dan weer verhuizen. Maar we wonen hier nu twee jaar en we komen erachter dat dit huis grenst aan perfectie. Dus nu denken we: hoezo weg?'

Kees: 'Ons huis groeit organisch. Geen rigoureuze verbouwingen, maar steeds een stapje. Zoals onze ouders dat vroeger deden. Eerst sparen, dan uitgeven. Ik zie vaak om me heen dat onze generatie het is verleerd om dingen rustig aan te doen. Hetzelfde geldt voor spullen. Veel mensen kopen meteen iets nieuws. Wij denken dan: als we het eerst lenen, dan kunnen we kijken of het bevalt. Aanschaffen kan altijd nog.'

Erica: 'Waar mogelijk kopen we dingen tweedehands. Ik kijk dan even op Marktplaats en dan vind ik hier in de buurt zo al vier apparaten waarbij staat: nooit gebruikt.'

Kees: 'Omdat wij een heel klein, overzichtelijk huisje hebben, weten we ook precies wat er is. Er zitten geen spullen in kasten of op zolder verstopt waar we niets mee doen. Spullen hebben een functie en een plek. Als dat niet zo is, dan klopt er iets niet.'

Erica: 'Met de spullen die we weg doen, maken we weer andere mensen blij. Zo is er een heel grote boekenkast van Lundia naar mijn ouders gegaan. Eke keer als ik mijn moeder spreek dan heeft ze het er weer over. Hoe fantastisch die boekenkast bij hen staat. En iedereen

die bij hen komt, zegt dat ook. Alsof die kast voor hen gemaakt is. Ik geloof er heilig in dat er genoeg spullen in de wereld zijn om iedereen blij te maken.'

Kees: 'Sinds we dit pad op zijn gegaan, zijn we er veel over gaan lezen. Geld was voor mij een doel op zich. Nu is het een middel geworden. Ik hecht er niet meer aan. Het komt naar je toe en het verdwijnt ook weer en dat is prima.

Inspiratie uit boeken is blijkbaar ook nodig. Verleiding is overal. Wat wij doen is ontzettend makkelijk, maar tegelijkertijd is het ook ontzettend moeilijk. Bij elke aankoop moet je jezelf weer die vraag stellen: wat voegt het toe? Het helpt om in een klein huisje te wonen. Het is zo weer vol. Ik raad iedereen aan om zo'n fysieke beperking in te bouwen.'

Erica: 'De mensen in onze omgeving vinden het geweldig hoe wij leven, maar het is niet voor hen. Ze kopen liever weer een vrijstaande villa van een half miljoen.'

Kees: 'Ze hebben allerlei bezwaren. Dan zeggen ze: jullie hebben het makkelijk, want jullie hebben geen kinderen. Of: jullie hebben geluk gehad met de overwaarde op jullie huis. Natuurlijk spelen dat soort omstandigheden een rol, maar het zijn ook bewuste keuzes geweest. Ik vind het jammer dat mensen dat zo makkelijk wegwuiven. Ik vond het doodeng om die goedbetaalde positie als vennoot op te geven. Maar ik heb het wel gedaan.'

Erica: 'Het begint bij je droom. Wat zou je willen? Ik wilde voor mezelf beginnen. En toen ik dat eenmaal had uitgesproken, zijn we gaan kijken hoe we dat konden realiseren.'

Kees: 'Als je weet wat je droom is, dan moet je ook de volgende stap durven zetten. En ik ken niemand waarbij het mis is gegaan. Het klinkt misschien een beetje zweverig, maar als je je hart volgt kom je in de juiste energie terecht en komen er dingen op je pad.'

Op 7 september 2015 begon ik met Het Grote Plan. Het was de dag dat ik terugvloog naar Amsterdam na een sabbatical van vier

maanden. En ik wist wat er op de loer lag. Ik zou met alle foto's en de verhalen die ik ging vertellen nog een tijdje nagenieten van mijn reis en daarna zou ik overgaan tot de orde van de dag. Op 14 september 2015 ging ik weer terug naar kantoor en ik zou spoedig weer volledig opgeslokt zijn door het werk en hooguit nog eens mijmeren over dat andere leven.

Dat mocht dus niet. Om dit te voorkomen had ik vlak voordat ik in het vliegtuig stapte een heel concrete to-dolijst voor mezelf opgesteld. Zodat ik geen enkel excuus had om meteen aan de slag te gaan. Ik had natuurlijk nog helemaal geen concreet plan en ik wist allerminst waar ik uit zou komen, maar met een aantal dingen kon ik sowieso gewoon gaan beginnen.

Een heel belangrijke: geld. Ik wist dat ik hoe dan ook een startkapitaal en een ruime buffer nodig had voor wat ik wilde gaan doen. Bovendien zou mijn plan veel meer kans van slagen hebben als ik van minder geld zou leren leven. Met besparen sla ik dus twee vliegen in één klap: beginnen met kapitaal opbouwen en wennen aan leven met minder geld. Plus ervaren hoe ik dat vind. Zie ik mezelf – als het moet – jarenlang van weinig geld leven, of vind ik mijn gemeentesalaris toch te comfortabel? Je weet het pas als je het probeert. En aan besparen kon ik mezelf nooit een buil vallen. Als ik over een jaar Het Grote Plan nog slechts een rare fantasie zou vinden, dan had ik mooi een bedragje bij elkaar geharkt om wat op de hypotheek af te lossen.

Voor mij was de wereld van besparen en consuminderen op dat moment nog een onbekende. Ik was altijd netjes met geld geweest. Stond nooit rood, hield niet van winkelen en ik was nog voordat mijn nieuwe huis werd opgeleverd al begonnen met aflossen op de hypotheek. Maar het ging allemaal op een uiterst comfortabele manier. Het is financiële luiheid. Ik lette nooit op de prijzen in de supermarkt. Als ik zin had, ging ik in de lunchpauze ergens verse soep halen. Overstappen naar een goedkopere energieleverancier vond ik te veel gedoe. Toen op een deel van de bierflesjes het statiegeld verdween, gingen ze voor het gemak al-

lemaal maar in de glasbak. Als ik was vergeten uit te checken, dan had de NS goed aan mij verdiend. Ik kocht mijn spullen nieuw en Marktplaats was voor mensen die tijd over hadden.

Het roer moest om. Ik wilde hoog inzetten en mijn doel werd om duizend euro per maand apart te zetten voor het plan dat Project Lonica was gaan heten, omdat Spanjaarden moeite hebben met het uitspreken van mijn Hollandse naam. Duizend euro was ongeveer een derde van mijn nettosalaris. Het leek me onmogelijk, maar al kwam ik op deze manier op een kwart uit, dan had ik toch een hoop bereikt. Ruim een halfjaar later leefde ik van de helft van mijn salaris. Het bleek een eitje. Maar dat wist ik toen nog niet.

Er ging een intrigerende wereld voor me open. Zuinig leven blijkt een cultus op zich. Er zijn talloze mensen die als een bezetene de schuld op hun huis aflossen om zo snel mogelijk hypotheekvrij te zijn. Er zijn hele gemeenschappen van consuminderaars, die ernaar streven om zo min mogelijk (geld) te verspillen aan spullen, eten, energie, water en vaste lasten. Lang niet allemaal omdat het moet, maar omdat het kan. Omdat het beter is voor het milieu en het klimaat. En omdat het eindeloze mogelijkheden met zich meebrengt.

Ik begon met het onder de loep nemen van mijn vaste lasten. Dat zijn de interessantste kostenposten om op te besparen. Het levert je elke maand geld op en als je de bezuiniging eenmaal hebt gerealiseerd, merk je er daarna eigenlijk niks van. Dus nu nam ik wel de moeite om over te stappen van energieleverancier en maakte meteen de keus voor een groene. Besparing: dertien euro per maand. Ik zegde mijn abonnement bij Greenwheels op. In de praktijk gebruikte ik het minder dan één keer per jaar. Besparing: zes euro per maand. Verder besloot ik dat ik eigenlijk prima zonder televisie kon. Ik keek zelden en anders is er altijd nog *Uitzending Gemist*. Besparing: twaalf euro per maand plus de verkoop van mijn tv aan een vriend.

Dit lijkt misschien allemaal maar klein bier, maar hier komt de

grote openbaring: al dit soort kleine bedragen zetten veel meer zoden aan de dijk dan je zou denken. Op twee manieren. Allereerst is er de factor tijd. Die drie dingen – de energieleverancier, Greenwheels en het tv-abonnement – leveren maandelijks een besparing op van 31 euro. Dat klinkt misschien niet zoveel. Maar zonder er verder nog iets voor te hoeven doen is dat na een jaar al opgelopen tot 372 euro. En over drie jaar is het al 1.116 euro. En dan hou ik voor het gemak de optie dat je dit geld ook weer zou kunnen investeren nog even buiten beschouwing. De tweede reden waarom al die kleine bedragen wel de moeite waard zijn: er zijn heel veel kleine bedragen. Opgeteld zijn die samen een heel groot bedrag. Stel dat je elke dag met de trein naar je werk gaat en dat je dan de gewoonte hebt om een koffie te kopen op het station. En stel dat die koffie twee euro kost. Dat is een klein bedrag. Maar per week kost die koffie je een tientje. En als je – met een beetje ziekteverlof, wat feestdagen en vakantie – ongeveer 45 weken per jaar werkt, dan kost die koffie je 450 euro per jaar. En als je er ook nog weleens een broodje bij haalt, of een tijdschrift meeneemt uit de kiosk, de snoepautomaat op je werk niet kunt weerstaan en een patatje haalt op het station als je de trein hebt gemist, dan zit je misschien wel op duizend euro per jaar. In de wereld van besparen heeft dit een naam gekregen: de latte-factor. Al die kleine uitgaven die je dagelijks bijna ongemerkt doet.

Het slimst is het natuurlijk om te beginnen met de grote kostenposten. Mijn knaller was de hypotheek. Eind 2007 werd ik ingeloot voor een nieuwbouwappartement in de Amsterdamse Indische Buurt. In januari 2008 zat ik bij de notaris voor het tekenen van de hoogste hypotheek die ik had kunnen vinden. Aflossingsvrij. In het najaar van 2008 was de internationale kredietcrisis op zijn hoogtepunt en begonnen de huizenprijzen in Amsterdam te dalen. In augustus 2009 was het appartement afgebouwd en kon ik verhuizen. Mijn bruto hypotheek bedroeg toen 860 euro per maand. Toen ik het appartement negen jaar later weer verkocht, had ik nog een maandelijkse hypotheek van

318 euro bruto per maand over. Dat is op drie manieren gelukt.

Allereerst begon ik nog voordat ik er woonde al met aflossen. In totaal loste ik in de loop der jaren 64.000 euro af. Ten tweede heb ik mijn rentevaste periode opengebroken. Toen ik mijn hypotheek in 2008 afsloot, koos ik voor een rentevaste periode van tien jaar tegen 4,8% rente. Daarna is de hypotheekrente als een malle gaan dalen. Ik begon elke paar maanden offertes op te vragen bij mijn hypotheekverstrekker voor het openbreken van mijn hypotheek. In eerste instantie was de boeterente gigantisch, maar bij de derde offerte kreeg ik een aanbieding waarbij ik dat bedrag ruim binnen de oorspronkelijke looptijd zou terugverdienen. Mijn hypotheekrente dook van 4,8 naar 2,7%.

Het derde wat ik heb gedaan was een renteverlaging aanvragen omdat de schuld/marktwaarde was veranderd. En dat kwam door de vierde factor waar ik geen enkele invloed op had gehad: de huizenprijzen waren in Amsterdam als een gek gaan stijgen. Zo'n renteverlaging klinkt misschien wat technisch, maar het is echt een fluitje van een cent. Als je schuld daalt ten opzichte van de marktwaarde, dan kun je (een deel van) je zogenaamde risico-opslag kwijtraken. Mijn schuld bedroeg door aflossen en gestegen huizenprijzen op een gegeven moment nog maar 50% van de marktwaarde. Het enige wat ik hoefde te doen, was het laatste overzicht van de WOZ-waarde van de gemeente naar mijn bank mailen. Zo daalde mijn hypotheekrente nog een stukje verder, naar 2,5%.

Vergis je niet in het effect op de lange termijn van het aflossen op je hypotheek. Stel dat je een aflossingsvrije hypotheek hebt van 200.000 euro tegen een rente van 3%, om het rekenvoorbeeld makkelijk te houden. En stel dat je daar elke maand 100 euro op zou aflossen. Niet veel, toch? Dat is ongeveer net zoveel als je latte-factor.

Met twee ton aan hypotheekschuld betaal je 6.000 euro per jaar aan hypotheekrente. Dat is 500 euro per maand. Plus die 100 euro aflossing is 600 euro per maand. Na het eerste jaar daalt je schuld

naar 198.800 euro. Dan betaal je 5.964 euro per jaar en 497 euro per maand aan hypotheekrente. Dat schiet geen moer op, zo lijkt het. Maar stel nou dat je het verschil zou toevoegen aan je aflossingen. Dus in het tweede jaar los je geen 100 euro per maand af, maar 103 euro. En dat doe je consequent en jarenlang. De kosten voor je hypotheek blijven zo elke maand hetzelfde, namelijk 600 euro per maand. Na tien jaar is je hypotheekschuld dan geen 200.000 euro meer, maar 186.021 euro. En je hypotheekrente is gedaald naar 465 euro per maand. Na tien jaar kun je dus elke maand 135 euro op je hypotheek aflossen terwijl je maandlasten precies gelijk blijven. Het sneeuwbaleffect. Dat natuurlijk nog veel groter wordt als je bijvoorbeeld 250 euro per maand aflost, een hogere hypotheekrente zou hebben en dit geen tien, maar twintig jaar volhoudt.

Ik had – los van de hypotheek – nog een paar grotere kostenposten. Zo sneuvelden bijvoorbeeld de sportschool en de schoonmaakster (niet letterlijk hoor, ze leeft nog). De sportschool kostte me 50 euro per maand en de witte werkster kwam elke twee weken twee uur à 16,50 per uur. Dat is gemiddeld 71,50 per maand. Natuurlijk deed het opzeggen even pijn. Maar het was snel verdiend en ik kan prima zelf mijn appartement schoon houden. En brandschoon vond ik toch niet zo belangrijk.

Wat het opzeggen van de sportschool betreft, sneed het mes aan twee kanten. Ja natuurlijk, ik heb best periodes gehad waarin ik netjes twee keer per week ging sporten, maar die tijd lag alweer een tijdje achter me. Leuk vond ik dat binnen aan apparaten hangen sowieso niet. Ik had net vier maanden buiten geleefd en was kipfit. Ik besloot door te gaan met buiten bewegen: wandelen in het weekend en binnen Amsterdam werd de stelregel dat ik alles op de fiets zou doen. En dat scheelt geld!

Stel dat ik voor het dagelijkse ritje naar mijn werk altijd de tram zou pakken. Dat zou me 10,96 euro per week hebben gekost. Dat is 504,16 euro per jaar! Nou gebiedt de eerlijkheid om te zeggen dat ik sowieso altijd al op de fiets naar mijn werk ging,

maar ik ging voortaan alles binnen de gemeentegrenzen op de fiets doen. En dat was eerder niet zo. Als het regende pakte ik meestal de tram en als de afstand enkele reis boven de zeven kilometer uit kwam, was ik ook geneigd tot het openbaar vervoer. Ik weet niet precies wat ik ermee bespaard heb, maar ik zat gemiddeld op zo'n 65 fietskilometers per week. Zo pakte het opzeggen van mijn sportschoolabonnement als dubbele winst uit.

Dit is geen boek over besparen en als je hier meer over wilt weten, dan zijn er tal van andere boeken en blogs die elk detail behandelen. Maar het is wel belangrijk om uitgebreid stil te staan bij het belang van je uitgavenpatroon als je eigenlijk liever iets heel anders zou willen doen met je leven. Minder geld uitgeven maakt ontzettend veel meer mogelijk. Dromen die onbetaalbaar leken komen een stuk dichterbij. Ik ging me bedenken wat ik allemaal zou kunnen doen als ik van de helft van mijn salaris zou gaan leven. Ik zou bijvoorbeeld nog maar de helft van het aantal jaren tot mijn pensioen hoeven te werken. Toen ik me dat realiseerde, was ik tweeënveertig en ging ik ervan uit dat ik nog tot mijn zeventigste 'moest'. Dat was nog 28 jaar. Maar als ik van de helft van mijn salaris ging leven, was het nog maar veertien jaar. En dan hield ik nog niet eens rekening met het feit dat ik het geld dat ik overhield ook aan het werk kon zetten door ermee af te lossen op mijn hypotheek, deposito's af te sluiten of ermee te gaan beleggen.

Natuurlijk zou ik ook veertien jaar minder pensioen opbouwen, maar dat zou geen probleem zijn. Als ik nu van de helft van mijn salaris kon leven, dan kon ik als ik met pensioen was ook met minder geld toe. Zeker met een afgelost huis. Ik heb het heel even overwogen, maar ik zag het niet zitten om me nog veertien jaar op te sluiten in een kantoor. Ik dacht weer aan de boodschap van Unkle Adams en vond het te zonde van mijn tijd. Ik wilde geen veertien jaar verspillen aan iets waar ik geen voldoening uit haalde. Maar het hád gekund.

Ik had ook parttime kunnen gaan werken, zodat ik meer tijd

overhield voor de dingen die ik graag doe en belangrijk vind. Of ik had een ander vak naast mijn werk kunnen gaan leren en mezelf omscholen naar een beroep waar ik wel voldoening uit zou halen. Het waren goede opties geweest. Voor andere mensen. Voor mij was op een andere manier mijn geld verdienen niet genoeg. Ik wilde een buitenleven. En ik realiseerde me hoe belangrijk de factor 'anders met geld omgaan' is als je je leven wilt veranderen.

Ik pakte niet alleen mijn vaste lasten aan. Ik besloot als experiment te stoppen met kleren kopen. Ik wist dat ik dat niet langdurig vol kon houden, maar ik was benieuwd wat er zou gebeuren als ik gewoon eens ging aantrekken wat er onderaan in mijn kast lag. Ik vond jurken die ik jarenlang niet gedragen had en broeken waarvan ik niet wist dat ik ze had. Hier speelde wel een dilemma op. Zelf geef ik weinig om kleding. Het belangrijkste is dat het lekker zit en dat het je warm houdt. Maar ik had nog steeds een kantoorbaan en een Amsterdams sociaal leven. Kringen waarin kleding wel belangrijk werd gevonden. Dat was schipperen. Tegelijkertijd was het een bevestiging. Ik wilde een leven waarbij het niet uitmaakte wat je aan had en hoe je eruitzag.

Ik bespaarde ook op de kapper. Die van mij zat in het centrum van Amsterdam en rekende 58 euro voor wassen en knippen. Dat kon natuurlijk veel goedkoper. Het voordeel is dat ik steil, halflang haar heb. Daar kun je aardig wat mee maken zonder dat het opvalt. Een staart of opsteken en klaar ben je. Ik stapte over op de Kappersacademie. Daar knippen jonge mensen in opleiding je voor veertien euro. Je moet er wel wat geduld voor opbrengen en niet al te panisch zijn over je kapsel. Ik liet het telkens flink kort knippen en kwam dan acht maanden later weer terug. Gaat dat ver? Ik had een droom. En voor een droom moet je wel iets over hebben.

Mijn sociale leven kreeg ook aanpassingen. Ik was gewend om met vrienden in het café af te spreken. Dan dronken we duur speciaalbier. En ik had twee eetclubjes. Er was altijd wel iemand die

een nieuw restaurant wist wat gecheckt moest worden. Toen ik ging bezuinigen moest ik mijn vrienden uitleggen dat ik bepaalde dingen niet meer wilde doen. Niet omdat ik er het geld niet voor had, maar omdat ik het er niet meer voor over had. Dat was best lastig. In eerste instantie boden sommigen aan om te betalen, maar dat wilde ik niet. Ik was niet arm, maar koos er geheel vrijwillig voor om de helft van mijn salaris niet meer uit te geven. Ik begon vaker voor te stellen om bij elkaar thuis af te spreken. Dat had aangename bijeffecten. We zagen elkaars huizen weer eens vanbinnen en ontmoetten partners, huisdieren en kinderen wat vaker. En de gesprekken aan de keukentafel bleken regelmatig intiemer dan die in een openbaar café.

Verder had ik nog twee eetclubjes. Die bestonden uit dames die hard werkten en goed verdienden. Die wilden de schaarse keren dat we elkaar zagen naar een fijn restaurant en de wijn rijkelijk laten vloeien. Dat plezier ging ik ze niet ontzeggen. Maar ik had ook geen vijftig euro meer over voor zo'n avondje. Eerst verzon ik excuses. Tot ik de oplossing bedacht. Ik at zelf gewoon thuis en daarna schoof ik bij mijn tafelende vriendinnen aan voor een glas wijn.

En zo zat ik een halfjaar nadat ik me voornam om een derde van mijn salaris opzij te zetten op de helft. Dat ging niet vanzelf. Ik heb er dingen voor moeten laten en geleerd om andere keuzes te maken. Maar echt moeilijk? Nee, dat was het niet. Ik bezuinigde nauwelijks op de boodschappen en ik ging nog steeds naar het café. Alleen wat minder vaak en zonder dure borrelhappen. Laten we wel wezen. Ik leefde van ongeveer 1.500 euro per maand. Dat is een paar tientjes meer dan het nettominimumloon. Dat moet dus prima kunnen, zeker als je grote uitgaven best een tijdje voor je uit kunt schuiven omdat je alles al hebt. Mijn woonlasten waren laag en ik was gezond.

Het moeilijkste was misschien nog wel dat ik het regelmatig moest uitleggen aan mijn omgeving. Daar heb ik best wat schroom voor moeten overwinnen. Hoeveel je uitgeeft en wat je

normaal vindt, heeft veel te maken met de kringen waarin je verkeert. Er zijn zat mensen in Nederland die zouden willen dat ze elke maand 1.500 euro te besteden hadden. Maar dat was niet de omgeving waar ik in zat. Vrijwel al mijn vrienden waren tweeverdieners en de collega's met wie ik omging verdienden uiteraard vergelijkbare salarissen.

Er waren vrienden die me vroegen hoe lang ik het ging volhouden om van de helft van mijn salaris te leven. Het leek hen een enorme opgave. Zo heb ik het zelf nooit ervaren. We doen zoveel uitgaven die helemaal niet nodig zijn en we kopen zoveel luxe onzin. Geen van mijn vrienden had serieuze schulden toen ze nog student waren. En toch geven ze nu allemaal het viervoudige uit. Dat is natuurlijk helemaal prima als je gelukkig bent met het leven dat je leidt. En als je het niet erg vindt om tot je zeventigste door te werken. Maar het kan anders.

Hoofdstuk 9. FIRE en HOT

Ik ben niet de enige die het besluit heeft genomen om van veel minder geld te gaan leven. In hoofdstuk 3 schreef ik over Peter Adeney, die bekend werd als Mr. Money Mustache en vlak voor zijn dertigste met pensioen ging. Hij heeft vele volgelingen, Mustachians genoemd. Er bestaat in Nederland ook een groeiende gemeenschap die bewust bezig is met een vroeg pensioen. FIRE-aanhangers heten ze in goed Nederlands. FIRE staat voor *financially independent retire early*. Mensen die bewust bezig zijn met een vrijer leven door hun uitgaven fors te verlagen. Ze verdienen meestal twee keer modaal, maar leven anders dan hun omgeving. Ze hebben geen maximale hypotheek, rijden in kleine auto's, zijn zuinig met hun kleding, schamen zich niet om hun boodschappen bij de discounter te doen en malen niet om de nieuwste gadgets. Het zijn mensen die tijd belangrijker vinden dan geld.

Ze volgen het recept van Mr. Money Mustache en enkele andere Amerikaanse bloggers. In de Verenigde Staten is de FIRE-beweging veel groter. Misschien vanwege de slechte pensioenvoorzieningen, waardoor de noodzaak van het aanleggen van kapitaal voor later groter is. Wat ook meespeelt is dat de belastingtarieven er veel lager zijn en er niet zoiets bestaat als vermogensrendementsheffing. Maar het kan ook met de cultuur te maken hebben. In de Verenigde Staten ben je een held als je een miljoen bij elkaar gewerkt en gespaard hebt. In Nederland lopen we er liever niet mee te koop.

Ik raakte goed bekend met de Nederlandse FIRE-beweging. Een aantal bevriende bloggers schrijft er veel over en er worden enkele malen per jaar bijeenkomsten georganiseerd. Dan zijn er lezingen over investeren in vastgoed of crowdfunding, maar ook bijvoorbeeld over zelfvoorzienend worden en permacultuur. Ver-

der is er het ons-soort-mensen-gevoel. Als je op een gemiddelde verjaardag vertelt dat je hypotheekvrij wilt worden en elke maand vijfhonderd euro op je schuld aflost, word je meestal een beetje meewarig aangekeken. Op een FIRE-bijeenkomst knikt iedereen begrijpend. Het is een wereld waarin je niemand meer hoeft te vertellen dat je een paar procent korting kunt krijgen op je zorgverzekering als je hem in één keer voor het hele jaar vooruit betaalt. Waar elk jaar overstappen van energieleverancier de gewoonste zaak van de wereld is. En waar Excel-nerd een geuzennaam is.

Waar het deze mensen allemaal om begonnen is, is dat ze niet tot hun zeventigste op kantoor willen zitten. FIRE zijn betekent dat je nooit meer hoeft te werken voor je geld. Vroegpensioen dus. Het betekent dat je genoeg vermogen hebt vergaard om daar de rest van je leven op in te kunnen teren. Niet om onder een palmboom te kunnen gaan liggen, maar vanwege de vrijheid die het oplevert. Als werken voor je geld niet meer noodzakelijk is, kun je gaan doen wat je het liefste doet. Wat dat dan ook is. Maar de FIRE-beweging is meer dan dat. Consuminderen en zuinig omspringen met de planeet zijn bijna net zo belangrijk. Het niet steeds maar meer, meer, meer willen. Leuke dingen doen in plaats van mooie spullen hebben.

Leren leven van minder geld biedt overigens nog een heel andere, belangrijke garantie. In mindere tijden red je jezelf een stuk beter. Als je nu al van 70% van je salaris gaat leven, dan kun je dat ook als je in de WW belandt. Ik zeg maar wat.

Minder geld uitgeven is een ding, maar wat je vervolgens met dat geld dat je overhoudt doet, is net zo belangrijk. Deze kant van het FIRE-verhaal knaagt nog steeds aan mijn geweten. Het idee is dat je geld voor je 'aan het werk zet'. Maar eigenlijk heb ik dat mechanisme altijd gek gevonden: dat je met geld meer geld kunt maken. Het vergroot de ongelijkheid in de wereld. Van de andere kant wordt de wereld er ook niet beter van als ik mijn geld laat verpieteren op een spaarrekening. Met spaarrentes van 0%

verdampt je geld: door inflatie en de vermogensrendementsheffing wordt het elk jaar een beetje minder waard. Aflossen op de hypotheek is een prima, maar in meerdere opzichten beperkt alternatief. Allereerst zit alles wat je aflost voorgoed vast in stenen. Je kunt pas weer bij je geld als je je huis verkoopt. Ten tweede zijn de hypotheekrentes zo laag geworden, dat aflossen op je hypotheek je veel minder oplevert dan voorheen. Behalve een prettige nachtrust.

Manieren die overblijven zijn bijvoorbeeld crowdfunding, beleggen of investeren in vastgoed. Bij die laatste is de associatie met huisjesmelkers gauw gemaakt. In Amsterdam zijn de prijzen jarenlang opgedreven door vastgoedbeleggers. Ze maakten het veel Amsterdammers onmogelijk om een appartement te kopen om in te wonen. Natuurlijk zijn er ook heel veel nette huisbazen, die een redelijke huur vragen en goed voor hun huurders zorgen, maar het doel van het aankopen van vastgoed is dat het rendeert. Hoe hoger de verhuuropbrengsten, hoe meer rendement. Maar ik besloot los daarvan dat investeren in vastgoed om een heleboel andere redenen niks voor mij was.

De meest luie manier om geld aan het werk te zetten is passief beleggen. Beleggen is bijna mijn hele leven een ver-van-mijn-bed-show geweest. Iets voor cowboys, gokkers en speculanten. Ik wist er simpelweg niks van af. En ik had iets tegen beleggen. Niet vanwege het cowboy-element – dat hoeft namelijk helemaal niet – maar omdat je al snel in bedrijven investeert die vervuilen of andere dingen doen waar ik niet achter sta. Maar ik moest – naast aflossen – zo langzamerhand wel iets met mijn geld gaan doen. Ik koos in eerste instantie voor een aantal verantwoorde fondsen bij een verantwoorde bank in Nederland. Terwijl de beurs de lucht in schoot, gebeurde er niks met mijn geld. Het beetje winst dat ik op mijn aandelen behaalde, was ik weer kwijt aan fondskosten.

Na een halfjaar ging ik de verboden grens over. Ik begon via een andere rekening ETF-aandelen aan te kopen. ETF staat voor

Exchange Traded Fund. Het zijn aandelen die een index volgen. De AEX-index bijvoorbeeld, maar het kan ook een wereldaandelenindex zijn. Een mixje van heel veel verschillende aandelen. Dit wordt passief beleggen genoemd, want je hoeft er niets voor te doen en niets voor te kunnen. Het enige wat de luie indexbelegger doet is met enige regelmaat wat aandelen kopen in een van die indices. Daarmee beleg je gespreid, zowel in markten als in tijd. Wat je daarna doet is minstens tien jaar (maar langer is veel beter) op je handen blijven zitten. Deze strategie heet 'buy and hold'. Je koopt aandelen en die hou je. Je gaat er dus niet mee speculeren, maar je vertrouwt erop dat de beurs op de langere termijn altijd stijgt.

Na een jaar was het rendement op mijn ETF-aandelen 12% en op mijn verantwoorde fondsen was het precies nul. Toen ben ik voor de bijl gegaan. Ik heb de aandelen in de verantwoorde fondsen verkocht en ben alleen verdergegaan met de ETF's. Een aanzienlijk deel daarvan stopte ik in een duurzame ETF. Toen ik een paar jaar later al lang en breed in Spanje woonde, dook een collega-blogger eens in dat 'duurzame' fonds van mij. Het bleek een farce. 'Duurzaam' betekende dat er geen bedrijven in zaten die extreem vervuilden. Daar ging ik wederom met mijn goede gedrag.

Ik vind het feit dat ik koos voor beleggen nog altijd een zwaktebod van mezelf. Maar ik ging een financieel volstrekt onzekere toekomst tegemoet. Het voelde alsof ik het me niet kon permitteren om mijn geld te laten verpieteren op een spaarrekening. En dus verdeelde ik dat halve inkomen dat ik elke maand overhield over aflossen op de hypotheek, enkele leuke crowdfundprojecten (zonder uitzondering kleine bierbrouwerijen), mijn spaarrekening en mijn beleggingsrekening.

Nog even een ding over dat beleggen. Je hoeft er niks voor te kunnen, maar het is niet voor iedereen. Het is namelijk wel van belang dat je stalen zenuwen hebt als de waarde van je aandelen daalt. Dan moet je namelijk niets doen. Ja, aandelen bijkopen als

je nog geld over hebt. Uiteindelijk gaan de koersen weer omhoog. Tot nu toe zijn de beurzen op de langere termijn altijd gestegen. Dat biedt geen garantie voor de toekomst, maar wel vertrouwen. Verder zijn er twee regels die heel belangrijk zijn: beleg niet voor de korte termijn en beleg niet met geld dat je niet kunt missen. Zorg dus naast je beleggingen altijd voor een ruime buffer. Voor als de wasmachine stukgaat, de auto het begeeft, je je baan verliest of de hond een zware operatie nodig heeft.

Het doel van mensen die FIRE nastreven is dus om zo vroeg mogelijk met pensioen te kunnen. Maar de grap is dat ik nog niemand ken die FIRE is en die echt helemaal geen inkomen meer heeft. In de praktijk blijven mensen toch geld verdienen, alleen nu met de dingen die ze leuk vinden om te doen. Met hun blog, het schrijven van boeken of bijvoorbeeld als financieel adviseur om andere mensen te helpen met hun financiën. Je wordt namelijk helemaal niet gelukkig van de hele dag op de bank netflixen of onder een palmboom liggen. Nee, echt niet. Als mensen zich geen zorgen meer hoeven te maken of de rekeningen betaald kunnen worden, gaan ze de dingen doen waar ze voldoening uit halen. Ze leren zelf meubels maken en verkopen die op de markt, ze worden specialist in permacultuur en gaan daar cursussen in geven. Noem maar op. Haal de noodzaak tot geld verdienen weg en bijna iedereen ontwikkelt weer zijn eigen nering. Maar nu iets waar hij goed is, wat hij graag doet en waar hij voldoening uit haalt. Saillant is bijvoorbeeld dat Peter Adeney inmiddels meer verdient dan toen hij nog in loondienst was.

Een interessante gedachte, die in de Nederlandse FIRE-gemeenschap voor veel mensen de balans deed verschuiven naar een nieuw streven: HOT worden. *Happy, Opportunity rich and Time rich.* De term viel voor het eerst op een bijeenkomst in juni 2017. Ook al bekt het voluit niet zo lekker, HOT zou daarna nog vaak gebezigd worden in Nederlandse blogs en op bijeenkomsten. En het is eigenlijk ook zo simpel als wat. Als je toch altijd wel geld blijft verdienen, dan kun je ook naar een manier van leven streven

waarbij je veel minder geld hoeft te verdienen. En dat beetje dat je nog nodig hebt verdienen met iets dat je leuk en zinvol vindt. Het biedt voor veel mensen ook een mooi evenwicht tussen zorgen voor later en leven in het nu. Precies wat ik me zelf ook al had bedacht toen ik me afvroeg of ik nog veertien jaar naar kantoor zou gaan en dan op mijn zesenvijftigste met pensioen. Het zou veel leuker zijn als ik die veertien jaren van mijn leven invul met iets dat me voldoening geeft en waarmee ik net genoeg geld verdien om mezelf te onderhouden.

Steeds meer mensen die FIRE nastreven realiseren zich dat FIRE geen doel op zich is. Het doel is een leven waarin je kunt doen wat je graag doet. Je bezig kunnen houden met dingen waarvoor je 's ochtends graag je bed uit komt. En daarvoor hoef je misschien wel niet eerst helemaal FIRE te worden, maar is alleen maar minder inkomen nodig hebben al voldoende.

Dit hoofdstuk over geld is misschien niet het boeiendste deel van dit boek, maar het is cruciaal voor mijn verhaal. Hier begint het. Als je anders tegen geld aan gaat kijken, dan worden heel veel dromen uitvoerbaar. Bij vrijwel alle mensen die in dit boek hun verhaal vertellen speelt het verminderen van hun uitgaven en hun bezit een cruciale rol. Dat kan leiden tot rigoureuze keuzes. Van kleiner gaan wonen tot je huis helemaal opgeven. Je zult er dingen voor op moeten geven en consequent moeten zijn. Mijn sociale leven in de Amsterdamse horeca ging er grotendeels aan. Ook als het regende pakte ik de fiets. Soms lijkt het maar een kleine winst op te leveren, maar de echte winst zit in al die kleine dingen samen en dat heel lang volhouden. Niet één keer fietsen naar je werk, maar elke dag. Een gewoonte maken van dingen.

Tot mijn eigen verrassing ging het me veel makkelijker af dan ik vooraf gedacht had. Net zoals je went aan luxe, zo wen je er ook aan als het er niet meer is. En soms biedt het allerlei onverwachte kansen. Geen kleding meer kopen scheelt een hoop tijd. Als je geen tv meer kijkt, lees je weer eens een boek. In plaats van in een

restaurant, zat ik met een vriendin op een kleedje in het Vondelpark te picknicken.

Zoek je eigen grenzen op. Die had ik ook. De thermostaat een graadje lager zetten is een bekend gebruik onder knieperds en consuminderaars. Maar bij mij dus niet. Na een week kleumen op de bank heb ik de je-went-eraan-mensen ongelijk gegeven en ging ie weer een graadje omhoog. En ik bleek ook niet goed in bezuinigen op de boodschappen. Dat kwam misschien ook omdat ik nogal graag noten en quinoa at, fan was van de Vegetarische Slager, een deel van mijn boodschappen bij de natuurvoedingswinkel deed en ik boodschappen doen bij de discountsupermarkt de hel vond. En dus leefde ik van de helft van mijn salaris, maar gaf voor mezelf en mijn twee katten nog steeds een in consuminderland beschamende driehonderd euro per maand aan boodschappen uit.

Dat je dit soort keuzes kunt maken is het grote voordeel van bezuinigen terwijl er geen financiële noodzaak is. Dat heb ik altijd heel goed beseft. Echt weinig geld hebben is een heel ander verhaal.

Deel 4:

Laat je zekerheden los

Hoofdstuk 10. Nederland zekerland

Mariëtte van Beek: De wereld als woon- en werkplek

Mariëtte van Beek is arabist en reisjournalist. In januari 2016 zegde ze de huur van haar huis in Nederland op. Sindsdien reist ze zonder ballast de wereld over en combineert werken met vakantie vieren. 'Het allermooiste vind ik dat ik niet weet waar ik volgend jaar om deze tijd ben.'

'Vanuit huis heb ik meegekregen dat je qua bezittingen beter minder dan meer kunt hebben. Mijn moeder wilde geen koophuis en geen auto. Daar heb je alleen maar zorgen van, zei ze. Een tv wilde ze ook liever niet. Inmiddels geef ik haar op al die punten gelijk. Ik ben blij dat ik van mijn eerdere koophuis af ben en de behoefte aan een auto heb ik ook nooit begrepen. Het openbaar vervoer is goed in Nederland. Maar nee, mensen staan liever in de file. Dat geeft ze een gevoel van vrijheid.

Ik kom uit een eenvoudig milieu. Mijn vader werkte in de plantsoenendienst en mijn moeder was huisvrouw. We gingen niet naar het buitenland op vakantie. Op mijn zestiende ging ik voor het eerst op schoolreisje naar Brugge. Toen ik later van mijn krantenwijk naar een tante in Amerika ging, was het hek van de dam. Het reisvirus is nooit meer weggegaan.

Ik kon heel goed leren, maar vanuit huis werd het niet gestimuleerd om daar iets mee te doen. De universiteit? Dat leek me zo ingewikkeld, een ivoren toren. Pas op mijn zevenentwintigste heb ik de stoute schoenen aangetrokken en ben ik Arabisch gaan studeren. Ik was in Marokko geweest en vond het een enorm interessant land. Voor het eerste tentamen haalde ik kalmeringstabletten bij de dokter. Mijn hand bibberde zo erg dat ik niet kon schrijven. Ik haalde een 9,5

voor dat tentamen. Uiteindelijk ben ik cum laude afgestudeerd en later ook nog gepromoveerd.

Na mijn promotie kwam ik in het ontwikkelingswerk terecht. Ik heb bij verschillende organisaties gewerkt, maar het lag me niet. Er is veel haat en nijd. Het aantal uren dat je moet draaien is waanzinnig. Dan werkte je voor een organisatie die zich met mensenrechten bezighield en zelf werd je gewoon een poot uitgedraaid.

Het was heel dubbel. De laatste organisatie waar ik werkte, hield zich bezig met vredesopbouw. Ondertussen konden de mensen op kantoor elkaars bloed wel drinken. Dan liep ik in de pauze buiten en dan dacht ik: wat is dit érg.

Het moest anders. Ik heb flink wat zelfhulpboeken gelezen. In een van die boeken stond een opdracht. Je moest van elke periode in je leven opschrijven wat je het leukste had gevonden. Daar kwamen bij mij heel duidelijk twee dingen uit: reizen en schrijven. Ik ben colleges gaan volgen aan de School voor Journalistiek en als reisjournalist aan de slag gegaan. In eerste instantie naast mijn vaste baan, om te kijken of ik opdrachten kon verwerven. Dat ging zo goed, dat ik al snel besloot om helemaal voor mezelf te gaan werken. Dat is nu ruim elf jaar geleden.

Toen mijn relatie uit ging, verhuisde ik met mijn zoon van een groot koophuis naar een klein appartementje. Hij had een kamer voor zichzelf en in die andere kamer woonden we, werkte ik en sliep ik. Mijn automatische gedachte was: we moeten een grotere woning. Maar later vond ik het wel prima. Minder spullen, minder schoonmaken, minder zorgen. En zelfs in die kleine ruimte ergerde ik me nog aan de hoeveelheid spullen als ik weer eens terug van een reis kwam.

Ik schreef veel over rondreizen met een klein budget, digitale nomaden en internationaal vrijwilligerswerk zoals Workaway. Op een gegeven moment dacht ik: waarom doe ik dit zelf eigenlijk niet? Wat doe ik nog in Nederland? Ik besloot om weg te gaan zodra mijn zoon het huis uit was. Ik had genoeg opdrachtgevers. Voor hen maakte het niet uit waarvandaan ik mijn stukjes schreef.

Per 1 januari 2016 heb ik de huur van mijn huis opgezegd. Ik ben

eerst twee maanden naar Caïro gegaan. Mijn beste vriendin werkte daar op de ambassade en woonde in een villa. Ik mocht het souterrain betrekken. Vervolgens heb ik een halfjaar in Malaga gezeten. Daarna ben ik meer gaan zwerven, soms zat ik ergens maar een paar dagen.

Waar ik heen ga? Simpel, waar het mij leuk lijkt. Soms is het een impuls, een andere keer is het voor werk. Ik zorg wel altijd dat ik dicht in de buurt van een vliegveld zit. Een paar jaar geleden moest ik onverwacht naar Venetië voor *Libelle*. Dan moet je snel weg kunnen en niet in een dorpje ver weg op het platteland zitten. Maar of ik nou vanuit Amsterdam naar Venetië vlieg of vanuit Warschau, dat maakt natuurlijk niks uit.

Mijn vaste lasten zijn dramatisch gekelderd. En dat maakt andere keuzes mogelijk. Binnenkort vlieg ik vroeg in de ochtend naar Genève. Ja, dan boek ik dus voor vijftig euro een hotelkamer vlak bij Schiphol. Een schijntje vergeleken met een maand huur betalen. Het eerste halfjaar vond ik het ongelooflijk om te merken dat dit leven dus gewoon kan. Ik reis, ik kan in mijn eigen onderhoud voorzien en ik ondersteun ook mijn studerende zoon nog.

Ik verdien op dit moment genoeg als reisjournalist en tekstschrijver, maar ik doe wel aan risicospreiding. Toen ik in Malaga was, heb ik een TEFL-cursus gedaan (Teaching English as a Foreign Language). Het leek me handig om zo'n certificaat achter de hand te hebben. Mocht het financieel een keer nodig zijn, dan kan ik overal ter wereld Engelse les geven. Ik kom net terug uit Marokko, daar heb ik een maand reizen begeleid. Ook zo'n vorm van risicospreiding.

Ik doe dit nu meer dan drie jaar en mijn sociale leven mis ik niet. Voordat ik Arabisch ging studeren, zwierf ik drie maanden door China. Toen ging contact met het thuisfront nog met poste restante. Nu is via internet alles mogelijk. Als ik er een keer doorheen zit, dan stuur ik een appje naar iemand en kan ik zo mijn verhaal kwijt via Skype. Natuurlijk is het niet hetzelfde als dat je met iemand in de kroeg zit, maar je komt een heel eind. Omdat ik journalist ben, moet ik sowieso veel op mensen af. Soms worden dat ook weer vrienden of

kennissen. Maar ik ben ook gewoon heel graag alleen. Dat is altijd al zo geweest.

Ik ben nu regelmatig een tijdje aan het huizen oppassen in Nederland, om wat dichter bij mijn zoon te zijn. Hij heeft een lastige tijd achter de rug. Er zijn mensen die het mij kwalijk hebben genomen dat ik voor dit leven kies terwijl ik een zoon in Nederland heb. Mijn zoon voelt dat niet zo, maar als moeder moet je volgens sommige mensen altijd bij je kind zijn. Dat hij ook een vader heeft, doet er blijkbaar niet toe.

Mijn zoon is volwassen, ik kan niet meer constant naast hem gaan zitten. Wanneer dat nodig is, ben ik er voor hem. Hij weet dat hij altijd langs kan komen, waar ik ook zit. Het geld voor zijn vliegticket ligt altijd klaar.

Er is een ding waar ik van tevoren niet over had nagedacht. Ik raakte onderweg mijn sportroutine kwijt. Ik was altijd een hardloper, maar ging toch ongezonder leven. Discipline is een lastig ding, altijd al, maar op reis nog meer. Ik zit vaak in landen waar het eten én lekker én goedkoop is. Maar dan eet je wel vetter en ongezonder dan wanneer je zelf kokkerelt. Eind 2017 was ik tien kilo aangekomen. Dat was wel iets waar ik wat aan moest doen. In 2018 is dat extra gewicht er dus weer afgegaan. Gelukkig ben ik altijd veel blijven wandelen en is nu alles terug in balans. Ik heb meer energie dan de gemiddelde zevenenvijftigjarige.

Soms zeggen mensen: dat leven van jou, dat zou ik ook wel willen. Nou, dan doe je het toch? Ik heb alle bezwaren vaak genoeg aangehoord: huis, baan, partner, kinderen. Ik ben daar wel een beetje klaar mee. Doe het, of hou erover op. Als je het echt wilt, dan vind je wel een weg. Probeer gewoon eens iets. Je hoeft niet meteen je baan op te zeggen. Organiseer eerst eens een maand weg. Je hoeft ook niet meteen naar Zuid-Amerika, je kunt ook naar België. Maar blijf niet in je bezwaren hangen en ga gewoon dingen proberen.

Dit leven past bij mij. Ik zou onrustig worden als ik op één plek zou moeten zitten. Ik ben ontzettend veel ballast kwijt. Het aller-

mooiste vind ik dat ik niet weet waar ik volgend jaar om deze tijd ben. Mensen zeggen vaak: het lijkt me zo vermoeiend als je steeds moet uitzoeken waar je naartoe gaat en waar je dan weer onderdak vindt. Maar voor mij voelt het alsof ik de hele tijd nieuwe vakanties aan het plannen ben.

Een andere vraag die ik vaak krijg: zijn er plaatsen die jou tegenvallen? Nou eigenlijk niet. Overal valt iets te ontdekken, ook hier in Nederland. Ik ben altijd nieuwsgierig, dat hoort bij mijn vak. Overal wonen mensen, dus overal zijn verhalen. Dat maakt elke plek op de wereld interessant.'

Toen ik een paar maanden in een geel huis halverwege een berg in Asturië woonde, schreef ik een wat euforisch blogje over mijn nieuwe leven. Over het verliezen van het concept van tijd. Alles wat vandaag niet afkomt, daar gaan we morgen mee verder. Als het regent, dan veranderen we het plan. En als de zon schijnt trouwens ook. Ik schreef hoe heerlijk ik mijn simpele leven dicht bij de natuur vond. *Heb je het koud, dan hak je hout*. Het was in een periode dat ik veel met het verzamelen van hout voor de kachel bezig was. Er zaten foto's bij van keurig gestapelde stammetjes, van een prachtige zonsopgang en eentje van mezelf, terwijl ik in een T-shirtje met de kettingzaag in de weer was. Geweldig vond ik het, om de hele dag een beetje buiten in de weer te zijn. Zonder haast.

Ik loop de tuin in om de kruiwagen te pakken en ik hoor een tikkend geluid. Een specht, een heel grote, boven in de dode boom. Ik blijf net zo lang kijken tot hij wegvliegt.

De mensen die op mijn blog en op Twitter reageerden, legden de nadruk op andere dingen: *Kettingzagen mag. Maar NOOIT zonder veiligheidsbroek en oogbescherming*. En: *Als je die specht wilt blijven horen, doe dan wat op je oren als je zaagt. Denk verder aan je veiligheid en zorg voor een zaagbroek, veiligheidsschoenen en een gelaatsmasker*. En zo nog een paar.

Ik ga hier geen pleidooi houden voor kettingzagen zonder veiligheidsschoenen, zaagbroek, oorbeschermers of veiligheidsbril. Het is ongetwijfeld beter mét. Maar ik schreef dus een lyrisch verhaal waarin ik me in het Walden van Henry David Thoreau waande[4] en de enige reacties die ik kreeg waren waarschuwingen omdat ik op een foto te zien was zonder kettingzaagveiligheidsuitrusting.

Hallo Nederland.

Het deed me op dat moment beseffen hoe ik veranderd was. Ik heb zelf ook bijna mijn hele leven gedacht dat je alleen kon wandelen op wandelschoenen. Ik liep NS-wandelingen, keurig met zo'n boekje, dat je op vertoon van je voordeelurenkaart bij het loket kon halen. Het was in de tijd van vóór de smartphones, dus je moest goed opletten dat je niet zou verdwalen. Nou was dat vrijwel onmogelijk met die rood-witte plaatjes én een kaartje én een routebeschrijving, maar toch. Ik had dus altijd voldoende water bij me en altijd een regenjas en altijd iets te eten. Want je zou toch maar moeten overleven op de Utrechtse Heuvelrug. Bij die wandelschoenen hoorden natuurlijk ook wandelsokken, een deugdelijke rugzak, waterflessen van een duur Zwitsers merk, afritsbroeken en shirtjes van merinowol. Want dat was veel beter dan katoen.

Wist ik veel dat ik jaren later urenlang op rubber regenlaarzen door de Asturiaanse bergen zou lopen in een katoenen shirtje. En dat we water dronken als we ergens onderweg een helder bergstroompje tegenkwamen. Of thuis. En dat als er geen pad was, we gewoon een pad maakten.

Ik was vroeger dol op zekerheid. Vrienden vonden het heel vermoeiend als we samen een weekendje weg gingen. Ik boog me vooraf al over de kamerindeling, de boodschappen en wat we zou-

---

4 *Walden, or, life in the woods* (1854) is een boek van Henry David Thoreau, over zijn tijd in een houten huisje aan de rand van een meer in het bos.

den gaan doen. En of we alles samen zouden doen, of dat je ook wel even alleen of met zijn tweeën weg mocht. En of we met zijn allen gezamenlijk aan tafel zouden ontbijten of dat iedereen zelf zijn broodje smeerde. Je kon het beste maar niets aan het toeval overlaten.

Het spannendste dat ik na mijn vijfentwintigste in mijn leven had gedaan was het tekenen van een hypotheekakte. Kolere, wat een schuld was dat. Toen ik bij de gemeente in dienst trad, kreeg ik meteen een vast contract. Heerlijk vond ik dat. Maar tegelijkertijd was ik me ervan bewust dat een vast contract nooit 100% zekerheid bood. Want misschien werd ik (zomaar uit het niets) wel beschuldigd van iets waar strafontslag op stond. En misschien kwam er een reorganisatie. Of viel ik van de trap en werd ik arbeidsongeschikt. Dat soort dingen zijn allemaal met enige regelmaat door mijn hoofd gegaan. Dat ik mijn baan zou verliezen en dat ik dan de hypotheek niet meer kon betalen en dat de bank dan mijn huis ging verkopen en dat ik met een mega restschuld achter zou blijven.

Toen ik mijn hypotheek afsloot, kon ik me verzekeren tegen onvrijwillige werkloosheid en arbeidsongeschiktheid. Niet dat ik dan niet meer werkloos of arbeidsongeschikt kon worden, maar ik zou dan in ieder geval niet mijn huis uit hoeven. Een woonlastenverzekering heet zo'n ding. Natuurlijk nam ik die. Je kon immers niet weten.

Je kunt je in Nederland verzekeren voor bijna alles. Daarmee zijn we niet uniek. Je ziet het in bijna elk rijk land. Hoe meer bezit, hoe meer te verliezen, hoe meer verzekeringen. Voor je huisdier, je fiets, je uitvaart en je kunt je zelfs verzekeren tegen slecht weer op vakantie of tegen het annuleren van je bruiloft.

Even ter aanvulling op het vorige hoofdstuk. De gouden regel voor verzekeren is dat je alleen moet verzekeren wat je zelf niet kunt dragen. Dat geldt bijvoorbeeld voor je (verplichte) ziektekostenverzekering. Zorgkosten kunnen tot in de tonnen lopen. Of voor je opstalverzekering. Niet veel mensen hebben het geld

voor het vervangen van een afgebrand huis op de plank liggen. Maar die woonlastenverzekering die ik prompt afsloot, was in mijn geval niet nodig geweest. Ik was ook nog in staat geweest om de hypotheekrente van mijn WW- of WIA-uitkering te betalen. De stelregel is dat je gemiddeld gezien veel goedkoper uit bent als je een buffer aanlegt voor die gestolen fiets en bijvoorbeeld ook voor je uitvaart. De catch van de uitvaartverzekering is ook nog dat als je hem eenmaal hebt afgesloten, je er nooit meer zonder verlies vanaf kunt. Hij betaalt immers pas uit als je doodgaat, dus als je hem na vijf jaar premies afdragen weer op wilt zeggen, ben je je geld kwijt.

Die uitvaartverzekering heb ik nooit afgesloten. Ik zorgde gewoon dat ik altijd genoeg spaargeld had om een uitvaart van te kunnen betalen. Ik voelde me er prettig bij om mezelf tegen zo veel mogelijk dingen in te dekken. En daarin ben ik niet alleen. Wij Nederlanders hangen aan onze zekerheden. Eerst haal je diploma's die je toegang moeten verschaffen tot een carrière en daarna is dat vaste contract het streven. Liefst met de garantie van elk jaar een periodiekje erbij. En dan keurig pensioen opbouwen.

Maar hoe zeker zijn die zekerheden eigenlijk? We lijken weleens te denken dat we ons kunnen indekken tegen alles. En als het misgaat, dan is het huis te klein. Bij elk vreselijk ongeluk wordt er naar een schuldige gewezen. Had de overheid de regels wel goed gehandhaafd? Een ongelukkige samenloop van omstandigheden accepteren we niet meer als oorzaak. Het had altijd voorkomen kunnen worden. Maar gevaar is overal. En eigenlijk leerde ik die les op mijn achttiende al, alleen ben ik hem daarna weer heel rap vergeten.

Ik had mijn atheneumdiploma op zak en wilde samen met een vriend naar Nepal. We praten begin jaren negentig, dus dat land was toen nog vrij onbekend en heel ver weg. Mijn ouders lieten me gaan en andere ouders vonden dat dapper. Of misschien wel retedom, wie zal het zeggen. Op een vlucht met een cityhopper boven Noord-Holland na, was het de eerste keer dat ik in een

vliegtuig zat. Ik vloog in mijn eentje naar Delhi, want die vriend was daar toen al. Vanaf Delhi reisden we over land naar Kathmandu. Een reis van meer dan duizend kilometer, dwars door een gebied waar het onrustig was vanwege ongeregeldheden tussen christenen en moslims. Op 4 oktober 1992 kwamen we aan op onze bestemming. De volgende dag hoorden we dat er een vliegtuig op de Amsterdamse Bijlmer was neergestort.

We zijn in Nederland zo gewend aan onze veiligheid en onze zekerheden, dat we het nauwelijks nog accepteren als dingen minder solide blijken te zijn dan ze leken. Neem ons pensioenstelsel. Vaak geroemd als het beste ter wereld. Maar nu blijkt dat er aanpassingen gedaan moeten worden om jongeren ook nog een pensioen te kunnen garanderen, is het protest niet van de lucht. We dachten dat ons pensioen stond als een huis. En we accepteren het simpelweg niet meer als dingen anders gaan dan we van tevoren hadden uitgestippeld.

Ik had in mijn leven net zo'n beetje alle risico's tot een minimum beperkt. Een vast contract met een prima salaris en een keurig overheidspensioen. Mijn woonlasten waren spectaculair gedaald en de huizenprijzen in Amsterdam waren spectaculair aan het stijgen. En ik was kapitaal aan het opbouwen. Nog een zekering erbij.

Zonde om al die zekerheden zomaar los te laten.

Of niet? Er zit een heel groot nadeel aan hangen aan zekerheden. Het is verwoord in dit versje:

There was a very cautious man
Who never laughed or played
He never risked, he never tried,
He never sang or prayed.
And when he one day passed away,
His insurance was denied,
For since he never really lived,
They claimed he never really died.

Hoofdstuk 11. De eerste stap

Kelly van Diest: 'Die zekerheden waren opeens een last geworden.'

Kelly van Diest werkte in het onderwijs, maar kwam daar niet aan de dingen toe die ze het liefste wilde doen. Ze werd aangestoken door het reisvirus en is door alle dingen die ze onderweg meemaakte anders naar het leven kijken. 'Ik heb het schooljaar afgemaakt, mijn huis verkocht en een week later zat ik in het vliegtuig.'

'In 2010 studeerde ik af aan de Pabo. Na de eerste week als bevoegd leerkracht kwam ik enigszins onthutst thuis. Ik zei tegen mijn ouders: "Ik geloof dat ik niet de goede opleiding heb gekozen." Al op de middelbare school wist ik dat ik iets voor kinderen wilde betekenen en had ik getwijfeld tussen het onderwijs en de jeugdzorg. Ik koos voor het onderwijs, want dan was ik tenminste zeker van een baan.

Lesgeven bleek al heel snel niet mijn echte roeping. Die vond ik op het vlak van het begeleiden van kinderen die op sociaal gebied ondersteuning nodig hebben. Daarom ben ik na drie jaar in het onderwijs een masteropleiding tot gedragsspecialist gaan volgen. Toen ik mijn master had afgerond, liep ik tegen de grenzen van ons onderwijssysteem aan. Deze nieuwe kennis en vaardigheden kon ik nergens echt kwijt. Mijn school kon me met veel moeite een woensdagochtend in de twee weken vrij roosteren. Veel te weinig om écht van betekenis te zijn voor leerlingen en leerkrachten. Bij mij kwam steeds vaker de vraag: wil ik zo wel verder?

In 2013 maakte ik na het uitgaan van een lange relatie – iets wat ik als een enorme zekerheid in mijn leven had beschouwd – mijn eerste verre reis alleen, naar Thailand. Dat smaakte naar meer en het jaar

daarop vertrok ik in de zomer voor ruim vijf weken naar Canada. Ik werd vrijwel meteen verliefd op het land. Ik had na terugkeer een soort omgekeerde heimwee. Ik wilde terug, er langer blijven, er wonen en werken. Maar ik was er nog niet aan toe om mijn zekerheden op te geven: mijn baan, mijn koophuis en mijn vertrouwde leven met familie en vrienden hier in Nederland.

De reislust was echter definitief aangewakkerd. Begin 2015 vroeg ik onbetaald verlof aan voor het eerste halfjaar van 2016. Het idee dat ik dan nog een baan had bij terugkeer, vond ik fijn. Wel worstelde ik nog altijd met de vraag of ik verder wilde in het onderwijs. Tijdens mijn functioneringsgesprek in juni 2015 was ik hier open over tegen mijn directie. Ik heb aangegeven dat de kans erin zat dat ik na mijn reis een andere baan zou gaan zoeken. Ze schrokken van mijn twijfel. Een week later werd ik op kantoor geroepen bij een van de directieleden. De andere directeur had onverwacht aangegeven dat ze aan het eind van het schooljaar zou vertrekken. Het schoolbestuur vroeg of ik in het halfjaar vóór mijn reis niet zou willen proeven aan het schoolleiderschap. Dan zou ik geen klas meer krijgen en het werk kunnen combineren met het begeleiden van kinderen met gedragsproblemen en het ondersteunen van leerkrachten daarin. Bovendien had het bestuur dan de tijd om rustig te zoeken naar een nieuwe adjunct.

Het was nooit mijn ambitie geweest om directietaken te vervullen, maar ik dacht: ik kan het allicht proberen. Het team bleek enthousiast. Ze zeiden dat ze graag wilden dat ik terugkwam als adjunct na mijn reis. En ondanks een heftige start waarin veel op me afkwam, was deze nieuwe rol wél de uitdaging die ik zocht. Ik kwam met mijn schoolbestuur overeen dat ik terug zou komen als adjunct-directeur en dan ook zou starten met de opleiding tot schoolleider.

Een halfjaar reizen en dan zo weer terug kunnen in mijn huis en bij mijn werkgever klonk ideaal. Dat bleek in de praktijk heel anders te zijn. Het begon al met het vinden van een huurder voor mijn huis. Die was er niet toen ik vertrok. Ik moest mijn ouders vragen om de eventuele bemiddeling te doen, mocht een huurder zich aandienen.

Na een maand kwam er iemand, maar toen was ik dus al weg. Dan vraag je je steeds af wie er nou eigenlijk in je huis zit en hoe die persoon het straks weer gaat achterlaten. En ik had ja gezegd tegen een opleiding waar ik tegenop begon te zien. Ik was er helemaal niet meer zo zeker van dat ik schoolleider wilde worden. Die zekerheden die vooraf een zegen leken, waren opeens een last geworden.

Op 1 augustus 2016 zou ik terugvliegen en op 1 juli heb ik – liggend in een hangmat op een schitterend eiland in Maleisië – huilend een van mijn beste vriendinnen gebeld. Ik zag als een berg op tegen het terugkeren naar mijn oude leven.

Ik had vooraf niet voorzien dat het reizen me zo zou veranderen. Ik heb tijdens mijn reis twee maanden vrijwilligerswerk gedaan op een school in de bergen van Nepal. De enorme armoede die ik daar zag heeft mijn blik op wat er voor mij werkelijk toe doet enorm veranderd. Ik ben zo gezegend dat ik in een vrij, veilig en welvarend land leef. Zoiets basaals als schoon drinkwater uit de kraan, we nemen het in Nederland voor lief. Ik hoef me geen zorgen te maken om zaken die voor de mensen daar over leven of dood gaan. En toch legde ik mezelf zoveel beperkingen op door vast te houden aan zogenaamde zekerheden. Ik was altijd een enorme controlfreak. Financieel alles op orde hebben. Vooruit denken en plannen. Tijdens die eerste lange reis leerde ik stukje bij beetje loslaten.

Toen ik weer in Nederland aan het werk ging en weer moest gaan studeren, was dat aan het begin behoorlijk heftig. Alles en iedereen was ogenschijnlijk hetzelfde gebleven, maar ík was veranderd. Na maanden leven in volledige vrijheid, in andere culturen en onder andere omstandigheden, voelt Nederland soms letterlijk te klein. En toch was ik vastbesloten om de draad weer op te pakken. Ik dacht: die reisgekkigheid hebben we gehad, nu weer terug naar de realiteit. Het vaste ritme van werk, studie, afspreken met vriendinnen en ergens tussendoor je huishouden.

Het heeft zeven maanden geduurd voordat Nederland weer een beetje als thuis begon aan te voelen. Waar ik me aan vasthield, waren

de vakanties. Dan kon ik weg. En in de zomer had ik zes weken de tijd voor een grote reis. Iedere reis, kort of lang, bloeide ik weer op. En telkens bij terugkeer was het weer wennen om terug te stappen in dat ritme. Alsof ik weer terug moest in een kooitje.

Ik ben in die tijd naar een coach gegaan. Ik was niet ongelukkig, maar ook niet echt gelukkig. We zijn samen gaan zoeken naar wat ik miste en wat de dingen zijn waar ik invloed op heb. Ik ging een dag minder werken om vrijwilligerswerk te kunnen doen op een zorgboerderij. Ik volgde cursussen en verzon van alles, maar het bleef knagen. Uiteindelijk kwam ik samen met mijn coach tot de conclusie dat ik een andere baan moest gaan zoeken. Ik zou de tijd nemen om te bedenken welk soort werk me voldoening zou geven. De afspraak was dat ik over een halfjaar in een nieuwe baan zou beginnen.

Op dat moment realiseerde ik me dat ik helemaal nog geen nieuwe baan wilde. Ik wilde een eenvoudig leven zonder veel bezit, dichter bij de natuur. Ik wilde meer verbinden, verkennen en verdwalen, het onbekende opzoeken. Maar ook die kant van mezelf verder ontwikkelen die ik klein had gehouden: mijn passie voor schrijven, fotografie, verhalen vertellen, anderen inspireren hun hart te volgen. Ik nam een besluit: ik verkoop mijn huis, zeg mijn baan op en trek de wijde wereld in. Toen ik dat eenmaal had uitgesproken, viel er een last van mijn schouders. Ik heb het schooljaar afgemaakt, mijn huis verkocht en een week later zat ik in het vliegtuig. Dat wat ik mijn leerlingen altijd gunde, deed ik nu cadeau aan mezelf: meer ruimte voor het ontdekken en ontwikkelen van mijn talenten en passies.

Ik ging voor drie maanden terug naar Canada, daarna zou ik doorreizen naar Azië en vervolgens een jaar gaan reizen en werken in Nieuw-Zeeland. Toen ik twee weken in Canada was, wist ik weer waarom ik er vier jaar geleden verliefd op werd. En dat ik daar eigenlijk wilde blijven. De mentaliteit, de ruimte, de bergen. Het voelde als thuiskomen. Ik ben nog wel naar Azië gegaan, maar eerder teruggekeerd naar Nederland. Het regelwerk voor een visum gaat makke-

lijker vanuit hier en bovendien kan ik nu weer tijdelijk werken en mijn spaarrekening aanvullen.

Een visum aanvragen voor Canada is een tijdrovende procedure. Ik heb me erbij neergelegd dat ik daar waarschijnlijk pas vanaf 2020 permanent kan verblijven en mag werken. Ik hoop in Canada die roeping voor het werken met sociaal kwetsbare kinderen en jongeren te mogen vervullen, hen helpen ontdekken waar hun talenten en passie liggen. Maar ik zou het ook prima vinden om een totaal andere kant van mezelf te ontwikkelen. Lekker in de buitenlucht aan de slag op een boerderij, een droom die ik als kind had. Tot die tijd ga ik rondreizen, kamperen, het land echt op me in laten werken. Ik wil nog meer gaan schrijven en fotograferen; mensen dat inkijkje blijven geven in hoe ik de wereld aanschouw. Ik geloof niet dat ik ooit écht klaar ben met reizen.

Natuurlijk is er een kans dat als ik eenmaal in Canada een vaste verblijfplaats en werk heb, ik weer dezelfde sleur ervaar als in Nederland. Maar meer dan ooit durf ik de onzekerheden die bij dit leven horen te omarmen en het avontuur gewoon aan te gaan. Uiteindelijk heb je alleen maar echt spijt van de dingen die je niet hebt geprobeerd.'

Kerry is een Engelse vriendin van mij. Ze is bijna vijftig en heeft twintig jaar in Turkije gewoond, voordat ze in 2017 naar Asturië kwam. Kerry heeft geen idee wat het is om zekerheden te hebben. In Turkije zat ze in 2011 aan de grond. Financieel en letterlijk. Het enige dat ze nog bezat was een stuk land van 2.500 vierkante meter en een tent. En een klein beetje geld op de bank. Ze leefde acht maanden in die tent op dat stukje land.

Het is het beste dat haar is overkomen. Door zo dicht bij de natuur te leven met zo weinig middelen, werd ze verliefd op de aarde. Met nul verstand van klussen besloot ze een lemen huis te gaan bouwen. Een waanzinnig idee. Maar een jaar later stond het er. Ze was zo'n specialist geworden in het werken met leem en leven op plekken zonder elektriciteit, stromend water of riole-

ring, dat ze een website bouwde. Ze schreef een boek, organiseerde workshops en vond haar nieuwe bestaan.

Inmiddels is ze verhuisd naar Asturië en weer helemaal opnieuw begonnen. Haar bezit bestaat uit een stuk land in de bergen met drie kleine herdershutten erop en een auto op afbetaling. Met haar website en haar boeken verdient ze net genoeg om het hoofd boven water te houden. Kerry heeft geen idee wat zekerheden zijn. Ze weet simpelweg niet hoe het voelt om ze te hebben. Wat ze heeft, zijn haar vaardigheden en haar ondernemerszin. Plus het vertrouwen dat het altijd wel weer goed komt.

En oneindige vrijheid.

Maar ik ben Kerry niet. Ik ben niet het type om berooid in Turkije te zitten. En om dan te besluiten om twintig kilometer te gaan lopen naar een stukje land dat ik ooit heb gekocht. Zonder elektriciteit of water. Met een speelgoedtent, een slaapzak, een fles water en wat gedroogd fruit om te eten. En om daar dan maar gewoon te gaan zitten, erop vertrouwend dat de aarde het antwoord geeft op de vraag wat je te doen staat. Ik was tot 2015 een doodgewone Nederlandse vrouw, net de veertig gepasseerd, met een keurige academische titel en een kantoorfunctie waar 'senior' voor stond. De volgende promotie lag al in het verschiet.

En nu was ik vers terug van een sabbatical en vastbesloten om het helemaal anders te gaan doen. Al geloofde ik er eigenlijk geen bal van dat ik het ook echt zou durven, ik ging gewoon beginnen. In het iconische tv-programma *Ik Vertrek* zien we de waaghalzen en de durfallen. Stellen die hun baan opzeggen en met nauwelijks budget, nul horeca-ervaring en dito kennis van de lokale taal een bar openen op een of andere tropische locatie waar ze zo graag op vakantie gingen. En natuurlijk gaat alles mis en zit alles tegen. De vergunning blijkt altijd ingewikkelder en de kosten altijd meer dan geraamd. En dan uiteindelijk – soms jaren later – hebben ze een goed lopend bedrijf. Of ze zijn berooid of met gierende heimwee terug naar Nederland gekomen.

Ik wilde geen aflevering van *Ik Vertrek* worden.

Hoe waag je zo'n sprong, van een Amsterdamse kantoorbaan naar een leven op het Spaanse platteland, zonder doldrieste stappen te zetten? Ik besloot eerst maar eens te beginnen met de veilige voorbereidingen. Daarna zag ik wel weer verder.

Toen ik in september 2015 terugkwam van mijn sabbatical bracht ik drie adviezen uit het boek *Waanzinnige Plannen* van Marcel van Driel in de praktijk. De eerste: vertel iedereen wat je van plan bent. Dat heeft meerdere voordelen. Allereerst deel je het met mensen die belangrijk voor je zijn. Het hangt natuurlijk van je plannen af, maar als je wilt emigreren kan dat best een schok zijn. Geef ze de kans om met je mee te groeien. Achteraf is dat voor mijn ouders en een goede vriendin heel belangrijk gebleken. Maar deel het ook met allerlei mensen die wellicht iets voor je kunnen betekenen. Een contact, een ervaring, een tip. En geef serendipiteit een kans. Misschien zet iemand je onverwachts op een spoor waar je zelf niet eerder aan gedacht had. Een ander groot voordeel van praten over je plannen: het scherpt je gedachten. Je zult merken dat je verhaal verandert als je het vaker vertelt. De vragen (en bezwaren!) die je ongetwijfeld krijgt dwingen je om steeds beter te verwoorden waarom je je droom wilt verwezenlijken. En hoe je dat gaat doen. Tot slot zorgt het vertellen aan anderen ervoor dat er bijna geen weg meer terug is. Je maakt het – ook voor jezelf – officieel. En mensen gaan je steeds weer vragen hoe het ermee staat.

De tweede tip van Marcel van Driel: neem een coach. Het is superfijn als er iemand is waar je ideeën of twijfels tegenaan kunt houden, die je kunt bellen als je vastloopt, die kan relativeren als de berg te hoog wordt en die met je mee denkt. Ik had meteen iemand op het oog. Frank van Erkel, de directeur van het Programmateam Organisatieontwikkeling bij de gemeente Amsterdam.

Het was het team waarin ik de laatste anderhalf jaar voor mijn sabbatical had gewerkt. We waren met ongeveer acht mensen en hadden een monsteropdracht. Een bezuinigingsoperatie gecom-

bineerd met het volledig op de schop gooien van de organisatiestructuur van de gemeente. En dan nog wat zij-opdrachten erbij van het soort 'als we dan toch bezig zijn'. Maar onze belangrijkste agenda was het veranderen van de cultuur bij de overheid. Ik zal jullie alle details besparen, maar het was zonder meer mijn interessantste, meest uitdagende en meest leerzame tijd bij de gemeente. En het is cruciaal geweest voor het verloop van mijn leven daarna.

Frank zat heel anders in elkaar dan ik. Hij hield nooit de reling vast als hij stappen zette. Ik had hem leren kennen toen hij stadsdeelsecretaris was in Amsterdam Oost. Het binnen de stadsdeelgrenzen gelegen Zeeburgereiland lag in die tijd nog bijna volledig braak. De crisis was aan de gang en bouwplannen lagen stil. Dj en producer Isis van der Wel en creatief ondernemer Jesse Limmen kwamen het stadsdeel vragen of ze op dat braakliggende terrein een Amsterdamse variant van Burning Man mochten organiseren, het roemruchte festival in de Black Rock-woestijn van Nevada. Burning Man is een festival waar alles zelf geregeld wordt door de bezoekers. Er is geen programma, geen geld en omdat het midden in de woestijn is, zijn er ook geen voorzieningen als water en elektriciteit. Een week lang verandert de woestijn in een enorm cultureel spektakel met zeventigduizend deelnemers en daarna wordt het weer woestijn. Geen spoor blijft er achter. En nu wilden twee creatievelingen iets soortgelijks in Amsterdam organiseren.

De meeste ambtenaren slaan dan op tilt. Frank niet. Hij wilde het mogelijk maken. Improviseren met de regels. De organisatoren hadden een festival van vier weken bedacht, met een camping. Ga er qua regelgeving maar aan staan. De afdeling Vergunningen dacht creatief mee. Zo wilden de initiatiefnemers drank schenken. Maar als je langer dan twee weken drank wilt schenken, dan heb je een horecavergunning nodig. De oplossing: twee keer twee weken drank en een alcoholvrije dag ertussenin. Andere uitdagingen waren onder meer broedende vogels, het scheep-

vaartverkeer dat door de lampen van het festival gedesoriënteerd kon raken en de rijksweg A10 die over het terrein liep. Frank ging met alle betrokken instanties praten. Van tevoren had hij tegen de verantwoordelijke stadsdeelwethouder gezegd: 'Als het een succes wordt, dan mag jij stralen. Als het mislukt, dan neem ik mijn verantwoordelijkheid.'

Het eerste Magneetfestival vond in 2011 plaats en het werd op verschillende manieren toonaangevend voor andere festivals.

Dat was de directeur voor wie ik werkte. En we hebben wat gekkigheid meegemaakt in die anderhalf jaar dat we samen in een team zaten. Ik ontwikkelde een heel andere kant van mezelf. Van iemand die een kei was in het benoemen en vermijden van risico's, begon ik met experimenteren. En ik ontdekte dat je van fouten maken niet doodgaat. Toen ik na mijn sabbatical bij een ander organisatieonderdeel aan de slag ging, vertelden collega's me dat we als de Gekke Henkies van de gemeente bekend hadden gestaan. Maar ik heb daar lessen voor het leven geleerd.

Met Frank had ik het in die tijd weleens over de gouden kooi waarin we werkten. Een uitstekend salaris, veel vrijheden en elke dag op de fiets naar je werk. Maar we zaten ook in een keurslijf. Terwijl ik op sabbatical was, bleek Frank bij de gemeentesecretaris te hebben aangekondigd dat hij voor zichzelf ging beginnen. Hij had met gemak een terugkeergarantie kunnen bedingen, maar dat deed hij niet. Hij sprong gewoon.

Op 7 september 2015 landde ik op Schiphol, op 8 september was ik terug in Amsterdam en op 9 september zat ik met hem op een zonnig Amsterdams terras om te vragen of hij mijn coach wilde worden. Hij zei ja.

De derde tip die ik uit het boek *Waanzinnige Plannen* haalde: maak je plan urgent. Als je iets echt wilt, dan moet je het op de eerste plaats zetten. Dan moet je dagelijks met je plan bezig zijn en er andere dingen voor laten wijken. Ik had vanaf de eerste dag dat ik terug was in Nederland een to-dolijst waar ik inderdaad bijna dagelijks dingen van afstreepte en nieuwe dingen aan toe-

voegde. Het doel was om in beweging te blijven. Voorlopig lekker veilig, met een baan ernaast.

Ik koos heel concrete dingen uit om mee aan de slag te gaan. Zonder uitgestippeld meerjarenplan. Zo wilde ik dus bier gaan brouwen in Spanje. Dan kun je een ondernemingsplan gaan schrijven, maar je kunt ook gewoon bij het begin beginnen. Brouwen. Ik had voor mijn sabbatical al ervaring opgedaan met brouwen bij mij in de keuken en ik besloot het brouwtempo flink op te voeren toen ik terug was. Vrijwel elke professionele brouwer is thuis in de keuken begonnen. Eindeloos experimenteren, het brouwproces doorgronden, je leert verreweg het meest door dingen gewoon te gaan doen. Ik zag wel waar het schip strandde. Eerst maar eens ontdekken of ik hier talent voor had en of ik het ook nog leuk vond als ik er meer tijd in ging steken. Vanaf september 2015 brouwde ik twee keer per maand een eigen bier, werd lid van de Amsterdamse hobbybrouwclub (als enige vrouw), ik las boeken over brouwen, verdiepte me in brouwketels en ging praten met de hoofdbrouwer van Oedipus Brewing in Amsterdam. Jongens die ook gewoon in het studentenhuis begonnen waren, maar inmiddels een flink bedrijf uit de grond hadden gestampt.

Ik was op dat moment nog nauwelijks met de grote vraagstukken bezig. Enge stappen als baan opzeggen, huis verkopen en emigreren leken ver weg. Ik had plezier in de voorbereidingen en de nieuwe dingen die ik deed. En ik kon elk moment besluiten om met mijn Grote Plan te stoppen of een ander pad in te slaan. Ik bleef voorlopig gewoon kleine stapjes zetten en merkte het vanzelf wel als het tijd werd om te springen. En of ik dat dan durfde. Die aanpak is de reden dat ik nu 1.600 kilometer verderop woon, in een geel huis halverwege een berg. Zonder vast inkomen en pensioenopbouw. Of een café met goed bier in de buurt.

Met mijn brouwcarrière liep het anders af, daarover later meer. De vraag bleef dus staan waar ik straks mijn geld mee moest verdienen. Ik kwam uit op de combinatie van tekstschrijver worden

en straks in Asturië een vakantiehuisje verhuren op mijn eigen terrein. Werken als tekstschrijver had ik al een tijdje in mijn hoofd als terugvaloptie. Het was veel dichter bij huis. Ik werkte al jaren in het communicatievak en had al heel wat speeches, persberichten en webteksten geschreven. Telkens bleek dat ik daar goed in was en ik vond het leuk om te doen. Net als bij het brouwen van bier produceer je iets concreets. Aan het eind van je werk ligt er een tekst.

De ironie wil dat je steeds minder gaat schrijven als je senior communicatieadviseur wordt. Het wordt te veel als uitvoerend werk gezien, dat overgelaten wordt aan junior en medior adviseurs. Vrijwel de enige route die overblijft is je specialiseren tot speechschrijver, maar de burgemeester had er al eentje. Omdat ik het schrijven al langer miste in mijn werk, was ik enkele jaren daarvoor begonnen met bloggen en met cursussen aan de Schrijversvakschool in Amsterdam. Verhalen schrijven was natuurlijk nog veel leuker dan speeches. Opnieuw bleek ik over enig talent te beschikken. In 2013 won ik een prijs in een verhalenwedstrijd en werd mijn verhaal gepubliceerd in een bundel.

Tekstschrijver dus. Het lag voor de hand. Helemaal omdat je het ook prima op afstand kunt doen. Waarom zou ik niet vanaf het Spaanse platteland teksten gaan schrijven voor opdrachtgevers in Nederland? En waarom zou ik niet alvast voor mezelf beginnen terwijl ik nog in Nederland was? Ervaring opdoen met het werken als zelfstandige, een reputatie en een klantenkring opbouwen en het extra geld dat ik ermee verdiende kon mooi naar mijn buffer. Het werd mijn eerste kleine sprong. Op 5 februari 2016 schreef ik me in bij de KvK als tekstschrijver. Nog gewoon naast mijn baan in loondienst en toch vond ik het behoorlijk spannend. Bijna mijn hele leven had ik mezelf gezien als iemand die geknipt was voor een bestaan in loondienst; elke maand zo'n heerlijk voorspelbaar bedrag op je bankrekening.

Waar ik het meest tegenop zag bij de overstap naar een bestaan als freelancer was het leuren met jezelf. Acquisitie heet dat eigen-

lijk. Ik had geen idee hoe dat moest. Ik wist alleen hoe het niet moest, omdat ik zelf met enige regelmaat onbekende tekstschrijvers en fotografen aan de telefoon kreeg die vroegen 'of ze wellicht iets voor me konden betekenen'. Frank was zo aardig om zich aan te bieden als mijn eerste opdrachtgever. Hij vroeg of ik het bullshitbingo-jargon op zijn website wilde herschrijven in leesbare teksten.

En daar ging ik. Googelen op 'offerte' en googelen op 'factuur'.

Na die eerste schrijfklus voor Frank volgden opdrachten voor een gemeente en een bank. Het liep niet storm, maar van de andere kant had ik nog geen moment zonder werk gezeten. En het moest allemaal passen naast een fulltimebaan.

In de zomer van 2016 kwamen er een aantal dingen bij elkaar. Ik was bijna een jaar bezig met het treffen van voorbereidingen op een ander leven en ik begon mezelf af te vragen of het niet tijd werd voor echte stappen. Ik kan het niet anders uitleggen dan dat ik ernaartoe aan het groeien was. Ik was al tien maanden consequent bezig met Project Lonica. Met besparen, met Spaans leren en met het zoeken naar manieren om geld te verdienen. En ik was in rap tempo aan het veranderen. Ik was steeds minder mevrouw Beren-op-de-Weg en steeds meer mevrouw Eerst-gewoon-maar-eens-Proberen. Ik was mijn angst aan het verliezen. Hij werd verdrongen door een enorme nieuwsgierigheid en zucht naar avontuur.

Heel even terug. Toen ik twee jaar oud was, kon ik nog steeds niet lopen. Ja, ik kon het wel, aan de pink van mijn vader. Zodra hij losliet ging ik zitten. Toen ik zeven was, kon ik nog steeds niet fietsen. Ja, ik kon het wel, met zijwieltjes. Of als mijn vader naast me rende. Zodra hij stopte, remde ik en stapte af.

Bang om te vallen.

Maar wat als je vliegt? Het was ergens in die zomer dat ik het filmpje van Unkle Adams zag. En ik besefte dat het tijd werd om de reling te gaan loslaten en te gaan doen met mijn leven wat ik het liefste wilde doen. Bij de gemeente zaten we inmiddels in de

na-effecten van de grote structuurverandering waar ik zelf aan mee had gewerkt. Doordat de communicatiefunctie gecentraliseerd was, zag het college van B&W een nieuwe kans tot bezuinigen. We moesten flink in fte's terug en de vraag was of dat met natuurlijk verloop was op te vangen. De directeur deed een oproep tot vrijwillig vertrek. Als je een carrièreswitch in je hoofd had of misschien wel voor jezelf wilde beginnen, dan konden we misschien iets voor elkaar betekenen. Concreter was het niet. Er was geen regeling, nog geen besluitvorming en geen termijn. Maar ik besloot te gaan praten. Ik vertelde dat ik mijn tekstbureau een serieuze kans wilde geven en dat ik er nu te weinig tijd voor had. Ik zinspeelde op een afbouwregeling.

Voor mijn werkgever kwam dit gesprek niet als donderslag bij heldere hemel. Geheel tegen de conventie in maakte ik er sinds mijn sabbatical al nauwelijks een geheim van dat het me aan het denken had gezet over mijn toekomst en dat die misschien wel in het buitenland lag. Sowieso had ik ze natuurlijk keurig van tevoren geïnformeerd voordat ik me inschreef bij de KvK. En geheel tegen de algemene veronderstelling in werd ik absoluut niet slechter van het open zijn over mijn plannen. Ik had op kantoor altijd in een keurslijf gezeten. Het gevoel gehad dat ik aan allerlei conventies moest voldoen. Ik had me aangepast aan wat ik dacht dat er van me verwacht werd. Toen het idee zich had genesteld dat mijn toekomst niet op kantoor lag, werd ik veel vrijer. Mijn adviezen werden oprechter, ik ging zeggen wat ik dacht dat er moest gebeuren in plaats van wat ik dacht dat mensen wilden horen. Ik ontwikkelde een geheel eigen stijl en dat legde me geen windeieren. Toen ik eenmaal in gesprek was over een vertrekregeling, waren er twee opties: of we kwamen er samen uit, of ik kreeg een promotie.

In september 2016 was er een beslissend moment. Er belandde een gouden kans in de mailbox van mijn tekstbureau. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties nodigde me uit om te offreren voor een droomklus. Ik had me bij de gemeen-

te onder meer bekwaamd in wat met een lelijk woord 'storytelling' heet. Inmiddels gaf ik trainingen aan collega-ambtenaren en ik had ook weleens vanuit mijn tekstbureau de directie van een andere gemeente getraind. En nu had het ministerie een flinke klus op het gebied van storytelling liggen. Toen ik het offerteverzoek met vier bijlagen zag, dacht ik dat de mail verkeerd bezorgd was. Maar in de aanhef van het verzoek stond echt mijn naam. Het tweede wat ik dacht: ik concurreer vast met grote communicatiebureaus, ik maak geen schijn van kans. Maar de klus was bijster gaaf. Ik besloot ze te bellen. Aan hoeveel bureaus hadden ze dit offerteverzoek uitgezet? 'Naast dat van u aan nog twee andere.' Hoe waren ze bij mij uitgekomen? 'We hebben gegoogeld op tekstschrijver en storytelling.'

Dit was voorbestemd.

Ik schreef een offerte van dertien pagina's ter waarde van ruim 10.000 euro. Alsof ik nooit anders had gedaan. En ik werd uitgekozen. Ik had opeens een gerenommeerde klus van vijftienduizend woorden, die voor de kerst moest worden opgeleverd. En ik had nog steeds een fulltimebaan, want mijn voorstel voor het afbouwen van mijn uren lag nog te wachten op een antwoord. Het meisje dat op haar zevende nog niet zonder zijwieltjes durfde te fietsen besloot tot het nemen van haar eerste risico's. Tien dagen nadat ik in zee was gegaan met het ministerie van BZK had ik een deal met de gemeente Amsterdam. Per 1 november 2016 ging ik mijn uren afbouwen en per 1 juli 2017 zou ik ontslag nemen. Het werd bezegeld in een contract met handtekeningen eronder.

Daar. Ik had het gedaan. De eerste grote sprong. En het was bijna alsof ik vanzelf in deze richting was gestuwd. Misschien gaf het feit dat mijn daadwerkelijke ontslagdatum acht maanden in de toekomst lag een gevoel van schijnveiligheid. Ik had mezelf in ieder geval een hoop tijd gegeven om aan het idee te wennen. Misschien gaf de prestigieuze opdracht bij het ministerie moed. Maar gek genoeg vond ik het inmiddels niet eens meer zo'n heel

grote stap. Ik had al best wat spaargeld opgebouwd en ik kwam met mijn ervaring wel weer aan een andere baan als het moest. Voordat ik het contract met mijn toekomstige ex-werkgever tekende, heb ik me natuurlijk wel afgevraagd of ik spijt zou krijgen. Of het me onrustig zou maken. Maar ik heb er niet één nacht slecht van geslapen. Voor de meeste grote beslissingen geldt: als je ze eenmaal genomen hebt, dan vraag je je achteraf af waar je nou eigenlijk zo bang voor was.

Dit ga ik even herhalen. Voordat je springt lijkt een sprong veel enger dan nadat je het gedaan hebt. Of je nou als kind voor het eerst van de hoge moest of later in een doldrieste bui besloot om aan een parachute te gaan hangen. Als je eenmaal zweeft, dan is het leuk. En dat geldt ook voor allerlei dingen waarbij je alleen maar metaforisch springt. Het moment dat je besloot om je baan op te zeggen. Om je relatie uit te maken. Om dat contract voor een koophuis te tekenen. Bijna alles wat vooraf spannend is, wordt achteraf gewoon. Het is goed om je dat te bedenken als je op die hoge duikplank staat. En zelfs in die gevallen dat je achteraf denkt: had ik nou maar niet… Als je keuzes maakt, is die beslissing daarna gewoon de nieuwe werkelijkheid geworden. En daar handel je vanaf dat moment naar. Het is niet het einde van de wereld.

Dit is het probleem van wonen in een land waar de zaken zo goed geregeld zijn. Van mensen met een goede baan en een hoop bezit. Dat we voor ons gevoel zoveel te verliezen hebben. Het zorgde bij mij voor een bijna verlammende angst. Jarenlang verroerde ik me niet. Elk jaar een periodiekje erbij, elk jaar een beetje meer op de hypotheek afgelost. Maar wat is er nou echt belangrijk? Die ogenschijnlijke houvast aan een arbeidscontract, pensioenopbouw en een groeiende spaarrekening, of de dingen doen in het leven die je gelukkig maken en voldoening geven? Wie denkt er op zijn sterfbed met glimmende ogen terug aan zijn eindejaarsuitkering?

Die vaste baan opgeven bleek uiteindelijk helemaal niet zo'n

big deal. Wat me pas echt eng leek, dat was het opgeven van mijn appartement in Amsterdam. Dat was definitief. Met de krapte op de woningmarkt en die absurde prijzen wist ik dat ik er nooit meer tussen zou komen. Amsterdam was mijn stad. Ik was er op mijn negentiende naartoe gekomen en ik was Amsterdammer geworden. Ik hield van die stad. En het had me zestien jaar gekost om in dit appartement te eindigen. Zestien jaar van kleine kamertjes, tochtige huizen, een douche delen met elf personen, waterlekkages, gaslekkages, douchen in de keuken en gestoorde buren.

Maar dat huis opgeven, dat was van later zorg.

De eerste stappen waren gezet. Ik was voor mezelf begonnen en ik had mijn baan opgezegd. Dat waren twee dingen waarvan ik nooit had verwacht dat ik het daadwerkelijk zou gaan doen. Het was oktober 2016, ik moest een grote schrijfopdracht voor een ministerie waarmaken en het enige dat verder in de planning stond was dat ik vanaf 1 juli 2017 geen baan meer zou hebben. Ik wist absoluut nog niet precies wat ik dan zou gaan doen. Ik twijfelde tussen huis verhuren en huis verkopen. Tussen eerst nog een tijdje zwerven door Spanje of meteen op huizenjacht gaan. Maar één ding stond als een paal boven water: als ik tegen de zomer van 2017 geen goedlopend tekstbureau had, dan bleef ik voorlopig in Nederland om daar verder aan te werken. Zonder bron van inkomsten naar Spanje vertrekken zou wel heel onverantwoord zijn.

Ik weet niet precies hoe lang ik dit idee heb volgehouden, maar in ieder geval niet meer dan een paar maanden. Aan het eind van 2016 – nadat ik mijn opdracht bij het ministerie met succes had afgerond – begon ik serieus na te denken over wat ik zou gaan doen als ik in de zomer van 2017 geen baan in loondienst meer had. Al heel snel kwam ik tot de conclusie dat in Nederland blijven hangen eigenlijk nergens op sloeg. Ik had nog een halfjaar om mijn tekstbureau verder uit te bouwen en als het dan niet liep, wat schoot ik er dan mee op om in Amsterdam te blijven zitten? Dan had ik nog precies dezelfde vaste lasten, geen baan in

loondienst meer en een slecht lopend tekstbedrijf. Dan zou het hard gaan met mijn spaargeld. En dat was niet waar ik mijn baan voor had opgegeven. Dan was ik zo dicht bij mijn droom en dan ging ik niet. Ja doei. Ik besloot dus sowieso naar Spanje te vertrekken. Met een buffer, maar zonder vaste inkomsten.

Het uiteindelijke doel was emigreren naar het Spaanse platteland, maar dat leek me best een drastische stap voor iemand die zijn hele volwassen leven in Amsterdam had gewoond. Ik kende het platteland alleen van *Boer Zoekt Vrouw*. En dus bedacht ik een behoorlijk briljante tussenstap. Ik zou mijn huis voor maximaal een jaar verhuren en in dat jaar zou ik door Spanje gaan zwerven en werken als vrijwilliger tegen kost en inwoning. Zoals ik in 2015 bij het Ezelparadijs had gedaan. Daarnaast zou ik gewoon als tekstschrijver blijven werken, maar dan als digitale nomade.

En weer had ik een manier bedacht om het opgeven van mijn zekerheden nog een beetje uit te smeren. Huis verhuren is een stuk minder drastisch dan verkopen. Zwerven is een stuk minder drastisch dan je ergens vestigen. Als ik het allemaal niks vond, kon ik gewoon weer terug naar mijn Amsterdamse appartement en moest ik alleen weer een baan. En ik zag nog wel honderd andere voordelen.

– Ik zou ervaring opdoen met leven op het Spaanse platteland en kunnen leren van andere mensen die mij voor waren gegaan.
– Door te gaan zwerven kon ik Asturië nog eens vergelijken met andere regio's in Spanje.
– Ik kon aan mijn Spaans werken.
– Ik zou ontdekken of het mogelijk was om met op afstand werken genoeg opdrachten te vergaren om van te leven.
– Het leek me ontzettend gaaf om eens een jaar helemaal vrij te zijn en zonder de ballast van baan en huis rond te kunnen zwerven.

Dat laatste was misschien nog wel de grootste drijfveer. De vrijheid om helemaal zelf te kunnen beslissen waar ik naartoe ging, wat ik daar ging doen en hoe lang ik bleef, dat leek me geweldig. En zonder consequenties. Als ik wilde, kon ik na dat

jaar zo weer een baan in loondienst gaan zoeken. Maar ik kon er ook zo nog een jaar aan vastplakken als ik nog niet genoeg van zwerven zou hebben. Het plan was om het grootste deel van de tijd tegen kost en inwoning op het platteland te gaan werken.

Er zijn verschillende platforms op internet die vraag en aanbod bij elkaar brengen. De oudste is WWOOF, opgericht in 1971. *Willing Workers On Organic Farms* en later – toen de jaren zeventig voorbij waren – *World Wide Opportunities on Organic Farms*. Twee andere, wat meer diverse platforms zijn HelpX en Workaway. Ik bleef uiteindelijk bij Workaway hangen.

Het idee is simpel. Aan de ene kant heb je hosts. Dat zijn mensen die een boerderij hebben, die van een ruïne een bewoonbaar huis willen maken, die verwaarloosde dieren opvangen, die een kinderoppas zoeken of wat je dan ook maar kunt bedenken waar je hulp bij kunt gebruiken. En aan de andere kant heb je Workawayers. Dit zijn mensen die het leuk vinden om op een schoenveter de wereld over te zwerven, hun handen te laten wapperen en van dichtbij mee te maken hoe andere mensen in de wereld leven. De deal is dat de Workawayer vijf dagen per week maximaal vijf uur per dag werkt en dat de host in ruil daarvoor kost en inwoning verschaft. En het liefst doe je er van beide kanten wat culturele uitwisseling bij.

Ik maakte een profiel aan en begon te grasduinen in de eindeloze mogelijkheden. Om een idee te geven: halverwege 2019 stonden er alleen al in Spanje 3.915 hosts ingeschreven. Ik vond het een heel grote snoepwinkel.

Mijn laatste werkdag was op 26 juni 2017 en op 4 juli zat ik in de trein naar de Spaanse grens. Ik besloot te beginnen met een pelgrimsroute. Omdat het kon. Omdat ik zo vrij was als een vogel. Omdat tenslotte alles was begonnen met een pelgrimsroute en omdat ik de Camino del Norte – de kustroute – nog nooit had gelopen. Mijn huis kon ik verhuren aan een ex-collega en zij zou ook voor mijn katten zorgen.

Dit jaar buitenspelen (zoals ik het was gaan noemen) was om

nog een andere reden een veilige optie. Het kostte me geen drol. De huurinkomsten dekten mijn vaste lasten in Nederland en verder zou ik voornamelijk gaan werken tegen kost en inwoning. En ik had tegen die tijd bijna twee jaar als een bezetene gespaard. Zelfs al zou ik bijna niks verdienen als tekstschrijver, dan nog zou ik een ruime spaarrekening overhouden als ik na dat jaar toch niks liever wilde dan terug naar Amsterdam. Ik had uitgerekend dat ik bij terugkomst nog zeker anderhalf jaar van dat geld moest kunnen leven. En als ik na die anderhalf jaar geen baan zou hebben gevonden, dan zou dat de volgende anderhalf jaar waarschijnlijk ook niet lukken. Dan had ik sowieso een probleem.

Kijk, zo werkt *Ik Vertrek* voor angsthazen. Zekeringetje hier, zekeringetje daar.

Hoofdstuk 12. Een andere manier van denken

Sietske Meerloo: De vrijheid om te ontdekken

Sietske Meerloo staakte haar internationale marketingcarrière en ging samen met haar man Tariq op het Spaanse platteland wonen. Ze kozen voor een leven dicht bij de natuur, met onzekerheden, experimenten, vallen en opstaan. 'De grootste vrijheid is dat je fouten mag maken en dat er niemand is die tegen je zegt: ja hallo, wat heb je nou weer gedaan?'

'Waar het vandaan komt weet ik niet, maar het internationale heeft er altijd in gezeten. Toen ik twaalf was, hing de kaart van Australië boven mijn bed nadat mijn beste vriendinnetje en ik hadden bedacht dat we daar een schapenboerderij zouden gaan runnen. Zij wilde helikopterpiloot worden, dus zij zou de schapen met een helikopter de goede kant op drijven en ik zou haar te paard helpen.

Je wordt opgevoed met het idee dat je voor jezelf moet kunnen zorgen, zeker als vrouw. Het begint met een goede opleiding. Omdat dat internationale al aan het kriebelen was, koos ik voor een bachelor in Hotel Management, want daarmee kon ik overal ter wereld aan de slag. In 2000 vertrok ik naar het Midden-Oosten om in het Sheraton in Doha te gaan werken. Ik moest op de kaart opzoeken waar het lag, maar ik kon niet wachten om te gaan.

Vanuit Qatar verhuisde ik naar Dubai, ik was aangenomen op het regionaal kantoor van een hotelketen. Dat was een heel mooie stap in mijn prille carrière. De volgende promotie was een baan op het hoofdkantoor in Brussel, carrièretechnisch gezien een droom. Ik zat dus binnen vijf jaar op een hoofdkantoor. Helaas bleek al snel dat ik een beleidsmedewerker was geworden, iemand die dingen uittypte die

mensen op de werkvloer moesten gaan doen. Ik reisde veel, met de president mee naar allerlei beurzen, maar in feite droeg ik zijn tas. Na een tijdje besefte ik dat ik het op papier helemaal gemaakt had, maar dat ik er niet gelukkig van werd.

Het Midden-Oosten trok mij nog steeds, daar had ik toch een beetje mijn hart verloren, dus ik ben teruggegaan en maakte een nieuwe start bij een bedrijf dat congressen, conferenties en beurzen organiseerde. Het leverde een fors salaris op en dat was interessant, maar de manier waarop het bedrijf gerund werd en de mannencultuur die er heerste, begonnen me na een aantal jaren steeds meer tegen te staan.

Ik ontmoette Tariq en samen maakten we plannen om naar Jordanië te verhuizen. Eenmaal gesetteld in Amman werden onze beide vaders ziek. Mijn vader was net met pensioen en dat zette mij aan het denken. Ik vroeg me af of ik mijn ziel en zaligheid in werk voor een ander wilde stoppen, om dan pas na mijn pensioen te doen wat ik zelf wilde doen. Of wilde ik er meer uit halen?

Mijn vader kwam er weer bovenop, maar Tariqs vader is overleden. Als er mensen van wie je houdt doodgaan, dan worden vragen over het leven tastbaar en echt. Ik realiseerde me heel goed dat er geen garanties zijn en dat mijn leven korter kan zijn dan ik zou willen. Zou ik niet liever doodgaan wetende dat ik gedaan heb wat ik in mijn hart het liefste zou willen doen?

In Amman was ik de directeur van het Nederlands Instituut, maar door omstandigheden hield het op te bestaan. Tariq werkte als commercieel fotograaf voor diverse opdrachtgevers, maar hij had het gevoel dat hij zijn ziel verkocht. Zijn passie voor zijn werk als kunstenaar en fotograaf kwam niet tot zijn recht.

Een toevallige wijnproeverij georganiseerd door een vriend van ons in Jordanië bracht ons inspiratie. Omar, een uitstekende verhalenverteller, deelde zijn passie voor goede aarde. Hij beweerde dat je als wijnproducent met name 'soil manager' bent. Hij haalde een enorm boek tevoorschijn en gaf het ons te leen: de permacultuurbijbel van Bill Mollison. Wat een eye opener!

In 2010 namen we een gigantische stap. We wilden terug naar Europa, maar we wilden ook het roer omgooien. Dus we besloten iets compleet anders te doen. We kochten een klein stenen huis in de Alpujarra in Andalusië op 1400 meter hoogte. Off the grid met een eigen waterbron en zonnepanelen. Onze saluki's (een hondenras) en Arabische paarden verhuisden mee van Jordanië naar Spanje en de 2,5 hectare grond van onze *finca* kwam dus goed van pas.

We bouwden paardenstallen en een rijbak en legden een groentetuin, een fruitboomgaard en een notenboomgaard aan. De onverharde, steile toegangsweg was zeven kilometer lang en we zaten veertig minuten rijden van het dichtstbijzijnde dorp. Ik denk niet dat we wisten waar we aan begonnen, maar we wilden echt een nieuw hoofdstuk starten. Achteraf gezien was het het begin van een nieuw boek.

We hadden geen uitwerkt plan, want we wilden het avontuur aangaan. Natuurlijk denk je wel na over hoe het over tien jaar moet, maar je leven kan dan ook compleet anders zijn. Als je er niet meer bent, dan is al dat gespaarde pensioen ook voor niets. Om nog maar te zwijgen over het feit dat er over twintig jaar wellicht geen pensioen meer uitgekeerd wordt. Niets in het leven is gegarandeerd, dus *carpe diem* en geniet van het nu.

Als je deels zelfvoorzienend leeft, zijn je rekeningen laag. Onze grootste kostenposten zijn de auto, internet en de verplichte verzekeringen die je hebt als zelfstandige in Spanje. Je komt erachter dat je met heel weinig een heel eind komt. Van een beetje moestuin kun je al vijf maanden per jaar eten en met een goedgevulde kop soep en een stuk brood kom je een heel eind. En het smaakt geweldig als het uit eigen tuin komt.

De grootste vrijheid van dit leven is dat je dingen kunt uitproberen en dat je daarvan kunt leren. Ik denk dat dit in veel bedrijven is weggenomen van medewerkers. Het gaat alleen nog maar om presteren. Maar leren is juist wat het leven interessant maakt. Dat je in je eigen groentetuin dingen kunt planten en dat je dan zelf ontdekt

dat de sla het echt niet trekt in de hitte van de zomerzon. Heerlijk dat er dan niemand is die tegen je zegt: ja hallo, wat heb je nou gedaan?

Een aantal jaren stopte ik mijn ziel en zaligheid in die plek, we transformeerden het land en het huis. Tariq was de eerste die zei: 'Siets, dit is niet toekomstbestendig.' Ik was daar heel teleurgesteld over en om na te denken ben ik een week weggegaan. Ik heb mezelf de vraag gesteld: wat wil ik nou eigenlijk in het leven? Waar word ik gelukkig van en wat wil ik doen?

Ik weet dat het een luxe is om je paarden aan huis te hebben, maar voor mij was dit ook een enorme *learning curve*. Mijn band met mijn paarden veranderde en ik leerde enorm veel. Ik heb mijn manier van werken met de paarden aangepast en ook hoe we ze houden heeft zich ontwikkeld tot een holistisch model (mede geïnspireerd door permacultuur). Als ik diep in mijn hart kijk, dan wil ik heel graag mijn kennis delen over het werken met paarden. Maar hoe kan ik dat doen boven op een berg waar je niet eens met een paardentrailer kunt komen?

Na die week ben ik teruggekomen en ik heb tegen Tariq gezegd: je hebt gelijk, we moeten een andere strategie kiezen. We maakten plannen en kwamen erachter dat we allebei onze kennis zouden willen delen met anderen. Tariq op het gebied van fotografie en ik op het gebied van paarden. Dus we moesten een andere plek gaan zoeken. We verhuisden van het zuiden van Spanje naar het noorden.

In januari 2017 namen we een B&B in Galicië over. Als je workshops wilt geven, waarom zou je mensen dan niet ook bij jezelf onderbrengen? De hotellerie is toch iets dat in mij zit en ik heb het altijd leuk gevonden. Gasten ontvangen en het mensen naar de zin maken, dat past wel in mijn straatje. We hebben een prachtige combinatie gevonden: een bijzondere locatie, een groentetuin, ruimte voor de paarden, een B&B met mooie, originele kamers en een studio waar Tariq de ruimte heeft om te doen waar hij goed in is. Alles bij elkaar is het eigenlijk gewoon perfect. En voor de rest: *vamos a ver*.

We leven zo veel mogelijk samen met de natuur en volgens de principes van permacultuur. Alles in de natuur is met elkaar verbon-

den en je kunt daar als mens alleen maar in meegaan. Als groente X het in jaar 1 heel goed heeft gedaan, dan kun je er niet van uitgaan dat dat in jaar 2 ook wel weer zo zal zijn. Daar word je bescheiden van, je bent als mens onderdeel van een veel groter geheel.

In de stad ben je hiervan ontkoppeld. Donker of licht, je staat vroeg op. Dan stap je in de file naar je werk en zit je op kantoor, terwijl je nauwelijks weet wat voor weer het buiten is. Vervolgens in de file weer naar huis, snel wat eten, moe op de bank en op tijd weer naar bed. Een kantoorbaan is geen school voor het leven. Er is nergens ruimte om te onderzoeken, om fouten te maken, om te ontdekken en jezelf te verrijken. Dat is zo jammer. When the shit hits the fan, dan heb je niets aan die kantoorvaardigheden, maar dan weet ik nog wel een paar handige dingen waar ik goed in ben.

Ik denk dat veel mensen als ze diep in hun hart kijken niet doen wat ze het allerliefste doen. Vaak zeggen mensen tegen me: "Ik wou dat ik kon doen wat jij doet!" Dan zeg ik: "Iedereen kan het." En dan antwoorden zij: "Ja, maar het is eng." Natuurlijk is het eng. Om te veranderen moet je een onzekere stap zetten.

Het is niet makkelijk. Als het makkelijk zou zijn, zou iedereen het doen. In onzekere situaties leer je om vertrouwen te hebben in het leven en vertrouwen te hebben in jezelf en elkaar. Het is een prachtige ontdekkingstocht, waarin je nieuwe talenten van jezelf tegenkomt. Het is maar net wat je uit het leven wilt halen. En ik zeg: haal er alles uit wat erin zit.'

Toen ik vlak nadat ik terugkwam van mijn sabbatical een coach gevonden had, bleef het daar niet bij. Naast Frank waren er twee vrienden met wie ik – los van elkaar – lange gesprekken had over mijn plannen. Ik besloot om ze eenmalig bij elkaar te brengen, omdat ze alle drie zinnige dingen zeiden en er weleens nog meer uit zou kunnen komen als ze op elkaar konden reageren.

Dat heb ik geweten.

Ik nodigde Frank en mijn twee vrienden met zijn drieën bij mij

thuis uit. Terwijl zij aan een kop huisgemaakte pompoensoep met brood zaten, legde ik hun aan de hand van een paar keurige flappen die ik vooraf gemaakt had uit waar ik stond, wat ik van plan was en waar ik over twijfelde. Het was half oktober 2015, ik was ruim een maand terug en er waren drie dingen waar ik concreet aan werkte: Spaans leren, geld besparen en bier brouwen.

Met dat eerste ging het wat moeizaam, maar het was wel weer zo'n lekker concreet ding waar ik me geen buil aan kon vallen. Mocht ik nooit gaan emigreren, dan is een beetje Spaans spreken altijd handig op vakantie.

Ik vond al met al dat ik best leuk bezig was. Mijn gasten waren minder onder de indruk. Na mijn presentatie vroeg de eerste: 'Wat wil je nou eigenlijk echt?'

Ik zuchtte een beetje vermoeid. 'Dat weten jullie toch? Wonen op het Spaanse platteland en leven van bier brouwen.'

'Maar wat wil je nu precies? Hoe ziet je leven er straks uit?' begon de volgende.

Nummer drie stond op, hing een lege flap op en nam een stift in de aanslag. 'Hoe ziet het eruit als je de deur van je huis uit loopt? Zijn er ook anderen? Wanneer heb je een fijne dag gehad?'

Ik kreeg van alle drie een spervuur aan vragen op me af. Toen ze klaar waren stond de flap vol met losse kreten. Buiten bezig zijn, korte broek, dieren, met je handen werken, moestuin, vrij uitzicht, buren op fietsafstand, concrete resultaten, sober is oké, inloop en privacy, blote voeten in het gras. 'Zo,' zeiden ze tevreden aan het eind van de avond, 'ga nu eerst je droom maar eens op papier zetten. Daarna praten we weer verder.' Ze bombardeerden zichzelf nog even tot mijn Raad van Toezicht, besloten dat ze twee maanden later terug zouden komen en lieten mij verbouwereerd achter.

Het voelde alsof ze me terug naar af hadden gestuurd, maar eigenlijk hadden ze me een zee aan mogelijkheden gegeven.

Ik heb het gedaan. Ik heb mijn droom op papier gezet. Het hielp om scherper te krijgen welke elementen ik in mijn nieuwe

leven graag zou willen laten terugkomen. Wat ik bijvoorbeeld heel gaaf had gevonden uit mijn tijd in het Ezelparadijs is dat je 's ochtends zo vanuit je bed de stal in liep en aan het werk was. Ik schoot in de kleren van de avond ervoor en daar ging ik. Niet eerst douchen, ontbijten en forenzen. Wat ik ook heel fijn had gevonden: het maakte niks uit wat je aan had. Het moest vooral een beetje praktisch zijn en je moest er vies in kunnen worden. Aan het begin van een kantoordag stond ik 's ochtends vaak voor mijn kledingkast te peinzen wat ik nu weer eens aan moest. Je had allemaal van die rare conventies. Zo kon je echt niet twee keer achter elkaar dezelfde kleding aan en jurken van dat bekende merk met al die bloemetjesmotieven konden ook echt niet meer. Daar hing mijn kast vol mee. Die stof slijt niet.

Het voordeel van denken in elementen is dat ze niet aan een gefixeerd plan vastzitten. Dus niet: ik wil in mijn nieuwe leven bier brouwen, maar ik wil dingen doen met concrete resultaten, in een wereld met leuke mensen en waarin ik mijn creativiteit kwijt kan. En dat maakte me oneindig veel flexibeler. Als het ene spoor doodloopt, kon ik een ander spoor proberen. Zolang die elementen er maar ongeveer in zouden zitten.

Zo ontstond er een plan dat continu zou wijzigen. In kantoortermen: ik vond al scrummend mijn weg. En die manier is veel leuker dan vooraf een gedetailleerd plan maken en daarna een voor een de stappen afwerken. En het brengt je verder, want je zit niet meteen in zak en as als er iets anders gaat dan je verwacht had en je geeft serendipiteit een kans. Er kwamen uiteindelijk best een hoop omwegen in het pad dat ik afleggen zou. En doodlopende wegen. Ik heb Project Lonica continu aangepast. Tot op de dag van vandaag.

Het eerste waar ik van af moest zien was het plan om in Spanje bier te gaan brouwen. Dat was nadat ik daar vier maanden het grootste deel van mijn tijd en energie in had gestoken. Ik had in het najaar van 2015 zeven brouwsels gemaakt. Het brouwen zelf kostte me een dag per keer. Het begon 's ochtends met het schro-

ten van de gerst; draaien aan een molen tot je een lamme arm kreeg. En dan ging de geschrote mout in een pan van dertig liter op het fornuis. Van elke stap in het brouwproces maakte ik driftig aantekeningen, want ik wilde van elke keer iets leren. En ik experimenteerde erop los. Dat was ook een doel. Bij elk brouwsel zou ik iets anders doen. De kooktijd langer, trager filteren, werken met gekke ingrediënten.

Na het brouwen ben je er nog lang niet. Eerst moet het bier zelf aan het werk met vergisten. En dan gooide ik er vaak na de hoofdvergisting nog een flinke zak hop bij. Weken later ga je bottelen. Dan begint de gisting op fles, de manier waarop amateurbrouwers koolzuur produceren. Weer twee of drie weken later kun je eindelijk eens een huisbrouwseltje opentrekken. Altijd weer een spannend moment. Denk verder aan veel gedoe met het verzamelen van lege bierflesjes, het schoonmaken van lege bierflesjes, het eraf peuteren van etiketten en het ontsmetten. En dan nog etiketten knippen en plakken. Het is bij elkaar een heel werkje.

Allereerst moest ik heel goed worden in brouwen. Om een idee te krijgen of ik het al een beetje in de vingers kreeg, ging ik meedoen aan wedstrijden. Mijn allereerste ingezonden bier – een risicoloze American Pale Ale – scoorde tachtig punten. Van de honderd. En dat is helemaal niet zo slecht. Ik scoorde er een zevende plek mee, van de veertig of zo. Het gaf de burger moed. Ik vond mijn eigen bier natuurlijk geweldig lekker, maar ik was net zo objectief als ouders over hun eigen kind. Niet dat ze dat lekker vinden, maar je begrijpt wat ik bedoel. Ik was weinig objectief. En nu had een officiële keurmeester bevestigd dat het ergens op leek. 'Op zich goed bier. Mist klein beetje de fruitigheid van de hop. Er zit wel voldoende hop in (niet samentrekkend). Mooie moutigheid.' Het keuringsrapport klonk nog niet als een Oscarinzending, maar ik was in ieder geval geen bocht aan het brouwen.

Ik raakte overmoedig en bij de eerstvolgende Open Nederlandse Kampioenschappen Bierbrouwen stuurde ik maar liefst vier bieren in. Twee daarvan haalden nog een redelijke 76 punten, maar

een van de vier bleef steken op 59. Terwijl ik het een meesterwerk vond. Het was een briljant experiment, een milkstout met lavendel. Zelf vond ik hem niet te drinken, maar dat komt omdat ik niet van milkstouts hou. Bijna alle flesjes zijn naar een biervriend gegaan. Die recenseerde hem zo: 'Net aan de goede kant van extreem.' De keurmeester van het ONK Bierbrouwen dacht er anders over. Hij dacht dat er een hele stoot kruidnagel in zat (nog geen nanogram) en schreef op het beoordelingsformulier: *Géén kruiden gebruiken!*

Het lijkt misschien waanzinnig dat ik dacht om na een tijdje hobbybrouwen wel even een brouwerij te kunnen beginnen. Maar dat was nou precies wat veel hobbybrouwers in die tijd deden. Het lijntje was dun. En wat die keurmeesters ook vonden, uiteindelijk ging het niet om juist bier, maar om lekker bier. En om een beetje goede marketing en een mooi etiket. Ik had een geweldig etiket en van marketing had ik ook best verstand.

Ik sprak in die tijd veel met andere hobbybrouwers en met mensen die de sprong naar professioneel brouwen al hadden gemaakt. Dat waren allemaal succesverhalen. Zo ging ik langs bij Sander Nederveen, de hoofdbrouwer van Oedipus Brewing. Ik kende Sander uit de tijd dat hij nog gewoon achter de bar stond van een van mijn favoriete biercafés. Hij experimenteerde samen met andere barmannen in de keuken van het studentenhuis van een van hen. Het tweede en het derde brouwsel kwamen al in een vaatje op de bar te staan. Het waren jongens met lef, plezier en ondernemersgeest. Toen ik in 2015 bij Sander langs ging, zaten ze al in de 900 vierkante meter grote loods in Amsterdam Noord die uit zou groeien tot de Oedipus Headquarters.

Maar Oedipus was lang niet het enige succesverhaal. Nieuwe brouwerijen sproten als paddenstoelen uit de grond. Volgens cijfers van het CBS groeide het aantal Amsterdamse brouwerijen tussen 2007 en 2017 van 5 naar 45. Een flink aantal van die jongens (het waren bijna allemaal jongens) had ik weleens ontmoet op bierfestivals, bij de hobbybrouwclub of in het biercafé. Het was

een prettige wereld van gezellige, relaxte mensen die elkaar wat gunden. Hoeveel hobbybrouwers er ook een eigen brouwerij openden, de vraag leek eindeloos en de kwaliteit en variëteit waren enorm. Er was plek voor iedereen. En als je wilde, kon je met maar heel weinig startkapitaal instappen. Het enige wat je hoefde te doen was een goed recept bedenken en brouwcapaciteit inhuren. En daarna fietste je met je flesjes gewoon de slijterijen en cafés af, die geen genoeg leken te krijgen van weer een nieuwe nanobrouwerij met nóg wilder bier. Tot ik op een avond bij een bierproeverij aan tafel zat met een brouwer die net de overstap aan het maken was en een importeur van bier uit Spanje.

De brouwer keek sip en had forse wallen. Hij maakte dagen van twaalf uur, zei hij. Het was niet te doen, brouwen in je eentje. Hij had er meer dan een dagtaak aan, terwijl hij nog geen cent verdiende. Alles deed hij alleen, van de inkoop van gerst tot de marketing. Het is waar dat het de eerste brouwer was die ik sprak die het helemaal alleen deed. De importeur verklaarde me voor gek dat ik een brouwerij wilde beginnen in Asturië. 'Vergeet het maar,' zei hij. 'Die krijg je nooit van de cider af.' Cider is de nationale drank en trots van Asturië, al eeuwenlang.

Zelf begon ik ook wat twijfels te krijgen over de haalbaarheid van mijn bierplan. In Nederland huur je als beginnende brouwer de apparatuur van grotere brouwers. Een eigen installatie kost tonnen. Maar ik kwam er niet achter of dat soort constructies in Spanje ook gebruikelijk waren. Laat staan in Asturië. En haalde ik me niet wat te veel op mijn hals? Een nieuw vak in een onbekende markt, terwijl ik in het begin waarschijnlijk mijn handen vol zou hebben aan emigreren op zich? En een brouwerij ergens op een mooi plekje op het platteland? Ging ik daar ooit een vergunning voor krijgen? Het leek opeens te groot, te risicovol en te duur.

Dat dachten jullie natuurlijk meteen al. Maar je moet groots dromen, daar ben ik van overtuigd. Ik was mevrouw Beren-op-de-Weg aan het achterlaten en ik had een nieuw motto: je weet

het pas als je het probeert. Dit hóórt bij wilde plannen, dingen die mislukken. Soms stop je veel energie in iets dat uiteindelijk een doodlopend zijpad blijkt te zijn. De kunst is om terug te keren op je schreden en opnieuw na te denken: hoe kan het wel? En niet: shit, nou wordt het nooit meer wat. Of nog erger, de dodelijke reactie die mevrouw Beren-op-de-Weg had gegeven: zie je wel.

Ik besloot nog één ding te proberen. Als ik nou eens proef zou gaan draaien vanuit huis, op heel kleine schaal? Ik hoorde van een brouwerij in Almere die bestond uit een automatische brouwketel van vijftig liter in de schuur in de achtertuin. Daar brouwden ze, daar bottelden ze en daarna verkochten ze hun bier. Helemaal legaal, met accijnzen en al. Ik maakte een mini-ondernemingsplan voor een brouwerij vanuit huis met een capaciteit van vijftig liter. Wat zou ik moeten investeren? Wanneer had ik dat eruit? Waar ging ik mijn bier afzetten? Wat moest ik regelen qua hygiene? Ik zocht het allemaal uit. En ik dook in de vergunningen. Daar strandde mijn plan. Van de gemeente mag er geen brouwerij worden gevestigd in een pand dat een woonbestemming heeft en van de douane mag er geen accijnsgoederenplaats worden gevestigd in een woonhuis. Dat laatste is nodig als je alcohol maakt en het vervolgens wilt afzetten. En dat eerste uiteraard ook. Ik besloot dat een bierbrouwerij in Spanje beginnen een doodlopende weg was. Het was januari 2016 en ik moest een nieuw plan bedenken.

Het voorzichtige bieravontuur was niet voor niets geweest. Allereerst had ik het bierbrouwen ontzettend leuk gevonden. Ik had nieuwe recepten ontwikkeld, dingen geleerd, andere mensen mijn bier laten proeven. Clandestien had ik zelfs wat flesjes verkocht. Niet zeggen, het was voor een goed doel. Ik had ezelbier gebrouwen en de flesjes voor twee euro per stuk verkocht aan vrienden. De opbrengst heb ik overgemaakt naar het Ezelparadijs. Ik had een paar avonden met een rugzak vol flesjes door Amsterdam gefietst en was bij verschillende vrienden na de be-

zorging aan de keukentafel blijven hangen. Ik had op de hobbybrouwclub allemaal leuke mannen leren kennen waar ik gezellige avonden mee had gehad terwijl we elkaar presentaties gaven over gerst, hop of gist. Vier maanden lang had ik naast mijn kantoorbaan aan iets nieuws gewerkt. Het was reteleuk geweest. En nu moest ik weer iets ander nieuws. Dat was alles.

Zo kwam ik op schrijven uit. Het leek me al langere tijd de ideale combinatie met een buitenleven. Ik had weleens gefantaseerd over hoe het moest zijn om mijn wandeltochten te combineren met het schrijven van een boek. De dag vroeg beginnen, een flink stuk lopen door de natuur en dan begin van de middag ergens aankomen. Douchen, lunchen en schrijven. Hoe gaaf moest dat zijn?

Het is er nooit van gekomen. Vooral omdat ik opzag tegen het rondsjouwen met een laptop. En de kwetsbaarheid van zo'n ding in je rugzak, terwijl je soms uren door de regen loopt. In plaats daarvan klooide ik tijdens mijn pelgrimstochten elke avond een blogje in elkaar op een kleine tablet die ik ook als boek gebruikte.

Hoe dan ook, de combinatie van de helft van de dag buiten fysiek bezig zijn en de helft van de dag schrijven, die leek me geweldig. En natuurlijk is werken als tekstschrijver minder romantisch dan romans produceren. Maar het moet nog wel een beetje realistisch blijven. De kans dat ik met tekstschrijven mijn brood kon verdienen was aanzienlijk groter dan met boeken schrijven. En zo kwam het dus dat ik begin februari 2016 begon met tekstbureau Lonica Tekst.

En kijk, nog een voorbeeld van als-het-op-deze-manier-niet-lukt-hoe-kan-het-dan-wel? Van 's ochtends lopen met een laptop en 's middags boeken schrijven naar 's ochtends buitenwerk doen en 's middags werken als tekstschrijver.

Hoofdstuk 13. Je kunt meer dan je denkt

In 2010 liep ik mee met de Nacht van de Vluchteling. Een wandeltocht van 40 kilometer van Rotterdam naar Den Haag. In het holst van de nacht. Zonder slaap, want zelfs als je aan één stuk zou doorlopen in een constant tempo van 5 kilometer per uur zou het je acht uur kosten. Ik vond het een vrij bizarre onderneming. Ik wist dat ik 25 kilometer kon lopen. Overdag. Ik besloot maar gewoon te zien hoe ver ik kwam. De start was om twaalf uur 's nachts op de Erasmusbrug. De eerste uren was het onderweg heel gezellig met de andere wandelaars, op verschillende plekken speelden bandjes en elke 5 kilometer was er een post waar je moest stempelen en kon uitrusten.

Toen ik bij de post op 30 kilometer was, zat ik er wel zo'n beetje doorheen. Het idee dat ik er nog tien moest – dat ging ik nooit halen. Maar de post was ergens in het midden van *nergens*, dus er zat niets anders op dan maar gewoon op zere voeten verder te lopen. Ik liep zo een beetje in mezelf te lijden, toen ik een vrouw met een Aziatisch uiterlijk inhaalde; er liepen verschillende voormalige vluchtelingen mee. Het was een kleine vrouw van rond de zestig. Ze schuifelde meer dan ze liep en in haar hand droeg ze een plastic tas van een bekende supermarkt. Ze liep op bootschoenen. Bij de 35-kilometerpost deed mijn hele lijf pijn. Ik zat als een zombie op een stoel, moed te verzamelen voor de laatste vijf. En toen zag ik daar diezelfde kleine vrouw op bootschoenen weer aan komen schuifelen. Haar blik vastberaden. Ze liet haar kaart stempelen en liep door. Er liep daar een vrouw die ongeveer 25 jaar ouder was dan ik en 20 centimeter kleiner. Op bootschoenen. Op weg naar de finish. Dat was het moment dat ik wist dat ik maar één ding kon doen. Die tocht uitlopen. En het bleek gewoon te kunnen.

Ik had lange tijd een uiterst comfortabele dat-lukt-toch-nooit-mentaliteit. Dat is best lekker, want dan hoef je aan allerlei dingen niet te beginnen en er kan ook niks mislukken. Ik had ook allerlei aannames over mezelf gedaan. Zo had ik mezelf wijsgemaakt dat ik een zwakke rug had. Ik weet niet eens meer precies hoe ik daarbij gekomen ben, maar ik zal heus weleens last van mijn rug hebben gehad. Hoe dan ook, ik had voor mezelf besloten dat ik niet in staat was tot wandeltrektochten met een rugzak, want te zwaar voor mijn rug. Ik liep daarom alleen dagwandelingen. En dat was best jammer, want het leek me heel leuk om eens een paar dagen achter elkaar te lopen. Stiekem vond ik het ook wel een beetje spannend om zoiets helemaal alleen te gaan doen. Maar daar hoefde ik me verder niet druk over te maken. Want het kon niet. Want mijn rug.

In april 2011 gebeurde het dan toch. Ik was inmiddels in dagetappes van mijn huis in Amsterdam naar Den Bosch gelopen over het Pelgrimspad en besefte dat ik Santiago de Compostella niet ging halen met dagetappes.
Ik liep zes dagen door Nederland en België, sliep onder meer in de pelgrimshoeve in Vessem en in twee norbertijnenabdijen. Ik vond het geweldig.

Geen moment last gehad van mijn rug.

Jarenlang heb ik mezelf beperkt door geen trektochten te maken en alleen maar wandelvakanties te doen vanaf standplaatsen. Uiteindelijk zou ik duizenden kilometers met een rugzak lopen door Frankrijk en Spanje.

Ik had nog een hele rij aannames over mezelf over voordat ik aan Project Lonica begon.

– Ik zou nooit zonder Amsterdam kunnen.
– Zonder kantoorbaan zou ik de intellectuele uitdaging missen.
– Ik ben typisch iemand die gedijt bij een baan in loondienst.
– Ik durf geen risico's te nemen.
– Ik kan niet autorijden en dat ga ik ook nooit leren.
– Ik ben een pessimist.

Dat autorijden was een serieus obstakel. Ik woonde sinds mijn studententijd in Amsterdam en ik had dus een fiets. Pas op mijn tweeëndertigste heb ik dan toch maar eens een keer mijn rijbewijs gehaald. Ik deed die zomer een snelcursus ergens op een industrieterrein bij Amsterdam Sloterdijk. We hadden met twee cursisten vier uur per dag les, om en om. Mijn medecursist was Sanne, een meisje van negentien. De rijinstructrice was hooguit een paar jaar ouder. Na de eerste dag zei ze tegen Sanne: 'Jij hebt talent, je rijdt als een man.' Daarna keek ze een beetje meewarig naar mij. 'Ik trek je er wel doorheen.' Het werden tien lange dagen. Bij het afrijden was ik zo zenuwachtig dat ik links afsloeg toen de examinator zei: 'Ga hier maar rechtsaf.' Mijn rijinstructrice vertelde me na afloop dat er bij de huisarts pilletjes verkrijgbaar waren. Ze raadde me ten sterkste aan om die de volgende keer voor het afrijden te slikken en daarover niks tegen de examinator te zeggen. De tweede keer ben ik onder invloed van kalmeringsmiddelen geslaagd.

Ik had nu wel mijn rijbewijs, maar ik kon niet rijden. Ik kon voor geen meter rijden. En ik vond het levensgevaarlijk, zo'n bak staal van meer dan duizend kilo met mij achter het stuur. Ik vond autorijden niet leuk en ik vond het eng. En ik had het niet nodig, want ik woonde in Amsterdam en ik kon overal op de fiets naartoe. Of met de trein. Toen ik naar Spanje vertrok was ik drieënveertig, had ik nog nooit een auto gehad en meed autorijden als de pest. En ik wilde dus op het platteland gaan wonen, liefst een beetje afgelegen. Ik wist dat ik een probleem had, maar net als met andere dingen die ik eng vond, dacht ik: dat zien we tegen die tijd dan wel.

Ik weet inmiddels dat als het niet in één keer lukt, het een tweede keer misschien al een beetje beter gaat en een derde keer nog wat beter. En dat het nooit lukt als je het niet probeert. In plaats van te leven naar al die aannames – iets wat ik jarenlang had gedaan – koos ik een nieuw motto: je weet het pas als je het probeert.

Je kunt meer dan je denkt. Iedereen kan meer dan hij denkt. Behalve als je denkt dat je alles kan natuurlijk. Ik leerde lopen toen ik twee was, fietsen toen ik zeven was en inmiddels werk ik met een kettingzaag. Tot kort geleden kende ik die dingen alleen van slechte horrorfilms. En ik had nooit enige nieuwsgierigheid gevoeld tot een nadere kennismaking. Maar ja. Ik woon inmiddels op het Spaanse platteland en mijn huis wordt verwarmd met een houtkachel, zoals bijna alle huizen hier in het buitengebied. En ik woon aan een bos met meer dan genoeg omgevallen bomen en ik wil graag een beetje zelfstandig en zelfvoorzienend leven. Er zat niks anders op. Ik moest aan zo'n zaagmonster.

Ik weet niks van motoren. Ik zou een carburateur niet herkennen en ik weet niet wat een bougie is. De eerste keer kreeg ik les van een vriend. Ik moest een paar keer heel hard aan een touwtje trekken en dan zou ie vroemmm zeggen. Dat durfde ik niet. En dus trok hij voor me aan het touwtje en toen het ding stationair draaide, mocht ik hem overpakken en het eerste stammetje zagen dat hij keurig en op gepaste afstand voor me vasthield. Mijn handen beefden toen ik dat trillende herrieding aanpakte. Maar ik wist dat ik geen keus had. Ik moest leren werken met een kettingzaag.

Het ging daarna echt niet vanzelf. Eerst kreeg ik hem met een koude motor sowieso niet aan de praat. Dan had ik de moed vergaard om hard aan dat touw te trekken en dan verzoop ik hem. Of moest ik de buurman die toevallig langsliep om zijn schapen eten te geven vragen of hij mijn kettingzaag voor me wilde starten. Ik heb in die eerste weken nog heel veel met de hand gezaagd. Op een gegeven moment had ik ontdekt dat ik hem wel aan de gang kreeg als ik mijn kettingzaag 's avonds binnen legde, zodat hij 's nachts niet zo koud werd. Omdat de woonkamer de enige plek in het huis is waar gestookt wordt, zat ik dan op de bank met in de hoek zo'n stinkend benzineding op de grond. Toen ik hem eenmaal zelf kon starten kwam het volgende obstakel. Hij liep steeds vast in het hout. Weer pakte ik de handzaag erbij. En ik pro-

beerde dingen met de kettingspanning, met nog maar eens vijlen, met droger hout en een andere zaagtechniek. Ik kwam steeds een stapje verder. En ik had inmiddels het vertrouwen gekregen dat ik alles wat ik vandaag nog niet kon misschien wel morgen zou leren. Of overmorgen. Of volgende week.

Maar dat is nu. Ik vertrok als stadsmens met twee kantoorhanden in juli 2017 naar Spanje. Ik kon niks. Ja, ik was goed in kantoorpolitiek, woordvoeringslijnen maken en strategische dingen zeggen over communicatierisico's en zo. Maar verder kon ik niks. Ik had altijd zoveel hoog gewoond, dus mijn moestuinervaring ging terug naar toen ik negen was. Ik kon wel een spijker in de muur slaan, maar niet recht. Bij een schroef moest ik nadenken of ie nou rechtsom of linksom ging en als er een lamp moest worden opgehangen dan belde ik mijn vader. Ik vond boormachines gevaarlijk en herriemakend wapentuig. Ik had nog nooit met een bijltje gehakt, het opgegeven om mijn eigen band te plakken en mijn eerste kennismaking met boerderijdieren was in het Ezelparadijs geweest.

En ik wilde dus in mijn eentje op het Spaanse platteland gaan wonen. Liefst een beetje zelfvoorzienend. Met zonnepanelen, een eigen waterbron en mijn eigen groente verbouwen en zo.

Ik zag wel waar het schip zou stranden. Voorlopig was het leuk.

Deel 5:

Spaanse avonturen

Hoofdstuk 14. De mislukte digitale nomade

De trein raast met grote snelheid door het Franse platteland. Het is 4 juli 2017 en mijn avontuur is begonnen. Een jaar lang buitenspelen. En wie weet wat daarna komt. Ik heb een belachelijk grote rugzak bij me voor een pelgrim. Hij zit maar halfvol, de rest van mijn spullen laat ik nazenden als ik eenmaal in Santiago ben aangekomen. Mijn kantoortenue zit in een doos in mijn appartement in Amsterdam. Opgeborgen voor als er ooit nog eens een gelegenheid is waarbij een nette broek van pas komt. Het lijkt erop dat ik de perfecte huurder voor mijn huis heb gevonden. Een nette excollega die niet echt iets met katten heeft, maar het prima vindt om ervoor te zorgen. Dat is geen slechte match met twee meisjes die te schuw zijn om op schoot te komen en gewoon een rustige, veilige plek nodig hebben met hun natje en hun droogje.

Huurder en ik moesten eens weten hoe dit zou aflopen.

Ik ben op weg naar de grens tussen Frankrijk en Spanje. En misschien wel naar een nieuw leven. Geen flauw idee hoe de komende maanden gaan verlopen. Voorlopig eerst maar eens naar Irún, waar de Camino del Norte begint. Het Franse Hendaye en het Spaanse Irún zitten aan elkaar vastgeplakt. De brug over de rivier Bidasoa vormt de grens en het lijkt me leuk om die lopend over te steken. Lopen is immers wat ik de komende weken ga doen. In de herberg zien ze mijn grote rugzak en ze kijken me wat meewarig aan. Duidelijk een beginner, zie ik ze denken. Het fijne van ergens in je eentje aankomen waar niemand je kent is dat je kunt zijn wie je wilt. Beginnende pelgrim it is. Gezien het plan dat ik heb is dat sowieso voorlopig mijn status. Iemand die alles nog moet leren.

Ik was nog geen compleet nieuw mens, dus ik had mijn eerste Spaanse maanden zorgvuldig gepland. Tot half oktober was ik

onder de pannen. Ik had mezelf tot half augustus gegeven om de achthonderd kilometer naar Santiago af te leggen. Daarna zou ik een maandje komen helpen in good old Ezelparadijs en van half september tot half oktober ging ik werken als *hospitalera* in een pelgrimsherberg in Galicië. Dat laatste is een lang gekoesterde wens. *Hospitaleros* en *hospitaleras* zijn de vrijwilligers die in herbergen pelgrims ontvangen. Ze schrijven ze in, bieden een luisterend oor indien nodig, houden de herberg schoon en zorgen voor de dagelijkse gang van zaken. Na duizenden kilometers te hebben gelopen wilde ik mijn eigen steentje bijdragen aan de typische Camino-gastvrijheid.

Pelgrim zijn gaat in je bloed zitten. Het is verslavend. Dat is lastig uit te leggen aan mensen die het nog nooit gedaan hebben. Objectief gezien is pelgrimeren nogal een beproeving. Je staat 's ochtends heel vroeg op, soms als het nog donker is. Dat moet vanwege drie redenen:

1. Het kan zo warm zijn om te lopen dat je het beste in de relatieve koelte van de ochtend loopt en zorgt dat je voor twee uur 's middags op je bestemming aankomt.
2. Het fenomeen beddenrace. In bepaalde seizoenen en op bepaalde routes zijn er meer pelgrims dan bedden. En vaak kun je bedden niet van tevoren reserveren. Je moet dan dus zorgen dat je eerder aankomt dan de rest. En vanaf twaalf uur in de rij gaan staan voor een herberg die om drie uur opengaat.
3. Omdat iederéén zo hondsvroeg opstaat. Omdat het er blijkbaar bij hoort. En omdat je toch allang wakker bent geworden van het eindeloze gekraak van plastic tassen en de zoeklichten door de slaapzaal.

Alvast een tip voor aspirant-pelgrims: stop je spullen niet in plastic tassen, gebruik geen wekkers en zet geen hoofdlamp op je kop in een pikdonkere slaapzaal. Het is daar donker met een reden. Je mede-pelgrims liggen te slapen.

Als je dan dus (vrijwillig of niet) wakker bent geworden, prop je je niet meer zo schone spullen in je rugzak en je gaat lopen.

Ook als het buiten donker of koud is. Of het regent. Dat doe je urenlang, totdat je lijf op allerlei vreemde plekken zeer doet. Ergens in de middag kom je aan in een of ander gat en dan ga je in de rij staan voor de pelgrimsherberg. Als je pech hebt (of er jonger uitziet dan vijftig) krijg je een bovenbed toegewezen. Dat stapelbed is vaak een wat krakend oud geval, waar duizenden pelgrims voor jou al in geslapen hebben.

Op een gemiddelde slaapzaal passen zo'n twintig tot vijftig pelgrims. Mannen en vrouwen door elkaar, dus je hebt er gegarandeerd een paar stevige ronkers bij.

Nadat je in de rij hebt gestaan voor de douche en het wassen van je kloffie van die dag, begint het vervelen. Het is drie uur 's middags en de siësta is bezig. Het dorp is in diepe slaap en zelfs het plaatselijke café is dicht. Na uren van lummelen mag je om negen uur naar bed. De volgende dag herhaal je dit. En de dag erna ook. Net zolang totdat je in Santiago de Compostella bent.

Pelgrimeren is dus fantastisch. En heel geschikt voor mensen die niet meer zo goed weten wat ze met hun leven aan moeten. De Camino zit vol met dat soort mensen. En het is heerlijk om onder het lopen en in de herberg tegen volslagen vreemden je hart op je tong te leggen. Zij doen dat ook bij jou. Het schept een kameraadschap van honderden kilometers.

Na tweeënhalve week lopen op de Camino del Norte begon het wat te jeuken. Ik vond Santiago opeens best ver en eigenlijk was ik wel een beetje uitgelopen. Het afkicken van kantoor was gelukt en ik stond al helemaal in de zen-stand. En ik was inmiddels via Baskenland en Cantabrië mijn geliefde Asturië binnengewandeld en ik wilde er eigenlijk helemaal niet meer weg. Maar ja, het was 20 juli. Ik werd pas over een paar weken in het Ezelparadijs verwacht. Er is onder pelgrims een bekende uitspraak: *the Camino provides*. De Camino geeft je wat je nodig hebt. Kun je geen bed vinden? Komt wel goed. Enorme dorst en waterflessen leeg? Dan loop je net tegen een kraantje aan. Ik was benieuwd wat de Camino voor mij in petto had.

De volgende dag kwam ik aan in de mooiste herberg op de Camino del Norte. Een nagelnieuw gebouw, opgetrokken uit Scandinavisch hout. Er waren maar tien bedden (géén stapelbedden), de herberg was *donativo* (geef wat je kunt missen) en er werd 's avonds voor iedereen vegetarisch gekookt. Ik kwam er aan en wilde er niet meer weg. Tijdens het eten vertelde de eigenaresse van de herberg dat ze nog maar net open waren en al eens een hospitalero hadden gehad, maar dat ze nu alles zelf moesten doen. Na het eten vroeg ik haar of ik mocht blijven als hospitalera. En dat mocht.

En zo kwam ik op vrijdag aan als pelgrim en stond ik zaterdagochtend het ontbijt klaar te maken voor mijn Caminokameraden. Over serendipiteit gesproken. Ik zou drie weken blijven. Tot ik in het Ezelparadijs terechtkon, zo'n twintig kilometer verderop. Mijn ouders stuurden de volgende dag de doos met mijn laptop en wat extra kleren op. Mijn gecombineerde leven als vrijwilliger en digitale nomade ging beginnen!

Die leuke, spontane actie met serendipiteit en zo bleek al snel een beproeving. Ik stond om zeven uur op om het ontbijt voor de pelgrims klaar te maken. Alleen. Om halfacht moest ik ze wakker maken met altijd weer datzelfde nummer; een liedje dat ik ooit mooi vond, maar al na een paar dagen begon te haten. Van acht tot halfnegen was het dan extra broodjes roosteren, de boter aanvullen, nog wat extra koffie zetten, melk opwarmen voor in de koffie. Vervolgens moest ik de plakkers de deur uit zien te werken, zodat ik kon beginnen met het opruimen van de ontbijtboel. Als dat gelukt was, had ik een kwartiertje om zelf even snel te ontbijten. En dan moest de herberg schoon. Precies op de manier zoals de wat neurotisch aangelegde herbergierster had bedacht. Als ik doorwerkte, dan was ik om twaalf uur klaar. Ik voelde me meer Assepoester dan hospitalera.

Douchen mocht ik alleen onder een nog schoon te maken douche. Het kon niet zo zijn dat pelgrims een douche aantroffen waar ik al onder was geweest. Maar tegelijkertijd ging je van

dat schoonmaken aardig zweten. Uiteindelijk had ik mijn maniertje gevonden. Ik maakte de hele herberg schoon, behalve de badkamer waar ik nog wilde douchen. Op het laatst nam ik dan mijn handdoek, schone kleren en de schoonmaakspullen mee. Douchen, afdrogen en dan in mijn nakie nog even de badkamer schoonmaken.

Ik was van twaalf tot drie vrij. Als ik tenminste op tijd klaar was. Dan had ik tijd om mijn eigen handwasje te doen en iets qua lunch te versieren met de kliekjes van de avond ervoor. Als het mooi weer was, dan liep ik gauw nog even naar zee voor een duik. Het waren de enige uren van de dag dat ik alleen was.

Om drie uur moest ik de herberg openen. Pelgrims inschrijven, ze rondleiden, alle regels van het huis vertellen, limonade voor ze maken, thee zetten en natuurlijk dat luisterend oor bieden. Maar niemand bleek echt te zitten wachten op mijn oor. Het grootste deel van de tijd zat ik beschikbaar te wezen op een barkruk in de open keuken. Om zes uur was ik officieel weer vrij, maar dat werkte toch niet helemaal zo. Als er hulp in de keuken nodig was, stond ik aardappels te schillen en als er na zes uur nog een pelgrim aankwam, werd ik uit mijn kamer gehaald om die in te schrijven.

Om acht uur was het gezamenlijke diner en daar werd ik natuurlijk ook verwacht. Als pelgrim had ik dat heel leuk en gezellig gevonden, maar nu vond ik het een opgave om elke avond opnieuw met tien wildvreemden te moeten tafelen. En dat tafelen duurde rustig tot halftien. En het was wel heel fijn als ik dan nog even meehielp in de keuken met afspoelen en de vaatwasser vullen en zo.

Om tien uur ging ik afgepeigerd naar mijn kamer. Die ik tot overmaat van ramp het grootste deel van de tijd moest delen met de praatgrage vriendin van de eigenaresse. Die mij als klaagpaal gebruikte over diezelfde eigenaresse, waardoor ik na een aantal avonden steeds minder van die vriendschap ging begrijpen. Dit ging zeven dagen per week door. Vrije dagen voor hospitaleras

vonden ze maar een gek concept. Van het idee om mijn tekstbedrijf weer aan te slingeren kwam niks terecht.

Eigenlijk kon het niet beter. Mijn eerste ervaring als vrijwilliger had geen grotere les kunnen zijn. De poetsochtenden vond ik nog niet eens zo vervelend. Wat echt erg was: de hele dag mensen om me heen. Waarbij ik ook nog werd geacht om me sociaal tot ze te verhouden. Het mergelde me uit. Ik voelde me gespannen, onrustig, opgejaagd, benauwd en ongemakkelijk. En elke dag een beetje meer. Ondertussen liep de spanning in de herberg op. De dames vriendinnen zaten voortdurend tegen elkaar te katten. En inmiddels liepen ze beiden tegen mij over de ander leeg. Omdat ik geacht werd af en toe wat zinnigs terug te zeggen, was het wél heel goed voor mijn Spaans.

Toen ik mezelf met een boek in de badkamer opsloot om maar even alleen te kunnen zijn, viel het kwartje. Ik ben een introvert. Dat was geen nieuws, maar daar in die pelgrimsherberg leerde ik dat ik een Heel Grote Introvert ben. En dat als je te lang tegen die natuur in gaat, je jezelf gek maakt.

Die avond heb ik verteld dat ik volslagen ongeschikt was voor dit werk. Ik bleek al die tijd enorm gewaardeerd te zijn en de eigenaresse kwam me graag tegemoet. We spraken af dat ik voortaan na drie uur 's middags helemaal vrij zou zijn en ook niet meer bij het avondeten hoefde te verschijnen. En ik zou twee dagen eerder weggaan. Die twee dagen heb ik doorgebracht in een krappe hotelkamer in Oviedo. Het was de hemel op aarde. Ik ben één keer naar buiten geweest om boodschappen te doen.

Er was nog wel een probleempje. In dat keurig dichtgetimmerde schema tot half oktober stond een maand werken ingepland in een pelgrimsherberg in Galicië. Dat leek me niet meer zo'n goed plan. Ik heb ze eerlijk verteld waarom ik ervan af wilde zien en gelukkig vonden de herbergiers het ook een verstandig plan als ik wat anders ging doen. En zo liepen de dingen opnieuw anders dan gepland.

Na twee dagen vrijwillige eenzame opsluiting in Oviedo ben ik

naar het Ezelparadijs gegaan. Voor de derde keer. Die plek is een magneet. Net als pelgrimeren is dat voor sommige buitenstaanders maar moeilijk te begrijpen. In de zomer is een groep van twaalf vrijwilligers niet ongewoon. Met die mensen werk je, ontbijt je, lunch je en borrel je, 's avonds zit je samen aan het avondeten en als je pech hebt, slaap je ook nog met elkaar. Want soms moeten kamers gedeeld worden. Dat gebeurt overigens ook weleens geheel vrijwillig, want Ezelparadijsromances zijn – zeker in de broeierige zomer – een regelmatig terugkerend verschijnsel.

Deze zomer ontdekte ik een grens bij mezelf wat betreft hygiene. Het was de beruchte zomer zonder drinkwater. In de winter en de lente was het veel te droog geweest en het reservoir van het dorp stond zo laag, dat er geen drinkwater meer door de leiding naar het Ezelparadijs liep. Het enige water dat we nog hadden was een bron met klei-achtig bruin water dat ongeschikt was voor consumptie. Denk twaalf tot vijftien mensen, dertig ezels en geen water. En denk augustus, met middagtemperaturen van 25 graden. En mensen die de hele dag in stallen aan het werk zijn. Met mest en zo.

We hadden een houtje-touwtjesysteem waarmee we aan ongeveer 250 liter drinkwater per dag kwamen. Twee kilometer de heuvel op was een picknickplaats met een kraantje. Elke dag reden twee vrijwilligers in een 4x4 naar de picknickplaats en vulden daar jerrycans in alle soorten en maten. Met de volle jerrycans reden ze weer terug en die werden dan een voor een geleegd in een grote tank. Dat water werd gebruikt als drinkwater voor mensen en voor dieren, voor de wasmachine, de douche en in de keuken om mee te koken. In de wc's en bij de afwas stonden emmers met water uit de eigen bron. Wie meer dan één keer per week onder de douche ging, stond bekend als asociaal. Met je beddengoed deed je over het algemeen je hele verblijf en broeken en T-shirts gingen pas in de was als ze rechtop bleven staan. Op een gegeven moment rook je elkaar niet meer.

Mijn avontuur was twee maanden bezig en ik had al een twee-

tal essentiële dingen geleerd voor als ik zelf iets wilde beginnen:
– Niet iets met al te veel gasten of op andere wijze continu mensen om me heen. Een geheel zelfvoorzienend vakantiehuisje kan, maar dan wel met privacy aan beide kanten. Een B&B is een absolute no-no.
– Eenvoudig mag, vies worden ook, maar wel met een douche aan het eind van de dag. En met beddengoed, kleren en handdoeken die met enige regelmaat naar wasmiddel ruiken.

Het zal je misschien niet zo verbazen als ik vertel dat ik niet aan mijn tekstbureau ben toegekomen in het Ezelparadijs. Maar daar ging verandering in komen. In plaats van de pelgrimsherberg had ik een ander adres gevonden in Galicië waar ik een maand zou verblijven. Ik vertrok naar Sietske en haar man Tariq; ze vertelde haar eigen verhaal in hoofdstuk 12. Casa da Cabaza is in veel opzichten de tegenpool van het Ezelparadijs. Ik was er bijna de hele maand de enige vrijwilliger en ik had mijn eigen kamer met en suite badkamer. *Madre mía*, wat een luxe. Qua werkuren was het ook mijn eerste klassieke Workaway: vijf dagen per week een kleine vijf uur werken in de ochtend en 's middags vrij. Zeeën van tijd om achter de laptop te zitten dus.

Bij Tariq en Siets ging de wereld van wonen op het Spaanse platteland voor me open. Ik begon mijn dag met een vaste warming-up: paardenpoep opruimen. De twee paarden hadden ongeveer een hectare aan grond waarop ze vrij rondliepen. Het was mijn vaste taak om alle poep van het afgelopen etmaal in een kruiwagen te verzamelen en af te voeren naar de composthoop. Als ze geen vrijwilligers hadden, dan deden Tariq en Siets dat bij toerbeurt zelf. Dag in dag uit, een kruiwagen met een flinke kop erop. Tariq liet me zien hoe je dat poepscheppen het makkelijkst met je handen deed. Met handschoenen aan, dat wel. Met zijn benen in een lichte spreidstand en een diepe buiging door zijn rug schepte hij twee grote handen met poep en deponeerde die in een sierlijke beweging in de kruiwagen. 'Ik probeer er altijd maar een soort yoga-oefening van te maken,' zei hij.

Na drie kwartier was ik klaar en warm genoeg om te gaan ontbijten. Het was 's ochtends vroeg zeven graden en er was binnen geen verwarming. Verwarmen op het Spaanse platteland is of een gedoe (want houthakken en vuur maken) of duur. En tegen twaalf uur zou het te warm zijn om in de zon te zitten, dus why bother? 's Ochtends hou je jezelf warm door te werken. Na het ontbijt volgde een paar uur van flinke inspanning. Dingen als bramenstruiken uithakken, mest overscheppen in het geweldige compostsysteem, eikels verzamelen en afvoeren (want giftig voor paarden), hekken in de motorolie zetten (ik bleek ongeschikt), kastanjes rapen en werken aan de houtvoorraad voor de winter.

Ik vond het heerlijk. Ik zoog alles wat Tariq en Siets me vertelden in me op. Hun ervaringen met permacultuur, wat ze in de korte tijd dat ze daar woonden hadden geleerd door simpelweg dingen te proberen. En ik had nu de dagindeling waar ik zo vaak over had gefantaseerd: 's ochtends fysiek werk in de buitenlucht en 's middags aan de schrijf. Dat gebeurde overigens ook in de buitenlucht. Ik had mijn eigen 'kantoortuin'.

Elke middag na de lunch nam ik me voor om nu eens flink aan het acquireren te slaan en mijn eerste tekstklus als digitale nomade binnen te slepen. De opdrachten die ik in Nederland had gedaan waren altijd losse opdrachten geweest. En eerlijk is eerlijk, ik had ook een aantal dingen gedaan die niet op afstand hadden gekund. Trainingen in het gebruik van verhalen vertellen op het werk. Het leverde geld op en ik vond het leuk om te doen, dus ik had geen nee gezegd. Maar hier in mijn korte broek op het platteland van Galicië had ik niks aan die ervaring.

Ik had een paar keer bijna beet. Zo kwam er een klus langs die op mijn lijf geschreven was. Een provincie zocht een redacteur die juridische teksten op een begrijpelijke manier kon herschrijven. Kat in het bakkie. Ik mailde wat heen en weer met iemand met wie ik 150 gezamenlijke LinkedIn-contacten deelde. Maar ze kwam terug met de mededeling dat haar leidinggevende iemand wilde die eerst even langs kon komen op kantoor. Om kennis te

maken. Dat gebeurde me nog een keer. En nog een keer. Toen ik nog vanuit mijn Amsterdamse appartement werkte, had ik met de meeste opdrachtgevers alleen telefonisch en digitaal contact gehad. Maar het feit dat ik nu 1.800 kilometer verderop zat, schrok af.

Ik werd ook benaderd door een bedrijf dat een maatschappelijk jaarverslag had gemaakt. Of ik een offerte kon uitbrengen voor de eindredactie ervan. Het verslag was één grote schaamlap. In de inleiding schreef de directeur dat tegenwoordig ieder zichzelf respecterend bedrijf een maatschappelijk jaarverslag had, dus vandaar zij nu ook eentje. Het voelde niet lekker om aan deze poppenkast mee te werken. Maar ja, geld. Met de manier van leven die ik nu had, zou ik met deze ene klus met gemak weer twee maanden vooruit kunnen. En dus schreef ik een offerte. Na een week kwam het antwoord dat de directeur het bij nader inzien toch niet nodig vond om er nog een eindredacteur aan te laten werken.

En dus besteedde ik mijn middagen aan bloggen en aan het optekenen van mijn gedachten en ervaringen. Mijn hoofd was vol van wat ik bij Tariq en Siets leerde en zag. Ik begon te lezen over permacultuur, na te denken over hoe ik de dingen zelf zou aanpakken. De Nederlandse wereld van opdrachtgevers, kantoren, acquisitie en netwerken was heel ver weg. Bovendien werkte dat idee van een halve dag vrijwilligen en een halve dag schrijven in de praktijk toch anders. Ik was dáár. Ik wilde dingen zien. Ging op mijn vrije dagen steden in de omgeving bekijken. Of in mijn vrije uren in de middag wandelen met de honden. Zwemmen in het stuwmeer waar Tariq en Siets aan woonden. Verder moest de was gedaan, kookte ik 's avonds voor mezelf en las ik ook nog weleens een boek.

En ik was hele middagen kwijt aan het vinden van een nieuw Workaway-adres. Ik had bedacht dat het allemaal spontaner moest. Niet meer drie maanden vooruit plannen. Lekker een beetje loslaten en met de dag leven.

Hartstikke leuk. Vanuit Tariq en Siets zou ik naar Santiago de Compostella gaan, waar ik een paar dagen met mijn ouders zou doorbrengen. Vervolgens met een binnenlandse vlucht naar Valencia voor een paar dagen op stap met een goede vriend. En dan was het 26 oktober en had ik niets meer op de planning staan. Dat was over tweeënhalve week.

Koortsachtig zocht ik naar een nieuw adres om te vrijwilligen, ergens in de buurt van Valencia. Urenlang scrolde ik door profielen op een site die ik ooit een snoepwinkel had gevonden. Ik schreef vijftien verschillende hosts aan. Vier keer kreeg ik als antwoord 'geen plek', tien keer kreeg ik helemaal geen antwoord en één keer: *Ik denk dat het wel kan, ik laat je drie dagen geleden meer weten*.

En ondertussen tergde ik mezelf met allerlei existentiële vraagstukken. Sloeg het ergens op wat ik aan het doen was? Zat ik op de goede weg? Moest ik de koers bijstellen? Was het allemaal al aan het mislukken? Ik schoot geen moer op met mijn Spaans en mijn leven als digitale nomade was een farce. Tariq en Siets gingen een paar dagen weg en ik mocht op de finca passen en voor de paarden, de honden en de katten zorgen. Ik was inmiddels drie maanden van huis en die paar dagen eenzaamheid leken me een goed moment voor een stevige evaluatie met mijn Raad van Toezicht. Ik belde ze stuk voor stuk op.

'Joh, ga je nou niet blind staren op acquisitie op afstand. Je netwerk weet toch dat je tekstschrijver bent? Richt je op alle dingen dáár.'

'Wat? Geef je daar elke maand wel een paar honderd euro uit? Dat kan écht niet hoor! Straks zit je tot over je oren in de schulden.'

'Hé, je hebt het hartstikke naar je zin hè? Goed zo, ga zo verder!'

En dat was dat. Waar ze me door de mangel haalden als ik dacht dat het allemaal wel lekker ging, hielden ze me nu ik aan alles was gaan twijfelen een heel andere spiegel voor. Het was waar. Ik vond mijn nieuwe leven heerlijk. De hele dag buiten bezig, dieren om me heen, elke dag in korte broek, ik leerde van alles en mijn

enige ballast was een rugzak. Ik was zo vrij als een vogel. En als alles in één keer zou lukken, was er natuurlijk ook niks meer aan.

Van de zeventien hosts die ik schreef was er niet eentje die me voor 11 november kon gebruiken. Vanaf die datum kon ik bij een Workaway-adres op het eiland Mallorca terecht en daarna nog eentje in de buurt van Granada. De tijd begon te dringen. Vanaf 26 oktober zou ik dakloos zijn in Valencia. Tijd voor plan B. Ik besloot van de nood een deugd te maken en twee weken Spaanse les te gaan volgen. En ik timmerde mijn agenda voor de maanden daarna helemaal dicht. Het was half oktober en ik wist tot 8 januari van dag tot dag precies waar ik zou zijn. Lekker spontaan.

Het waren nogal wat omzwervingen. Na Valencia zou ik oversteken naar Mallorca, dan weer terug naar het vasteland in de buurt van Granada en vervolgens via Málaga naar Amsterdam en dan door naar Barcelona. Ik was in de veronderstelling geweest dat ik vanaf Valencia met de boot naar Mallorca kon. Het lag er immers tegenover. Maar dan moest ik eerst 350 kilometer noordelijker naar Barcelona afreizen en dan zeven uur met een veerboot. Het werd vliegen dus. Het vervelende is dat als je naar een eiland reist, je er ook weer vanaf moet. Een Workaway van twee weken op Mallorca kostte me op deze manier twee vluchten. Het ging helemaal mis met mijn ecologische voetafdruk. Vijf vluchten in acht weken tijd, waarvan drie binnenlandse vluchten. Ik vliegschaamde me kapot.

De bestemming Mallorca zat erbij als de operaplaat van Herman Finkers. Een klassieker.

'We hebben wat voor jullie meegebracht.'

'Ach wat origineel, een operaplaat.'

'Ja, we wisten dat jullie niet van opera hielden, dus deze hebben jullie vast nog niet.'

Ik had in mijn leven aardig wat van Spanje gezien, maar Mallorca altijd vermeden. Het leek me een saai, overbevolkt vakantie-eiland. Dus deze keer dacht ik: ik laat me verrassen. En ik had er een perfect adres gevonden, buiten de drukke toeristengebie-

den. Een mevrouw van tegen de zestig die alleen woonde. Ze vroeg hulp met 'outdoor tasks'. Hout hakken, zorgen voor de kippen, onkruid wieden en wandelen met de hond werden er als voorbeelden genoemd. Perfect. Een vrouw die alleen leefde op het platteland. Dat wilde ik ook, dus daar kon ik vast wat van leren. Lekker rustig ook. En dan ondertussen een beetje buiten iets met bomen, dieren en planten doen.

Ik had me niet meer kunnen vergissen.

Het vliegtuig vloog laag over het eiland. Ik zag de kustlijn, een bergketen, wegen en dorpjes. Er ging een avonturiersgolfje door mijn buik. Onontgonnen land! Ik had twee weken om dat allemaal te ontdekken. Leve een zwervend bestaan. Toen ik het juiste huis had gevonden, werd ik bij het hek begroet door een wild enthousiaste mix van een Duitse herder en een border collie. Verderop zag ik vijf mensen op het terras zitten. En een peuter. Ik had een mevrouw alleen verwacht en voelde een lichte introvertenpaniek. Ik kreeg een glas wijn en mocht plaatsnemen op een zonnebed. Ik lette niet op en ging op het uiteinde zitten waardoor het bed omhoog kiepte. Dat was mijn introductie.

De groep wildvreemde mensen vroeg naar mijn naam. ('Zoiets als Monica, maar dan met een L,' zei ik.) Daarna ging het gesprek verder. Ik verstond er geen reet van. Na een tijdje goed luisteren, merkte ik dat ze drie talen door elkaar spraken. Spaans, Frans en iets dat ik later thuisbracht als Catalaans. Ik richtte mijn aandacht op de hond.

Toen het gezelschap opstond om afscheid te nemen, dacht ik dat nu iedereen wel weg zou gaan en ik kennis kon maken met mijn gastvrouw. Maar er gingen maar twee mensen weg. Mevrouw bleek niet alleen te wonen. Haar dochter en kleindochter woonden bij haar in, en dochter had ook nog een vriendin uit Madrid te logeren. En dochter bleek terminaal ziek.

Mijn gastvrouw was niet zo'n ochtendmens, maar ik mocht vroeg opstaan als ik dat wilde en dan alvast de hond uitlaten, het kippenhok schoonmaken en ontbijt voor mezelf klaarmaken. Op

mijn ochtendwandeling kreeg ik een eerste indruk van Mallorca. Het landschap was wat eentonig en verrommeld. Vlak, droog en veel olijfbomen. Toen ik terugkwam, trof ik mijn gastvrouw in haar ochtendjas met een peuter op de arm. Dochter en vriendin lagen nog in bed. 'Begin maar vast met de afwas,' zei ze. Het piepkleine aanrecht stond vol met achteloos gestapelde pannen, borden, kopjes, plastic bakjes en allerlei keukengerei. De rest van de vaat stond op een kleine, houten tafel tussen verse groente, fruit, peulvruchten en een papieren zak met havermout en verschillende voedingsmiddelen die ik niet thuis kon brengen. Na de afwas mocht ik de badkamer schoonmaken, de was ophangen, vlekken uit een tapijt schrobben en de vloer vegen. Ik bleek aangesteld als huishoudster.

Het leven speelde zich af in een krappe woonkamer. Overal lagen tapijten en kleedjes gedrapeerd. Er stond een stoel, een kleine bank, een lage, ronde tafel en her en der lagen kussens op de grond. De vloer was bezaaid met speelgoed en verspreid door de wat bedompte kamer stonden gebruikte kopjes, schaaltjes en borden. Moeder en dochter werkten allebei niet. Moeder was met haar kleinkind in de weer en dochter met zichzelf. Ze bleken haar ziekte te bestrijden met alternatieve therapieën en een macrobiotisch dieet. Dochter was de hele dag bezig met het koken van prakjes met exotische ingrediënten. Daar at ze dan een paar hapjes van en de rest belandde in de koelkast. De afwas liet ze aan mij over. Verder deed dochter in de tuin haar yoga-oefeningen, naakt.

Negen maanden later zou ze overlijden.

Ik had met dit chaotische, triestige gezin te doen. Maar ik voelde me tegelijkertijd nogal belazerd. Dit waren helemaal geen 'outdoor tasks' en dat mevrouw haar dochter en kleindochter in huis had genomen, had ze wel even op haar Workaway-profiel mogen vertellen. We waren geen match. Ik paste daar niet. En weer voelde ik me Assepoester. Terwijl ik op mijn knieën de vloer schrobde, stond moeder met haar kleinkind op de arm aanwijzingen te geven. 'Daar heb je nog een hoekje gemist.' Ik heb overwo-

gen om weg te gaan, maar waar kon ik heen? Mijn vlucht naar Granada was al geboekt. De enige optie die ik had, was een vakantieverblijf zoeken op een duur vakantie-eiland waar ik zelf nooit mijn vakantie door zou willen brengen. Ik besloot mijn tijd uit te zitten. Het waren maar twee weken.

Bij de gemeente Amsterdam had ik van Frank geleerd om – hoe slecht een conferentie of bijeenkomst ook was – altijd te zoeken naar de positieve dingen. Je kon overal wat uit halen, als je je aandacht er maar op richtte. Nu ik had besloten te blijven leek me dat een mooie oefening.

Ik kwam op dit:

– Moeder en dochter spraken Spaans met mij. Dat is altijd nuttig.
– Ze hadden hun eigenaardigheden, maar ze waren ook aardig en gastvrij. Toen vrienden paella kwamen eten, hadden ze die speciaal voor mij vegetarisch gemaakt.
– Ik had veel plezier met de enthousiaste, jonge hond des huizes. We maakten steeds langere wandelingen.
– Mijn dieet was heel gezond, zonder dat ik zelf hoefde te koken. Ik at elke dag de macrobiotische kliekjes die dochter in de koelkast achterliet.
– Mallorca bleek inderdaad een operaplaat. Dat het zo anders was dan de plekken die ik zelf zou uitkiezen, maakte het eiland interessant.

Halverwege mijn verblijf had ik twee dagen vrij. Ik wilde niets liever dan weg uit dat kleine huis met die beklemmende sfeer. Ik reisde naar Sóller, in het Tramuntana-gebergte. En dat gebergte bleek mooi. Vanaf Sóller liep ik over een oude wandelroute naar Port de Sóller, een havenstadje aan de westkust van Mallorca. Het deed in november wat verlopen aan, maar ik had een kamer met balkon aan zee. Daar ben ik straal gelukkig gaan zitten wezen met een fles wijn. Het leek wel vakantie. De volgende dag moest ik natuurlijk weer terug, maar ik was nu over de helft en de pauze had me goed gedaan.

En nee, ik kwam niet toe aan schrijfklussen. De enige verbinding met het internet werkte via een kabel die in de woonkamer lag. En probeer in die ruimte maar eens iets gedaan te krijgen. Zelfs bloggen lukte nauwelijks. Ik begon een keer om vijf uur 's middags aan een blogje en om elf uur 's avonds was ie af. Tussendoor had ik boekjes voorgelezen aan een tweejarige, de afwas gedaan, de hond een keer of wat uit de keuken gestuurd, een jamsessie gedaan (dochter en ik op de djembé, moeder met castagnetten en tweejarige er kraaiend doorheen), soep opgewarmd, gegeten, afgeruimd, een tweejarige op het potje gezet en de hond eten gegeven.

Op mijn laatste volle dag vertrok moeder in de loop van de ochtend met de mededeling dat ze die avond niet voor elf uur thuis zou zijn. Voor vertrek somde ze mijn taken voor die dag op, waar ik zelf aantekeningen van moest maken. Zestien dingen. Van het schoonmaken van de propvolle koelkast tot het schrobben van de pan waar de dag ervoor paella in was gemaakt. Twee uur later kwam dochter thuis van een onderzoek in het ziekenhuis, samen met twee vriendinnen. Met veel gegiebel begonnen ze haar auto vol te laden met proviand, flessen met drinken, strandspullen, maar ook slaapzakken en kussens. Het was duidelijk: dochter zou vanavond niet thuiskomen. En ik had het sterke vermoeden dat moeder van niets wist.

Ik wilde weg.

Moeder zou me de volgende dag om halfacht 's ochtends naar het dichtstbijzijnde dorp brengen waar openbaar vervoer kwam naar de luchthaven. Bus missen betekende vliegtuig missen. En ik had moeder nog nooit voor halftien uit bed gezien. De bedoeling was dat dochter dan even op haar eigen kind zou passen. Maar dochter was er helemaal niet.

Ik raasde door mijn to-dolijst en deed twaalf van de zestien dingen. Toen pakte ik mijn spullen in, gaf de hond te eten, stuurde een appje naar mijn gastvrouw dat ik die avond al zou vertrekken en liep naar de dichtstbijzijnde bushalte waar om halfzeven 's avonds nog één bus ging naar Palma de Mallorca, de hoofdstad.

Ik stond in het aardedonker langs een kaarsrechte weg te proberen om de koplampen van auto's te onderscheiden van de koplampen van een minibus. Het werd kwart voor zeven. Ik controleerde vier keer achter elkaar de bustijden op mijn telefoon. En daar kwam de bus. *Madre mía.* Ik checkte in bij een hostel, werkte een niet zo heel macrobiotische zak chips naar binnen en kroop op mijn plank. Ik schoof het gordijntje dicht en staarde met mijn handen onder mijn hoofd naar het plafond, zo'n veertig centimeter boven me. Nog gelukkiger dan op dat balkon met uitzicht op zee. *Madre mía*, wat een opluchting.

Dit soort ervaringen zijn natuurlijk helemaal niet erg. Zeker niet als het maar twee weken is in een zwerfperiode die zo lang mag duren als ik zelf wil. Maar ik werd me wel steeds bewuster van het lastigste deel van deze manier van leven: het altijd maar onderdeel zijn van het huishouden van een ander. Je continu moeten aanpassen aan hoe andere mensen de dagelijkse dingen doen.

Voordat ik naar Mallorca ging, had ik in Valencia twee weken Spaans geleerd. Ik verbleef daar in een kamer in een studentenhuis. Het was een verademing geweest om mijn eigen boodschappen te mogen doen, zelf te bepalen wat ik zou koken en 's avonds helemaal alleen op mijn kamer te kunnen zitten.

Ik besefte dat ik als introvert eigenlijk ongeschikt was voor deze manier van leven. Of dat het op zijn minst veel van me vroeg.

Even iets over introvert zijn, want daar zijn nogal eens wat misverstanden over. Het is geen synoniem van verlegen zijn. Introvert zijn betekent simpelweg dat je je batterij pas weer kunt opladen als je alleen bent. Terwijl extraverten juist energie krijgen van gezelschap. Het betekent ook niet dat wij niet sociaal zijn of nooit mensen om ons heen willen. Dat willen we wel. Maar wel gedoseerd, het liefst (heel) kleine gezelschappen en daar willen we dan betekenisvolle gesprekken mee. De gemiddelde introvert is heel slecht in koetjes en kalfjes en heeft er ook een hekel aan. Mijn ideale sociale leven bestaat uit een paar uur bijpraten met een goede vriend of vriendin, liefst met goed bier, en

daarna weer alleen naar huis. Als ik zou moeten kiezen tussen hele dagen alleen zijn of hele dagen mensen om me heen, dan zou het zonder meer de eerste optie zijn.

Maar ik ging na Mallorca meteen door naar het volgende Workaway adres. Mijn laatste voordat ik een weekje op vakantie zou gaan in Amsterdam, om mijn ouders en vrienden te zien en mijn zomergarderobe in te ruilen voor wat winterkleren.

In de bergen van Andalusië, niet al te ver van Granada, hadden Javier en Rosalia op 1.500 meter hoogte hun paradijsje gebouwd. Javier was timmerman en hij richtte zich volledig op het hergebruik van oude materialen. Op het terrein stond een boomhut die ze verhuurden waar wel twaalf verschillende houtsoorten in waren verwerkt. Ik herkende deuren, luiken en onderdelen van oude kasten. Hij vond bijna al zijn materiaal langs de weg. Javier kon zich enorm opwinden over hoe makkelijk mensen hun spullen weggooiden en maar weer wat nieuws kochten als ze ergens op uitgekeken waren geraakt.

Werken met oude materialen is arbeidsintensief en het vraagt het nodige van je creativiteit. Ik mocht Javier een klein beetje helpen in zijn werkplaats, die ook is gebouwd van gerecycled materiaal. Hij had ergens panelen van kastdeuren gevonden. Van onder tot boven zat op elke deur een metalen sluiting; de schroeven verroest en onder een stevige laag verf. Javier liet me zien hoe ik de verf met een schroevendraaier en een hamer van de schroeven af kon bikken. Daarna hoefde ik ze alleen nog maar los te draaien en de panelen schoon te maken zodat ze gereed waren voor verdere bewerking. Over de eerste deur deed ik een halfuur en bij de tweede deur had ik na drie kwartier de laatste twee kapotgedraaide schroeven er nog steeds niet uit. Nou lag dat zonder meer aan het feit dat ik alleen goed was in het geven van strategische communicatie-adviezen en workshops storytelling, maar ik zag wel hoeveel werk je eraan had.

Ik had bij Javier en Rosalia een vergelijkbare ervaring als bij Tariq en Siets. Dit was wat ik voor ogen had gehad toen ik be-

sloot om eerst eens heel veel over deze manier van leven te gaan leren van andere mensen. En de beste leerschool is de praktijk. Ik ondervond op beide plekken bijvoorbeeld hoe essentieel een gezond en sterk lijf is. Bijna alles komt neer op je eigen arbeid. Die is gratis en oneindig voorradig, zolang je maar goed voor jezelf zorgt.

Van de ene kant heb je met dit leven nog maar heel weinig deadlines en stress, van de andere kant is het werk nooit af. En als je even verslapt, dan mislukken er dingen. Let je een week niet op je koolplanten, dan zitten ze onder de rupsen. Begin je niet op tijd aan je houtvoorraad, dan ga je de winter in met ongedroogd hout. Ik werd me zowel in Galicië als in Andalusië heel bewust van hoeveel werk alles vraagt.

In Andalusië stonden er prachtige walnootbomen op het terrein. Toen het tijd voor de oogst was, hebben ze elke dag aan de boom staan schudden en geraapt wat eruit kwam vallen of al op de grond lag. Walnoten beschimmelen op de grond snel. Maar ze zijn niet allemaal tegelijk rijp en aan onrijpe noten heb je ook niks. En dus maak je er een paar weken lang een routine van om elke dag te schudden en te rapen. Na het rapen moet je ze meteen wassen en dan te drogen leggen. Dat was allemaal al gebeurd toen ik aankwam. Wat restte was het bij elkaar harken van de bladeren van de walnootbomen en ze op een grote hoop verbranden. Noodzakelijk omdat de bomen op een plek stonden waar ook gasten liepen. En die zouden zomaar kunnen struikelen over een steen of een tak die verborgen lag onder de bladeren, of uitglijden over de bladeren als het zou gaan regenen.

Dagelijks genoot ik van verse walnoten van eigen land. Maar zelfs dat genieten was nog wel even een werkje. Die dingen moesten natuurlijk eerst nog gekraakt worden en uit hun schaal gepulkt. En daarna moesten de schalen naar de composthoop. Voor iemand die gewend was dat walnoten in een plastic bakje zaten dat je kocht in de supermarkt, ging er een wereld open.

Ik had een fijne tijd bij Javier en Rosalia. Ik zorgde opnieuw

voor kippen, maar deed bijvoorbeeld ook dagelijks het was- en strijkwerk van het beddengoed voor de gasten. En zo leerde ik om lakens altijd te controleren op spermavlekken en hoe ik die kon verwijderen. Heel handig voor als ik zelf gasten wilde gaan ontvangen.

Het enige jammere was hun elf maanden oude Spaanse mastiff. Nou ja, misschien niet die hond zelf, maar mijn relatie met hem. Of het gebrek daaraan. Hoewel nog niet helemaal uitgegroeid, was het al tachtig kilo hond en zo speels als wat. Een heel leuk spelletje was om mij in mijn arm te bijten. Hij liet mijn arm er overigens wel aan zitten, want anders had je de volgende keer niks meer om mee te spelen. Zodra zijn baasjes even uit de buurt waren, kwam hij enthousiast op me af stormen. Ik had geleerd om heel hard 'no!' te schreeuwen, maar daar moest natuurlijk wel enige dominantie in doorklinken, in plaats van een hoog en paniekerig 'nooo!'. Op mijn wandeltochten over het Franse platteland had ik angst voor boerderijhonden ontwikkeld. En het punt is dat als je die angst eenmaal hebt, hij steeds wordt bevestigd. Want zo'n hond heeft dat uitstekend door. Ik was dus de enige met wie deze Spaanse mastiff zijn bijtspelletje deed.

Het oorspronkelijke plan was altijd dat er op Finca Lonica een hond zou komen. Want ja, vrouw alleen, platteland, waakhond. Maar een alarminstallatie kon misschien ook wel.

Na een week vakantie in Amsterdam kwam ik in Catalonië terecht. Het was eigenlijk een uitstapje, want ik wist van tevoren al dat ik op dit Workaway-adres weinig zou leren dat van pas kwam voor als ik me later zelf ergens zou vestigen. Maar ik had er de tijd voor en niet alles in het leven hoeft nuttig te zijn. Ik ging drie weken werken bij een echtpaar dat illegaal 27 katten opving in hun eigen huis. Het klonk als een paradijs voor een kattenvrouwtje zoals ik. De eerste avond toen ik wilde gaan slapen, trof ik er vijf op mijn bed aan. Ik wurmde me er in een S-vorm tussen.

Ik had een luizenleventje tussen de katten. De ochtend bestond uit schoonmaakwerk. Onder meer de zeventien kattenbakken en

een stuk of vijftig etensbakjes. Meestal was ik voor twaalf uur klaar. Dan was ik vrij. Dan had ik natuurlijk eindelijk eens serieus aan acquisitie kunnen gaan doen en een nieuwe poging doen om mijn tekstbureau weer leven in te blazen. Er was geen enkel excuus. Ik had op mijn eigen kamer een bureau en een verwarming. Het was een kwestie van een kop thee zetten en de deur achter me dichttrekken. Maar ik deed het niet.

's Middags na de lunch ging ik vaak met een van de honden het grote bos in, vlak bij het huis. Op mijn wandelingen begon ik na te denken over mijn vervolgstappen. Het was inmiddels eind december en ik was bijna een halfjaar aan het zwerven. Wat werd het plan voor 2018? Ik wist het niet meer zo goed. Nou ja, twee dingen wist ik wel. Ik was klaar met het inwonen bij andere mensen en ik wilde terug naar Asturië.

Vanaf de allereerste keer dat ik er kwam – in de zomer van 2015 – was ik verliefd geworden op deze Noord-Spaanse provincie. En ik ben niet de enige die dit overkomt. Het toerismebureau verkoopt de provincie als 'El Paraíso Natural'. Vrij vertaald: het groene paradijs. Ik viel in eerste instantie voor de ruige Asturiaanse kust. Die is van een onbeschrijflijke schoonheid. Vlak daarachter beginnen de bergen. En misschien is dat nog wel het allermooist: je hebt ze in Asturië allebei, de bergen en de kust. Verder is Asturië nou niet bepaald volgebouwd en files kennen ze er ook niet. Er wonen ruim een miljoen mensen op een oppervlakte die vier keer zo klein is als Nederland. En van die mensen woont meer dan de helft in een van de drie steden, die als een driehoek een soort Asturiaanse randstad vormen.

Alleen in de augustusmaand, de maanden daaromheen en bijvoorbeeld de week voor Pasen is het druk in Asturië. Dan komt de rest van Spanje er massaal vakantie vieren. Uit een onderzoek van Electomania uit 2018 blijkt dat Asturië onder Spanjaarden de meest geliefde regio van het land is.[5] Veel mensen waarderen

5 http://electomania.es/epintracomunitario/.

de natuur, het lekkere eten en de vriendelijkheid van de Asturianen. De cultuur in het noorden van Spanje is anders dan in het mediterrane zuiden. Ingetogener. 'Doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg' had best een Asturiaanse uitdrukking kunnen zijn. Heel geschikt voor een introvert dus. Het is anders dan het Spanje dat de meeste mensen kennen. Noordelijker, met Keltische invloeden in plaats van Moorse. Volgens de overlevering werden de Moren gestopt door Don Pelayo, de grote held van Asturias. Met de slag bij Covadonga (nu een bedevaartsoord) begon de Reconquista, de herovering van Spanje.

Ik had slechts één aarzeling: het weer. Bij Spanje denk je aan warmte en de zon. Dat is geen typisch Asturiaans weer. Ja, het gebeurt weleens, maar je weet nooit wanneer het warm en zonnig is. Het regent er iets meer dan in Nederland en het is er gemiddeld door het jaar heen slechts twee graden warmer. En wisselvallig is een Asturiaans woord, daar ben ik van overtuigd. Er zijn dagen dat je met je zwembroek en je regenjas op pad gaat en ze allebei nodig hebt. Ik had me een buitenleven voorgesteld, het liefst in korte broek. Het idee dat ik straks nog steeds regelmatig op kille, grijze dagen binnen zou moeten zitten, stond me tegen. Sommige mensen verklaarden me zelfs voor gek: dan ga je naar Spanje emigreren en dan kies je voor precies een stukje waar het altijd regent?

Maar er zit een andere kant aan de afwijkende weersituatie in het noorden van Spanje. Klimaatverandering. Het zuiden van Spanje is aan het veranderen in een gortdroge oven. In de zomermaanden kun je er op veel dagen overdag nauwelijks meer iets doen. En als je zelf groente wilt verbouwen, dan heb je water nodig. En een enigszins gematigd klimaat. Sowieso heb je water nodig om ergens te kunnen leven. Misschien was Asturië gezien de onheilspellende toekomst van de aarde zo gek nog niet. Zelfs daar begon het al duidelijk droger te worden. Zie de zomer zonder water in het Ezelparadijs. En is het niet saai om te leven in een gebied met nauwelijks seizoenen? Zonder herfstige november-

stormen, zonder bevroren dauw op het gras en 's avonds lekker warm bij de kachel? Hoe fijn is het als het gras groen is, in plaats van geel?

Om helemaal zeker te zijn van mijn zaak had ik besloten om al Workawayend nog een rondje door Spanje te maken. Ik was inmiddels – naast Asturië – in Baskenland, Cantabrië, Galicië, Valencia, de Balearen, Andalusië en Catalonië geweest, los van de talrijke vakanties en stedentrips die ik eerder door heel Spanje had gedaan. Diep in mijn hart wist ik best dat dit Workawayrondje door Spanje in dat opzicht overbodig was geweest, maar ik hing nogal aan mijn zekerheden. En ik vond dat je, als je wilde emigreren, wel zeker van je zaak moest zijn.

Toen ik eenmaal in Catalonië was aangekomen, verlangde ik naar Asturië. Ik besloot ieder geval om alvast een treinticket van Barcelona naar Gijón te boeken, de grootste stad van Asturië, pal aan de kust. Een treinrit van twaalf uur, die ik zag als boetedoening voor al dat gevlieg. Daarna begon ik – liggend op mijn bed, omringd door katten – te bedenken waar ik stond, wat ik wilde en of het allemaal nog ergens naartoe ging.

Ik geloof dat ik op dat moment al niet meer twijfelde aan emigreren. Maar dan wel ergens in de toekomst of zo. Ik had nog steeds wat last van koudwatervrees. Zolang ik als vrijwilliger rondtrok, kon ik me comfortabel wentelen in het idee dat ik elk moment terug kon naar mijn Amsterdamse appartement. Niet dat ik dat wilde, maar het kon wel. Alles was tot nu toe tijdelijk en vluchtig geweest, zonder consequenties. Het oorspronkelijke plan was om een jaar te gaan zwerven en er was pas een halfjaar om. Maar dat plan moest ik nu aanpassen. Het leven in het huishouden van een ander vroeg simpelweg te veel van me. Ik heb nog wel even gezocht naar een nieuw Workaway-adres in Asturië, maar de lat lag inmiddels zo hoog dat ik niks vond dat me geschikt leek. Ik schreef halfhartig nog wel twee of drie adressen aan, maar was eigenlijk opgelucht dat ik 'geen plek' of helemaal niks meer terug hoorde.

En zo was ik aangekomen bij een punt waarbij het uitstellen van beslissingen eigenlijk niet meer mogelijk was. Ik had een treinticket naar Gijón, plus twee hotelovernachtingen daar. Daarna zou ik even gedag komen zeggen in het Ezelparadijs, maar verder lag het open. Het werd onvermijdelijk hom of kuit. Of ik ging daadwerkelijk op zoek naar een huis in Asturië en mijn emigratie voorbereiden, of ik ging terug naar Amsterdam. Dat kon ook nog hè? Dan had ik opnieuw een fantastische sabbatical gehad en moest ik alleen weer een baan vinden.

Het idee klonk zo onaantrekkelijk dat er maar één beslissing mogelijk was. Mijn zorgeloze zwerftijd was voorbij. Het werd tijd voor de laatste en de engste stap. Tijd om een nieuw leven in een ander land op te gaan bouwen. En om het laatste anker los te laten: mijn fantastische appartement in Amsterdam.

Madre mía.

En dus begon ik vanaf het kattenhuis in Catalonië te zoeken naar een tijdelijk huurappartement in Asturië. Ik had een basis nodig om te beginnen met de huizenjacht en om mijn emigratie voor te bereiden. Plus om eindelijk weer eens geld te gaan verdienen als tekstschrijver. Als digitale nomade was ik definitief mislukt.

Hoofdstuk 15. Emigreren

Zo gaar als een klontje kwam ik op 8 januari 2018 tegen middernacht aan op het treinstation van Gijón. Ik was terug in Asturië, misschien wel voorgoed. Ik voelde iets tussen teleurstelling en berusting. Mijn zwerftocht was voorbij. Voor het eerst kwam ik aan op een plek die ik al kende. En er knaagde iets van twijfel. Deed ik er wel goed aan om te stoppen met Workaway? Had ik het niet te snel opgegeven? Verlangde ik eigenlijk alleen maar naar een eigen appartement, of was ik ook echt toe aan de volgende stap? Ging ik het echt doen?

Hoewel Gijón het imago heeft van een wat saaie industriestad, was ik er een beetje van gaan houden. Misschien is het de ligging pal aan zee, misschien komt het omdat de mensen er minder opgesmukt en gereserveerd zijn dan in Oviedo. Gijón is gewoon Gijón. En nou ja, dat ze er wat fijne biercafés en een nog fijnere bierwinkel hebben helpt ook. Ik mocht van mezelf nog even twee dagen grote stad in mijn eentje doorbrengen voordat ik naar het Ezelparadijs zou gaan. Want het was weer eens een beetje anders gelopen dan ik had bedacht.

Ik had vanuit Catalonië een afspraak gemaakt om een appartement te komen bezichtigen in een prettig plaatsje aan de kust, in de verwachting dat ik daar half januari in zou kunnen trekken. Maar vlak voordat ik in de trein stapte van Barcelona naar Gijón, liet de eigenaresse weten dat ze het inmiddels tot begin maart verhuurd had aan iemand anders. En het had juist zo ideaal geleken. Het bleek niet makkelijk om iets te vinden voor slechts een paar maanden. Dit appartement kostte een schappelijke driehonderd euro per maand, het was volledig gemeubileerd en het lag op een perfecte plek. Tussen het busstation en het treinstation in, maar toch met uitzicht op een weiland met koeien.

Ribadesella is een toeristisch vissersplaatsje met een kleine zesduizend inwoners. Heel aangenaam, met een boulevard en een lang zandstrand. En dus een busstation en een treinstation. Best praktisch als je nog geen auto hebt. Ik besloot het appartement op 10 januari – op weg naar het Ezelparadijs – in ieder geval te bezichtigen. Dan zag ik daarna wel wat ik zou besluiten.

In de deuropening stond een vrouw met krullen, hooguit een paar jaar ouder dan ik. 'You're not Spanish!' was het eerste dat ze tegen me zei. Het was Kerry. De Engelse vrouw die net twintig jaar in Turkije had gewoond en een vriendin van me zou worden. Ze bleek het appartement net vóór mij gehuurd te hebben, omdat ze de winterse kou en natheid niet meer trok in haar oude kampeerbusje. Ze was op zoek naar een stukje land om zich in Asturië te vestigen. We raakten meteen druk aan de praat en wisselden telefoonnummers uit.

In het Ezelparadijs moest ik een besluit nemen over wat ik zou doen. Sowieso dat appartement maar huren en kijken of ik nog iets anders kon vinden voor de komende twee maanden? Toch maar weer op zoek naar een Workaway-adres? Gokken dat ik nog wel ergens een ander appartement kon vinden? Of in januari en februari in het Ezelparadijs blijven en begin maart verhuizen naar Ribadesella? Ik wist het niet zo goed. De keerzijde van dit vrije leven is dat je voortdurend beslissingen moet nemen. Waar ga ik nu naartoe en waarom? En voor hoe lang? Hoe ver van tevoren leg ik me vast? Ik had op dat moment ook nog geen idee voor hoe lang ik een appartement wilde huren. Het enige dat ik wist was dat ik er eind juni sowieso uit moest, want dan zou het toeristenseizoen beginnen. Ik koos uiteindelijk voor de optie om tot begin maart in het Ezelparadijs te blijven en dan te verhuizen naar het appartement in Ribadesella. In eerste instantie voor twee maanden. En zo bracht ik mijn eerste Asturiaanse winter door op de plek die al een beetje mijn tweede thuis was geworden.

Na een week Ezelparadijs was ik terug in Ribadesella voor het tekenen van het huurcontract. Ik had ook een belafspraak met

mijn huurder in Amsterdam. Ze wilde me ergens over spreken. We hadden het afgelopen halfjaar contact gehouden via Whatsapp. Ze stuurde me af en toe foto's van mijn katten om te laten zien dat het nog goed met ze ging. Langzamerhand nam de frequentie van de foto's toe. Op een gegeven moment schreef huurder: *Je mag het aan niemand vertellen, maar ik ben ze leuk gaan vinden*. En een maand later: *Oké, ik heb officieel mijn coming-out gehad. Ik sta bij mijn vrienden te boek als kattenvrouwtje*. Ik moest erom grijnzen. Ik kende de magie van katten al veel langer.

En nu wilde ze me dus spreken.

Op de afgesproken tijd zat ik op een bankje op een klein pleintje in Ribadesella in een waterig zonnetje, met uitzicht op voetballende kinderen en oudere meneren met een krant op het terras. Het was januari en als dit een Asturiaanse winter was, dan ging ik die wel trekken. Een minuut later ging mijn telefoon. Huurder viel met de deur in huis. 'Ik wil je huis kopen!' Ze had een blog van me gelezen waarin ik schreef dat het tijd was geworden om op zoek te gaan naar een huis. En dat ik me mentaal was gaan voorbereiden op een definitief afscheid van Amsterdam. 'Met je katten erbij!'

Madre mía, dit was gewoon emotionele chantage. Ik had geworsteld met de beste oplossing voor mijn twee schuwe meisjes en een betere oplossing dan deze was er niet. Ze waren helemaal gewend aan huurder en werden zelfs een stukje minder schuw. Als huurder mijn huis zou kopen, zou er niets voor ze veranderen. Het was een van de momenten dat ik het gevoel had dat ik geduwd werd. Dat je eigenlijk nog twijfelt en dat er dan iets gebeurt dat je net dat zetje geeft. En het wat zweverige gevoel dat het klopt wat je aan het doen bent. Kom op, spring maar. De goden zijn je gunstig gezind.

Maar ik zei natuurlijk tegen huurder dat ik erover na ging denken. En zij zei natuurlijk dat ze moest gaan rekenen wat ze kon betalen. We hadden allebei nog het nodige om uit te zoeken en te overwegen. Mijn huizenjacht in Asturië moest nog beginnen.

Misschien vond ik wel helemaal niets. Of stuitte ik aan de bureaucratische kant op een enorme showstopper. Of kreeg ik toch nog heimwee. En huurder en ik hadden natuurlijk geen idee of we eruit zouden komen qua prijs; de huizenmarkt in Amsterdam was bizar. Maar inwendig juichten we allebei.

Was er nog angst of twijfel over zoiets definitiefs als het verkopen van mijn huis? Het had zestien jaar geduurd voordat ik eindelijk mijn eigen paleis in mijn geliefde Mokum had gevonden. Al die tijd had ik gewoond in kamertjes en tochtige huurappartementen, waar je met gaskachels stookte voor de mussen. Ik besefte dat ik de stad voor lange tijd niet meer in zou komen. Als het überhaupt ooit weer zou lukken. Met het verkopen van mijn appartement was er geen weg meer terug.

Of wel? Onze gedachten beperken ons soms meer dan de werkelijkheid. Eind maart 2018 was ik even terug in Nederland. Ik was net een paar weken eerder verhuisd naar Ribadesella. Ik liep met een goede vriendin over het strand en vertelde haar over de eerste bouwvallen die ik in Asturië had bekeken. 'Waarom verkoop je je appartement nu niet alvast?' vroeg ze. 'Dan kun je straks snel handelen.' Ik schrok van haar vraag. Op de een of andere manier had ik altijd in mijn hoofd gehad om eerst een geschikte plek in Spanje te vinden en dan pas mijn huis te verkopen. In Amsterdam gingen de appartementen als warme broodjes over de toonbank, dus ik verwachtte dat het zeer snel zou gaan; in tegenstelling tot de huizenmarkt in Asturië waar je als koper alle tijd hebt en huizen gerust vijf tot tien jaar te koop staan.

'Straks vind ik niks dat me geschikt lijkt of wijzigen mijn plannen nog. En dan ben ik dakloos,' legde ik mijn keuze uit.

'Dan ben je een dakloze met een hoop geld op de bank, dat lijkt me niet zo'n probleem,' was het gevatte antwoord terug. 'Als je weer een baan vindt, kom je echt wel weer aan een huis hoor. Zelfs in Amsterdam.'

Er was geen speld tussen te krijgen. Was ik dan toch nog aan het dralen? Mijn appartement verkopen voelde alsof ik de kip

met de gouden eieren zou slachten. Maar het was ook een gouden kip. De overwaarde op dat huis was mijn ticket naar een ander leven. Het was de enige reden waarom ik dacht dat ik het aandurfde om te emigreren zonder vaste inkomstenbron. Mijn plan was om een huis te kopen van minder dan de overwaarde. Dan zou ik hypotheekvrij kunnen wonen en een buffer overhouden. Als ik het daarmee vijf jaar kon uitzingen had ik de tijd om mezelf in Spanje van een klein inkomen te voorzien. De redenatie was simpel: als me dat in vijf jaar niet ging lukken, dan in zes of zeven jaar ook niet. En als het moest kon ik als de bodem in zicht kwam weer terug naar Nederland komen om werk te zoeken. Berooid, maar schuldenvrij.

Het was een plan dat ik een jaar of drie geleden roekeloos had gevonden. Volslagen onverantwoord. Maar nu leek er geen speld meer tussen te krijgen. Eigenlijk was mijn denken al veranderd sinds ik in de zomer van 2015 met een griepje op bed lag in het Ezelparadijs, en het boek *Waanzinnige Plannen* voor de tweede keer las. Wat zou het allerergste zijn dat me zou kunnen overkomen? Dat ik op mijn vijftigste nog steeds zat te ooitdromen. Dat zou echt het allerergste zijn. Veel erger dan ergens halverwege moeten constateren dat mijn plan mislukt was. Ik dacht weer aan de vragen die Bronnie Ware aan mensen had gesteld op hun sterfbed. Ik kon me niet voorstellen dat ik spijt zou krijgen van iets dat ik geprobeerd had. Maar wat als ik tot mijn zeventigste was blijven hangen in een kantoorbaan waar ik weinig voldoening uit haalde? Levend van vakantie naar vakantie? Dan zou ik het gevoel hebben dat ik mijn leven aan me voorbij had laten gaan.

Begrijp me niet verkeerd. Er zijn in Nederland miljoenen mensen die in hun leven ongeveer dit patroon volgen. Ze gaan naar school, doen een opleiding, vinden hun eerste baan, gaan op zichzelf wonen, trouwen, kopen hun eerste huis en krijgen kinderen. En dan volgt meestal een periode van min of meer hetzelfde: kinderen grootbrengen combineren met een carrière, hobby's en een sociaal leven. Als de kinderen het huis uit zijn, komt er misschien

ruimte om een dag minder te gaan werken en uiteindelijk gaan ze met pensioen. Dan hebben ze misschien inmiddels ook kleinkinderen, doen vrijwilligerswerk en komen ze eindelijk meer aan hun hobby's toe. En wellicht maken ze nog een paar mooie reizen. Niks mis mee. Echt helemaal niks mis mee. Mits dat leven je voldoening geeft en je gelukkig maakt. Het opvoeden van kinderen kan – los van grijze haren – heel veel voldoening geven. En er zijn gelukkig veel mensen die gewoon met plezier naar hun werk gaan en zich daar nuttig voelen. Voor andere mensen is een dag minder gaan werken misschien al verandering genoeg.

Dat was bij mij allemaal niet het geval. Ik had geen kinderen om voldoening uit te halen en ik werkte al een dag minder. Natuurlijk scheelde dat. Ik gebruikte de drie dagen per week dat ik vrij was voor alle dingen die ik graag deed. En nam op de koop toe dat ik op mijn vrije dag – en overigens ook op mijn vrije avonden – regelmatig gestoord werd door iets op het werk dat zo 'dringend' was, dat het niet een dag kon wachten. Mijn werktelefoon was altijd in de buurt. En ik checkte regelmatig mijn mail. Want ja, ik had natuurlijk geen 'negen-tot-vijf-mentaliteit'. Zo voelde dat werk als een grote metalen bal waar ik aan vastgeketend zat. Als de olifant die altijd in de kamer stond, hoe hard ik hem ook negeerde. In Nederland 'ben' je je werk. 'Wat doe je?' is een van de eerste vragen die mensen aan elkaar stellen. Dus als je iets bent dat je eigenlijk niet wilt zijn, dan heeft dat een grote impact op je levensgeluk.

Tijd doet er in het leven meer toe dan geld. Tijd is wat ons allemaal gelijk maakt, of je nou rijk of arm bent. In een dag zitten 86.400 seconden. Elke dag dat we leven, krijgen we die cadeau. Niemand krijgt meer of minder. Niemand weet hoeveel dagen er nog volgen en niemand kan secondes bijkopen. Het enige wat we kunnen doen is die 86.400 seconden elke dag zo goed mogelijk besteden. Want als de dag om is, zijn ze sowieso op. Of je ze nou gebruikt hebt of niet. Het besef van de waarde van tijd was een belangrijke reden om mijn leven om te willen gooien en niet te

wachten tot mijn pensioen. Zelfs toen ik had berekend dat ik met wat minder geld uitgeven al op mijn zesenvijftigste zou kunnen stoppen met werken. Dat was op dat moment nog veertien jaar weg. Veertien jaar. Dat zijn 441.504.000 seconden, schrikkeljaren niet meegerekend. Tijd die nooit meer terugkomt.

Maar *madre mía* zeg, daar op het strand werden die mooie gedachten opeens wel heel erg concreet. Er was weinig in te brengen tegen de logica om mijn Amsterdamse appartement alvast te verkopen. Behalve koudwatervrees. Diep in mijn hart wist ik eigenlijk wel dat het tijd was geworden om B te zeggen. Ik had al negen maanden geen baan meer en het nog geen seconde gemist. En Amsterdam was ook niet elke dag in mijn gedachten. Wat ik het meeste miste, waren mijn vrienden op fietsafstand. Dat je gewoon even op donderdag uit je werk langs Brouwerij het IJ gaat. Maar verder was ik eraan toe om de mooiste stad van de wereld over te laten aan de volgende generatie Amsterdammers. Er waren zoveel mensen die stonden te dringen aan de stadspoorten. En ik haalde inmiddels een beetje mijn schouders op over elke dag het Rijksmuseum aan je voeten en weer een kekke 'taproom' erbij.

Maar sjees, het was al die tijd juist zo comfortabel geweest. De wetenschap dat ik zo weer terug kon naar Amsterdam. Dat ik op elk moment nog kon besluiten dat het een heel leuk en avontuurlijk jaar was geweest en dat ik nu gewoon weer een kantoorbaan ging zoeken en pensioen ging opbouwen.

Ik kon een definitieve beslissing nog even rekken. Terug in Asturias lag er een hele rij andere queesten op me te wachten. Ik was inmiddels verhuisd naar een klein huurappartement in Ribadesella. In de zomer een toeristisch oord, in de winter een aangenaam slaapdorpje. Maar het werden niet vier romantische maanden van wonen aan de kust. Ik had in Ribadesella het gevoel dat ik in een tunnel zat waar ik doorheen moest. Ik ging erin als Amsterdammer en moest eruit komen als resident in Spanje. In die tunnel was het ploegen in het donker naar het einde. En onderweg lagen er een stuk of vijf opdrachten:

– Het overwinnen van de Spaanse bureaucratie.
– Werk maken van mijn slapende tekstbureau.
– De aanschaf van mijn allereerste auto en erin leren rijden.
– Het verkopen van mijn huis in Amsterdam.
– Het kopen van een stuk land met een huisje erop in Asturië.

Het gevecht met de Spaanse bureaucratie zorgde voor een overweldigende heimwee naar DigiD. In Spanje is de overheid nog nauwelijks digitaal. Systemen zijn niet gekoppeld en voor bijna alles moet je in hoogst eigen persoon naar een loket. Met een stapel gestempelde en getekende paperassen. Zeker als je nog niet bestaat.

Het bureaucratische deel van emigreren naar Spanje begint met het verkrijgen van een NIE, een fiscaal nummer. Zonder dat nummer begin je niks. Geen nutsvoorzieningen, geen bankrekening, geen auto, geen huis. Ook voor een Spaans mobiele-telefoonabonnement bleek een NIE een vereiste. Er was geen wifi in mijn appartement en met al het uitzoekwerk dat ik had, vlogen mijn schaarse Nederlandse MB's erdoorheen.

Wat ik tot dusverre wist is dat je dat nummer kunt aanvragen bij een van de twee buitenlandafdelingen van de Nationale Politie in Asturië, de *extranjería*; met een ingevuld formulier en een stapeltje gestempelde papieren. Het verhaal deed de ronde dat ze in Gijón minder streng waren dan in Oviedo. Vanaf dat punt liepen de verhalen uiteen. Het zit ongeveer zo: er zijn in Spanje wel regels en die liggen ook wel vast in een wet, maar ze laten vaak nogal wat ruimte over voor interpretatie. Die interpretatie verschilt per loket en per ambtenaar. En misschien scheelt het ook nog wel hoe die ambtenaar de afgelopen nacht geslapen heeft. Daarbij komt het nog regelmatig voor dat een overheidsinstantie zijn eigen regels niet kent. Zo moest ik bijvoorbeeld de mevrouw achter het loket van de Spaanse verkeersdienst – die onder meer de rijbewijzen uitgeeft – uitleggen dat mijn Nederlandse rijbewijs gewoon in Spanje geldig bleef tot de verloopdatum.

Voor het verkrijgen van een NIE-nummer moet je een reden

opgeven. Bijvoorbeeld de aanschaf van een auto of van een huis. Een van de verhalen die de ronde deed, was dat je van die intentie een bewijs moest meenemen. Een andere buitenlander gaf me de volgende tip: doe net alsof je een auto wilt gaan kopen. Loop een garagebedrijf binnen, zeg dat je misschien ooit bij hen wel een auto wilt gaan kopen, maar nu nog niet. En dat je van hen graag een briefje met stempel en handtekening wilt waarop staat dat je bij hen een auto gaat kopen. 'Als de eerste garage nee zegt, probeer je gewoon de volgende. En anders schuif je een biljet van twintig euro over de toonbank of zo.'

'Welnee,' zei Kerry, die me net voor was gegaan. 'Zeg gewoon dat je land wilt kopen. En doe een beetje dommig. Vraag of ze je willen helpen met het aankruisen van de juiste vakjes.' Zo was Kerry aan haar NIE-nummer gekomen. 'En pas op voor de grumpy lady.'

Ik besloot het erop te wagen en toog met alle papieren die ik had naar het politiebureau in Gijón. Daar aangekomen moest ik nodig plassen. Ik had er een reis van anderhalf uur op zitten. Ik vroeg aan een meneer in een streng uniform met een knuppel naar het toilet. 'Er is hier geen toilet.' Typische klantvriendelijkheid van de Spaanse overheid. Uit protest ben ik in de bosjes pal naast het politiebureau gaan plassen. Later hoorde ik dat Kerry precies hetzelfde had gedaan. Ik trok een nummertje en ging zitten wachten. Er waren twee loketten. Eentje met een gezellig lachende mevrouw met een paardenstaart. Achter het andere loket zat een streng kijkende mevrouw. Boblijn, zuinige mond, groeven in het gezicht, een leesbril op de punt van haar neus. Grumpy lady.

Het was 50% kans. Na anderhalf uur was ik aan de beurt en het lot stuurde me naar grumpy lady. Ik schoof aan met mijn papierhandel en vertelde dat ik verliefd was geworden op Asturië en me graag wilde vestigen in deze prachtige provincie. En of mevrouw me misschien kon helpen met het verkrijgen van een NIE-nummer. 'Heb je een ingevuld formulier EX15 plus een kopie bij je?'

vroeg ze streng. Het voelde meteen alsof ik op examen moest komen. Ik schoof de papieren haar kant op. 'Paspoort en kopie.' Ik schoof mijn paspoort en een kopie over de balie. Zonder iets te zeggen liep ze met het pakketje weg. Even later kwam ze terug, pakte een bruine dossieromslag en schreef daar mijn naam op. En een nummer. Ik bestond.

Ze stuurde me met een nieuw formulier weg om de leges te betalen. Op het politiebureau kun je niet pinnen. Contant geld accepteren ze ook niet. De bedoeling is dat je naar de dichtstbijzijnde bank gaat, daar de betaling doet en dan met een gestempeld formulier terugkomt, een nieuw nummertje trekt en weer in de rij mag. En dit alles vóór twee uur 's middags, want dan sluit het loket. Dat nummertje trok ik maar alvast voordat ik op zoek ging naar een bank. Een uur later mocht ik voor de tweede keer aanschuiven bij grumpy lady. Ik overhandigde het bewijs van de bank en ik kreeg er een A4'tje voor terug, waarop stond dat de nationale politie me zojuist een NIE-nummer had verschaft. Getekend en gestempeld.

Even een disclaimer voor iedereen die zich ook in Spanje wil vestigen. Dat ik zo makkelijk mijn NIE-nummer kreeg, biedt geen enkele garantie voor jouw procedure. Want jij doet je aanvraag op een ander moment, bij een ander politiebureau en bij een andere ambtenaar.

Hoewel ik er nog een beetje beduusd van was, had ik nog net de tegenwoordigheid van geest om te vragen naar de tweede procedure. Het grote ding: resident worden in Spanje.

Een van de voorwaarden om resident te worden is dat je jezelf moet kunnen onderhouden. Dat is makkelijk als je een arbeidscontract hebt of een pensioen uit Nederland. Maar ik had alleen spaargeld. De strenge mevrouw vertelde me dat ze daarin niet geïnteresseerd waren. 'Er moet elke maand een vast bedrag op een Spaanse bankrekening binnenkomen die op jouw naam staat.'

Ik vroeg hoe hoog dat bedrag moest zijn.

'Genoeg om redelijkerwijs van te kunnen bestaan.'

'Kunt u daar misschien een bedrag bij noemen?' vroeg ik.

De mond van grumpy lady veranderde in een zwijgend streepje.

Volgende vraag dan maar. 'Die verplichte ziektekostenverzekering, mag dat eventueel ook een Nederlandse verzekering zijn?'

'Ik moet de polisvoorwaarden kunnen lezen,' antwoordde grumpy lady.

'Mogen die in het Engels zijn?'

Grumpy lady schaterde het uit. Daarna vertrok haar mond in een grimas. 'Nee, natuurlijk niet.'

Op het bureau buitenland van de nationale politie is er niemand die Engels spreekt.

Die avond had ik toevallig mijn vader aan de lijn. Ik vertelde hem trots dat de eerste bureaucratische horde genomen was, maar dat resident worden in Spanje nog weleens een dingetje kon worden. 'Nou, dan zou ik voorlopig nog maar niet mijn huis verkopen. Straks mag je helemaal niet in Spanje blijven.' Enigszins triomfantelijk zei ik dat er dan niks aan de hand was. Want dan was ik een dakloze met een hoop geld op de bank. Bij mijn vader viel er geen enthousiast kwartje. En ik ging weer twijfelen. Wat nou als mijn hele emigratie spaak liep op resident worden?

Later vroeg ik aan een andere emigrant in Ribadesella hoe hij resident was geworden. Hij zat dicht tegen zijn pensioen aan en overbrugde dat met spaargeld. 'Je moet gewoon drie maanden lang elke maand een vast bedrag van je spaarrekening naar je Spaanse bankrekening overboeken. En daar schrijf je "salaris" bij.' Ik keek hem verbijsterd aan. 'Zo heb ik het gedaan en het werkte.' Ik wist dat dit geen garantie bood dat het bij mij ook zo zou werken. En op deze manier zou het me nog drie maanden kosten voordat ik überhaupt een poging tot resident worden kon wagen.

Zoals ik het met Project Lonica steeds had gedaan, begon ik maar gewoon aan het begin. Dan zag ik wel hoe ver ik kwam. Het eerste wat ik nodig had was een Spaanse bankrekening. Dat is nog geen sinecure, want er zijn heel veel banken waarbij je als niet-resident geen rekening kunt openen. Ik leerde dat je dit so-

wieso niet online moet proberen. Ik toog naar het filiaal van een Spaanse grootbank in Ribadesella. Na anderhalf uur computerschermen en formulieren invullen, printjes en kopietjes maken, overhandigde de bankmeneer me triomfantelijk een stapel papieren met op het eerste blad mijn nieuwe bankrekeningnummer.

'Hoeveel tijd kost het openen van een bankrekening in Nederland?' vroeg bankmeneer.

'Drie minuten.'

De bankmeneer trok zijn gezicht in een pijnlijke grimas. Ik gokte zomaar dat hij zich kapot schaamde dat zijn bank nog in de vorige eeuw was blijven hangen.

Nu moest ik nog een Spaanse ziektekostenverzekering, want – heel gek – mijn Nederlandse ziektekostenverzekering had de polisvoorwaarden niet in het Spaans. Maar daarvoor had ik nog drie maanden de tijd, want ik moest eerst nog een kwartaal lang mezelf elke maand van een maandsalaris voorzien. Ik koos de hoogte van het Spaanse minimumloon en dan een schepje erbovenop. Dat moest vast genoeg zijn 'om redelijkerwijs van te kunnen bestaan'. Niemand die het zeker wist.

Het volgende onderwerp om bij de kladden te pakken was mijn tekstbureau. Het idee was als volgt geweest: als ik straks in Ribadesella zit, dan heb ik zeeën van tijd. Dan ga ik nog een keer flink trekken aan mijn tekstbureau. Al was het maar omdat mijn maandelijkse kosten fors hoger zouden zijn. Na acht maanden van gratis kost en inwoning bij anderen had ik nu weer gewoon huur, een flinke energierekening en ik moest mijn boodschappen zelf betalen. De dag voordat ik naar dat appartement verhuisde ontving ik een offerteverzoek van een potentiële klant. Het was een branche waar ik weinig affiniteit en geen ervaring mee had. Maar hup, gewoon proberen. Ik installeerde me op mijn eerste dag met mijn laptop in een café in Ribadesella, redigeerde een proeftekst en gaf mijn tarief erbij. Nog dezelfde dag kreeg ik antwoord. Ze hadden van iemand anders een betere tekst gekregen en die deed het ook nog voor een lager tarief.

Misschien was het een zegen. Ik maakte de balans op. Sinds mijn vertrek uit Nederland was mijn tekstbureau een zieltogend plantje geweest dat nooit serieuze aandacht had gekregen. Iets dat me energie had gekost en een continu knagend schuldgevoel. Het had al die maanden op de achtergrond gezeurd, zonder dat ik er werk van maakte. Het was tijd om de realiteit onder ogen te zien: dit ging op deze manier niets worden. Er waren twee opties: of ik ging er nu echt (maar dan ook echt) energie in steken, of ik schreef mijn tekstbureau uit bij de KvK.

Ik besloot dat het eerste niet realistisch was. Ik zou een hoop tijd en aandacht nodig hebben voor het voorbereiden van mijn emigratie. De huizenjacht, het regelwerk, het verbeteren van mijn Spaans. En zo kwam er een voorlopig einde aan mijn bestaan als tekstschrijver.

Ik was nu definitief helemaal niets meer. Geen strategisch communicatieadviseur met een goed salaris en dito pensioen en ook geen zelfstandig tekstschrijver. Ik was alleen nog een gelukszoeker. En de enige mogelijke bron van inkomsten die over was gebleven was de verhuur van een vakantiehuisje. Een huisje dat helemaal nog niet bestond. Mijn oude ik had het een horrorscenario gevonden. Geknipt voor een aflevering van *Ik Vertrek*. En ik kon nog gewoon op mijn schreden terugkeren. Ik had nog steeds een huis in Amsterdam en de arbeidsmarkt was gunstig.

Gek genoeg is dat nooit een serieuze overweging geweest. Mijn blik was naar voren gericht. Er was nog niks mislukt. Het enige probleem was dat ik de inkomstenkant nog niet op orde had. Een detail. Ik vond het zeker een zorg, maar niet meer dan dat. Iets dat nog opgelost moest worden.

Ik had de eerste berekeningen gemaakt van mijn kosten voor levensonderhoud als ik hypotheekvrij ging wonen op het Spaanse platteland. Ik kwam uit op ongeveer 750 euro per maand. Het plan was om na de verkoop van mijn Amsterdamse appartement mijn geld in drieën te splitsen. Een deel voor het kopen van een huisje en een stukje land, een deel als buffer voor onderhoud en

andere grote kostenposten en een deel als leefgeld voor de eerste vijf jaar. Dan gaf ik mezelf ruim de kans om me te settelen en om genoeg inkomsten te vergaren om van te leven. Het was een simpele redenering: als ik mezelf na vijf jaar nog niet kon bedruipen, dan na zeven jaar vast ook niet. Als ik na vijf jaar nog steeds te weinig inkomsten zou hebben, werd het tijd om mijn plan als mislukt te beschouwen. Of als mooie episode uit mijn leven die ik nooit had willen missen.

Veranderen kan dus ook als je een angsthaas bent. Als je niet in één keer in het diepe durft te springen, dan begin je simpelweg op een punt dat daar ver vóór ligt. Je verkent het zwembad eerst een keertje vanaf de kant en de volgende keer ga je pootje baden in het ondiepe. Dan koop je zwembandjes, neem je zwemles en daarna ga je nog vijf keer via het trappetje in het water. Vervolgens ga je op je hurken op de rand van het zwembad zitten, vlak bij het trappetje. Vanaf deze laagte durf je je nu in het water te laten vallen. In al die stapjes ben je gewend geraakt aan het water en heb je ontdekt dat je echt niet zinkt en jezelf wel redt. Dat water begint eigenlijk wel heel fijn en vrij te voelen. En je eindigt met bommetje doen.

Dit is hoe het bij mij gegaan is. Ik ben gezekerd en wel vertrokken en onderweg heb ik de ene na de andere zekering losgemaakt. Omdat ik dat zelf wilde. Ik had ook terug kunnen lopen. Maar mijn angst veranderde langzamerhand in zin en nieuwsgierigheid. In Ribadesella was ik op een punt dat ik dacht: wat is het risico nou helemaal? Ik heb vijf jaar de tijd om genoeg inkomstenbronnen te vinden die samen netto ongeveer tienduizend euro per jaar opleveren. En zelfs als me dat niet lukt, dan ben ik nog steeds schuldenvrij. Het zal vast niet heel gemakkelijk worden om tegen mijn vijftigste weer betaald werk en een woning in Nederland te vinden. Maar het is nou ook weer geen Mount Everest die bedwongen moet worden.

En zo kwam het dat ik in de lente van 2018 mijn tekstbureau uitschreef bij de Nederlandse KvK en me volledig ging storten

op mijn nieuwe leven in Noord-Spanje. Pas als ik eenmaal gesetteld was, zou ik me weer gaan richten op geld verdienen.

Het volgende hoofdstuk was mijn allereerste auto. Ik vond autorijden niet leuk, ik vond het eng en er was nooit een reden toe geweest. Ik woonde en werkte in Amsterdam en ik had een fiets. En als ik een keer de stad uit wilde, dan had ik mijn voordeelurenabonnement van de NS. Maar ik wist dat ik op het Spaanse platteland niks aan mijn voordeelurenabonnement ging hebben. En ook niks aan mijn stadsfiets. Je moet behoorlijk stalen zenuwen hebben om je in Asturië als fietser op de openbare weg te wagen. En heel veel versnellingen. Onvermijdelijk onderdeel van Project Lonica was dat ik een auto moest en dat ik erin moest leren rijden. Het klinkt misschien gek, maar dit was een serieuze hobbel. Ik moest over mijn rijangst heen en leren rijden en manoeuvreren op kronkelige bergweggetjes met hellingproefjes all over the place.

Hoewel ik altijd had gedacht dat ik nooit zou leren autorijden en dat ik nooit ontspannen achter het stuur zou zitten, heb ik me hier in de beginfase van Project Lonica niet zo heel druk over gemaakt. Ik dacht: dat zien we dan wel weer. In mijn tijd als Workawayer wentelde ik me in het comfort dat ik die auto nog even voor me uit kon schuiven. En nu was het zover. En dan doe je het dus gewoon, gedreven door iets dat je heel graag wilt. Deze wijsheid had mevrouw Beren-op-de-Weg helaas nog niet, maar zo simpel is het dus.

Ik zou een auto gaan kopen. Denk een buitenlandse vrouw die niks van auto's weet. Kat in het bakkie voor de tweedehands autoverkoper. Ik had geen idee waar te beginnen of wat zo'n auto moest kosten en slechts een vage notie van wat ik wilde. Liefst een goedkope, beetje doorleefde auto waar niet elk krasje of deukje in zou opvallen. Het plan was een bestelautootje, zodat ik ook makkelijk spullen zou kunnen vervoeren. Dat scheen je op het platteland nogal veel te doen.

IJverig speurde ik advertenties af op het internet. Totdat ik hoorde dat het zo helemaal niet werkte. 'Nee joh, je koopt hier

geen auto op het internet. Je zet mannetjes voor je in. Mannetjes die je vertrouwt en die gaan dan op zoek voor je naar een auto.' (Mogen ook vrouwtjes zijn, maar die zijn ook hier nog zeldzaam in deze branche.) Via je netwerk dus, zoals bijna alles hier via je netwerk gaat. Gelukkig mocht ik het netwerk van anderen gebruiken. En dus hadden er al snel twee verschillende monteurs de opdracht gekregen om uit te kijken naar een bestelauto. Bijna had ik meteen beet. 'Ik weet een heel goede C15,' zei Juan van de garage in Arriondas.

Ik weet dus niks van auto's, maar inmiddels kan ik er wel iets over vertellen. Een Citroën C15 is een oud bestelbusje. Het is de opvolger van de Acadiane, waar wij eind jaren zeventig mee naar de camping in Frankrijk gingen. Ik herinner me een terugkerend beeld van mijn vader, voorovergebogen onder de motorkap. De meeste C15's zijn gauw een jaar of twintig oud, maar je ziet ze in Asturië nog overal rijden. Ze zijn dol op oud. Zoals een Asturiaanse vriend het zegt: 'Zo'n C15, die kun je tenminste afraggen.' Nee, zo maken ze ze tegenwoordig niet meer. Het werd me van meerdere kanten aangeraden: neem zo'n oude bak, waarvan je de raampjes nog gewoon met de hand moet opendraaien. Je moet even voorgloeien voordat je weg kunt rijden, maar ze zijn niet stuk te krijgen. En anders zijn ze wel te repareren.

Lekker sleutelen onder de motorkap, ik zag het helemaal zitten.

Maar ik hoorde niks meer van Juan. En na een week kwam het bericht dat de C15 helaas al verkocht was. Ik haalde opgelucht adem. 'Misschien hoef ik toch niet zo per se een bestelauto,' opperde ik. 'Een lullig klein wagentje kan ook, om de eerste jaren een beetje mee te oefenen.' Maar nee, daar kwam ik hier de berg niet mee op.

Ik ging op mijn handen zitten, zoals dat blijkbaar hoort. Geduld is in Asturië nog een schone zaak. En echt erg vond ik het niet, dat het bezit van zo'n stalen monster op vier wielen nog even werd uitgesteld. Je had in Ribadesella een treinstation en een busstation, dus je kon overal naartoe. Het treintje ging doordeweeks

vier keer per dag en in het weekend drie keer. Het stopte vlak bij de grote supermarkt in Arriondas. Als ik die van 8.22 uur nam, was ik 8.52 uur bij de supermarkt, die om negen uur openging. En dan ging er 10.13 uur weer eentje terug. Kon best.

Ik denk dat ik de enige persoon in Asturië ben geweest die zijn weekboodschappen met de trein deed.

Een paar weken later kwam er van de monteurs die voor me op de uitkijk stonden nog steeds geen sjoege. 'Kom,' zei Marleen van het Ezelparadijs, 'we gaan zelf even een rondje garages af rijden.' Bij de eerste de beste garage stond een bestelauto te koop. Ernaast stond een ruime gezinsbak, die ook te koop was. Het bestelautootje had geen achterbank en dat leek me toch wat onpraktisch. Bovendien zag ik inmiddels als een berg op tegen het idee dat ik in zo'n bestelding moest gaan rondrijden.

'Als je de achterstoelen uit de gezinsbak haalt, heb je bijna net zoveel volume als in een bestelauto,' zei de meneer van de garage. En bam, ik was om. Ik wilde die gezinsbak, al was het maar vanwege de kleur. Zeegroen. Die vond je tenminste terug op het parkeerterrein. Zeventien jaar oud, bijna 300.000 op de teller, maar nog net van na de tijd van het voorgloeien.

De garageman zei wat ie moest kosten. Ik wilde eigenlijk meteen afrekenen, maar ik zei dat ik nog even verder ging kijken. Een week later was ik terug, maar nu had ik een man bij me. Dat scheen heel belangrijk te zijn. De man trapte op wat pedalen en keurde de auto goed.

Vervolgens maakte ik voor het eerst kennis met het Asturiaanse concept van vertrouwen. Voordat ik hem zou afrekenen, ging de garage mijn auto oplappen. Nieuwe banden, nieuwe distributieriem, nog wat dingen die me nog minder zeiden dan een nieuwe distributieriem en daarna zouden ze hem door de keuring halen. Als ie weer voor een jaar de weg op mocht, zou ik hem meekrijgen. Er was nog wel een dingetje. Hij had geen verzekering meer. En zonder verzekering kon hij niet door de keuring. Het was de bedoeling dat ik de auto alvast zou verzekeren. En zo

ging het. Ik verzekerde een auto die niet van mij was en de garage ging eraan sleutelen zonder een cent aanbetaling.

Een paar weken later stapte ik met een zak geld in de bus (en dan nog een stukje lopen) naar de garage. De papieren waren allemaal nog tijdelijk, maar ik mocht er wel al in rondrijden. De definitieve papieren zouden vijf weken en zestien mails later rondkomen.

Ik rekende af en garageman liep met me mee naar wat nu mijn auto was. Hij liet me snel zien waar alle knopjes op het dashboard voor waren. 'Maar dat weet je allemaal wel hè? Het is niet je eerste auto.'

'Het is wel mijn eerste auto,' zei ik, 'en ik zweet peentjes dat ik er hier en nu in weg moet rijden.' Garageman keek me aan alsof ik zojuist had verteld dat ik eigenlijk een blauw konijn was.

Ik startte de auto en reed heel voorzichtig weg. Als ik brokken ging maken, dan wel graag buiten het gezicht van garagemannen. Vlak bij de garage was een leeg industrieterrein. Ik manoeuvreerde de auto daarheen, zette hem op een parkeerplaats neer en haalde opgelucht adem. Dat was gelukt. Op het industrieterrein heb ik eerst eens een rondje om mijn auto gelopen om te zien wat ik nou eigenlijk had gekocht. En daarna ben ik alle knopjes gaan uitproberen. En een stukje achteruit, een hellingproefje, remmen, optrekken. Alsof het mijn eerste rijles was. Ik vond het volslagen onverantwoord, maar om hem thuis te brengen moest ik er vervolgens mee de openbare weg op.

Toen hij eenmaal bij mij in Ribadesella voor de deur stond, had ik mezelf een dwingende opdracht gegeven. Ik moest elke dag een stukje in dat ding rijden. Maakte niet uit waarheen. De eerste dag heb ik alleen maar een stukje over een lege snelweg gereden. De tweede dag ben ik ermee naar de supermarkt gegaan, met zo'n mega parkeerterrein waar je niks kunt raken als je hem wat verder weg zet. Elke dag liep ik met bonzend hart en het zweet in mijn handen naar mijn auto. Ik deed mijn taakje het liefst meteen 's ochtends, dan hadden we het maar gehad.

Na ongeveer twee weken werd het bonzend hart wat minder. Langzamerhand durfde ik ook weleens een bergweggetje aan. Heel gek, maar ik leerde rijden en ik groeide over mijn angst heen. Ik was geen Formule-1-coureur en ik zocht nog steeds parkeerplaatsen uit met aan twee kanten niks, maar ik reed in een auto. En ik zette er af en toe zelfs een gezellig muziekje bij op. Autorijden was eigenlijk best leuk. En toen dacht ik: als ik mezelf van mijn rijangst kan afhelpen, dan kan ik de rest ook.

Het waren rare maanden in Ribadesella. Ik was een tunnel in gegaan, maar ik wist nog niet of ik er ook aan de andere kant weer uit zou komen. En al helemaal niet wanneer. Het voelde als een vacuüm. Een vacuüm waarin ik allerlei moeilijke en nieuwe dingen moest doen, terwijl ik me tussendoor best nog weleens afvroeg waar ik in vredesnaam naar onderweg was. En of het misschien toch niet een al te doldriest plan was, met nog allerlei opties dat het ergens zou mislukken.

Ik kwam al vrij snel tot de conclusie dat twee maanden in Ribadesella veel te kort zou zijn. En dus verlengde ik de huur tot eind juni. Of dat genoeg zou zijn? Ik had geen idee. Wat ik zou gaan doen als het niet genoeg was? Ook geen idee. Het is in Asturias vrijwel onmogelijk om in juli en augustus een appartement te vinden voor een betaalbare prijs. Alles gaat de vakantieverhuur in.

Nu ik eenmaal een auto had, kon ik wat serieuzer op huizenjacht, wat in Spanje een avontuur op zich is. Hetzelfde huis staat vrijwel altijd bij meerdere makelaars te koop, soms ook voor verschillende vraagprijzen. De foto's die je online kunt vinden zijn meestal niet zo duidelijk of allesomvattend, want iedereen jat elkaars foto's. Sowieso doet niemand zijn best om een beetje verkoopbare foto's te maken. Of om überhaupt het huis even op te ruimen voor de foto's. Ik heb huizen gezien die al veertig jaar onbewoond waren, maar waar de afwas nog op het aanrecht stond, de lege bierblikjes op de eettafel en de familiefoto's op het nachtkastje.

Een specifiek makelaarskantoor was me al van verschillende kanten aangeraden en ik besloot hen te benaderen voor wat bezichtigingen. Dat gaat zo: je stuurt een lijstje in met huizen die je graag wilt zien en dan maken zij een route en rijden ze je rond. Dat is dan de verkopend makelaar. Het principe van een aankoopmakelaar lijken ze hier niet te kennen.

Bij dat makelaarskantoor leerde ik de meest introverte makelaar kennen die ik ooit ontmoet heb. Laten we hem Jorge noemen. Jorge heeft het woord 'verkooppraatje' niet bepaald uitgevonden. Heel prettig. Meestal deden we drie of vier huizen in één keer. We stapten in zijn auto, hij overhandigde me een stapel printjes met precies dezelfde summiere informatie als er op de website had gestaan en dan gingen we rijden.

Stilte.

'Het huis waar we nu naartoe gaan is negentig vierkante meter en heeft een halve hectare land. De toegangsweg is redelijk. Je kunt er met een gewone auto komen.'

Bij een 'redelijke toegangsweg' vreesde ik meteen dat ik er niet zelf naartoe zou durven rijden. Goed betekent redelijk, redelijk betekent slecht, slecht betekent onbegaanbaar.

'Het is nog tien minuten rijden.'

Stilte.

We waren twee introverten in een auto die allebei niet konden wachten totdat we er weer uit konden. Uiteindelijk zette Jorge meestal de radio maar aan.

Eenmaal aangekomen zette hij alle deuren en luiken open. Daarna gebaarde Jorge dat ik naar binnen kon gaan. 'Het betreden van de bovenverdieping is op eigen risico. De trap en de houten planken zijn verrot. Als je nog vragen hebt, dan hoor ik het wel.' Daarna ging hij ergens in de tuin staan met zijn telefoon. Totdat ik zei dat ik klaar was met bezichtigen. En dan moesten we weer samen de auto in. Ik leerde om mijn vragen op te sparen voor onderweg, voor de conversatie.

'Mag je het huis uitbreiden?'

'Met 30%, maar de gemeente is niet snel met vergunningen.'

'Kan de bestemming van de stal worden gewijzigd in wonen?'

'Nee.'

'Is de prijs onderhandelbaar?'

'Ik mag hopen van wel.'

Dixit de verkopend makelaar. Hoewel het regelmatig ongemakkelijk voelde, was ik dol op Jorge. Kerry, die zich ook door hem rond liet rijden, sprak ronduit vertederd over hem.

Eén keer deed Jorge er een huis bij dat ik niet zelf had uitgezocht. 'Volgens mij moet je dat huis ook even zien,' zei hij. Ik had het online afgewezen wegens te duur, te lelijk en te geciviliseerd. Ik had een plaatje van mezelf in een eenvoudige hut in het groen, met zonnepanelen en een eigen waterbron. Dit was een keurig huis voor een keurige familie. Bovendien zat er geen mogelijkheid bij voor een vakantiehuisje. Maar aangezien ik huizen kijken leuk vind, heb ik me door Jorge naar dat huis laten rijden. Het uitzicht was panoramisch. Van de besneeuwde toppen van de Picos de Europa tot ver in het groene dal. Maar het huis was verder precies zoals ik het me had voorgesteld. Een keurig, lelijk, geel, Spaans familiehuis. Met een tegelwerkje van de maagd van Covadonga op de gevel en een glimmende badkamer met marmer. Veel te chic. Sowieso is de Spaanse smaak van woninginrichting en decoratie om te huilen. Dat was een van de redenen waarom ik mijn zinnen had gezet op een bouwval. Dan kon je tenminste alles zelf nog bepalen. Alleen de locatie was prachtig.

'Als het nou een ruïne was geweest voor een derde van de prijs, dan had ik er wel wat in gezien,' zei ik tegen Jorge.

Eigenlijk had ik mijn zinnen gezet op een oude watermolen. Een afschuwelijk romantische plek. De eerste keer dat ik er ging kijken was in februari. Drie antieke gebouwen, opgetrokken uit natuursteen. Een schattig huisje, zoals ze die ergens in de zestiende eeuw maakten, een watermolen en een drie eeuwen oude *panera*, een Asturiaanse graanopslag op zes palen. Het vlakke land lag pal aan een rivier, er was een fruitboomgaard en een grote

moestuin. En deze idyllische bedoening was helemaal off the grid, want er was geen aansluiting op het elektriciteitsnetwerk. Stroom kon je opwekken met behulp van de rivier en de watermolen. Voor drinkwater moest er ergens op het land een bron zijn, maar niemand wist waar.

Het stond te koop voor een absurd hoge prijs. Het huisje zag er aan de buitenkant uiterst schattig uit, maar aan de binnenkant moest alles er nog aan gebeuren. Glas, isolatie, vloeren, niks zat erin. In de keuken was een open vuurplaats. Want ja, zo ging dat in de zestiende eeuw. Misschien kon er van de molen een klein gastenverblijf worden gemaakt, maar de vergunningsprocedure daarvoor was lang en onzeker. Ik besloot – je weet maar nooit – in ieder geval vast een brief naar de gemeente te sturen. Dat was in maart 2018 en ik wacht nog steeds op antwoord.

Ik heb meerdere keren gezocht met verschillende mensen, maar de waterbron bleek nergens te vinden. En ook de makelaar wist steeds maar niet te vertellen waar het drinkwater vandaan moest komen. 'Maar het was er echt hoor. Echt.' Het was onduidelijk hoeveel elektriciteit de watermolen kon opwekken, maar ik ontdekte al snel dat ik er geen hoge verwachtingen van moest hebben. En niemand kon iets vertellen over de benodigde vergunning.

Het was zo'n mooie plek. De boomgaard, het kabbelende water, de eeuwenoude watermolen met dat ontstellend schattige huisje, gebouwd met stenen die waren aangespoeld in de rivier. In drie maanden tijd ging ik er zes keer langs. Met de makelaar, met andere mensen, met vrienden, alleen. Ik lag een ochtend in de hangmat onder de bloeiende fruitbomen, fantaserend over wat ik allemaal met deze plek kon doen. Ik was met het treintje gekomen waarmee ik ook mijn boodschappen deed. Het treinstation lag op een vlakke anderhalve kilometer lopen. En het zou nog twee uur duren voordat er weer een treintje terugging. Ik zag een enorme moestuin voor me, geïnspireerd op permacultuur. Ik zag een romantisch gastenverblijf in de watermolen. En ik zag mezelf

zitten op de veranda, uitkijkend over het weiland aan de rivier waar ezels vredig stonden te grazen.

Een andere keer nam ik een Asturiaanse vriend mee. Hij woonde niet alleen al zijn hele leven in deze streek, maar werkte ook nog in de bouw. Als iemand kijk op huizen zou moeten hebben, dan was hij het wel. We picknickten er samen op een muurtje. Vriend was onverbiddelijk. 'Je zou het nog niet moeten willen kopen voor de helft van de prijs.'

Het was natuurlijk ook een totaal onverstandige keuze. Niet onverstandig zoals je baan opzeggen, je huis verkopen en zonder vaste bron van inkomsten in een ander land gaan wonen. Maar echt onverstandig. En zo onverstandig was ik uiteindelijk niet. Zelfs niet toen de makelaar me influisterde dat de eigenaren overwogen om de vraagprijs met 50.000 euro te verlagen. Dit was een plek voor romantische zielen met te veel geld, twee rechterhanden en een zee aan geduld.

Naarmate ik meer huizen zag, begon ik in te zien dat wat ik wilde nogal lastig ging worden. Het plan was een stuk land met twee kleine huisjes erop. Eentje voor mezelf en eentje om te verhuren aan toeristen. Die huisjes moesten wel een eindje uit elkaar staan, zodat zowel mijn gasten als ik privacy zouden hebben. En verder moest er ook een beetje een leuk uitzicht zijn, geen buren, maar wel wat infrastructuur. Als ik vakantiegangers wilde, dan kon mijn landgoed geen toegangsweg hebben waar je alleen met een terreinwagen overheen kon, niet op een halfuur rijden van de doorgaande weg liggen en ook niet ver weg van de toeristische bezienswaardigheden.

Spanjaarden vinden andere dingen belangrijker dan een beetje rustig en afgelegen wonen. Een huis kan twee hectare land hebben, maar het staat steevast pal aan de weg. En het merendeel van de huizen staat gezellig midden in een dorp of een gehucht. Privacy creëer je in Spanje door achter gesloten luiken te leven. Een beetje leuke raampartij is dus ook niet praktisch. Je kunt binnen toch gewoon het licht aan doen? Op die manier vielen honderden

te koop staande huizen af. Een stuk land met twee huisjes erop die een stukje uit elkaar liggen bleek een zeldzaamheid. Meestal bestaat een perceel op het platteland uit een huis en een stal. Die stal zit ten eerste pal aan het huis vast gebouwd en ten tweede is het in Asturië zelden mogelijk om de bestemming te veranderen in een woonfunctie.

Er werd alweer een beroep gedaan op mijn flexibiliteit. De werkelijkheid weigerde om zich aan te passen aan mijn plannen en ideeën. Het moest andersom, realiseerde ik me. Wat is hier mogelijk en hoe kan ik mijn plannen daarop aanpassen? Ik moest concessies gaan doen.

Ik begon ook in te zien dat die goedkope ruïnes nogal wat nadelen hebben. Meestal bleek er wat mis met zo'n plek. De toegangsweg was bijvoorbeeld hopeloos of niet bestaand. Of er was geen water en geen elektriciteit. Of het gebouw had geen woonfunctie. Of er stond een steengroeve vlakbij. Ik heb alle varianten meegemaakt. En het omtoveren van zo'n ruïne in een bewoonbaar huis is ook niet gratis. Zeker niet als je zelf nauwelijks een spijker in de muur kunt slaan, even los van al het gedoe met vergunningen en bouwvakkers die niet te vinden zijn of niet komen opdagen.

Ergens eind mei 2018 begon ik me af te vragen of ik in Asturië wel een geschikt huis ging vinden. Ik had inmiddels honderden huizen op diverse websites bekeken en er een stuk of twintig in het echt gezien. Over een maand moest ik mijn appartement in Ribadesella uit. Waar moest ik straks heen? En hoe lang ging die zoektocht nog duren? Met een huis kopen zeg je niet: dan maar die. Zeker niet hier. Als je eenmaal iets koopt, zit je er waarschijnlijk jaren aan vast.

Ik overwoog een andere optie. Een klein, simpel huisje kopen voor een laag bedrag. Een oefenhuisje. Dan had ik een plek om te leren en te ontdekken hoe het is om alleen op het Spaanse platteland te wonen. Ik kon alvast beginnen met moestuinklooien, want ook op dat gebied wist ik nog helemaal niks. En

dan had ik een basis om geduldig de Asturiaanse vastgoedmarkt af te speuren naar de beste koop. Het gaf me de tijd om meer gevoel te krijgen voor wat huizen hier waard zijn en om een netwerk op te bouwen. Het gaf me bovendien de mogelijkheid om nog op mijn schreden terug te keren naar Amsterdam, zonder dat al mijn geld in onverkoopbaar Asturiaans vastgoed zat. Want misschien vond ik het wel helemaal niks, alleen wonen op het platteland. En als ik het wel geweldig vond en eindelijk mijn droomhuis zou vinden, dan kon ik dat kleine huisje mooi gaan verhuren aan toeristen.

Het klonk als een puik plan en ik had ook al een huisje op het oog. Uiterst schattig, met een fantastisch uitzicht rondom en met ruim 1,5 hectare land erbij. Ik zou dus ook al kunnen oefenen met het houden van ezels. Dat was onderdeel van het plan geworden: als ik me ergens zou vestigen, wilde ik een paar ezels adopteren uit het Ezelparadijs. Het stond te koop voor 55.000 euro, maar daar kon vast nog wel wat af. Officieel mocht je er niet wonen, maar volgens de eigenaresse moest ik maar eens met de burgemeester gaan praten. Er was geen badkamer en alleen een wc in de tuin, maar dat was eenvoudiger op te lossen dan een huis toveren uit een ruïne.

De eerste keer ben ik er alleen heen gereden. Ik heb een tijdje in de tuin gezeten. En weer zag ik het allemaal voor me. Nadat de eigenaresse me er had rondgeleid, besloot ik dat ik maar eens met die burgemeester moest gaan praten. Maar eerst nam ik mijn Asturiaanse bouwvakker weer mee. Het werd de standaardprocedure als ik een huis interessant vond. En er ontstond een ander standaard patroon. Elke keer schoot hij het af. Hij rekende me voor hoeveel er nog aan verspijkerd zou moeten worden. En hij achtte me kansloos bij de burgemeester. 'Heb geduld, jouw huis zit er echt een keer tussen.' Maar ik had geen geduld. Over een maand stond ik op straat. En ik kon die huizenzoektocht toch ook niet eeuwig laten duren?

Nog voordat ik er definitief van af kon zien, werd het huisje

verkocht aan iemand anders. Ik heb nog wel wat andere goedkope, eenvoudige huisjes bekeken, maar ook daar was allemaal wel wat mis mee. Van een elektriciteitsmast die er pal naast stond tot hutjes met een bovenverdieping waar je alleen kruipend je bed kon bereiken. En verder betekende een schappelijke prijs bijna steevast dat er geen woonvergunning was. Ik weet niet meer precies hoe ik tot het besluit kwam, maar het plan van een oefenhuisje werd afgeschoten.

Ondertussen was ik ook bezig met de verkoop van mijn eigen appartement. In de totale gekte van de Amsterdamse huizenmarkt heb ik proberen te bepalen wat mijn huis waard zou moeten zijn en daar vervolgens 5.000 euro vanaf getrokken. Dat laatste was wat ik ervoor over had om mijn huis aan mijn huurder te verkopen. Het betekende dat mijn katten de best denkbare oplossing kregen, want die mochten daar dan gewoon blijven. Met personeel waar ze al helemaal aan gewend waren geraakt. En het zou ontzettend veel gedoe schelen. Als mijn huurder mijn vraagprijs zou accepteren, dan konden we het allemaal op afstand met elkaar regelen en dan zou ik alleen begin juli nog een keertje naar Amsterdam komen om mijn huis leeg te halen en de gang naar de notaris te maken. Mijn voorstel lag inmiddels een paar weken bij mijn huurder, die aan het rekenen was geslagen en hypotheekoffertes moest opvragen.

Het verkopen van mijn huis heb ik altijd de grootste stap in zekerheden loslaten gevonden. Daarmee zou mijn oude leven definitief op losse schroeven staan. Maar gek genoeg kan ik me simpelweg niet meer herinneren wanneer en hoe het verlossende woord kwam. Was het per telefoon of via de app? Waar was ik? Heb ik er een glaasje op gedronken? Ik weet het gewoon niet meer. De stap waarvan ik lang heb gedacht dat ik het nooit zou durven was een formaliteit geworden. Huurder accepteerde mijn vraagprijs. Ik verkocht mijn huis op 1.600 kilometer afstand met een paar telefoontjes en wat appjes.

Ik voelde me een zondagskind. Zonder enig gedoe op afstand

mijn huis verkopen en mijn kattenmeisjes konden blijven waar ze waren. Soepeler en aangenamer kon het allemaal niet. Ik machtigde mijn vader om het voorlopig koopcontract te tekenen en boekte voor eind juni een ticket naar Amsterdam. Huurder zou een weekje in het huis van een vriend bivakkeren zodat ik rustig mijn huis kon leeghalen en mijn spullen kon opslaan. Op 10 juli zou ik terugvliegen naar Asturië. Als dakloze met een hele hoop geld op de bank.

Zeventien dagen voordat ik mijn appartement in Ribadesella uit moest en naar Amsterdam zou vliegen, ging ik alle huizen die ik had gezien nog eens af. Maar nu met een andere blik. Ik liet het romantische idee van een ruïne die ik zou omtoveren tot het perfecte huisje in het groen achter me. Hetzelfde gold voor het plan om een stuk land te zoeken met twee aparte huisjes erop. Ook dat moest op een andere manier worden opgelost. Op mijn laptop stond per bezocht huis een keurig mapje met foto's en tekeningen van het kadaster. Wellicht zaten er huizen bij die ik nog eens moest heroverwegen na alles wat ik nu wist.

En zo kwam ik bij het mapje 'lelijk geel huis'. De vraagprijs bleek inmiddels te zijn gezakt. En eigenlijk was het vergeleken met alles wat ik had gezien heel scherp geprijsd. Een net huis in goede staat waar ik zo in kon, met ruimte voor logés en Workawayers. Zonder vakantiehuisje, maar misschien kon ik het in de zomermaanden wel in zijn geheel verhuren en zelf tijdelijk ergens anders bivakkeren. Een adembenemend uitzicht op de Picos de Europa, zo'n 17.500 vierkante meter land, de buren op honderd meter afstand, een goede toegangsweg, elektriciteit en eigen water uit de bergen. Eigenlijk was het te mooi om waar te zijn. Aan die lelijke keuken en die gedateerde inrichting was natuurlijk iets te doen. En zo erg was dat geel nou ook weer niet. Gezien de Asturiaanse liefde voor kleur kwam het huis er nog heel genadig vanaf. Het had ook fuchsiaroze, mintgroen of zalmoranje kunnen zijn. Het was eigenlijk ook meer okergeel. Best een natuurlijke kleur.

Ik stuurde een mailtje naar de makelaar met de vraag of het nog te koop stond. Dat weet je in Asturië namelijk nooit; dat je het nog online kunt vinden zegt niks. Op de ochtend van 11 juni vertelde Jorge dat het nog wel te koop stond, maar dat er inmiddels een bod lag dat de verkopers in overweging hadden. Als ik nog iets wilde, moest ik snel zijn. In Nederland zou je dit afdoen als verkooptechniek, maar dit was Asturië en dit was Jorge. Ik wist dus dat het waar was wat hij zei. 'Geef me een week,' zei ik.

Die middag ben ik er in mijn eentje naartoe gereden. Ik wilde weten hoe het voelde. Ik klom over het hek en liep door de tuin alsof hij van mij was. En dat voelde heel gaaf. De volgende ochtend ging ik er weer naartoe. Dit keer met Jorge, zodat ik binnen nog eens rond kon kijken en hem uit kon horen of er echt geen addertjes onder het gras zaten. Op de terugweg zei ik dat ik serieuze belangstelling had. 'Er ligt een bod van 5.000 euro onder de vraagprijs. Als je hetzelfde biedt, weet ik zeker dat de eigenaren voor jou kiezen. Die andere mensen moeten hun eigen huis nog verkopen en kunnen pas over een jaar afrekenen.'

Bam. Zo gaat dat blijkbaar in Asturië.

Dezelfde dag ben ik voor de derde keer naar het huis gegaan. Dit keer met mijn Asturiaanse bouwvakvriend. In de auto op weg naar het gele huis kwam hij terug op een bouwval die we eerder hadden gezien. Een ruïne die te koop stond voor slechts 22.000 euro, maar zonder toegangsweg, zonder water en zonder elektriciteit. Vriend had het – ondanks het idyllische uitzicht – afgeschoten omdat hij de complexe aanleg van een toegangsweg alleen al op 50.000 euro had geschat. In de auto begon hij enthousiast te vertellen dat hij daar een oplossing voor had bedacht. En hij wist ook nog wel iemand die hem voor me aan kon leggen. Het was eigenlijk toch wel een heel mooie plek, die ik niet mocht laten schieten. En zo'n keurig, af huis had als groot nadeel dat je het niet meer naar je eigen smaak en ideeën kon indelen. Ondertussen reden we de onverharde weg op naar het gele huis. Rechts

voor ons doemden de besneeuwde toppen van de Picos de Europa op. Vriend stopte midden in een zin met praten. 'Madre mía…' bracht hij uit.

We stapten uit de auto en hij nam het uitzicht in zich op. Het betoog over de ruïne en de toegangsweg werd niet meer afgemaakt. 'Je kunt natuurlijk ook voor dit huis gaan.'

Ik moest een advocaat, en snel. In Spanje kopen verstandige mensen geen huis zonder advocaat. En ik ben als het erop aankomt best een verstandig mens. Een advocaat checkt allerlei essentiële dingen voor je. Bijvoorbeeld of er geen schulden rusten op het huis, of het legaal gebouwd is en of de verkopende partij daadwerkelijk de rechtmatige eigenaar is. Hij neemt je bij de hand tot bij de notaris.

En ik moest een bod uitbrengen. Mijn Hollandsche koopmansgeest overwoog om 5.000 euro onder het bod dat er lag te gaan zitten. Snel kunnen afrekenen is geld waard. Maar mijn advocaat raadde me dat ten zeerste af. 'Je moet gewoon het bedrag bieden dat de makelaar genoemd heeft.' Ik besloot zijn advies over te nemen, al was het maar omdat mijn gedachten over dat gele huis halverwege een berg inmiddels helemaal waren omgeslagen. Ik wilde dat huis.

Vanaf het moment dat ik mijn advocaat formeel schriftelijk de opdracht had gegeven om namens mij exact hetzelfde bod uit te brengen als het bod dat er al lag, heb ik niet veel meer gedaan dan ijsberen door dat krappe appartement in Ribadesella. Hoe zou dit aflopen? Mijn Nederlandse koopmansgeest was ervan overtuigd dat we nu tegen elkaar uitgespeeld zouden worden. Dat de andere bieders hun bod zouden verhogen. Het ene moment was ik het huis aan het inrichten en het andere moment was ik ervan overtuigd dat het aan me voorbij zou gaan. Buiten regende het bijna onafgebroken, dus ik liep bijna letterlijk tegen de muren op. Drie dagen later, op donderdagavond 14 juni 2018, volgde het verlossende appje van mijn advocaat. De verkopers hadden mijn bod geaccepteerd. Er was een mondelinge deal.

Ik had een huis. Op papier dan. Of eigenlijk juist niet op papier. Dertien dagen voordat ik op straat zou staan. *Madre mía.* Het klinkt misschien gek, maar ik was niet door het dolle heen. Eigenlijk geloofde ik er gewoon nog niks van. Eerst moest het maar eens zwart op wit. En mijn advocaat kon nog van alles tegenkomen wat een definitieve koop in de weg stond. Ik verwachtte eigenlijk nog steeds een adder onder het gras.

In Spanje zijn een hoop uitdrukkingen voor wachten tot Sint-Juttemis. Wachten tot de varkens gaan vliegen. Wachten tot de kikkers hun haar laten groeien. Tot de hel bevriest. Na dat verlossende appje hoorde ik niks meer van mijn advocaat. Hij moest onder meer iets uitzoeken bij de gemeente. Een loket dat alleen op dinsdag en op donderdag open was, van elf tot een. Dinsdagavond vroeg ik hem hoe het afgelopen was. *Ik ga donderdag naar de gemeente*, zei hij. Vrijdag appte ik hem opnieuw. *Ik ga volgende week naar de gemeente*, zei hij. Wanneer de varkens gaan vliegen.

Het was niet het enige waarover ik in mijn laatste dagen in Ribadesella op hete kolen zat. Ik was nog steeds geen resident in Spanje. En wat moest ik met een huis als ik hier niet permanent mocht wonen? Eind maart was ik braaf begonnen met het uitbetalen van een maandelijks salaris aan mezelf. Gewoon van mijn Nederlandse bankrekening naar mijn Spaanse bankrekening en bij het onderwerp schreef ik dan 'salario'. Als ik dat drie maanden lang deed, dan zou ik met mijn bankafschriften naar de Nationale Politie in Gijón gaan om residentie aan te vragen. God zegene de greep. Die drie maanden waren al een tijdje om, maar ik zat al vier weken te wachten op de polis van mijn Spaanse ziektekostenverzekering. Die had ik speciaal afgesloten omdat de mevrouw van de Nationale Politie me schamper had uitgelachen toen ik vroeg of ze ook uit de voeten konden met de polisvoorwaarden van mijn Nederlandse zorgverzekering in het Engels.

Elke dag als de postbode was geweest, toog ik hoopvol naar de

brievenbus. Maar geen polisvoorwaarden. De tijd begon te dringen. Enorm te dringen. Ik wilde die residentie regelen voordat ik mijn appartement in Ribadesella uit moest. En niet alleen om van het gedoe af te wezen. Het was nog volslagen schimmig of ik die residentie wel zou krijgen met dat trucje van geld overmaken naar mezelf. Of dat zou gaan lukken, wist ik graag voordat ik een koopcontract voor een huis had getekend.

Ik had inmiddels al per mail en telefoon bij mijn gloednieuwe Spaanse zorgverzekeraar verzocht om een duplicaat van de polis, omdat het origineel nooit was aangekomen. Maar zonder resultaat. Op 25 juni – twee dagen voordat ik uit Ribadesella zou vertrekken – probeerde ik het Twitteraccount van de verzekeraar. Customer care via Twitter staat in Spanje nog in de kinderschoenen. Maar ja, wie niet waagt. Ze reageerden binnen een halfuur. Dertig seconden na hun Twitterbericht ging bij mij de telefoon. Een vriendelijke mevrouw van de verzekering aan de lijn. 'Wist je dat ik de polisvoorwaarden ook aan je kan mailen?'

'Maar de Nationale Politie wil originelen zien,' reageerde ik.

'Nee hoor,' zei de mevrouw, 'ik weet zeker dat ze ook akkoord gaan met wat ik je nu meteen ga toesturen.' Vijf minuten later zaten ze in mijn mailbox.

Het was inmiddels kwart over zeven 's avonds en de adrenaline kwam op gang. Printjes moet ik hebben. Want alles moet je bij de Nationale Politie geprint en in tweevoud aanleveren. Als ik vanavond de papieren in orde maakte, dan kon ik morgenvroeg in de auto springen naar Gijón. Vanwege de lange wachttijden is vroeg aankomen het devies. Bovendien gaat het loket om twee uur dicht. Mijn laatste dag en mijn enige kans.

Ik kende in Ribadesella twee winkels waar je kon printen en ze waren allebei nog tot acht uur open. Ik zette de documenten op een stickje en ging op een drafje de heuvel waar ik woonde af, het dorp in. De eerste printwinkel was dicht. Raar. De tweede zat aan de andere kant van het dorp, over de brug. Ik marcheerde erheen. Ook dicht. Ik vond een Chinese winkel die open was en vroeg of

zij wisten waar ik zou kunnen printen. 'Morgen weer, het is *fiesta* vandaag.'

Bezweet kwam ik weer thuis. Alles kwam op morgen aan. Ik zou 's ochtends eerst langs de bank moeten voor verse bankafschriften. De oude waren inmiddels alweer over de datum. De bank ging om halfnegen open. De printwinkel aan de andere kant van het dorp om negen uur. En dan hup, in de auto naar Gijón. En maar hopen dat het klopt wat de mevrouw van de verzekering zei: dat grumpy lady printjes accepteert.

Die nacht kon ik de slaap maar moeilijk vatten. Morgen was het D-day. Als het niet zou lukken om dat felbegeerde bewijs van residentie te bemachtigen, wat ging ik dan doen? Durfde ik dan nog een voorlopig koopcontract voor het gele huis te tekenen? Ik wist het niet.

Op mijn laatste dag in Ribadesella was ik om halfnegen de eerste klant bij de bank. Dat ging soepel. Op naar de volgende hindernis. Bij de printwinkel pakte de pc mijn USB-stick niet, maar ik was niet voor één gat te vangen. Dropbox. Ik mailde de bestanden ter plekke naar de winkel. De meneer van de winkel – die helemaal geen haast had – vroeg nog even of ik echt alle 24 pagina's van de polisvoorwaarden wilde printen in tweevoud. De printer had ook geen haast. Het was zo'n ouderwets geval, je kon hem bijna regel voor regel horen. Hij liep eerst een keer vast en daarna was de toner op. Met behulp van het kopieerapparaat (dat twee keer vastliep) slaagde de meneer er uiteindelijk in om me een pak papier te overhandigen.

Bezweet kwam ik na een uur rijden aan bij de Nationale Politie in Gijón. Ik trok een nummertje en ging zitten. Ik voelde me een schoolkind dat bij de hoofdmeester moest komen. Als ik nou mijn huiswerk maar goed had gemaakt. Grumpy lady gaf me een vorsende blik. Ze was dit keer niet alleen, er zat een jongere meneer naast haar. Toen ik aan de beurt was, nam de meneer de stapel papieren van me aan. Hij bladerde er een beetje hulpeloos doorheen.

'Altijd beginnen bij formulier EX18,' zei de mevrouw op een toon alsof ze deze zin niet voor het eerst uitsprak. De jonge meneer boog zich over het aanvraagformulier.

'Alles klopt toch?' vroeg hij onzeker.

'Ja, alles klopt,' zuchtte grumpy lady. 'Nu de rest nog.' Ze begonnen mijn bankafschriften te bestuderen. 'Ga maar weer even daar zitten,' gebood de mevrouw die tussen Kerry en mij een begrip was geworden.

Ik sloop terug naar de stoel waar ik had zitten wachten. De jongere meneer vertrok met mijn papieren buiten beeld. Grumpy lady bleef met een verveeld gezicht achter. Ze leek op dinsdagochtend al toe aan het weekend. Ik zat peentjes te zweten. Wat ga ik doen als ze mijn aanvraag afwijzen? Wat ga ik doen als ze zeggen dat ik morgen terug moet komen? Waarom duurt het zo lang? Uiteindelijk kwam de meneer weer tevoorschijn. Hij liet een van de door mij ingeleverde paperassen aan zijn collega zien en wees met zijn vinger ergens op een vel. De streng kijkende mevrouw boog zich erover. Ze wisselden wat dingen met elkaar uit die ik niet kon verstaan. Mevrouw grumpy lady wenkte me en ik schoorvoette naar het loket.

'De verzekering heeft je gehoor uitgesloten,' zei ze.

'Ik dacht dat dat geen probleem was,' stamelde ik.

'Dat is het ook niet.'

Grumpy lady gebood me om mijn handtekening te zetten onder formulier EX18. Mijn hand trilde een beetje. Daarna legde de meneer uit dat ik met een ander formulier naar de dichtstbijzijnde bank moest om leges te betalen. Vervolgens mocht ik terugkomen, een nieuw nummertje trekken en als ik aan de beurt was, konden ze de rest van de formaliteiten afhandelen. Ik geloofde mijn uitgesloten oren niet.

Eenmaal buiten danste ik naar de bank. En ik danste weer terug en inmiddels was de hele rij opgeheven en kon ik meteen weer aanschuiven. Ik gaf het bestempelde formulier van de bank, de meneer typte wat in een computer en er ging een vel papier door

de printer. Mijn vingerafdruk werd genomen, de meneer zette nog wat stempels en uiteindelijk reikte hij me een groen stukje papier ter grootte van een creditcard uit. Ik was resident geworden in Spanje. 'Ik zou hem maar meteen laten plastificeren,' zei grumpy lady. Ik meende iets van een glimlach te bespeuren. Terug in Ribadesella toog ik meteen naar de printwinkel om het groene papiertje te laten plastificeren. Toen ik weer thuiskwam, vond ik de polisvoorwaarden van de zorgverzekeraar in de brievenbus.

De volgende ochtend laadde ik mijn schaarse bezittingen in de achterbak van mijn Spaanse auto en leverde de huissleutel in bij de verhuurder. Ik liet de auto achter op het vliegveld van Bilbao en nam het vliegtuig naar Amsterdam. Missie: mijn appartement leeghalen, mijn spullen opslaan, afscheid nemen van mijn katten en samen met huurder naar de notaris om de leveringsakte te tekenen. Ik wist nog niks over de aankoop van mijn huis in Asturië. De conversatie via de app met mijn advocaat was ongeveer zo verlopen:

* Vijf dagen stilte *

Ha advocaat, is er al nieuws?

De makelaar heeft de papieren opgestuurd en ik moet er nog naar kijken. Ik overleg later deze week met hem.

* Drie dagen stilte *

En?

Ik heb de makelaar laten weten dat ik volgende week contact met hem opneem.

* Vier dagen stilte *

Ha advocaat, heb je de makelaar al gesproken?

Ik bel hem morgen. Hij heeft trouwens wel al de papieren opgestuurd. Daar ga ik naar kijken.

Nog steeds stond er niks zwart op wit over de aankoop van het gele huis. En nog steeds hield ik het voor mogelijk dat het allemaal niet door zou gaan. Ik besloot eerst maar eens mijn huis in Nederland te verkopen en me dan pas weer druk te gaan maken over wanneer in Spanje de varkens gingen vliegen.

Het werd een rare en rommelige week in Amsterdam, met een mix van dozen inpakken, heel veel ritjes naar de kringloop, de papierbak, de kledingcontainer, de glasbak en de milieustraat en 's avonds bier drinken met vrienden. Uiteindelijk bracht ik mijn bezit terug tot twee kuub en de volle achterbak van mijn auto op het vliegveld van Bilbao.

Op de dag vóór het tekenen van het definitieve koopcontract moesten die twee kuub naar de opslag worden gebracht. Twee verhuizers laadden alles in een bus en ik sjeesde er op mijn fiets achteraan. Daar bezweet aangekomen zag ik dat ik een serie appjes van mijn Spaanse advocaat had gemist. Of ik met gezwinde spoed bijgevoegd voorlopig koopcontract kon lezen, printen, tekenen, scannen en weer terugsturen. De verkopers hadden al getekend.

Daar stond ik. Op een industrieterrein ergens in Duivendrecht, in een oude broek en een uitgelubberd hemdje op een zweterige zomerdag. En zojuist had ik de bevestiging gekregen dat ik daadwerkelijk een geel huis halverwege een berg in Noord-Spanje had gekocht. Als ik tenminste even voor een handtekening wilde zorgen. *Madre mía.*

Ik appte huurder. We waren collega's geweest. *Ben je toevallig op het stadhuis?* Ze reageerde meteen.

Bezweet en in dat lubberige hemdje en die vieze broek reed ik na het uitladen en opslaan van mijn spullen vijf kilometer door de stad en liep het kantoor binnen waar ik jarenlang had gewerkt. 'Hoi!' riepen een aantal oud-collega's enthousiast. Ik probeerde iedereen op een straal van drie meter te houden, in de hoop dat ze me niet zouden ruiken.

Met een gescand en getekend contract in mijn mailbox sjeesde ik weer terug naar mijn inmiddels lege appartement. Het leek me handig om het contract eerst nog even te lezen voordat ik het terug zou sturen naar mijn advocaat. Nog voordat ik dat kon doen, stuurde hij me een appje. *Ach ja, dat contract. Laat dat opsturen maar zitten hoor. Kom volgende week maar even langs op mijn kantoor.*

De volgende ochtend nam ik afscheid van mijn katten. Dat was raar en ook weer niet. Mijn katten hadden al een jaar geleden nieuw personeel gekregen en dat personeel zouden ze ook gewoon houden. Maar het waren ook nog een beetje mijn schuwe meisjes die ik een paar jaar geleden had opgehaald uit het asiel. En terwijl ik ze met natte ogen en een dikke keel nog een laatste aai gaf, gaven zij allebei een flinke geeuw.

Huurder en ik fietsten samen naar de notaris. Na het ondertekenen dronken we er een borrel op, samen met onze ouders op het terras. En dat was dat. Ik was hypotheekvrij. Sterker nog, ik was een dakloze geworden met een hoop geld op de bank.

En ik had ook alweer nieuwe katten. Marleen van het Ezelparadijs had me geappt terwijl ik nog in Nederland was. Of ik een paar allerliefste kittens wilde hebben. Moederpoes was zwanger komen aanlopen bij kennissen. Marleen had de kittens tijdelijk opgevangen, maar ze konden daar niet blijven. Er liepen in het Ezelparadijs al acht katten rond. Waarom ook niet. Ik was toch al van plan geweest om wat zielige aanlopers op te vangen zodra ik een huis zou hebben. Het was alleen nog volstrekt onduidelijk wanneer dat zover zou zijn. Het waren rare weken.

Op 10 juli 2018 vloog ik terug naar Spanje. Ik mocht voorlopig – samen met mijn nieuwe kittens – in het Ezelparadijs verblijven. Op 11 juli zat ik op het kantoor van de advocaat in Gijón om het voorlopig koopcontract te tekenen. Hij zei dat er nog wel een dingetje was. Het huis dat ik wilde kopen was een erfenis. En de twee zussen die het verkochten hadden nog niet kunnen aantonen dat zij de rechtmatige erfgenamen waren. Het leek een formaliteit, maar het kon allemaal nog best even duren. En dus installeerde ik me maar een beetje op mijn eigen kamer in het Ezelparadijs. De kittens die van mij zouden worden waren mijn naaste buren. Twee dagen later appte mijn advocaat. Alles was in kannen en kruiken. Kon ik me wellicht over vijf dagen met een bankcheque bij de notaris in Gijón melden? Dan kon ik

een geel huis halverwege een berg in Asturië kopen. Met uitzicht op de Picos de Europa.

Een bankcheque. Ik ging het huis contant afrekenen, van de overwaarde op mijn Amsterdamse appartement. Zonder hypotheek. Het betalen gaat in Spanje met behulp van een bankcheque. Het was vrijdag en ik had nog drie werkdagen. De standaardcommissie was bij mijn Spaanse grootbank 0,4% van de verkoopprijs. Een fors bedrag voor zo'n lullig papiertje, maar voor goede klanten konden ze altijd iets doen. Ik toog naar mijn filiaal in Ribadesella. De filiaaldirecteur begon te glunderen toen ik hem vertelde waarvoor ik kwam. Hij wist zeker dat we een goede deal konden sluiten en zei dat hij een zeer interessante woonverzekering voor me had. Als ik die voor minstens een jaar zou afsluiten, dan kreeg ik die bankcheque helemaal gratis. 'Wij moeten ook eten,' legde de bankmeneer uit.

Ik antwoordde dat ik niet geïnteresseerd was in een woonverzekering. 'Er zijn vast ook andere opties. Wellicht kan ik een deposito bij jullie afsluiten en bovendien zou ik straks mijn zzp-rekening hier kunnen openen.' Voor goede klanten konden ze toch altijd iets doen? Maar bankmeneer had zijn zinnen gezet op het aansmeren van een woonverzekering. Hij wilde me coûte que coûte van een offerte voorzien. Na tien minuten gegevens invullen viste hij een pak papier uit de printer. De verzekering bleek bijna drie keer zo hoog als de verzekering die ik zelf al op het oog had. Ik besloot hem op de man af te vragen wat ik moest betalen als ik geen verzekering bij ze zou afsluiten.
De bankmeneer zette een paar hondenogen op. 'Waarom doe je toch zo teleurgesteld?'

Ik vroeg hem nog een keer wat ik zou moeten betalen als ik geen verzekering bij ze afsloot.

Hij antwoordde dat ik even geduld moest hebben, want hij ging eerst de fantastische offerte van de verzekering met me doornemen.

Ik vroeg hem voor de derde keer wat ik moest betalen als ik

geen verzekering bij ze afsloot. Zijn plastic glimlach viel bijna van zijn gezicht.

'Dan is het 0,4%.'

Toen ik weer buiten stond, appte ik mijn advocaat. Die had eerder verteld dat zijn bank helemaal niks in rekening brengt voor een bankcheque. Ik wil overstappen naar jouw bank, schreef ik hem.

Kom maandag om halftien naar mijn kantoor. Dan gaan we samen naar de bank om een rekening te openen, appte hij terug. Als je dezelfde dag het geld voor het huis overboekt, dan hebben zij woensdagochtend de bankcheque gereed. Woensdagmiddag was de afspraak bij de notaris.

Die maandagochtend zat ik naast mijn advocaat bij mijn nieuwe Spaanse bank in Gijón. Tegenover een heel gewone mevrouw die Inés heette en die zachtjes vloekte toen het systeem vastliep. Advocaat en ik grapten ondertussen een beetje over het Asturiaanse weer. Ik voelde me meteen thuis bij deze kleine, wat eigenwijze bank. Toen ik weer buiten stond, zag ik dat de filiaaldirecteur van de grootbank me op twee telefoonnummers had proberen te bellen. Even later ontving ik een mail van hem. Ik moest weten dat hij me een heel goed aanbod had gedaan. *Binnen wat redelijk voor mogelijk mag worden gehouden. Want wij moeten ook eten*. Ik heb de verleiding weerstaan om terug te schrijven dat hij die verzekering maar ergens moest opbergen waar de zon nooit schijnt. Ik wist dat ik hem nog één keer onder ogen moest komen. Om mijn rekening op te heffen.

Op woensdag 18 juli 2018 reed ik met mijn schaarse bezittingen in de achterbak van het Ezelparadijs naar Gijón. De bankcheque lag keurig (en helemaal gratis) voor me klaar. Daarna checkte ik in bij mijn hotel. Ik had besloten om die nacht in Gijón te blijven zodat ik de aankoop van mijn huis achteraf in mijn favoriete biercafé kon vieren. Samen met mijn advocaat toog ik aan het eind van de middag naar de notaris. We ondertekenden de papieren, de huissleutels en de bankcheque wissel-

den van eigenaar en dat was het. In twaalf dagen tijd van de ene notaris naar de andere. Van een Amsterdams appartement naar een geel huis halverwege een berg in Asturië.

De volgende ochtend reed ik naar mijn nieuwe huis.

Deel 6:

Nu jij

Hoofdstuk 16. Excuses en nog meer excuses

Leuk hè, zo'n verhaal van iemand die haar kantoorbaan aan de wilgen hing. Was fijn om even bij weg te dromen. Maar in jouw geval kan zoiets natuurlijk niet. Want jij hebt kinderen. Of een hond.

Het was een frustratie die meerdere mensen die ik voor dit boek interviewde geuit hebben; de reacties die ze kregen van mensen uit hun omgeving. Heel gaaf wat jij aan het doen bent, maar dat is voor mij natuurlijk uitgesloten, want ik heb geen koophuis met winst kunnen verkopen, ik ben te oud, heb geen partner, heb wel een partner, heb nog geen carrière kunnen maken, heb geen startkapitaal, geen talenknobbel en geen ondernemersgeest.

Mensen zeiden eigenlijk: voor jou was het makkelijk. Jouw omstandigheden waren veel gunstiger dan die van mij. Maar alle mensen die hun verhaal vertelden in dit boek hebben keuzes gemaakt. Lastige keuzes, spannende keuzes. Ze hebben er soms goede banen voor opgegeven. Dingen voor gelaten. Angsten overwonnen. Bij de mensen die ik interviewde zaten mensen met kinderen, met een partner, zonder partner, mensen die hun huis met winst verkochten, maar ook mensen die hun hypotheek aflosten of jarenlang gespaard hebben. Of vrijwel niks bezitten.

Ik denk dat voor veel mensen het hebben van kinderen het grootste obstakel vormt voor het maken van andere levenskeuzes. Je maakt ze dan immers niet alleen voor jezelf, maar ook voor je kinderen. Als ouders besluiten om te emigreren, dan gaan de kinderen mee. Of ze dat nou willen of niet. Ze moeten hun vriendjes achterlaten en in een nieuw land naar school, waar ze de taal en de cultuur niet kennen. En als jij op een houtje moet bijten, dan moeten jouw kinderen dat ook. Dat zijn allemaal serieuze zaken.

En toch zijn er jaarlijks honderden gezinnen die bijvoorbeeld emigreren. Het is een bewuste afweging die mensen maken. Wat zijn de consequenties van mijn keuzes voor mijn kinderen? Kan ik die uitleggen? Klopt de balans? Je hebt als ouder een grote, extra verantwoordelijkheid. Maar dat maakt dingen niet onmogelijk. Wel lastiger misschien. En zo is er altijd wel wat. Er zijn bijvoorbeeld ook veel mensen die zeggen dat ze nooit als vrouw alleen naar het Spaanse platteland zouden verhuizen. En dat kan ook gewoon.

Erno Pickee gaf zijn goedbetaalde marketingbaan op voor een financieel onzeker bestaan. Nota bene juist omdat hij vader werd. Omdat hij een voorbeeld wilde zijn. Hoe kon hij zijn zoon stimuleren om zijn dromen na te jagen als hij dat zelf niet deed? Maar zijn keuzes hebben misschien wel consequenties voor zijn kinderen. Misschien kunnen ze minder vaak op vakantie dan hun klasgenootjes. Of hebben ze minder spullen. Voor Erno was het belangrijker om zijn kinderen te laten zien dat je later kunt worden wat je wilt worden.

En zo heeft iedereen zijn eigen afwegingen te maken. Wat ik het moeilijkst vond, was het achterlaten van mijn ouders in Nederland. Dat deed pijn en dat doet nog steeds weleens pijn. Niemand maakt grote veranderingen door zonder verlies of zonder consequenties voor anderen.

'Ja maar jij…' is het makkelijkste excuus dat er is. Hoe makkelijk is het om te denken dat een ander het makkelijker heeft? Natuurlijk zijn er uitzonderingen. Als je chronisch ziek bent zijn je mogelijkheden beperkt. Of als je voor iemand zorgt die chronisch ziek is. En als je van een minimum moet rondkomen of schulden hebt, kan ook niet alles. Ben je ouder dan tachtig? Dan wordt het heel erg lastig. Maar geen van de mensen die in de afgelopen jaren tegen mij hebben gezegd 'dat zou ik ook wel willen' voldoet aan een van deze criteria.

Ik had ze zelf lange tijd ook, dit soort tegenwerpingen. Ik heb bijvoorbeeld heel lang gedacht dat ik niet wist wat ik wilde. En ja,

als je alleen maar weet wat je níét wilt, dan wordt het lastig om een plan te maken voor een ander leven. Maar ik ontdekte langzamerhand dat ik misschien niet precies wist wat ik wilde, maar wel behoorlijk ongeveer. Ik kon steeds meer elementen benoemen die ik in mijn nieuwe leven graag terug zag komen. Zo wilde ik veel buiten zijn, dichter bij de natuur en iets met dieren. Ik wilde fysieke dingen doen met concrete resultaten, maar ik wilde ook heel graag meer kunnen schrijven. En ik wilde een leven waarbij functietitels, posities en salarisschalen niet telden en waar ik als ik dat wilde elke dag in een korte broek kon rondlopen. Of in een oude joggingbroek of een kapot T-shirt.

Verder heb ik jarenlang gedacht dat ik zo'n wild plan beter kon uitvoeren samen met iemand. Als ik nou een partner zou vinden die ook een simpel leven op het platteland wilde leiden, dan zou ik het roer wel omgooien. Want om dit allemaal in je eentje te gaan doen, dat is nogal wat. En er waren natuurlijk honderd dingen die ik zelf niet kon, zoals autorijden en werken met een kettingzaag. En zo zat ik maar te wachten tot die ideale buitenman zich bij mij kwam melden.

In de ideale wereld zou ik dit waarschijnlijk met zijn tweeën hebben gedaan. Dat was heus fijn geweest en veel werk gaat dan een stuk sneller dan in je eentje. Maar de ideale wereld bestaat niet. En dus doe je het met wat je wel hebt. Mijn introverte aard bleek hierin overigens een verborgen zegen: ik kan heel goed alleen zijn en vind dit ook fijn. En dan gaan de dingen maar wat langzamer. Het voordeel van dit leven is dat je zelden haast hebt.

Ik heb me ook afgevraagd of ik hier niet te oud voor was. Kun je niet beter emigreren als je een frisse twintiger of dertiger bent? In de bloei van je leven, fysiek in topconditie en nog lekker flexibel? Als zo'n nieuwe taal leren je nog komt aanwaaien en je rug niet al protesteert na een uurtje tuinspitten? En toen dacht ik aan Marleen van het Ezelparadijs. Die was drieënzestig toen ze naar Spanje verhuisde. En toen dacht ik: maar wacht eens even, kun je voor dit soort plannen niet beter wachten tot je pensionering? Als

je geen inkomen meer nodig hebt? En zo kun je eindeloos redeneren waarom de omstandigheden niet optimaal zijn. Waarom het in jouw geval niet kan om je droom na te jagen.

Ik heb nieuws: de omstandigheden zijn nooit optimaal. Er zijn eigenlijk maar twee echte redenen om je droom niet na te jagen:

1. Je wilt het niet graag genoeg.
2. Je durft het niet.

Dat je iets niet graag genoeg wilt, hoeft helemaal niet erg te zijn. Hoeveel mensen fantaseren er op vakantie wel niet over het runnen van een B&B in Italië? In de meeste gevallen zijn die fantasieën in de eerste werkweek weer gesmolten. Want het is eigenlijk best wel weer fijn om terug op het werk te zijn, de kinderen hebben het naar hun zin op school en in Nederland is alles wel heel prettig geregeld. Het merendeel van de mensen denkt weleens na over ander werk, een nieuwe opleiding of een ander leven. Dat het bij fantaseren blijft, betekent wellicht dat je het in je huidige leven eigenlijk wel goed naar je zin hebt. Prima, niks meer aan doen.

Soms betekent iets niet graag genoeg willen dat je er niet genoeg voor over hebt. Spelen op het centre court van Wimbledon is voor veel tennissers een droom, maar wat je daarvoor in je leven moet doen en laten klinkt voor de meeste mensen als een nachtmerrie. Ook voor veel kleinere (en misschien meer realistische) dromen moet je dingen over hebben. Als je op je veertigste besluit om je om te laten scholen tot leraar of verpleegkundige, volgen een paar pittige jaren met wellicht een veel lager inkomen dan je gewend was. Daar moet je misschien eerst wel twee jaar voor sparen of op andere manieren dingen voor organiseren om de tijd te creëren voor het combineren van een baan met een opleiding. En je toekomst is onzeker, want of je het echt leuk vindt en het ook kunt, weet je pas in de praktijk.

De een heeft een langere weg af te leggen om zijn droom te vervullen dan de ander, met meer beperkingen of obstakels. Maar zolang je niet op je zevenendertigste besluit om profvoetballer te

willen worden, is 'het kan niet' bijna altijd een excuus. Het kan misschien niet precies op de manier die jij het liefste zou willen en misschien moet je er flinke opofferingen voor doen. Maar het kan wel.

Het kan ook zijn dat je het niet durft. En dat is eigenlijk doodzonde. Angst werkt verlammend. Het kan je ontzettend beperken en ik spreek uit ervaring. Ik zou bijna willen zeggen: als ik het durf, dan durf jij het ook. Mijn gouden tip: begin met stapjes waarbij je nog niets (of bijna niets) hoeft te durven. Sparen en bezuinigen bijvoorbeeld. Ervan uitgaande dat je geen miljonair bent, begint bijna elk plan met geld. Op twee manieren: je moet misschien een serieuze buffer aanleggen en je moet misschien wel leren leven van minder geld. Met beide dingen kun je helemaal gratis en risicoloos beginnen. En je kunt je er geen buil aan vallen. In het slechtste geval gaat je plan niet door, maar zit je wel ruimer in je financiële jas. Maak een berekening op de achterkant van een bierviltje. Stel dat je een carrière als verpleegkundige overweegt, dan kun je zo opzoeken wat je startsalaris wordt en wat je daar netto aan overhoudt. En dan weet je wat het verschil is met wat je nu verdient en wat je daarvoor zou moeten bezuinigen.

Ik heb in hoofdstuk 8 een aantal tips gegeven hoe je kunt bezuinigen op je vaste lasten en je dagelijkse uitgaven. Verder is er op internet een schat aan informatie te vinden. Er zijn tientallen bespaarblogs met een oneindig aantal tips. En als je jezelf echt bij de les wilt houden, begin je er zelf eentje.

Er zijn allerlei manieren te bedenken waarop je alvast kunt beginnen aan je plan zonder dat je risico loopt. Toen ik nog het plan had om bierbrouwer te worden, begon ik simpelweg met heel veel bier brouwen in mijn vrije tijd in de keuken. Ik werd lid van de hobbybrouwvereniging, las boeken over brouwen, ging een zondagmiddag flesjes staan afvullen bij brouwerij Oedipus en sprak met professionele brouwers. Voordat ik ook maar één serieus risico had gelopen, heb ik van mijn plan afgezien.

Overweeg je te emigreren, begin dan alvast met een taalcursus.

Wil je gaan ondernemen, praat dan eens met je werkgever over een dag minder werken en begin veilig naast een baan in loondienst. Denk je erover om in een tiny house te gaan wonen, maar weet je niet of je aan zo'n kleine ruimte kunt wennen, kijk dan of je voor een paar maanden in de winter een stacaravan kunt huren op een camping. En begin in je eigen huis alvast met ontspullen.

Niets staat je in de weg om die eerste stappen alvast te zetten. Je hebt niets te verliezen. Als je na een halfjaar besparen besluit dat je oude leven zo gek nog niet is, dan heb je een mooi bedrag op de bank. En waarschijnlijk ook blijvende besparingen gevonden. Ben je alvast begonnen met opruimen en ontspullen omdat je emigreren overweegt, dan is die troep toch maar mooi weg. En er is nog een ander groot voordeel. Meestal haal je uit de voorbereidingen heel veel plezier. Ik heb nog steeds geen bierbrouwerij, maar ik heb een heel leuke tijd gehad. Ik genoot van het experimenteren met nieuwe recepten en van mijn maandelijkse avondjes met de mannen van de hobbybrouwvereniging. En hoe leuk is het om je eigen bier te kunnen serveren aan je gasten? Voor mijn afscheidsfeestje had ik een bierkaart gemaakt met wel acht verschillende huisbrouwsels. De hele koelkast lag vol.

Er gebeurt nog iets anders als je gewoon maar begint met veilige voorbereidingen. Je wordt enthousiast. Je doet iets nieuws of je leert iets nieuws. Je ontdekt andere kanten van jezelf en je werkt aan een plan. Toen ik eenmaal begonnen was met risicoloze dingen als besparen, Spaans leren en bier brouwen, kwam ik in een flow. Vanuit de ene stap volgde vanzelf de volgende. Mijn angst voor het loslaten van zekerheden veranderde langzamerhand in nieuwsgierigheid. Hoe ver zou ik komen? Wat was er om de hoek? De hele rit, zelfs tot vlak voor het verkopen van mijn Amsterdamse appartement, heb ik gedacht dat het schip vast wel ergens zou stranden. En tot op zekere hoogte maakte dat niet eens uit. Ik had al drie jaar plezier van het ontwikkelen en uitvoeren van mijn plan. Die jaren nam niemand me meer af. Ik mocht van mezelf ook altijd stoppen of weer terugkeren naar mijn oude le-

ven. Het doel was niet wonen op het Spaanse platteland, het doel was gelukkiger worden en een leven leiden met meer voldoening. Stel nou dat ik onderweg had ontdekt dat ik mezelf eigenlijk heel gelukkig mocht prijzen met die kantoorbaan en dat mooie huis in Amsterdam? Dat was toch prachtig geweest?

Dat je niet aan de slag kunt om je droom te verwezenlijken is bijna altijd een excuus. Het kan wél zo zijn dat je je plan een beetje moet aanpassen. Sterker nog, hou daar maar rekening mee. Zo wilde Mevrouw Money Wenkbrauw (haar verhaal stond in hoofdstuk 7) het liefst in een kasteel wonen. Dat is een monument geworden. En Rebecca (hoofdstuk 5) werkt af en toe een paar maanden in Nederland om haar levensstijl te kunnen bekostigen. Zelden kan iets echt niet. Het gaat er veel vaker om wat je ervoor over hebt. En om de flexibiliteit om je plan aan te passen als de omstandigheden daarom vragen.

Maar misschien ben je dit boek puur gaan lezen uit nieuwsgierigheid. Omdat je je niet kan voorstellen dat er mensen zijn die niet gelukkig zijn in hun werk. In dat geval kun je het volgende hoofdstuk overslaan.

Hoofdstuk 17. Begin!

Het perfecte moment om dingen in je leven te veranderen bestaat niet. Het op een na perfecte moment is nu. Niemand weet hoe lang hij leeft. Jij niet en ik niet. De enige mensen die dat bij benadering weten zijn de mensen die te horen hebben gekregen dat ze een terminale ziekte hebben. Die weten inmiddels dat elke dag telt. Ik vertelde eerder over Bronnie Ware, de verpleegster die met mensen sprak die op hun sterfbed lagen en optekende waar ze spijt van hadden. Niemand die zei: had ik nou maar die Audi A6 gekocht. Of had ik nou maar meer gewerkt.

Natuurlijk kun je tot je pensioen wachten met die studie geschiedenis waar je al jaren van droomt. Maar wie zegt dat je die leeftijd haalt? Of dat je dan nog gezond genoeg bent? En waarom zou je al die jaren vóór je pensioen in de wachtkamer gaan zitten? En vergeet niet: begin deze eeuw gingen mensen gemiddeld op hun eenenzestigste met pensioen. De verwachte pensioenleeftijd ligt voor iemand van in de dertig inmiddels tien jaar hoger. Stel je dromen niet uit.

Als je het echt wilt dan hè.

Hoe begin je dan? En waar begin je? Even een noot vooraf. Je bent bijna aan het einde van dit boek. Verwacht geen uitgebreid stappenplan met een analyse van alle valkuilen en tegenslagen en hoe die te overkomen. Wat ik je in dit laatste schop-onder-je-kont-hoofdstuk bied is een aantal aanwijzingen. Dingen die mij geholpen hebben. En hopelijk word je dan enthousiast. En ik bied je een vel voor op de koelkast. Of eigenlijk twee. Eentje voor als je nog niet precies weet wat je het liefste zou doen en eentje voor als je dat al wel weet. Een vel waar je je eerste stappen op kunt schrijven en dat je op kunt hangen op een zichtbare plaats.

Bij mij heeft er de hele tijd een whiteboard in mijn Amsterdamse woonkamer gehangen.

Ik ben een fan van projecten. Je leven veranderen is namelijk geen kattenpis, dat moet je serieus nemen en serieus aanpakken. Een project heeft een startpunt, een doel en een weg daarnaartoe. Dat startpunt is het makkelijkst en daar moet je ook niet te moeilijk over doen. Dat is een kwestie van gewoon ergens beginnen. Dat kun je eigenlijk ook niet fout doen, want de beste manier om ergens te komen is dingen uitproberen. Mensen hebben soms ook een raar idee van succesvolle ondernemers. Alsof die in een rechte lijn van krantenjongen naar miljonair zijn gegaan. Velen van hen zijn in hun leven wel een keer (of vaker) failliet gegaan. Ze hebben allerlei doodlopende wegen bewandeld, daar dingen van geleerd en vol goede moed het volgende pad geprobeerd.

Je startpunt is het bepalen van je doel. De kans is groot dat je bij die volksstammen hoort die helemaal niet weten wat ze willen in het leven. Of daar slechts een zeer vage notie van hebben. En let hierbij op dat je doel en middel niet door elkaar haalt. Als je de wereld over wilt zwerven, dan wil je eigenlijk iets anders. Je wilt bijvoorbeeld andere culturen ontdekken, dat elke dag er anders uitziet, of andere reizigers ontmoeten. Of een permanent vakantiegevoel.

Het is belangrijk om bij jezelf na te gaan waarom je iets wilt. Ik wilde oorspronkelijk mijn eigen bierbrouwerij beginnen. Maar waarom wilde ik dat? Omdat ik ontdekte dat ik het ontzettend gaaf vond om iets te maken. Iets dat concreet is en waar ik eindeloos aan kan sleutelen en mijn creativiteit in kwijt kan. Ik wilde iets maken waar andere mensen van konden genieten. En ik vond de bierscene prettig. Mannen en jongens (inmiddels ook steeds meer vrouwen) die elkaar iets gunnen. Een wereld in spijkerbroek, waar decorum en functietitels niet tellen. Respect verdien je door mooi bier te brouwen. Ik genoot van de ambachtelijkheid van bier brouwen. Iets dat je in de vingers moet krijgen en waarin je jezelf steeds verder kunt bekwamen. Ik ben geen bierbrou-

wer geworden. Wel schrijver. En daarin komen de meeste van die elementen terug.

Als je de elementen kent die voor jou belangrijk zijn voor geluk en voldoening in je werk en je leven, dan ontdek je waarschijnlijk beter wat je wilt én je hebt je plan flexibel gemaakt. Als ik vastgehouden had aan bierbrouwer worden, dan was ik al vlak na de start van Project Lonica gefrustreerd afgehaakt. Zat ik nu misschien nog steeds op kantoor.

Heb je nou zelfs werkelijk geen idee van de elementen die voor jou belangrijk zijn, dan is er nog een andere manier om te ontdekken waar jij gelukkig van wordt. Hij duurt wel iets langer, een jaar om precies te zijn. Maar het is een volslagen veilige eerste voorbereiding en je wordt er sowieso blij van. Ik leerde hem van de Amerikaanse schrijver Elizabeth Gilbert: de *happiness jar*. Of in gewoon Nederlands: de gelukspot.

Neem een glazen pot, een vaas of een oude vissenkom. Andere benodigdheden: lege stukjes papier en een pen. Vanaf nu schrijf je een jaar lang aan het eind van elke dag het mooiste moment van die dag op. Maakt niet uit hoe je dat verder precies definieert. Het mag een hele middag zijn. Het mag goed nieuws zijn dat je hebt gehoord. Of gewoon de eerste lentezon op je gezicht. Wat jij mooi vond. Je schrijft dat 's avonds op een briefje en je stopt het in je gelukspot. Het idee is dat je dit elke dag doet en het leuke ervan is dat je jezelf meteen traint om je aandacht te richten op positieve dingen. Je zult bovendien merken dat het steeds makkelijker wordt. En ga nou niet zitten miepen als je een keer een paar dagen mist, zoals een vriendin van mij deed. Dat maakt natuurlijk niks uit. Na dat jaar (of een halfjaar, of drie maanden, daar ben ik niet strikt in) keer je die pot om en ga je al die briefjes lezen. Ikzelf ben ze zelfs op stapeltjes gaan rubriceren. Dit gaat over mensen, dit over buiten zijn, dit over nieuwe dingen leren… Je zult vanzelf patronen zien. Het zet je op het spoor van wat jij belangrijk vindt in het leven.

Beginnen met een gelukspot kan de start zijn van je project.

Maak het niet moeilijker dan het is. Je wordt vanzelf enthousiast en dan is het zetten van de volgende stap geen opgave meer. Er zijn uiteraard nog allerlei andere methodes om te ontdekken wat je het liefste zou doen in je leven. Martin (van hoofdstuk 4) noemde mediteren. Zelf heb ik veel baat gehad bij pelgrimeren. Je kunt ook een antwoord proberen te vinden op de vraag van Bronnie Ware: als je nu aan het eind van je leven zou zijn, waar zou je dan het meeste spijt van hebben?

Als je genoeg informatie hebt, dan bedenk je wat het doel is van je project. En dan dus liever een lijstje van welke elementen in je nieuwe leven terug moeten komen dan 'ik wil bierbrouwer worden'. Dat laatste schrijf je wel met potlood op bij het eindpunt, want dat biedt je een handelingsperspectief. Dan ga je bedenken welke stappen er allemaal nodig zijn om bij dat eindpunt te komen en dan: gewoon aan de slag. Of eigenlijk verder, want je was al begonnen.

Dan is je plan niet af, want nu komt het belangrijkste (en misschien ook wel het leukste): tijdens de rit pas je je stappen en je eindpunt telkens weer aan als dat nodig is. Omdat je onderweg hindernissen bent tegengekomen of dingen over jezelf hebt geleerd. Zo was mijn volgende eindpunt – nadat de bierbrouwerij was afgevallen – om hier in Spanje een vakantiehuisje te gaan verhuren aan gasten. Samen met schrijfwerk had ik dan twee inkomstenbronnen. Net als die bierbrouwerij is dat vakantiehuisje er nooit gekomen. Met deze manier van kijken is je plan nooit mislukt. Je hebt het alleen onderweg aangepast. En daar is niks mis mee zolang je de elementen die voor jou belangrijk zijn maar niet uit het oog verliest.

En dan nog even dit. Het is jouw plan. Niet iets dat je voor een ander hoeft te bewijzen. Zelfs niet voor jezelf. Je kunt in elke fase stoppen of andere keuzes maken. Als je net zo'n angsthaas bent als ik was, dan gaat dit idee je waarschijnlijk helpen. Met de eerste stappen verbrand je nog geen enkel schip achter je. Je gaat gewoon nieuwe dingen ontdekken en dat is sowieso al heel leuk.

Als je op de goede weg zit, zul je vanzelf merken dat als je eenmaal de eerste sprong moet wagen dit helemaal niet zo'n big deal meer is. En na die sprong wordt het alleen maar makkelijker. Want dan denk je: was dit nou zo moeilijk?

Epiloog: het gele huis halverwege de berg

De avondzon verwarmt mijn gezicht nog een klein beetje aan de rechterkant. Ik zit op het houten bankje voor mijn gele huis. Naast me staat een veel te duur biertje. Gekocht bij mijn favoriete bierwinkel in Gijón. Isa vraagt aandacht door kopjes te geven tegen mijn been. Ik pak haar op en ze nestelt zich op een arm. De besneeuwde toppen van de Picos de Europa schitteren in het laatste zonlicht. In de verte zie ik een eenzame auto die naar boven rijdt. Het enige andere dat beweegt in mijn beeld zijn twee gieren. Ze scheren met hun brede vleugels in cirkels door de lucht. Het geroep van bosuilen kondigt de schemering aan.

Madre mía. Dit is echt.

Wie had vier jaar geleden kunnen denken dat ik nu hier zou zitten? Op een bankje voor een geel huis halverwege een berg. In een gehucht met minder dan twintig inwoners. Of eigenlijk een stukje buiten dat gehucht. Ik was ongeveer wel de laatste persoon op aarde die dit had verwacht. Wat is er toch gebeurd met mevrouw Beren-op-de-Weg?

Mijn avontuur is eigenlijk nog maar net begonnen en ik heb geen idee hoe het af zal lopen. Ik sta inmiddels weer ingeschreven als tekstschrijver, maar nu in Spanje. Ik werk op afstand, mijn opdrachtgevers zijn in Nederland gevestigd. Wat niet werkte toen ik aan het zwerven was, lukt nu opeens wel. Ik moet denken aan de opmerking die Kees van Erica maakte, in hoofdstuk 8: 'Als je je hart volgt, dan komen er dingen op je pad.' Ik kan het plezier niet beschrijven als ik hier met mijn laptop aan een tafeltje zit te werken. Buiten op de veranda, bij een briesje en het gefluit van vogels.

En er is een vers plan. Het lijkt me heel mooi om andere mensen te gaan helpen om ook hun droom te volgen. Daarvoor ben ik

een website aan het opzetten. Wie weet ga ik wel mini-retraites organiseren in mijn gele huis. Dat uitzicht op de Picos kan ik toch moeilijk alleen voor mezelf houden.

De zon begint achter de bergen te zakken. Ik sta op om wat peterselie en snijbiet uit de tuin te halen voor een soepje. En zo gaan de dagen voorbij. Ik zwem in mijn tijd zoals andere mensen in hun geld zwemmen. Wat niet af is, komt morgen aan de beurt. En als het regent, dan verandert het plan. Als de zon uitbundig schijnt trouwens ook.

Terug naar de basis. Dat was wat ik voor ogen had toen ik met Project Lonica begon. Een leven dichter bij de natuur. Heb je het koud, dan hak je hout. Gewoon de dingen weer met je handen doen. Heel gewone dingen. De was die wappert in de wind. En als het stormt en de wind giert om het huis, dan kun je niet buiten aan het werk, want je wilt geen vallende boom op je kop. Alles terug tot de essentie.

Kijk, daar gaan de alpenkraaien. Ze zwieren door de lucht. Met een sierlijke bocht strijken ze neer in het veld, op zoek naar wormen, spinnen en andere beestjes.

Madre mía.

Bronnen en inspiratielijst

If you are so smart, why aren't you happy? How to turn career success into life success – Raj Raghunathan (Vermilion, 2016)

The Top 5 Regrets of the Dying, A Life Transformed by the Dearly Departing – Bronnie Ware (Hay House Inc, 2012)

Gratis geld voor iedereen, over het basisinkomen, de 15-urige werkweek en een wereld zonder grenzen – Rutger Bregman (De Correspondent, 2016)

Waarom vuilnismannen meer verdienen dan bankiers – Rutger Bregman, Jesse Frederik (De Correspondent, 2016)

'On the phenomenon of bullshit jobs: a work rant' – David Graeber (*STRIKE! Magazine*, 2013)

Socially Useless Jobs – Robert Dur, Max van Lent (Tinbergen Instituut, 2018)

Waanzinnige Plannen – Marcel van Driel (Scriptum, 2013)

The Happiness Project, or why I spent a year trying to sing in the morning, clean my closets, fight right, read Aristotle, and generally have more fun – Gretchen Rubin (Harper, 2009)

Vind je ikigai, breng het Japanse geheim voor geluk in de praktijk – Francesc Miralles, Héctor García (Boekerij, 2017)

De man en het hout – Lars Mytting (Atlas Contact, 2015)

https://www.mrmoneymustache.com/ – Engelstalige blog van Peter Adeney, de onofficiële grondlegger van de FIRE-beweging

https://www.financieelonafhankelijkblog.nl/ – Blog over FIRE en de beste Nederlandstalige kennisbank hierover die ik ken

http://www.paraisodelburro.org/ – Engelstalige website van het Ezelparadijs in Asturië

https://www.workaway.info/ – Engelstalig platform voor vrijwilligerswerk in ruil voor kost en inwoning

https://www.lonnekelodder.nl/ – Mijn eigen website, waar je kunt lezen hoe het eerste jaar in mijn gele huis bevallen is en mijn nieuwste plannen kunt volgen